

Stadler Frieda

A magányos
gyümölcsfa



A Szent István-Királyság
kiadása

STADLER FRIEDA

A MAGÁNYOS
GYÜMÖLCSFA



BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

Nihil obstat. Dr. Nicolaus Tóttössy, censor dioecesanus.
Nr. 10.299/1943. Imprimatur, Strigoni, die 20. Dec. 1943.
Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: új. Kohl Ferenc.

Azon a napon...

...és aztán egy napon — úgyszólván minden előzmény nélkül — hirtelen ráébredsz, hogy nem mentél férjhez és most már nem is fogsz férjez menni.

Egészen jelentéktelen körülmények között jutott eszedbe: talán éppen kesztyűt húztál, vagy a zongoráról törölted le a port. Talán kicsit korábban ébredtél, mint máskor, vagy kicsit később, talán gyászjelentést hozott a posta, vagy az eljegyzéséről értesített valaki. Magad sem tudod, hogyan jutott eszedbe, csak éppen eszedbe jutott. Nem fontos, hogy hogyan és miért történt.

Az sem fontos, hogy hány éves korodban volt. A gyöngyvirág kora tavasszal zárja már le hófehér csengetyűit, a krizantémum pedig megvárja a késő őszt, és még akkor bontja ki pompás virágait. Sokfélék vagyunk. Az egyiknél már huszonhárom-huszonnégy éves korában ébred ez a gondolat, a másiknál 40—50 éves korban. Nem fontos, hogy hány éves korodban, de egyszer bekövetkezik, hogy eszedbe jut, — hogy bizonyossággá lesz benned: lelkem levetette nászruháját, szívemről lehullott a virágszirom. Valami elmúlt és nem jön vissza többé sohasem.

Azon a napon ne vizsgálj kétségbeesetten az első ráncokat az arcodon, ne téptesd restelkedve az első fehér szálakat a fejedben. Azon a napon ne borulj sírva az asztalra és ne okolj, ne vádolj senkit keserű szívvel és keserű szóval.

Azon a napon meleg, bizó, gyermeki szeretettel tárd ki szívedet az Úr Isten felé. Mert tudd meg: *nincsenek véletlenek és nincsenek véglegesen elrontott életek*. Akár a magad cselekedetei, akár a mások

intézkedései határozták meg látszólag életed útjait, — akár társadalmi helyzeted, akár gazdasági viszonyaid okozták, hogy egyedül maradtál: nem a véletlennek játéka életed folyása.

Emberek szavai és cselekedetei — az Úristen gondolatai; helyzetek, körülmények, tények és sorsok az Úristen kezének rezdülletei. Nincs véletlen és nincsen elsodortatás: *Isten szerető, gondoskodó, szent akarata az, ami életedet irányítja.* Lehet, hogy most nem ismered még fel ezt az isteni akaratot. Lehet, hogy soká rejtve marad előtted. De egyszer megismered és áldani fogod. Ha nem előbb, hát az Örökkévalóságban.

Azon a napon tedd félre a miérteket.

Hűvös fejjel és meleg szívvel rendezd el a multat, bízó lélekkel és munkás kézzel kezd el: építeni a jövőt.

1. A leszámolás.

A mesebeli herceg.

A lila árúcska.

A gazdasági mérleg.

A kislánya.

A csalódott szerelmes.

A fel nem ismert hivatás.

A felmentvény.

A mesebeli herceg,

Hogyan is történt?

Az első, amit ilyenkor a szemedre vetnek: persze «válogattál!» Addig vártad a mesebeli herceget, míg a rongyos-zsákos ember sem jött el érted.

Válogatás! Te ezen nevetsz. Válogatás! Ugyan kik közül? Ugyan mikor és hol?! És lám, talán=talán mégis, mégis igazuk van. Talán mégis azért maradtál végül magadra.

Nem gondolok igazán hercegekre, amikor ezt mondom. Még csak olyan hercegekre sem, akik tüzes paripán lovagoló huszárhadnagy alakjában jelentek volna meg. No nem, a mai leányok szerényebbek. Ha a fiú félig=meddig elfogadható állásban van, szívesen mondanak le a fele királyságról és követik a pásztorfiút kicsi tanyája felé. De...

De azért mégis van valami a «herceg=várás»-ban.

Kérdezz meg a leányok közül bárkit, milyennek álmodja jövődöbelijét, majd meglátod, hogy a válasz egytől=egyig: magas, karcsú, barna, jókiállású fiú legyen. Sohasem kezdődik ez a «kívánság=völegény» azzal, hogy jellemes, derék, vallásos embert keres.

És szem és szív olyan gyakran csak azt látja meg, amit látni akar és vakon megy el olyanok mellett, akit és amit nem érdemesít meglátásra, megnézésre. Ki tudja, hányszor mentél el olyan mellett, ki «számba sem jöhetett», hisz nem volt magas, barna és tüzes szemű...

Talán más vonatkozásban vártál herceget: a bűvös szerelem nagyherceget. Valakit, aki Eddy Nelson zengő baritonján elvarázsol az égő szerelem perzselő mámorába, — vagy Fred Aster acélizmú karjával,

mindent elsodró örvényléssel visz a szenvedély szé-
dületébe.

Akit ismertél — talán zsindelyhasító üzem köny-
velője volt, vagy szürke kataszteri segédmérnök.
Nem rakott lábaid elé összetört szíveket, nem font
nyakadra halovány gyöngysort el nem sírt könnyek-
ből, ahogyan minden tangóban és jávai szerenádban
illő, sőt kötelező. Csak csendben számítgatta, hogy
ha minden hónapban félre lehetne tenni valamit
tüzelőfára, téli kabátra, és ha nem ér benneteket
különösebb sors-csapás, akkor ketten is megélhet-
nétek abból, amit ő most keres. De te azt az «alakot»
sohasem láttad meg, így ő sem jutott el sohasem
addig, hogy bátor lépést tehessen feléd. Nemcsak a
férfi az, aki választ.

Mielőtt lezárnád ifjúságod aktáit, nézz kissé körül
meghitt ismerőseid és régi jóbarátaid sorában. Nem
azért, hogy most már «leszállván a magas lóról», utána
vessed magad akárkinek, hanem, mert itt *az utolsó*
pillanat jóvátenni azt a hibát, amelyet az ifjúság éret-
lensége talán elkövettetett veled.

Nagy tévedés ugyanis azt hinni, hogy a házasság
valami törvényes formák között lejátszódó szerelmi
ügy. Valami hódolat, amellyel az Élet tartozik
nekünk, amely nekünk valamilyen rejtett kiválósá-
gunk folytán kijár; valami minél szemrevalóbb,
minél értékesebb, udvarló, illetve vőlegény és
férj közbeiktatásával. És aztán ha ez a hódolat
elmarad, sértődötten elvonulunk, mert «megcsalt
bennünke»t az Élet.

A házasság hivatás, szent hivatás, melyre vagy
alkalmas vagy, vagy nem. E hivatás betöltéséhez
olyan társat kell találnod, akiben megvannak az
erkölcsi garanciák arra, hogy ő is alkalmas a házasság
szent hivatásának: a családfői méltóságnak betölté-
sére. Lehet, hogy az ilyen ember nem a sportbajno-
kok szabályos természetével van megáldva. Lehet, hogy
nem énekel, nem udvarol és nem tud jó vicceket

mondani. Az is lehet, sőt valószínű, hogy nem lép fel a gyakorlott hódítók fesztelen, bátor, megnyerő modorával. De aki életét reábízza, jó kezekbe tette le jövőjét, még akkor is, ha az élet más vonatkozásai-
ban nem kedvez az illetőnek a «szerencse.»

Nézz körül kissé meghitt ismerőseid és régi jóbarátaid sorában, talán van jóvátenni valód vala-
kivel szemben. Nem megalázó, ha kissé kezvedbe veszed sorsod irányítását. A sajátodét és még vala-
kiét, akinek centiméterei, hanghordozása, váll-
szélessége eddig nem volt szemedben kielégítő, aki
nem elég ügyes, nem elég bátor, nem elég erőszakos,
hogy elragadja magának a «szerencsét», a «boldog-
ságot», de aki szintén egyedül járja az élet szürke
országútját.

Ha igazán «hivatásnak» tekinted a házasságot,
nem lesz megalázó számodra anyás tekintettel fel-
melegíteni a közöttetek levő hidegséget, anyás moza-
dulattal elhárítani a benneteket elválasztó akadá-
lyokat és még nagyon boldogok lehettek egymással,
ha az illető nem is éppen mesebeli herceg.

A lila árúcska.

Most nagyon csendesesen lehajtod a fejed: ne lássa senki, hogy lassan pír kúszik arcodra és szemedbe felszökik a könny. Mesebeli herceg? Igazán nem vártad. De miért, hogy soha senki meg nem fordult utánad? Soha senki meg nem simogatta meleg szorítással a kezedet, soha senki nem mondta becéző hangsúllyal a nevedet! Miért? Te sem vagy sem sánta, sem béma, sem vak, sem néma — és ha igen: miért, hogy ezért nincs jogod a boldogságra?

Jaj, Testvérem, ha elkezdjük feltenni a miérteket, — nem érünk a végére sohasem! Nemcsak a nemi vonzás terén vannak egyenlőtlenségek! Miért született az egyik szegénynek, a másik gazdagnak, az egyik magasnak, a másik alacsonynak, az egyik előkelőnek, a másik páriának, az egyik jóidegzetűnek, a másik félőrültnek?

Félbeszakítom a kérdéseket, mert kimeríthetetlenek. Bele kell nyugodnod, hogy fajfenntartási szempontból egy bizonyos mínusszal jöttél a világra. Ez nem szépség kérdése, nem kedvességé, nem ügyességé, nem értékességé. Talán ezek egyike sincs meg egy-egy olyan nőben, akit mindenütt körülvesz a férfiak lelkesedése. Vagy megvan ugyan egyik-másik, vagy talán megvan valamennyi, — de mégsem ezekkel gyakorol hatást a férfiakra — vagy valamelyik férfi a nőkre. Ennek a hatásnak valami egészen más, belső titka van.

Bizonyos, hogy minden erő, amely sugárzik az emberből, értéket jelent. A vonzás ereje is. Mégis kevés erőből származik több baj és bánat, mélyebb

bukás, alacsonyabb ösztönösség és kevesebb boldogság!
Nem éppen a legmagasabbrendű érték a nemi vonzás ereje: ne búsulj ezen a te hiányodon!

Nem gyakoroltál vonzóhatást a másik nemre... Olyan nehéz ezen túljutnod? Hiszen hercegnő sem vagy, mégsem vesztesz önbecsülésedből. Nem vagy dúsgazdag sem, — nem vagy modellszerű szépség sem, nem vagy híres felfedező sem, — nem vagy nagynevű énekesnő sem — és mégis egészen jól megvagy ezen a világon. Miért éppen csak az volna megalázó számodra, hogy hiányzott belőled valami, ami a másik nemből érdeklődést, vonzódást, vágyat váltott volna ki? ... Azért, mert hát így «el van zárva előtted a boldogság útja» ... és «az életed a semmibe vész?!»

Ó — nézd, mily kegyetlen vagyok! — nem bánám, ha boldogtalannak látnálak, ha tudnám, hogy *amazok* boldogok. Csakhogy a tapasztalat azt mutatja, hogy azok közül, akik dúskálhatnak a körülötük rajzó udvarlók hadában, akik törvényes vagy törvénytelen úton annak karjaiba dőlhetnek, aki felé a vonzás ereje ragadta őket — azok közül ugyanolyan kis százalék a boldog, mint a magányosan járó szürke verebecskék között. A boldogság titka máshol van, mint a nemi vonzás diadalmas tudatában.

Nem gyakoroltál vonzást... Miért volna ez megalázó számodra? Talán nem is értéktelenséged, hanem éppen nagyobbraihivatottságod volt az oka! Úgy-e tudod, hogy az éther rezdülése csak akkor csapódik ki hangban, ha a leadó és felvevő állomást egyforma magasra hangolták illetékes kezek. Te talán több szellemi és lelki kvalitással születtél, mint azok az átlagférfiak, akikkel utadon találkoztál és nem a te alacsonyságod az oka, hogy finom rezdülésed nyomán nem remegtek meg lelküknek húrjai. Ha hozzád hangolt férfiakkal találkoztál volna, életed

másként alakult volna. De *hogy nem találkoztál velük, az sem nem szégyened, sem nem dicsőséged.* Ez egyszerűen olyan tény, amely az Úristen rendezői tevékenységének eredménye.

Gondolod, hogy ok nélkül tette?

Talán egy fáradt törzsnek vagy szép virága, amely arra való, hogy kristályvázában, vagy tarkamázú falusi csuporban, szépen illatozva elhervadjon, örömet és szépséget árasztva, — nem arra, hogy gyümölcsöt teremjen. Nézz körül családotban: nem találsz, hogy apai=anyai ágon többen vannak nálatok, akik nem kötöttek, vagy nagyon későn kötöttek házasságot; — akik korán haltak el; — akiknek házassága gyermektelen, vagy egygyermekes... Nézd meg, hogy alig vannak unokatestvéreid és testvéreid! De viszont akik vannak; igen értékes, nemes, szellemileg nagyon magasan álló emberek! (Beteges elválkozás esetén: ideggyenge, feltűnően rosszerkölcsű egyének.) Mindez annak a jele, hogy családotok törzse már elérte kifejlődésének, kifinomodásának tetőfokát; a faj fenntartása érdekében már nincs szükség gyermekekre belőle. A család megtette, amire képes volt.

Nagy istenáldás, ha lelked finomságában és idegeid érzékenységében, ha egészen tudatalattian is, de helyesen reagáltál azokra a belső indítékokra, amelyek távoltartottak a házasságtól.

Mások sokan, nem így tettek. Mások üzték, keresték, erőszakos módon keresztülhajszolták, hogy valakivel összekapcsolják életüket. Ő boldogtalan perc, amikor egymásba tették kezüket, ő áldatlan együttlét, amelyet így kezdtek, ő szerencsétlen gyermekek, akik ebből a házasságból születnek!

Hányszor halljuk a keserves szót: Bár sohase láttuk volna egymást! És e szavak mögött nem a pillanat keserű fellobbanása, hanem egy sivár élet felszámolása és a reménytelen jövő rémképe húzódik meg...

Kis lila árvácska, emeld fel fejedet, ha mint nő
csukott ajtókkal találod is magad szembe, — azért
*mint ember lehetsz is, leszel is olyan értékes és olyan
boldog, mint akárki más*, csak fel kell ismerned az
Isten akaratát és fenntartás nélkül követned kell az
Ő szelíd hívását.

A gazdasági mérleg.

«Egy koldusból kettőt csinálni? — azt már nem!» Gyakran hallani ezt fiúk ajkáról, de még gyakrabban mondogatják nők, kenyérkereső nők. Nem mondom, hogy nem értem őket.

Szegény családnak gyermekei, akik korán megismerték, mit jelent, ha valami nincs. Szüleik nehéz áldozatok árán taníttatták őket, mert azt akarták, hogy gyermekeiknek egyszer jobb soruk legyen, mint nekik volt. Sok gyermeki örömről kellett lemondaniok és sok fiatalleánynak kedves apróságot vagy nagy dolgot elhagyniok, hogy elég legyen a pénz tandíjra, vizsgára.

— Majd ha állásom lesz, akkor lesz minden, akkor lesz . . . Ez volt minden baj között a vigasztalás. Aztán meglett az állás. És meg kellett tanulni kis pénzből lehetőleg gyorsan hozzá hasonulni a többiekhez. Kabát, kalap, cipő, ruha, kesztyű, ridikül, sál, — ó egy örökkévalóság, amíg az ember mindezeket megszerzi. Aztán lassan, nagy beosztással — kezd telni arra is, amiről a többiek beszélnek egymás között, és amihez sohasem szólhatott: opera, nyaralás, utazás, sport . . . Ó milyen nagy gond és beosztás kell mindehhez és milyen nagy gyönyörűség, hogy ma már sikerül. Aztán kezd felcsillanni a reménység, hogy az otthont, a lakást is olyan állapotba lehetne hozni, hogy vendéget is lehetne már fogadni egyszer-egyszer. Lassan-lassan, sok tervezgetéssel, számolással, fegyelemmel kezd az ember olyan helyzetbe jutni, amelyet — éppen mert szülei szegénységük ellenére is iskoláztattak, és így magasabb miliőbe emelték, — most már elengedhetetlenül fontosnak vél. És ma bizony borzad a gondolattól, hogy férjhezmenése esetén vissza kell-

jen mennie oda, ahonnan olyan nehezen, olyan nagyon nehezen emelkedett ki: a nincstelenségbe! Nem, nem könnyű elhatározás ez!

És vannak mások. Vagyon= nélküli, de jófizetésű hivatalnokok leányai. Pénzt gyűjteni nem is lehetett, nem is illett atyjuk foglalkozása mellett. A magas tisztség mellett magas életszínvonalat kellett tartani. Megfelelő lakás, megfelelő öltözködés, megfelelő társadalmi élet. Nincs kibúvó: az állás kötelez bizonyos dolgokra.

A gyermekek felnőnek. Amíg az atya él, telik iskoláztatásra, telik ruhára. De mi lesz, ha meghal! Ma még előkelő ember, mindenütt megfordul, mindenkit ismer. Fiai érdekében megmozdíthat minden összeköttetést; azok megállanak majd a maguk lábán. «De mi lesz veled, kisleányom? Megszoktad a fürdőszobát, megszoktad a tennispályát, megszoktad a szabó=varrta ruhát, megszoktad a tágas, nagy szobákat, megszoktad az ezüst villát.» Tudom, ha ezt elmondod valakinek, gúnyos és ellenséges pillantásokkal találkozol: az emberek oly nehezen bocsájtják meg a jómódot! De én megértlek, ha azt mondd:

— Vagy úgy megyek férjhez, hogy meglegyen mindenem, ami eddig volt, vagy tegyen be engem édesapám olyan hivatalba, ahol megszerezhetem magamnak mindazt, amire szükségem van, és amit megszoktam.

Értlek Benneteket. Téged is, aki felküzdötted magadat, és téged is, aki nem akarsz leszállani. De kérlek benneteket, hogy ti is értsetek meg engem.

Amikor valaki gazdasági mérleget készít, felállít két nagy rovatot. Az egyiknek címe: *Tartozik*, a másiké: *Követel*. Ebbe beleír az ember mindent, amit adnia kell és amit kapnia lehet. És ennek a kettőnek egyensúlyban kell lennie.

Amikor eljövendő életed formájáról akarsz dön=

teni, számba kell vened mindent, amit a házaselet adhat és követel. És azt is, amit a kényelmes élet adhat és követel. És ha úgy látod, hogy kényelmes «agglegény» életed megérdemli, hogy odaadd érte egy szegénysorsú kisember hozzádvaló meleg, bizó szerelmét, hűséges «bajtársi» házaseleteteket, — várható gyermekeid puha kis kezét és rátok ragyogó szemét, — az új családot, mely új életek forrása és oltalmazója — ám *vesd bele őket a serpenyőbe, ha a másik oldalon oly nagy tétel számodra a jó mód, a kényelem.* Vesszen a szív, vesszen a gyermek, vesszen a család, — neked megvan (ha megvan és ameddig megvan) mindaz ami széppé teszi az életed. De — ugye — panaszokkal már nem fárasztasz bennünket! Magad választottál!

Ha meg úgy gondolod, hogy férj és gyermek és egy szentséges hivatás mégiscsak nagyon-nagyon vonzza a szívedet, akkor *tégy egy bátor és nagylelkű lépést.* Felejtsd el mind, ami volt, — a ropogós bankókat, amelyeket magadra fordíthattál, az önállóságot és függetlenséget, amelyet magányos életeddel megszolgálász, a szobalányt, aki atyád házában körülötted foglalatostkodott, — *légy egészen egyszerű, kartonruhás kis asszonyka,* aki maga megy a piacra és maga takarítja a lakást, vállald, hogy szobalány, szakácsnő, pesztra és varrónő leszel egy személyben, de ezzel szemben aztán meghallod a két legnagyobb, legszentebb szót: «*En hitvesem, — drága édesanyám!*»!

A kislánya.

Van olyan leány is, — talán Te magad is ilyen vagy, — akiben megvan minden, hogy boldog és boldogító házastárs lehessen belőle. Kedves, okos, meleg, nőies, gondos, derűs, önfeláldozó — csak éppen nem jutott eszébe soha, hogy férjhez menjen, és senki sem gondolt rá, hogy feleségül vehetné. Nem volt erre soha ráérő idő.

Talán a szó szoros értelmében «kislánya» volt a testvérei mellett: helyettesítette a beteg, vagy Istenben boldogult édesanyát. Azt az időt, amit mások sportban, tánciskolában, zsúrokon, barátnőkkel töltenek el, foltozgatásra, gyerekek iskolába indítására, főzésre, takarításra fordította. Nem maradt ideje ismeretségek kötésére, barátságok ápolására, összeköttetések fenntartására.

Vagy — ha még talán lehetett volna időt találni: — más volt a gondja, nem ezek a dolgok. A léleknek, hogy «fiatal» lehessen, bizonyos szabad energiákra van szüksége. Ha reggeltől estig azon törődik, mit adjon enni testvéreinek, milyen ruhát adjon rájuk, hogy gondozza egészségüket, hogyan enyhítse betegségüket — sok ez egy fiatal leánynak, elhervasztja benne azt a kifelé áramló energiát, amely legtöbbször előfeltétele a házasságkötésnek.

Talán nem ilyen szoros értelemben voltál kislánya. Talán csak úgy, hogy te voltál a legidősebb, vagy beteges, gondterhelt apa vagy anya mellett, vagy igen nehéz gazdasági helyzetben nőttél fel. Körülötted minden azt szuggerálta: dolgozz, törődj, haladj, légy jó tanuló, hogy tandíjmentes lehess,

magántanítványt kaphass, két évfolyamot egy év alatt végezhess, korán elkészülj, hamar állásba jussál.

A keresetedből pótolták a kisebbek taníttatási költségét. Amikor azt gondoltátok, hogy most már a második is kereshet, akkor kisült, hogy annak már van a láthatáron egy titkos vőlegénye. Most a család minden gondját a kis menyasszony kelengyéje foglalja le. Még le sem fizették az érte szerzett adósságot — kiderül, hogy a család egy másik tagjának tudócsúcshurutja, vagy ki tudja mi más baja van: az egész családnak össze kell dolgoznia, hogy szanatóriumba mehessen. Aztán Öcsire kerül a sor, aki most lett önkéntes, vagy aki nem kapott tandíjmentességet az egyetemen — szóval mindig van valami, ahol a korban vagy lelkiületben «legidősebb» helyt áll, egész lelkével, minden gondjával, minden keresetével.

Te is ezek közül való vagy?

Az évek múlnak. Egyszer csak arra ébredsz, hogy már el is multak a fejed felett. Talán — de ez a ritkábbik eset — egyszerre csak nincs is már szükség reád: szárnyra kelt a csibesereg! Talán — és ez a gyakoribb — csak egy pillanatra eszmélhettél önmagadra, és már megint új kötelesség hív: ma a papát kell reuma-fürdőre vinni, holnap már a húgod kisleánya készül első bálba, holnapután a sógorod elvesztette az állását...

Akármilyen áldásthozó és nemes volt az ilyen élet, *egyszer le kell számolni ezzel is, és meg kell csinálni a mérleget*, mielőtt tovább menne az ember, különben idővel kielégítetlenség, nyugtalanság, keserűség üli meg a lelket és egy élet, amely mindenestül gazdag volt, szegényen, mások terheként és lelki szempontból vértelenül fejeződik be.

«Azon a napon» tehát gondold át életedet, körülményeidet és hozzá tartozóid életét és sorsát. Nem kétséges, hogy életed körülményeit az Úristen adta

neked. Nem biztos azonban, hogy áldozatosságod, nemességed, jóságod, amely fenntartója és gondozója volt a többiek életének, nem tette-e őket bizonyos tekintetben puhákká, igényesekké, sőt követelőkké és önzőkké. Ha nem így van: mondd rá az Áment arra, amit eddig tettél és ne nyujtsd be utólag a számlát azért, amit nemesen és ingyenesen önként tettél. Az Isten majd megfizet érte, ha nem itt, hát az Örökkévalóságban.

De ha azt látod, hogy «visszaélnék» veled, nem célravezető, ha eltagadod magad előtt. Előbb=utóbb ki fog nyílni a szemed, és keserves lesz ez a felébredés mind a két fél számára.

Számolj le a dolgokkal, amíg szépen lehet. Mert nem kell azt gondolnod: íme az én jóságomra, emezek milyen rosszassággal feleltek. Legyünk igazságosak. *Nem az váltott ki rosszasságot, ami jóság volt benned, hanem ami ebben a jóságban gyengeség, át=nem=gondoltság és hiba volt.*

Sokszor azért szolgálunk ki valakit, mert ez gyorsabb és egyszerűbb számunkra, mint megmagyarázni a dolgot és kiigazítani, amit a kezdő ügyetlenül csinál. Sokszor azért adunk oda, vagy engedünk meg valamit, mert unalmas és fárasztó lenne szembeszállni az illetővel, holott nagyon jól tudjuk, hogy az volna a helyes. Ezeket a műhibákat, ha még annyira megérthetők is, nem lehet egyszerűen a «jóság» köpenye alá rejteni!

Másrészt *nem «rosszaság» még az ha valaki nem veszi észre, hogy lassan=lassan mennyire rákap az igényességre, önösségre.* Mikor mindig ő volt a központ: az ő egészsége, az ő haladása, az ő boldogsága az, ami mindenek felett való! És ha van a családban valaki, akinek nincs saját családja, arra az összes többiek ezer igénnyel reáakaszkodnak. Ő az, akinek ápolnia kell, vagy szanatóriumba küldeni mindenki mást, neki kell szakértőnek lennie iskolai és katonai ügyekben, vámtarifában és építési anyagbeszerzésben, adóügyben és összeköttetések kihasználásában.

«Majd a Feri bácsi» — mondják a családban — vagy :
«Majd a Mária néni.»

Azért hát mielőtt végleg «néni»-vé lesz valaki, «jósága» mellett vegye számba a hibákat is, amelyeket elkövet, és visszavonhatatlanul vessen véget egynek-másnak, ami máris a visszaélés jellegét kezdi felölni. Ez eleinte nagy felháborodást kelt majd, esetleg nagy harcok kezdetét jelenti. Tisztában kell azonban lenned, hogy jellemem és idegeken múlik a jövő. Ha igazán meggyőződésből és igazán jóságból segíted a tieidet, meg fogod találni a módját, hogy önzetlen, áldozatos voltod mellett is, *magad állapítsd meg az áldozathozatal mértékét.* Ha pedig nem a jóság, hanem a gyengeség volt cselekvésed vezérlő motívuma, akkor ne csodáld, ha kiszipolyoznak, akiket magad neveltél piócákká. Csak egyet ne tégy: hogy adj, szolgálj, aztán felhánytorgatással megkeseríted az életet magadnak és másoknak.

A csalódott szerelmes.

Volt, amikor minden virágbaborulni készült a lelkedben. Valakit ismertél, valakit szerettél. Aztán jött a nagy fagy. Közétek állott egy szó, vagy egy ember; elválasztott az érdek, vagy bűn és butaság verődött ki annak a lelkén, akivel egynek érezted magad. És vége lett mindennek.

Hogyan alakuljon már most további életed?

Könnyedén, sőt könnyelműen továbbszökkensz és azt gondolod magadban: Gombház, — ha leszakad, lesz más!? Vagy örökké gyászfátyolt akarsz lengetni, nyelvedet keserűségbe mártod, szíved körül jégpáncélt tartogatsz és csalódásodat egy életen át akarod siratgatni?

Nézzünk szembe ezzel a csalódással! Mi történt és mikor történt? Bakfis korodban talán? Nézd testvérem, csak egy út a járható: rázd ki ezt a bánatot a szívedből, és ne kovácsolj belőle magadnak önértékelési alapot. Ne gondold, hogy mélyebb, finomabb, komplikáltabb vagy másoknál, mert íme ezt a gyermekkori, első, gyönyörű szerelmet nem tudod feledni!

A bakfis-kor biológiai jelenségeihez tartozik a szerelmesség. Mindegy, hogy ki, — diák vagy tanár, — ragyogószépségű színész, vagy pont a mi ápolásunkra szoruló hadirokkant, — öreg bácsi, aki pár évődő szót váltott velünk, — az orvos, aki kezel, egyébként boldog családapa, — egy nagy államférfi, aki véletlenül a közelünkben nyaral... mindegy. Valakibe beleszeretünk — talán egészen egyoldalúan, — talán félreértve valakinek kedves, de egyáltalán nem udvarló közeledését, vagy komolyba véve valaki felelőtlen, komolytalan hódítási szándékát.

Természetesen mindenki — éppen úgy mint Te — azt gondolja, hogy «ez nem amolyan bakfis=szerelem; ez az egész életet betöltő nagy érzés!» Tévedsz és ha ragaszkodsz tévedésedhez, keresned kell az okot, hogy vajjon miért ámítod magadat szándékosan. Hogy a bakfis miért szerelmes, azt fiziológiai okok magyarázzák, hogy ezek a bakfis=szerelmek miért végződnek szükségszerűen csalódással, azt pszichológiai okok. De hogy miért ragaszkodik valaki ehhez az ő csalódásához, miért szopogatja, rágcsálja, «élvezi» éveken keresztül, annak már patológikus okai vannak. És ezekkel kell leszámolni, ha az ember emberhez méltóan akar tovább élni.

A «szerelem» ugyanis egyáltalán nem egyszerű érzelem. Van abban idealizmus, van erotika, van szeretet, szánalom, gyengédség=adásra és — kapásra való vágy, segítő anyai készség, — de van jó adag önérvényesítő, hódítási (birtokba=vevési) vágy, önimádat és hiúság is. Mármint, ha a te első szerelmedben pl. az idealizmus, az ébredő anyaiság, az ösztönös női gondoskodási, a becézési vágy volt túlsúlyban, akkor ez, ha az egyik tárgyat elveszti, más «tárgyak» felé fog áramlani. Emberek, ügyek, intézmények, gyerekek, szegények foglalják el lelkedet, idővel esetleg más fiatal emberek is. Nem történt semmi helyrehozhatatlan, sőt mélyül, szépül a lélek.

Ha valaki bakfis=szerelmének főleg erotikus indítéka volt, akkor viharos csalódás és kétségbeesés után azonnal új szerelem jelentkezik. Esetleg úgy mondják, hogy bosszúból mással udvaroltat magának, vagy kétségbeesésében máshoz kényszerítette a szívét. A valóság azonban: a felszabadult eros másfelé keres magának lekötést.

Akiben a hódítási, önérvényesítési vágy a helyes *önértékelés* keretein belül marad, azt az elszenvedett csalódás mindenesetre nagyobb zárkózottságra, tartózkodásra fogja indítani. Sokkal többre értékeli magát, semhogy másodszor is valaki érdemtelenre akassza rá könnyelműen a szívét. Csalódásának okát

jórészt magában fogja keresni: Nem ő volt más, hanem *én láttam* másnak! Ezentúl okosabb, meg-gondoltabb, körültekintőbb leszek, — ha ugyan lesz még valaha ember olyan nagyon fontos számomra.

Akiben azonban az önszeretet be nem vallott ön-imádattá fajult, akinek önértékelése másoktól függ, vagyis beteges hiúságon alapszik, aki azt hiszi, hogy körülötte forog a világ, az nem tud túljutni azon, hogy volt ember (és pedig az az egyetlen, akit ő méltónak ítélt szívére), aki mert mást ő eléje helyezni merte őt nemfontosnak tekinteni. Ez annyira sérti önbecsülését, hogy tudatalatti indítékokból betegesen (patologikusan) ragaszkodik ehhez a fájdalomhoz, nehogy abba a helyzetbe kerülhessen, hogy ez a «számba=nem=vevés» kisebb=nagyobb fokban máskor is megismétlődhessek. Beletemetkezik gyászába, csalódásába, hogy megmaradjon számára a tudat: «mint sértett királynő járok az élet *fölött*», — nehogy elvegyülve a többiek között, észre kelljen vennie, hogy mások szebbek, kedvesebbek, kíváncsabbak, jelentékenyebbek. A küzdelemtől való visszavonulás formája: «annyira mély és finom vagyok, hogy első gyermekszerelmem egy egész életre lefoglalta lel-kemet.»

Ha pedig nem gyermekszerelemről, bakfis-szerelemről volt szó? Ha igazán érett, nagy, egyszeri érzés foglalta le szívedet és még sem lehetett belőle életformát adó frigy?

Érezd át Testvérem, hogy rejtett kincset hoz-dozol magadban. Akár a körülmények álltak uta-tokba, akár az bizonyult méltatlannak nagy aján-dékkodra, akivel egynek érezted a lelkedet, egy bizo-nyos: olyan erők mozdultak meg benned, olyan színek csillogtak meg lelkedben, olyan kikristályo-sodási folyamat vette kezdetét szívedben, amely e nélkül a nagyságos szerelem nélkül sohasem szüle-tett volna meg. Ha fájdalmasan is, de bepillantást nyertél abba, ami a földi életben a legmélyebb:

lélekben kiegészültél és megszentelődöttél, hogy jobban megérthess másokat, hogy jobban megbocsáss másoknak. Gazdagabb lettél, melegebb és mélyebb, mint e nélkül lettél volna — csak hordd méltón kincsedet. Ne mutogasd másnak, sem hivalkodva, sem panaszkodva, ne sajnáld magadat és ne irigyelj másokat. Ne okold a sorsot és ne lázadozzál az Isten ellen. Ő adta szívedbe ezt az érzést, és ajándéku adta, akkor is, ha nem jár vele az emberi érzés szerinti végső beteljesülés.

El ne keseredjél a korlátok miatt és ne dönts le a korlátokat. Az egészen nagy dolgokban mindig van valami misztikum, valami érthetetlen: ne rontsd el azt, aminek formáját nem érted meg első látásra.

Légy hű életed nagy — bár látszólag meddő — érzelméhez. Ne kísérletezzél másokkal, ne pazarold magad másokra. Elrejtett kincsed, mint elrejtett rádiumszemecske, csendesen sugárzik majd belsődből kifelé. A megőrzött szűzesség zárkózottságától fog tartani téled minden frivol és toladó más érzést, de nemes asszonyiságod tartást és biztonságot ad mindenféle félszegség és éretlenség helyébe, — belső szabadságra teszel szert, a magánosok nyugtalan emberfélelme helyett és a ki nem elégitettek kapkodó keresése helyett a révbeértek csendes nyugalma fog körülölelni.

Nem az a fontos, hogy téged szeret-e valaki. Az igazi kincs, hogy neked van, Te tudsz kit szeretni. Akár örömet hoz, akár lemondást kíván ez a «nagy» szerelem, adj hálát érte az Úristennek.

A fel nem ismert hívás.

Vannak, akiket az Úristen kizárólag a maga számára választott ki. «Nem te választottál engem, én választottalak téged.» Van, aki gyermekkorától boldogan hordja magában a szent titkot, — van, aki viruló hajadon korában, boldog mátkaságban adja át szívét és gyűrűjét a Mennyei Jegyesnek.

És van, aki hosszú ideig nem tudja, hogy stigmát csókolt lelkére az Úr. Jár-~~kel~~, mint aki e világ számára akar fészket építeni, és csodálkozva látja, hogy az első ajtó, amely felé tánc lépésben lejtett, érthetetlen okokból becsukódik előtte. Sírva áll az át nem lépett küszöb előtt és úgy hiszi, az Élet zárult be előtte. Évek multán talán új reménység csillan fel előtte, — ám amikor kinyújtja kezét a boldogság felé, újra semmivé lesz minden. Amerre fordul, amerre indul: áthághatatlan akadályok, járhatatlan utak, becsukott ajtók. Egy út marad csak szabadon — az, amely Betlehembe vezet.

Igen, talán úgy gondoltad, hogy tánc lépésben fogsz az életen végiglebegni, — talán ellenállhatatlanul vágyódtál egy kiegészítő társ után — talán láttad magadat csipkés bölcső és karonülő kicsi gyermek mellett — és mégis, mégis írva volt rólad, hogy Krisztus fehér menyasszonya légy.

Nem hallottad a hívást lelkedben soha? Mi tartott vissza? Vágyak, remények? Nézd, teljesítetlenek maradtak. Családodról való gondoskodás anyagiakban, erkölcsiekben? Vajjon fennáll-e az az akadály most is?

Nem úgy van-e, hogy most szabad vagy, sőt — csendes, magányos óráidban megvallod magadnak: «kétségbeesetten szabad» vagy... Fel is panaszlod

közbe-közbe: — A világon senkinek sincs szüksége rám, a világon senkinek sem hiányoznék.

Ugyan miért nem veszel egy nagy lendületet — (az élet legnagyobb értéke, hogy oda lehet adni) — miért nem ajándékozod magad oda az Úristennek valami jó célra?

Azon a napon, amikor ráébredsz magányos-voltodra, vonulatsd fel szemeid előtt azokat a zárdákat és közületeket, amelyeket ismersz, — gondolj arra a szellemre, amely azokban honol, arra a munkára, amellyel ott az Úristent szolgálják, és próbálj beleilleszkedni valamelyikbe. Hiszen oly sok és oly sokféle van! A szigorú klauzúras rendek csendes magányosságától a szinte teljesen a világban dolgozók változatos sürgés-forgásáig, — a dicsőséges, patinás múltra visszatekintőktől — a most formálódó jövőért küzdőkig. Vannak elmékedők és imádkozók, vannak tanítók és nevelők, vannak szervezők és mozgalmakat vezetők, vannak betegápolók és szegénygondozók; vannak akik egyházi ruhák selymét hímezik ékes aranyfonállal, és vannak, akik szennyes proletárlakásokat takarítanak puszta két kezükkel...

Választhatsz közülük, Testvérem! Ne mondd, hogy hiábavaló, üres életet kell élned, család nélkül, egyedül. Isten ád neked családot, Isten ád neked gyermekeket, csak egyet kíván érte — mint minden vőlegény — az egész szívedet. Ne félj az áldozattól, *ne félj az elindulástól — a Krisztus vár, a Krisztus vezet.* Egyetlen komoly akadályt kell még leküzdened: szíved kevélységét.

Mert most jelentkezni fog a gondolat:

«Nem, ehhez már büszke vagyok, ezt tiltja az önérzetem. Ha nem mentem fiatalon, dalolva, áldozatot hozva, *hivatásból*; most, miután más dolgok nem sikerültek, most menjek?»

Hát igen: szebbnek látszik és dicsőségesebbnek, ha a viruló szép fiatal leány teszi le liliomos életét

az oltárra, — *de a Te szívedből az alázatosság virágát akarta fakasztani az Úristen.* Te csak így későn ismerted fel, *Te csak így későn követted hivatásodat . . . mit tudhatod, mi volt az Úr szándéka vele!*

Talán csak a Te lelkednek volt szüksége erre a halasztásra, talán azoknak válik majd javukra, akiket egyszer vezetned kell. Ki vizsgálta meg az Úr utait és ki ismeri az ő szándékait? Siess legalább most és ne halogasd tovább életed szent értékesítését.

De lehet, hogy legjobb szándékaid ellenére, — mélységes vallásosságod mellett is — úgy érzed, nem, nem ez a Te utad. Úgy érzed, hogy vannak kötelességeid a világban, amelyeket el nem háríthatsz, — vagy olyan kötelek fognak, amelyeket a magad és mások lelki megcsonkítása nélkül el nem téphetsz, — vagy: nem életformád a közösség, magános vándor vagy és a magányosság nélkül elveszted önmagadat, vagy elbírhatatlan teher számodra a fogadalmas élet, — vagy a nélkül, hogy kifejezni tudnád, egyszerűen érzed, elemi erővel érzed, hogy nem a zárda és a szerzetesség a Te életutad, —

akkor sem élheted meddő fa módjára életedet. Enni, hogy dolgozhassunk, dolgozni, hogy ehecssünk: ez kevés a lélekkel megáldott embernek, még akkor is, ha az evés fogalmát kiterjesztjük is a magasabb kultúrjavak élvezésére.

A paradicsomban kapott parancs: «Szaporodjatok és sokasodjatok» **bizonyos értelemben** mindenkire áll. *Testi vagy lelki értelemben mindnyájunknak hozzá kell járulnunk a mennyország benépesítéséhez, az «Isten gyermekei» számának szaporításához.* Ha egyszerűen meghalunk, nem jelenhetünk meg az Isten színe előtt egyedül. Kell, hogy mögénk térdeljenek mások is, akiknek szellemi arcán a mi vonásaink verődtek ki, akiknek az átszellemüléséhez, megneveléséhez, megváltásához mi is hozzájárultunk.

Aki nem megy férjhez és nem megy apácának, annak sem szabad csak énközponti, én-körül forgó

„agglegény»-életet élnie. Isten nem azért vonta el
tőled a családot, hogy önmagadat becézd és szolgálj.

Több van benned, magasabbra születél. *Meg
kell találnia a maga hivatását mindenkinek, meg kell
hoznia az önzellenség áldozatát mindenkinek,*

A felmentvény.

Most végig mentél a múlton. Elvonultattad magad előtt a *tartozik=követel* rovatnak minden tételét. Amit kaptál, nyugtáztad, amivel tartozol, feljegyezted. Most, — mint a pénztáros a közgyűlésen — kérnéd kell a felmentvény megadását. Nem közgyűléstől, nem a nagyközönségtől, hanem az Úristentől, saját lelkiismeretedtől. *Ez volt az életem eddig.* Ami jót tettem, lezárom. Amit rosszul tettem, kijavítom, rendbehozom. Amit pedig nem lehet pótolni, nem lehet megváltoztatni, azt mind teherként átviszem a következő életszakasz költségvetésébe.

Mert azon a napon el kell határoznod, hogy most már magad irányítod további sorsodat.

Míg gyermek voltál, mások neveltek, mások irányították lelki életedet. Ha férjhez mentél volna, az Úristen a házasság szentségének kegyelmeivel az élettárs kiegészítő lehetőségeit tette volna hozzáférhetővé számodra. Ha régi vagy új szerzetbe léptél volna, a közösség csiszoló ereje és az Isten-rendelte előljáró hivatott ráhatása alakította, formálta volna tovább a lelkedet.

Most végig mentél a múlton: a három forma közül egyik sem a tied már. Most hát magadnak kell megcsinálnod az «előírányzatot», a «költségvetést» a következő életszakaszra.

Igen, igazad van: ember tervez, Isten végez. De bizonyos, hogy Isten senkit sem teremtett pusztán vegetálásra. Minden egyes embernek határozott célt adott, minden emberrel határozott terve van.

Meg kell találnod a *magad útját* és járnod kell rajta a magad lábán; saját erőddel és saját képességeddel. Mi lehet ez az út?

II. A szembenézés.

Az igazi.

Hivatásos élet.

Pályából hivatás.

Hivatás a pálya mellett.

A rémkép.

Az elhatározás.

A küzdőtér.

Az igazi.

A magányos ember legnagyobb kísértője egy állandó csendes borongás a lelke mélyén: mivégre élek, mi a célja annak, amit cselekszem? Kit érdekel, hogy egészséges vagyok=e vagy beteg, építék=e házat, szerzek=e ékszereket, elegánsan járok=e, vagy hanyagul öltözöm, fejlődöm=e szellemileg, vagy egyhelyben topogok, érek=e el sikereket, vagy elnyomnak a pályámon? Fontos=e ez valakinek, — és nekem magamnak is: fontos=e mindez? Tovább megyek: maga az, hogy vagyok vagy nem vagyok, érdekel=e valakit ezen a világon? Mindenkinek meg van a maga élete, csak az én életem folyik mások élete mellett.

Ugyanakkor látják, illetve láthatnák, hogy sok gyermekes családanyák is milyen magányosak lehetnek övéik közepette. Sőt talán azt is láthatják, hogy előregedett anyjuknak, vagy gyámoltalan testvérüknek éppen ők az egyetlen támasza.

Ilyenkor azt mondják, ők, vagy mások:

— Jó, jó, de ez mégsem az «igazi».

Mi az az *igazi*?

Az igazi némelyek szerint a szexuális kielégülés, — ennek hiányával magyaráznak minden testi=lelki bajt és nyugtalanságot. A kérdés csak az: miért elégedetlenek és olyan véghetetlenül boldogtalanok sokan, olyanok is, akiknél nincs meg ez a hiány?

Mások szerint ez az igazi a személyiség érvényesülni=akarása, — ez szenved érzékeny kárt, ha egy nőnek nincsen saját családja, nincs meg az a legtermészetesebb kerete, amelyben kiélhetné egyéniségét.

Testvérem, ne tagadjuk: mind a kettőben lehet valami igazság; nem használ semmit, ha az öntudat=alatti világ előtt lehúnyjuk szemünket és letagadjuk létezését.

De *nem tudunk beleegyezni* abba a gondolatba, *hogy ennek az öntudat alatti világnak teljességgel ki=volnánk szolgálatva*, (— éppen azért akarunk vilá=gosan látni, hogy megküzdhessünk vele —). És *nem akarjuk a részletigazságot egész igazságnak elfogadni* mert talán vannak ennek az öntudat alatti vilá=g=nak más összetevői is! Ha meghatározzák cselekvé=seinket a csecsemőkorbéli, sőt a születés előtti emlé=kek és tapasztalatok, — talán az is befolyásol, amit — kékvér gyanánt — magunkkal hoztunk az Istentől, ettől a Primus Motor=tól, aki a lelket adta ebbe a a sejtbe, amelyből lettünk!

Hiszem, hogy a magányos ember nyugtalanságá=nak legmélyebb oka egy szentséges misztériumban rejlik: Isten nem fejezte be munkálkodását úgy, ahogyan az ember valami műszaki alkotást befejez. Az Atya a teremítés munkáját, a Fiú a megváltás művét, a Szentlélek a megszentelés folyamatát e m b e r e k á l t a l akarja folytatni az idők vége=zetéig. Ebben a nagy műben minden egyes ember=nek megvan a maga pontosan meghatározott szerepe. Ez a szerep az ő életfeladata. Erre hivatott. Ezt a hívást minden ember állandóan érzi a lelke leg=mélyén, és amíg meg nem találja e hívás szerinti helyét, addig boldogtalan és nyugtalan és céltalannak érzi életét, mint ahogyan a zenében nyugtalanító mélabúban cseng el minden akkord, amely felelet nélkül maradt.

Ezt a hivatást legkönnyebb felismerni (és így megnevezni is) gyermekek életrehívásában és Isten=nek nevelésében. Azért is szokták emlegetni a férjhezmenést mint «igazi»=t. De még ezt sem látják az emberek elég világosan. A gyermek utáni vágyat összetévesztik a szexuális ösztönnel, amely pedig csak szolgálja az előbbinek, és csodálkoznak, hogy —

bár összekerültek azzal, akit szeretnek, van szép és nyugodt otthonuk, és (éppen mivel kizárták a gyermekeket), gondjuk sincsen semmiféle — mégis üres és csendesen boldogtalan és sivár az életük. Nem veszik észre, hogy nem illeszkedtek bele az Isten terveibe, felelet nélkül hagyták a hívást, amelyet Isten intézett feléjük.

Vannak mások, akiknek vannak ugyan gyermekeik, mégis boldogtalanok. Ezek azok, akik gyermekeikben is csak önmagukat szeretik és szolgálják (még ha ők maguk tönkre is mennek ebben a szolgálásban). Egyetlen vágyuk, hogy gyermekeik számára a magukénál sikeresebb földi életet vásároljanak: egészséget, tanultságot, jó összeköttetéseket, fényes házasságokat akarnak nekik biztosítani (esetleg azok akarata ellenére is), és ha ez nem sikerül, — vagy ha már sikerült — újra céltalannak és üresnek érzik életüket.

Igen, mert Isten többet akart a szülőktől.

Isten nem fejezte be a világot, hanem számít ebben az ő munkájukra is. *Boldog és békés csak az a szülő lesz, aki felelt az Isten hívására, és olyan gyermekeket nevelt, akik legalább egy lehelletnyivel jobbá, szellemibbé, tökéletesebbé teszik a világot.* A szülőknak nem maguknál jobbmódú, hanem maguknál tökéletesebb embert kell a világba állítaniok.

A gyermek mint élethívatal, tudatosan vagy tudatalattian, általában mégis eléggé felfogható az emberek előtt. Kevésbé világos azonban a hivatás kérdése a magányos embernél.

Szent Pál azt mondja: «A teremtet világ várokozása sóvárog az Isten fiainak kinyilvánítása után... Minden teremtmény együttesen sóhajtozik és vajúdik . . . mi magunk is sóhajtozunk — és várjuk az Isten fiává való fogadást . . .»

Ha ezeket a mondatokat mai nyelvre akarnám lefordítani, azt kellene mondanom: Isten több

lehetőséget adott bele a teremtetett dolgokba, mint amennyi eddig kicsiholódott belőlük. A márványsziklában benne rejtőznek Michel=Angelo «Rabszolgái» és az ég villámában Franklin Benjamin villamosárama, a levegő rezdületében Beethoven szimfóniái a gyermek vad ugrálásaiban Nizsinszkij átszellemült táncai, a cölöpépítők próbálkozásaiban a felhőkarcolók építési törvényei, és minden becsületes, helyes cselekedet, minden nemes gondolat mögött a hős vagy szent egész lelki nagyságának lehetőségei rejlenek, csak ki kell őket hozni, csak meg kell találni, csak ki kell fejleszteni, csak meg kell váltani és meg kell szentelni őket.

Ha a Szentírás szavait a szociológia nyelvén akarnám kifejezni, azt kellene mondanom:

— Senkinek sincs joga úgy élni, hogy a meglevő szociális, gazdasági, kulturális, népi stb. javakat egyszerűen birtokba veszi, használja, fogyasztja, koptatja, és a maga részéről semmit sem ad hozzá a közös erkölcsi, anyagi, szellemi javak fenntartásához, fokozásához, szaporításához. Nem lehet élni, *nincs jogunk élni azokkal a kincsekkel, amelyeket előttünk élő és jelenleg is velünk élő emberek kitermeltek, hogyha mi magunk is nem termelünk valami szépet, jót, hasznosat az emberiség számára.* Nincs joga senkinek a közrend, közerkölcsiség, művészet, kereskedelem, közlekedés stb. stb. közjavait élvezni, ha valamilyen formában nem szolgálja a világ továbbfejlődését.

Nem lehet azt mondani: én az adómmal megfizettem a rendőrt, a katonát, a bírót, a templomot, a papot, a tanítót, a művészt, az orvost, a kutatót. Én a pénzemmel elvonulok és amennyire szükségem van ebből a kultúrából, annyit megveszek magamnak pénzért. Azzal sincs még minden rendben, hogy a pénz ellenében bizonyos munkát adtál és az így szerzett pénzzel biztosítasz magadnak önzően kényelmes életet.

Mert: ha nincs aki élete kockáztatásával megvédi

a földet és a rendet, ha nincs, aki hősi átadottságban lelkiismeretességre neveli az ifjú fejlődő nemzedéket, hogyha nincs, aki a kockázat vállalkozásával lebonyolítja a kereskedelmet, ha nincs, aki arca verejtékével kitermeli a földből a kenyeret; akkor hiába csörgeted zsebedben a pénzt. Életet csak élettel, szellemet csak szellemmel lehet megfizetni.

Mi lenne a kenyerünkéből, ha a falusi ember hűtlenné lenne a földhöz, hiszen a városban könnyebben élhet meg, több pénzt kereshet? Mi lenne, ha a tanítók elhagynák a száraz kenyeret is alig biztosító iskolát és a hivatalnoki pályára tódulnának, ahol aránytalanul kevesebb a fáradság? Mi lenne, ha a rendőr elmenne betörőnek, — hiszen így sokkal nagyobb anyagi javakra tehet szert személyes bátorságával, erejével és leleményességével! Mi lenne, ha az emberek lelkéből kiveszne a *hivatásos munka* tudata, és mindenben csak azt keresné, hogy hogyan lehetne minél könnyebben, minél többet keresni?

Vissza kell hogy térjen az embernek lelkébe a tudat: tennem kell valamit hazám, egyházam, az emberiség szolgálatában, amitől boldogabb, jobb, szellemibb, lelkibb legyen a világ, részt kell vennem az Isten teremtmény, megváltó, megszentelő munkájában, ez az én rendeltetésem, hivatásom, boldogságom.

Jedem steht ein Bild bevor,*
Das was er werden soll.
Solang er das nicht wird,
Ist nie sein Friede voll.

A nagy Prohászktól hallottam ezt az idézetet. Nem tudom, kitől való. De hiszem, hogy minden ember számára ennek a felismerése, ennek követése — az igazi: a *hivatás*.

* Mindenki előtt lebeg az a kép, amilyené lennie kell. Amig nem lesz olyanná, sohasem teljes a békéje.

Hivatásos élet.

Az Isten teremtmő, megváltó és megszentelő munkájának folytatói a szülők. Az anya ifjúságának, szépségének, sokszor egészségének, sőt talán életének feláldozásával is, új életet szül Istennek. Az apa arca verejtékével megkeresi nekik az életlehetőség feltételeit. Mindketten arra törekszenek, hogy testben, szellemben, lélekben magasabbrendű embereket adjanak a világnak s az Úristennek. Hogy ez hivatás, a szó legtisztább, legkristályosabb formájában, abban nem kételkedhetik senki.

Van egy másik közismert hivatás is: a papi és szerzetesei hivatás. Emberek, akik tudatosan lemondanak a családról, hogy imájukkal, példájukkal és munkájukkal fiakat neveljenek a mennyek országa számára. Tanítják, kormányozzák, megszentelik a hívők seregét és így benépesítik a mennyek országát.

E két legszentebb hivatáson kívül ma már egész sorozata van az olyan pályáknak, amelyek a kenyérkereset mellett életet=betöltő, teljesértékű hivatást is jelenthetnek az olyan nő számára, aki egészen odaadja magát nekik.

Hivatás, ha valaki *az emberi lélek kialakítását szolgálja*. Álljon itt első helyen a hitoktatónő, alsó és felső fokú a tanítónő, a kisdédóvónő hivatása, vagy akár az óvódás dadáé is: ha egyszer embert nevel, szent az ő hivatása és boldogíthatja őt. Hány ember köszöni első imádságát a kis pesztrának, a mesék és versek iránti szeretetét a dadának, hány ember egész jellemét a nevelőnőnek! Aki nyelvekre tanít, egy egész nép irodalmát és vele annak lelkét adja oda tanítványának. Aki zenére tanít meg valakit, jobb emberré tette. Ha bevezeti a természet titkaiba, vagy a mult rejtelmeibe... mindegy,

hogy mit tanít valaki: előbbre viheti, tökéletesebbé teheti vele az egyes embert és rajta keresztül az egész emberiséget. Hivatást teljesít.

Hivatás, ha valaki *az emberiség egészségét, életét szolgálja*. Az orvosnő, aki a testi élet rejtelseibe nyúl bele gyógyító kézzel; az ápolónő, aki éber gonddal és szakavatottsággal könnyíti meg és sokszor menti is meg a beteg életét; a csecsemőgondozónő, akinek kezén emberré erősödik az anya nélkül maradt kis emberbimbó; a gyógyszerésznő, aki keveri, főzi a gyógyító nedveket és belehelyezi az aggóató hozzátartozók reszkető kezébe; mindenki, aki feltalál, gyárt, forgalomba hoz valamit, ami enyhíti a szenvedő betegnek kínjait, mindenki — a legkisebb részletmunkás is — Istennek munkatársa; hivatást teljesít.

Hivatás ha valaki *az emberi közösség sebeit akarja gyógyítani*, és megsebesülését megakadályozni. Mindenki, aki karitatív, szociális vagy politikai munkát végez: Isten munkatársa a földön. Az egyházközségi nővér, aki felkeresi a családokat és szegénynek segítséget visz, gazdagtól segítséget kér; a gyárgondozónő, aki a munkás anyagi és erkölcsi érdekei felett őrködik; az egyesületek, szövetségek, mozgalmak vezetői és titkárai, a szociális megbízottak és szociális előadók, a városi, megyei és országgyűlési képviselők — mindenki, aki az emberiség testi lelki jóllétéről gondoskodik: hivatást teljesít.

Hivatás, ha valaki *rászánja az életét: felkutatni, megőrizni és továbbadni a népi éneket és népi táncot, a népművészet minden ágát és a népi hagyományokat*, — hivatás, ha *alkotó munkát végez tudományban, művészetben, irodalomban*, vagy ha munkájával lehetővé teszi hogy az arra hivatott elvégezhesse alkotó munkáját, — hivatás ha valaki *tisztességesebbé, virágzóbbá teszi népének kereskedelmét és iparát*, — hivatás, ha valaki megmutatja az anyáknak, hogyan kell *egészségesebben, gazdaságosabban főzni*, vagy főztijéből *mélványos módon részesíti* azokat, akik külső munkában

állván, nemcsak drága pénzzel, de egészségükkel fizetnek rá a helytelen táplálkozásra, — hivatás, ha valaki lehetővé teszi nőtestvéreinek, hogy *ízlésesebben*, finomabban, szebben *tudjanak öltözködni*, fésülni, mint ahogyan saját képességüktől telik, — ő, ezerféle kenyérkeresetben lehet ma már a nőnek is hivatást találni, amelynek egész lelkével és áldozatkészségével odaadhatja magát és ha elmerül benne, boldoggá lehet maga is.

Természetes, hogy a magányos nő lelkén néha átfut egy kis ború: igen, építem *a* más boldogságát, neveltem a *más*nak gyermekét, — de le kell számolni vele, hogy ez szentimentalizmus, vagy az ösztönvilág megnyilvánulása, vagy az önszeretet egy (nem is nagyon) leplezett formája. Lehet, hogy egyszerűen csak rövidlátás: a nő élet=adásra és fenntartásra van hivatva, azért nem igen értékeli eléggé saját munkájának fontosságát, ha *nem látja benne elég világosan az élettel való kapcsolatot*.

De, aki elég bátor és elég őszinte, az szembe tud szállni a fel-felkívánczozó fájó érzéssel, és akkor a nehéz napokból csak nehéz órák, a nehéz órákból csak nehéz percek maradnak. Aki pedig nem áll ellen, a felett úrrá lesz a szálnalmas önsajnálat.

És még valami: Azt ne gondold Testvérem, hogy asszonytestvéreink soha sincsenek egyedül. Minden=kinak «magának kell átmennie a sötét erdőn». Az embert olykor azok is elhagyják — lelkileg vagy fizikailag is —, akik a legtermészetesebb kötelékekkel vannak hozzáfűzve!

Foerster mondja: «Nem azért vagyunk a világon, hogy mások megértsenek minket, hanem, hogy mi értsünk meg másokat». Ezt a mondatot így is lehet alakítani: Nem azért vagyunk a világon, hogy mások el ne hagyjanak bennünket, hanem, hogy mi ne hagyjunk el másokat. Vagy: nem azért vagyunk a

világon, hogy mások szolgáljanak bennünket, hanem hogy mi szolgáljunk másokat.

Amíg az ember azt nézi, mi az, ami kijár neki az Élet nevű kapitalistától, addig csak boldogtalanságot halmoz boldogtalanságra és soha meg nem nyugszik a lelke. *Mihelyt komolyan és szent hivatásként a mások sebeinek gyógyításához fog, attól a perctől kezdve szelíd fény kezd derengeni életében és egészen sötét nem lesz már számára többé soha.*

Pályából hivatás.

Elmulasztottál annak idején olyan pályát választani, amely hivatás lenne számodra s így lelkedet is betöltené? Vagy a szüleid adtak — megkérdézésed nélkül — nem neked való pályára?

Első kérdésem: nem lehetne-e változtatni ezen még most is? Ne mondd, hogy késő. Láttam huszonegy éves embereket, akik azt mondták «már késő» egyetemre menni és láttam negyven éveseket, akik szorgalmasan készültek gimnáziumi magánvizsgáikra. És aztán láttam ugyanezeket a huszonegy éveseket negyven éves korukban, egészen boldogtalan, céltalan «agglegény»-életet élni, és láttam az említett negyvenévest mint ápolónőjelöltet frissen, fiatalon, boldogan. Hivatástudattal szívünkben sohasincs «késő» semmire sem abban az értelemben, hogy keserű maradjon az ember szája íze.

De lehetséges, hogy nem tudod biztosan, mi lenne jobb: maradni vagy újrakezdeni?

Ilyenkor hajts kétfelé egy ív papírt és írd fel az egyik felére: mik a jelenlegi helyzet erkölcsi, szellemi, anyagi előnyei; a másik oldalra pedig, mik a hátrányai; mi szól a maradás mellett és mi ellene. Húzgáld ki azokat, amik a két részen körülbelül egyforma értékűek. Végül világosan látni fogod, hogy melyik oldalra billen az érvek és okok súlyossága vagy mennyisége.

Amit aztán egyszer ima és érett megfontolás után határozottál, azon később ne töprengj többé. További életedet már eszerint alakítsd. *Vagy pályából csinálj hivatást, vagy pályád mellett teremts magadnak hivatást is.*

Ismertem egy magányos hölgyet, aki vegetáriánus konyhát vezetett egy kis alpesi nyaraló helyen. Egyszerűen önfenntartásból. Néhány év múlva újra felkerestem — a fél falut vegetáriánussá tette. A falubeli leányok nála szolgáltak, megismerték kedves lényét, érdekes főzés módokat tanultak tőle, megtalálási módokat. A beteg gyermekeknek ő főzött teácskákat, borogató és toroköblítő vizecskéket, ő mosta ki a sebeket, kezegette a fájós derekakat és olyan növénykultuszt teremtetett, amelyről a falusiak azelőtt nem is álmodtak. Mindenki, akinek gondja, baja volt, odajárt hozzá. Valósággal a falu közép-pontja volt. *Pályáját tekintve, vendéglős-szállodás volt. Kosztos=asszony! Hivatását tekintve: a falu anyja.*

Tudok egy tisztviselőt, aki bélyeggyűjtői összeköttetést tartott fenn a világ sok száz bélyegkedvelőjével. A kis gyártelep minden suhancát maga köré tudta vonzani: mindenki bélyeget gyűjtött. Mindenféle ostobaság és kártyázás helyett bélyegáztatás és szárítgatás, rendezés és válogatás töltötte be a fiúk estéit. Cseréltek és vettek bélyegeket, országokkal, népekkel, múlttal és jelennel ismerkedtek meg a bélyegen keresztül, sokkal műveltebbek és finomabbak lettek, mint az egész környék ifjúságának bármely rétege. *Lám: pályája szerint tisztviselő volt. Hivatására nézve népművelő.*

Tudok valakit, aki minden előképzettség híján hogy megélhetését biztosítsa, mosódát akart nyitni. Elment a város legszegényebb proletár-negyedébe, ott bérelt mosókonyhát. Végiglátogatta a városbeli ismerőseit, felkérte őket, hogy nála mosassanak, megszerzett néhány árvaházat stb. Rövid idő alatt az egész proletártelep az ő alkalmazottja lett, szép modern mosóüzemet létesített, szappant főzött, étkezőt tartott fenn munkásnők és munkások részére, — mert később már férfiak is jelentkeztek a telepen, akik mostak, mángoroltak, vasaltak, szálítottak, építettek, főztek, mosogattak; a munkások=

nak volt rendes ebédlőjük, fürdőjük, a gyermekeknek napközi otthonuk. Mindezt *egyetlen nő csinálta, ki mesterségét tekintve — mosónő volt.*

Egy kis falusi postamesternőt ismerek. Kicsi falun élt. Bizony csak szerényen lehetett ott éldé-
gélgni. Rosszkedvű is volt az előző postamesternő és bizony kevés hivatalos órát tartott, nem volt érdemes azért az egy-két bélyegért benn rostokolni a hivatalos helyiségben. Ha meg csomagot akartak küldeni a falusiak, háromszor=négyszer is vissza kellett küldenie, olyan rosszul csomagoltak és címeztek. Aztán jött a mostani postásnő. Hát ez aztán az érkező levelet még fel is olvasta az öreg anyáknak, meg az itthon maradt feleségeknek. Még aki tudott is olvasni, sokkal szívesebben hallgatta, ahogyan a Kovácsné nagysága olvasta. Válaszoltak is azonnal, abban a percben, mert levelező=lap is volt kéznél, no meg meg is írta a postamesterné azonnal. Jött is rá válasz szépen. Ha meg valamelyik leány, aki a városban szolgált, régebben nem adott hírt magáról, hát egykettőre megíratta az anyja a Kovács nagyságával, hogy aszongya: «Bözse te, rossz hírödet ne halljam, írd meg, hogy merre jársz, mit csinálsz, mert megjáród, ha édesapád elmenjen érted». A katonafiúknak szépen mentek a csomagok. Olyan ügyesen becsomagolta Kovács nagysága, hogy öröm volt egy=egy cipót, egy kis szalonnát, miegymást küldözgetni, hogy legyen a fiúnak egy kis hazája ott a messzi városban. Aztán a családok, ahol a leányok szolgáltak, szerettek volna egy kis vajat, egy pár tojást venni. De Uramfia, ha az ember útra kél a holmival, többbe kerül a vonat, mint a tojás ára. Meg az idő és fáradság. Kovácsné jóformájú ládácskákákat csináltatott, éppen ötven tojás fért belé, és egyetlen egy sem törött el mire odaért. De még a vaj is olyan frissen érkezett, hogy illatos volt, amikor az asztalra került, mert Kovácsné megmondta pontosan, hány órakor köpüljék, hogyan csomagolják, mikor hozzák, hogy a legalkalmasabb vonattal mehessen és ne álldo-

gáljon útközben, vagy amikor megérkezik a városba. Rövid idő alatt szépen megnövekedett a posta forgalma, de a falú kereskedelme is, meg a jó összeköttetés az elszakadt és az itthonmaradt falúsiak között. Arról nem is beszélek, hogy a jó falusiak tejjel, tojással, gyümölccsel, zöldséggel bőven ellátták Kovácsnét, de disznóöléskor sem feledkeztek meg róla. *Mesterségére postamesternő volt. Hivatása szerint fontos nemzetgazdasági tényező.*

Egy kis gonddal, fáradsággal a legtöbb pályán meg lehet találni azt a módot, amellyel szolgálatot tehetünk az emberiségnek. Egyszer valakinek nyílt levelezőlapon egy állás=lehetőséget kínáltam. Mivel még aznap kellett ott jelentkeznie, s ü r g ó s jelzéssel adtam fel a lapot. Egy óra múlva felhív a központi postáról egy tisztviselő és elmondja, hogy lapomat kiküldték, de a címzett elköltözött. Ám ő, a postás, elolvasta a lapot, látja, hogy állásról van szó ha nekem «elköltözött» jelzéssel visszaküldik a lapot, elkészik az illető az állásról. Ha meg az új lakására küldik, újra meg kell fizetnem a küldönc=díjat. Azért megnézte, nincs e telefonom, és így kérdezte meg az intézkedésemet. Azt kellett felelnem, hogy a lap igen sürgős, ellenben amíg én most bemegyek a pénzzel a városba — máris kikopik az illető a jelentkezési időből. Erre azt válaszolta, hogy befizeti helyettem a küldöncdíjat — helyettem, aki számára teljesen ismeretlen voltam —, s majd alkalmilag elviszem neki. Hát el is vittem és ezer köszönetet is mellékeltem.

Gondolod, hogy egy ilyen lelkű postáskiszasszonynak sivár és lélektelen lesz a hivatása?

Minden pályán kutatni és keresni kell az összefüggést munkánk és az emberiség szolgálata között. *Könyvkereskedésekben nevelni lehet az emberek ízlését, — kerámiai boltban előre lehet vinni a lakáskultúrát, — a betegsegélyző pénztár kisasszonyának*

pontos és megbízható munkája bizalmat ont az emberekbe az intézménnyel szemben, — az idegenforgalmi irodás kisasszony sok fáradt, ideges embert segít üdítő utazáshoz és sok szegény embert lakásának, munkájának értékesítéséhez. A kutató, felfedező, művészi, iparművészi, főző, öltető, higiénia=szolgáló stb. stb. vállalatok minden mérnöke, hivatalnoka, munkása, tervezője, szervezője, intézkedője és végrehajtója — mind=mind hivatásos jötevője lehet az emberiségnek, hogyha meggyőződéssel, egész lélekkel végzi a munkáját, nemcsak a szerint, hogy mennyi pénzt kap érte, s hogy ezért a pénzért hogyan lehetne minél kevesebbet dolgozni!

Hívítás a pálya mellett.

Talán olyan a pályánk, hogy semmiképen sem tudunk belőle hivatást kicsiholni. Némely dolog oly messze esik tőlünk, nőktől, akik életadásra és életfenntartásra vagyunk hivatottak, hogyha akár mint nézzük is — sehogysem tudjuk meglátni, miért áldozzuk rá életünket, vagy legalább is életünk jó részét. A munkát elvégezzük becsülettel, mert szépen megfizetik (hiszen azért is maradunk ott), de lelkesedni ezért a munkáért, hivatásnak tekinteni; nem, ez már sok lenne, ezt már nem bírjuk.

Újra mondom: többet ér az ilyen mesterséget felcserélni egy kevésbé jövedelmező munkával, de olyannal, amely Isten dicsőségére, felebarátaink javára, nekünk pedig örömünkre válik. Ám ha ez már semmiképen nem megy, akkor a pályánk *mellett* válasszunk még valami hivatást is. Ez tartalmat és értelmet adhat az életünknek.

Ismertem egy öreg kisasszonyt, aki fiatal korában a városi dalárdának volt lelkes és lelkiismeretes tagja. Mint ilyennek, neki is része volt abban a sok szép élményben, amelyet a dalárda szerzett a kis városnak. Szép és igazán magas színvonalú hangversenyeikkel igen magasra fejlesztették a város zenei műveltségét, nevelték a közönség izlését. Amikor aztán megöregedett, és már nem tudott szépen énekelni, akkor magára vállalta a kották rendben tartását, pótlását, ragasztgatását, a meghívók címzését, a tagdíjak beszédését. És boldog volt ebben a munkában.

— Gyenge kis boldogság! — gondolod magadban. Lehet. Kívülről nézve. De egyrészt: mit tudod

te, hogy milyen érzelmi kielégülést jelentett űneki ez a munka, — másrészt: még így élni is jobb, mint örökké a saját ki nem teljesedett élete felett keseregni (gondolattal és szóval) és azonfelül mások boldogságára irigykedni és acsarkodni.

Egy dalárdában kuli=munkát végezni, ez könnyen a «jó bolond» melléknevet szerzi az embernek. Pedig, aki a mélyebb összefüggéseket nézi, az könnyen láthatná, milyen fontos kultúrmunkát végez egy-egy ilyen «bolondos» vénkisasszony, vagy magányos özvegyasszony.

Még értékesebb lehet az ilyen munka, ha a Krisztus országának építésébe, az ő családjának szolgálatába áll bele általa az, akinek az űristen nem rendelt saját családot. Hány napközi otthon kér munkatársakat, hány gyermeknyaraltatást kellene lebonyolítani, hány Szívárdában és gyermekegyesületben kellene időnként felváltani vagy helyettesíteni a vezetőt! Mily nagy munka vár önkéntes erőkre a szegénygondozás terén! Szegények fogadása és meghallgatása, környezettanulmányok végzése, családok látogatása és gondozása, szeretetadományok gyűjtése, rendezése, kiosztása, állás- és lakásszerzés, beteglátogatás és gondozás: mind-mind jószágos szíveket és munkás kezeket sürget!

Mi tenni való volna az ifjúsági egyesületek szervezése és vezetése körül! Tagtoborzás, programmkészítés, cikk-írás, vázlat-összeállítás, könyv-, film-, színdarab bírálat, ének- és szavalattanítás, előadások tartása, műsoros esték rendezése, helyiség-szerzés és díszítés, otthonok felügyelete stb. stb.

Rengeteg munkát kellene végezni az egyházaközségi élet egyéb terein: lelkigyakorlatok, lelkinapok, imaórák és ünnepélyek szervezése, jó sajtó terjesztése, kartotékok készítése, templomépítési munkák elősegítése, templomdíszítés, az istentisztelet fényének emelése, — minden-minden munkásokra vár. Rabokat kellene látogatni, tudatlanokat tanítani,

a bűnös életben élőket az Egyházzal kibékíteni . . . Ezernyi feladat, amely apostoli lelkű önkéntes munkáért kiált.

Aki maga belekezd valami ilyesfélebe és munkatársak után néz, hamarosan megtapasztalja, amit az Úr Jézus is felpanaszolt: *«Nagy az aratás, de kevés a munkás!»* Azt mondod, hogy üres és céltalan az életed? Jöjj ide a katolikus munkatérre, és látni fogod, hogy milyen nagyon kevesen vannak, akik *«ráérnek»* akárcsak egy órácskát is az Úristennek adni.

Pedig akad itt minden egyéniségnek és minden embernek való. Kell, aki a szegényeket látogassa kinn a nyomortanyán, és kell aki otthon, meleg szalonban szép kézimunkát készítsen a javukra rendezendő bazárra. Kell, aki a fényes pódiumon szónokol, kell, aki az otthon csendjében cikket ír — és kell, aki az ifjúság teásestélyén a kassza mellé ül, vagy a teáscsészéket mosogatja el, amíg a többiek táncolgatnak, szórakoznak a jó cél érdekében. Kell, aki leüljön a munkásasszony mellé és megtanítsa harisnyát javítani és kell, aki felszólalni merjen érdekükben a parlament soraiban.

Milyen boldogító és életet kitöltő tudat: én is fontos vagyok, *rám is szüksége van a jó ügynek!* De hát persze ezt nem lehet úgy megoldani, hogy éppen csak a másra már semmiképpen sem használható, mindenestül felesleges időnket, erőnket, pénzünket adjuk oda a szent célnak! És úgy sem, hogy az *«önkéntes»* munkát egészen *«esetleges»* munkának értelmezzük, amelyet ma megcsinálunk rendesen, holnap már csak úgy, ahogy, holnapután esetleg már sehogy!

A *«hívatas»* — még az ilyen mellékhívatas is — igenis betölti az életünket, de megkívánja, hogy *az életünket belevigyük a hívatasba.* Aki egészen odaadja magát, az egészen megnyeri magát. Ha a búzaszem meg nem hal — nem fog élni.

Ne keress magadnak még egy tanítványt, még

egy külön órát, még egy mellékfoglalkozást, hogy húsz, — ötven — száz pengővel több jövedelmed legyen egy neked nem kedves foglalkozásból!

Mi olyat veszel ebből a pénzből, amitől több életkedved lenne? De ha ezt az időt odaadod valami jó ügynek ingyen — hidd el, százszorosán visszatérül, hivatástudatban, életkedvben, Isten=áldásban.

Csak próbáld meg!

Ha megtaláltad életutadat, ez még nem jelenti, hogy mindjárt rá is léphetsz. Minden túrára fel kell készülni, ki kell tűzni a célt, tanulmányozni kell az utat, be kell szerezni a felszereléseket. De még ez sem elég. Lelkiismeretes tréninggel *rá kell képe=*
síteni magunkat, hogy elbírjuk a fáradalmakat, hordani
tudjuk a terheket, igénytelenek legyünk evésben=alvás=
ban, edzettek az időjárás viszontagságaival szemben. Ezek nélkül hiábavalók a szép elhatározások, fele=
úton, negyed=úton kidől a magányos vándor. ✽

Ha a magányos életben is termő gyümölcsfa akarsz lenni, jól át és át kell elmélkedned a nagy Prohászka szavát: «Minden emberlélek a maga for=
málásának művésze, minden emberlélek önmagának romlása, vagy remekműve».

Nem, *nem az események és körülmények teszik az ember életét, hanem az a mód, ahogyan reagál az ese=*
ményekre és körülményekre. Nem azért fázik meg valaki, mert esik az eső, még csak nem is azért, mert elfelejtett sárcipőt venni, hanem mert nem elég edzett a rossz időjárás elviselésére. — *Ha magányosan járod életed útját,* ha nem lett belőled asszony, azért még *nem kell szükségszerűen — vénkisasszonynak len=*
ned. Mit is jelent ez a szó: vénkisasszony? Nem egy= szerűen olyan nőt, aki nem ment férjhez. Jelent egy bizonyos fajta kedélyállapotot, lelkiállapotot, egész= ségi állapotot, idegállapotot. Jelent valakit, aki egy kicsit furcsa, kellemetlen, nevetséges, szánalmas.

Hogy tulajdonképpen miben is áll a furcsasága? Hát, Istenem, nehéz azt megmondani! Nagyon sok mindemből és sokszor nagyon ellentétes dolgokból tevődik össze az ilyen egyéniség. Lássuk csak:

Kissé félénk, bizonytalan, bátortalan. De azért addig tipeg-topog, szöszmötöl és bizonytalankodik, míg meg nem történik amit akar.

Nagyon szerény és csendes. Szinte elrejtőzik mások mögött. De rejtekhelyéből élénken és hidegen figyel, hogy mások mit csinálnak, hogy csinálják, mit mulasztanak, mit rontanak és könyörtelenül megteszi rá a maga megjegyzéseit.

Sok=sok=sok baja van az egészségével. Sohasem látott, sohasem hallott betegségek gyötrik, és pedig egészen másféle módon, mint más embereket. És az orvosságok is, amelyeket használnia kell, egészen másfélék, mint amilyenekre az ember gondolna.

Nincsen saját otthona. Vagyis olyan otthon, amely az ő szolgálatára készült volna, az ő igényei, méretei, ízlése és foglalkozása szerint. Hanem vagy ott él a mama otthonában; vagy azok között a bútorok között, amelyek «szegény mamáról» rája maradtak; vagy a sógornője, testvére rendezett be számára egy szobát azokból a bútorokból, amelyek máshol nem kellettek és lám, itt egészen jól «mutatnak.» Neki magának van egy=két berámázott fényképe, néhány doboza, tarsolya, vánkosa. Ezeknek aztán ő maga szabja meg a rendeltetését és helyét; jaj annak, aki a fotel vánkosát a díványra találja tenni, vagy a varróasztalka terítőjét az ágy melletti kis szekrényre.

Beszédje alázatos, félénk: azt sem tudja, mi szépet=jót mondjon hirtelen. De még egyet sem fordultál és már kiderülnek a legkülönbözőbb bűneid — szép, dicsérő szavak kíséretében. Hogy milyen okos asszonyka vagy, ki tudod nézni, hogy milyen összeköttetés hasznos a családotnak, azért persze őt, a szegény vénkisasszonyt az utcán meg sem látod. Hogy milyen szép új ruhád van; a multkor is új ruha volt rajtad — szerencse, hogy a férjed ezt megengedi, pedig neki semmi érzéke ehhez, hiszen mindig olyan kopottan jár. Nem is csoda olyan nagy tudósnál, azt befogadják minden társaságba, még ha

a bicskáját a nadrágjába törli is, mint a te drága urad csinálta a mult kiránduláson, «mondtam is a Margitnak, ebben nincs semmi, csak téged sajnáltunk drágám, te ilyesmihez nem vagy hozzászokva, te még a kezedet sem mártod hideg vízbe, kár is volt ehhez a szegény emberhez hozzámenni stb.»

Ruházkodásában, viselkedésében, nézeteiben, ízlésében elmarad korától. Hogy ezt a lelki marazmusát valamivel mentegesse, üres pénztárácájára, vagy hajlíthatatlan elveire hivatkozik. Egyben azonban hajlandó rossz ízlést vagy erkölcsöt tulajdonítani azoknak, kiknek egyszerűen csak nagyobb a költési lehetőségük, és haragos irigységgel nézi, hogy mások kevésbbé fennkölt lelkületűek, mint ő.

Körülbelül ez az a típus, akit vénkisasszonynak nevezünk.

Itt áll előttünk, mint rémkép. Ezzé lehetsz, ha nem vigyázol. Kérdés, hogy csak a magányos nők között vannak-e ilyenek? Másrészt: minden magányos nő szükségszerűen ilyen-e? Nem szabad a véletlenre bízni, hogy azzá leszel-e vagy sem. Viszont a legerősebb elhatározás is meddő kínlódás marad, hogyha csak az akarat erejével akarunk dolgozni, illetve, hogyha csak a tüneteket akarjuk elfojtani, leküzdeni, ellensúlyozni és nem gyökerében fogunk neki az elvénkisasszonyodás elleni küzdelemnek.

Az elhatározás.

Első kérdésünk volt: csak a magányos nők között akadnak-e ilyen vénkisasszonyok? Bizonyos, hogy nem; vannak asszonyok, sőt anyák, sőt — bocsánat a szóért, — még apácák is (hála Istennek kevesen), akik ilyen vénkisasszony=típusok.

Az ember önnevelése ugyanis egy bizonyos életkorban holtpontféltre jut. A régi erőforrásoktól el= távolodtunk, vagy a megszokástól elvesztették hatá= sosságukat; szokásaink, nézeteink megmerevednek — kell valami hatékony, egész énünket birtokbavevő ú j t é n y e z ő, amely ezen a holtponton átsegít. Az Isten=rendelte élettárshoz való alkalmazkodás, még inkább: az új életéért való felelősség tudata, szerzeteseknél az Isten=rendelte előljáró vezetésében a közösségbe vakó beleilleszkedés, mind a kettőnél az új hivatásadta állapotbeli kegyelem: ezek azok a tényezők, amelyek megtermékenyítik a lelket és új, talán sohasem sejtett fejlődési folyamatot indítanak meg benne.

Aki ebben az új hivatásában a kegyelemnek ellent= állva továbbra is ö n m a g á t keresi, aki nem él *a belső alázatosságból fakadó engedelmesség szellemé= ben* — az nem képes tovább fejlődni: az egyoldalúvá lesz, a saját kis határain belül marad. Csakhogy ami a magányos nőnél csak kellemetlen furcsaság, fél= szegség, az a hitvesnél, anyánál, szerzetesnőnél könnyen a zajos harciasság, zivataros boldogtalanság, elviselhetetlen félőrrülség jellegét ölti fel. És valóban: azok, akiknek ügyei az egész rokonságnak, egy egész baráti körnek terhére vannak, akik önmagukkal és boldogtalanságukkal papot, orvost, ügyvédet, bírót foglalkoztatnak, akik az ablakon ugrálnak ki és vitriolos üvegekkel operálnak — valóban, ezek nem

a magányos nők soraiból kerülnek ki. Sok nehéz óra emléke, sok nehéz ügynek gondja rakódik le az évek folyamán a női lélek mélyébe, de mi — vénkisasszonyok — többnyire tudni szoktuk, hogy *van az emberi idegzetben egy fékrendszer is*, és hogy azt mi helyetünk nem fogja kezelni senki más. *Ha nem kezeljük mi magunk*, menthetetlenül elveszünk.

Csak hogy bármilyen fontos valamely szerkezetnél a fék, ahol haladásról van szó, ott mégiscsak *az indító erő* van a hangsúly. Lelkünk fejlődéséhez sem elégséges: elhatározni és akár vaskézzel is keresztülvinni, hogy bizonyos dolgokat *nem* teszünk. Azt kell elhatározni, hogy rendező kézzel nyulunk bele az életbe; hogy megváltoztatjuk a körülményeket és lehetőségeket; hogy átgondoljuk, hogy mit akarunk, mit kerülünk; hogy teremtünk olyan légkört és olyan helyzetet magunknak, amelyben lelkünk, szellemünk, kedélyünk friss és életerős tud maradni. Nem a véletlenre, hanem Isten kegyelmével *önmagunkra akarunk számítani ebben is!* Nemcsak «fékezni», hanem indítani is akarunk, hogy boldogan és zökkenés nélkül haladhassunk örök célunk felé, a nekünk rendelt hivatás útján!

*

«Azon a napon» — drága Testvérem, állítsd világosan lelki szemeid elé:

1. Nem igaz, hogy a magányos nőnek furcsábbnak kell lennie más embereknél. *Nem adok hát helyet a lelkemben alacsonyabbrendűségi érzéseknek* (Minderwertigkeitsgefühl), mert ez kimondhatatlanul sok bajnak okozója lehetne a jövőben.

2. Igaz, hogy annak, aki férjhez ment, vagy zárdába lépett, maga az új hivatás hozza meg a kiegészülés lehetőségét, de még annak is magának, belülről kell ezeket a lehetőségeket vállalnia, hogy hatékonyá legyenek benne. Nekem tehát, minél magamra hagyatottabb vagyok, annál *tudatosabban kell kiegész*

szülésre törekednem és kiegészülésemet sajátkezűleg irányítanom.

3. Tudnom kell, hogy az önnevelésre nem elégségesek az erős akarat egyszerű categoricus imperativusai. Lelkemet abba az állapotba kell hoznom, hogy *képes is legyen* keresztülvinni azt, amit maga elé tűzött. Nem elég azt mondani magamnak: ezt kell megtennem, — ezt nem szabad megtennem; hanem olyan környezetet, helyzetet kell teremtenem magam körül, olyan embereket kell felkeresnem, vagy kerülnöm, amelyek s akik állandó sugárzatukkal *úgy befolyásolják lelkemet*, idegzetemet, gondolatvilágomat, *ahogyan lelkemnek kívánatos.* Ezt nem bízhatom a véletlenre, nekem magamnak kell itt a munkát elvállalnom. Mivel magányos nő vagyok, itt bizonyos tekintetben külső=belső *helyzeti előnyöm van.* Ha t. i. van egy élettársam, könnyen megesik, hogy súrlódnak az akaratok: azt, ami mindkettőnk számára kívánatos és hasznos volna, esetleg nem vihetem keresztül a másik fél gyengesége, ingatagsága vagy éppen rosszakarata miatt.

Ha egyedül élek, elesik a külső akadály. De még fontosabb ennél a belső önállóság, illetve *önmagára utaltság tudata*: Ha odaadtam lelkem felét valakinek, akiről Szent Pál mondja: «Ti asszonyok, engedelmesek legyetek férjeiteknek», — akkor el is várom tőle, hogy irányítsa, segítse fejlődésemet. És ha az illető nem is teszi meg — azért ez az igény továbbra is él bennem. És — a ráhagyatkozás is. Sok szenvedés után ébred csak rá egy asszony, hogy *önmagáért utóvégre önmaga a felelős*, és akkor sem ébred rá teljesen. Hiába, a házasság a lelkeket is egyé kapcsolja (ezért is oly nagy bűn a válás). A magányos nő tudja, a lelke legmélyéről érzi, hogy egyedül van. Ezt *keserűség nélkül tudatosítani* már nem is olyan nagy lépés — és mégis *kimondhatatlan könnyebbség az önnevelés szempontjából.*

A házasság az ember életének természetes kiegészítője. A Szentírás szerint az Úristen nem indokolta a teremtés egyes aktusait, csak kettőt vezetett be szavakkal is. Először ünnepélyesen kijelentette: «Teremtsünk embert!» Utóbb pedig: «Nem jó az embernek egyedül lennie!» És teremtette Évát, Ádámnak segítőtársát. Ádámnak és Évának örök egymásrautaltsága nyer beteljesülést, megpecsételést és szentségi méltóságot a házasságban. Testi-lelki hiányok, gazdasági, társadalmi előnyök, egymás felé indítják a férfit és a nőt. És ha igazán azok találnak egymásra, akik egymás hiányát ki tudják egészíteni, akkor harmonikus és boldog házasság jön létre.

Hogy a biológiai élet szempontjából csonka az egyik nem a másik nélkül, nem kétséges. Természetes tehát, hogy ez a biológiai jelenség nagy befolyással van a nő fizikai mivoltára. Az új ember-evilágra-jövedele oly súlyos testi áldozatokat kíván tőle, hogy szükségszerűen magába ebbe a testbe kellett beleírni azokat a törvényeket, amelyek képesítik ezekre, sőt amelyek folytán vágy támad benne feladata teljesítésére. Ez a vágy természetesen megelőzi a körülményeket. Ez a természetes. *Csoda-e, ha be nem teljese* *dése zavarokat és nehézségeket okoz?*

Hogy a lelki életben egymásra van utalva a férfi és a nő, azt sokkal hosszabban kellene kifejteni, hiszen magát a lelki életet is oly kevesen látják világosan. De ha csak a lélek három főtevékenysége föl vesszük is szemügyre: a nőnek szüksége van a férfi nagyobb megismerő képességére, a férfinak szüksége van a nő gazdagabb érzelmi életére. A férfi akaratá-

nak szüksége van a nő gyakorlatiasságára, sokoldalúságára, gyorsaságára. A nő akarata kiegészül a férfi kitartó, szilárd, mozdíthatatlan akarata által. A valóságos értelemben vett lelkiéletben a férfi a hit és erkölcs szabályainak megformálója, fenntartója, védelmezője, — a nő a dogma sokoldalú következményeinek levonója, a morál finomságainak végrehajtója. A férfit a törvény ereje tartja Isten útjain, a nőt az önátadás nagylelkű gesztusa; a férfi az ismeretlent kutatja fel, a nő a Meg=nem=Ismerhetőt sejtí meg... Kimondhatatlan az a gazdagság, amit egymásnak adni tudnak. *Csodálatos=e, ha félrefejlődik az, aki magára marad lelke hiányaival?*

A gazdasági élet jó megszervezése szintén a férfi és nő együttes munkáját, egyesített képességeit kívánja. Egyforma itt a hangsúly a „gazdaság”=on és az „élet”=en is. A szó szoros értelmében vett „gazdaság” is jobban bonyolódik le, ha a férfi szerez, a nő megőriz; a férfi keres, a nő beoszt; a férfi intéz=kedik, a nő a végrehajtást tartja kézben. De ugyanolyan hangsúly esik az „élet”=re is. Mire valók a gazdasági javak, ha az ember nem tud miattuk „élni”? Szépséget teremteni a mindennapi életbe, kényelmet, kedélyt biztosítani, tradíciókat követni, életformákat teremteni, ezeket csak a nő tudja — ha marad rá ideje és ereje, és nem kell beleállnia a férfi helyére a gazdasági élet helyett, a gazdasági harcba. Ha magára marad, támasz nélkül, ki veheti rossz néven tőle, hogy kárba vesznek legegységesebb értékei?

És világos a társadalmi egymásrautaltság is. A férfi honfoglaló tehetsége érvényesül a legcivilizáltabb társadalmi fokon is. Helyet tapos magának és élte párjának testi=szellemi, lelki erejével, hódító képességével. A nő feladata társadalmi vonatkozásban is: otthont teremteni azon a darab földön, amelyet a férfi elfoglalt. Gyökeret eresztetni a min=

denkori talajba, táplálékot szívni földből=esőből, összeköttetésekéből, alkalmakból. Kemény kövekből és sivár homokból puha otthont létesíteni, körülbástyázni magát szokásokkal, kötelékekkel, emberekkel. Adni, hogy kapjon a család, és amit kapunk: elfogadni, azért, hogy másnak adhassunk belőle, — anyagiakban csakúgy, mint segítségben, támogatásban, társadalmi életben, szórakozásban; reprezentálásban csakúgy, mint szociális kötelességek teljesítésében. Minderre csak akkor képes az ember egészen és zavartalanul, ha nincs magára hagyva, nincs egyedül. Másképen nagyon gyorsan elvész a harmonikus cselekvés lehetősége, s az ember vagy üllő lesz, kire a többiek kímélet nélkül rákalapálnak, vagy kalapács, aki másokat ütlegel kíméletlenül.

De ha a férfi és nő egymásra utaltsága ilyen világos, egészen világos az is, hogy *ahol a természetes kiegészülés nem jöhetett létre, ott hiánynak, bizonyos értelemben csonkáságnak keli maradnia.* Ezt el kell ismerni, testvérem, — ez olyan alap, amely nélkül nem építhetünk tovább. Ám ez a megállapítás éppen nem teszi feleslegessé további igyekezetünket.

Sőt ellenkezőleg: «azon a napon» elhatározzuk, hogy tevőlegesen kezünkbe vesszük sorsunk irányítását és így lelki életünk kifejlődését társadalmi, gazdasági, testi=lelki szempontból egyaránt.

III. A magányos nő társadalmi helyzete.

A helyzet.

Érvényesülés a családban.

A barátai kör.

A kollégák.

Vendéglátás.

Az egyesületi élet.

Hangverseny, színház.

A templom és a szegények.

A helyzet.

Ha komolyan és rendszeresen meg akarod alapozni most következő életedet, tisztáznod kell önmagad előtt a magános nő társadalmi helyzetét, ki kell tűznöd magad elé erre vonatkozó célokat, reálsan szembe kell nézned az akadályokkal, nehézségekkel és lassú, szelíd, de szívós, állhatatos és tudatos munkával dolgoznod kell az általad jónak felismert társadalmi elhelyezkedés megvalósításán. Mert az ember egyéni és társas lény lévén egyszerre, nem boldog és nem elégedett, ha lényének akár egyik, akár másik kitévőjében gyökértelen.

A fontosabb kitévő mindenestre az egyéni elrendezettség és értékesség. Ez a tökéletesség legmagasabb fokán látszólag magában is elég. De csak látszólag, mert a valóságban itt a szociális kielégülést az Istenben=gyökerezés pótolja. Éppen azért, *ha meggyőződéses hittet hiszel a mindent — tehát így a te életedet is — elrendező Atyában, akkor mindennek előtt az Úristenhez való viszonyod legyen mindig élő, meleg, személyes kapcsolat.* (De ebben az esetben se feledd, hogy még a lelkiélet legmagányosabbjai, a pusztában élő remetéik mellett is legtöbbször ott szerepel egy=egy tanítvány, egy jó barát vagy lelki társ, s ha más nem: a puszták megszelídített vadállatai élnek ott, mint a remete baráti köre.) Másrészt, hogy az egyéni értékesség sohasincs befejezve. Ez olyan állapot, mely növekszik és fogy, aszerint, hogy hogyan gondozzuk, ápolgatjuk. Egyénileg értékesnek lenni, ez feladat az évnek minden egyes napjára, a napnak minden órájára, és aki azt mondja, hogy az ő élete céltalan és sivár, az még sohasem próbálta meg, hogy milyen izgatónan érdekes alázatosan, de bízónan úgy alakítani

életünket, hogy az Isten felé feszülő gyönyörű ívvé alakuljon. Milyen fájó itt minden horpadás, repedés, lendületlenség, és milyen öröm és boldogság az elért legkisebb jó és szép, amely Istenhez tesz hasonlóbbá. De erről külön fejezet szól.

A hétköznapi ember a családon keresztül kapcsolódik bele az emberi társadalomba. Amíg gyenge és tehetetlen: őt védi a család. Amikor elérte kifejlődését és teljes ember mivoltát, ő védi a családot. A védettből védővé való átalakulás ideje némi bizonytalanságra és sűrűlódásokra ad alkalmat a két nemzedék között. Az idősebb nemzedék nehezen érti meg, hogy «m á r» eljött az az idő, a fiatalabb nem érti, hogy *még mindig nincs itt* az az idő, amikor a fiatal saját lábára állhat.

Nagyjában a házasodás, illetve férjhezmenés az a határpont, amely után az idősebbek mégis elfogadják, hogy a fiatalok ezentúl saját belátásuk szerint élhetik életüket, saját gazdasági helyzetük és társadalmi összeköttetések és saját stílusuk szerint. A nő felett — kifelé — ez a gyámkodás sohasem szűnik meg egészen. A szülők után a férj az, aki «megvédelmezi» a feleségét még akkor is, ha az asszony a szellemileg, erkölcsileg (esetleg anyagilag) erősebb fél. Természetesen van ennek pszichológiai — tehát istenrendelte oka is, és ez jól van így —, de van embercsinálta oka is, és ez már kevésbbé helyes, ami azonban már e könyv keretein kívül esik.

Milyen vajjon a magányos nő társadalmi helyzete?

A hadikalandokban, polgárháborúkban, családi összeesküvésekben gazdag középkor zárdába dugta az olyan leányt, aki nem ment férjhez. Sokszor, mert féltették tőle a család új női tagjainak — a menyeknek, illetve sógornőeknek — békéjét és uralmát; sokszor, mert vagyonát akarták a maguk javára fordítani. De sokszor igazán a védelem szándékával a «valahová-tartozásért», mintegy a magára maradt leány társadalmi helyzetének biztosítása érdekében.

Persze a zárda közszelleme nem mindig örvendett az ilyen tagoknak és minden zárda az idők folyamán igyekezett a noviciátust olyanná alakítani, hogy az olyan új tagoknak, akik nem tiszta hivatásból — az Úr Jézus iránt való jegyesi szeretetből — lépnek be, elvegye a kedvét a zárdától.

Hollandiában, Belgiumban még feltalálhatók a középkori beginák lakóhelyei, bár most már zárdákká alakulnak át azok is. A beginázs (beginák lakótelepe) befogad minden magányos nőt, akinek feddhetetlen előélete van, aki nem akar férjhezmenni és mélyen vallásos életet él. Egyéves tisztsági fogadalmat tesznek, engedelmességi fogadalmuk ugyanannyi időre és a beginázs területére vonatkozik. Szegénységi fogadalmat nem tesznek; életfenntartásukról maguk gondoskodnak (a szegényebb beginák például kiszolgálhatják a gazdagabbakat): megélik saját vagyónukból, vagy betegápolásból, csipkeverésből, könyvmásolásból (a középkorban) stb. Közösön tisztelik az Urístenet és közösön végeznek bizonyos felebaráti szeretetgyakorlatokat, pl. szegénylátogatást, beteglátogatást, de különben mindenki saját kis házában, saját stílusa szerint él.

Az Egyház bizonyára nagyon is jól tudja, miért alakíttatja ezeket át most rendes zárdákká, — de így, kívülről nézve, nagyon jó «nagy család» volna ilyesmi mai magányos nők számára is.

A közelmúltban igen súlyos volt a férjhez nem ment leány helyzete. A kényszerű zárdabavonulás ideje elmúlt, a háztartásokban a gépek népszerűsödése és a gyáripár megindulása, az élelmiszerek gyors szállíthatósága óta nem volt szükség annyi munkaerőre, mint hajdan. A férjhez nem ment leány elkezdett tehertételként nehezedni a családra, amit — szó, ami szó — éreztettek is vele. Innen származott aztán ilyen nők megfélemlíttettsége, külső meghúzódzkodása és belső lázongása, nyilvános kedves-

sége és titkos bosszúállásai, viselkedésének bizonytalansága és mégis makacs érvényesülni-akarása.

A mai kenyérkereső leánynak más a gazdasági helyzete (főleg, ha komolyan sikerült érvényesülnie) éppen ezért más a belső magatartása, önértékelése és ennek következtében, társadalmi helyzete is.

Ma sem mondható, hogy a magányos nő társadalmi helyzete egyenlő volna a vele egyértékű férfivel, vagy akárcsak az illető férfi *feleségének* társadalmi helyzetével is.

Először is a családban : Mama, papa, testvérek, nem szűnnek meg gyámkodni felette. Ha tíz évvel ezelőtt férjhez ment volna, mindenki természetesnek találná, hogy olyan ruhában jár, azokkal és olyan módon érintkezik, akikkel és ahogyan jónak látja. A férjhez nem ment családtag minden ügyébe beleszól a család.

Ugyanúgy a munkahelyen. Vannak munkahelyek, — ahol kényelmi szempontból — minden alkalmazott nő «kisasszony» rangban marad, hogy ne kelljen az asszonynak «kijáró» formákra tekintettel lenni. — Nőkkel szemben azért nehéz a magányos nő helyzete, mert versenytársat látnak benne a női sikerek terén; a férfiakkal szemben azért, mert versenytársat látnak benne a gazdasági érvényesülés terén.

Külön nehézség a társadalmi érvényesülés. Itt mindenkinek el kell végeznie a honfoglalást. A család számára ezt a honfoglalást a férfi végzi el, a nő csak az otthonteremtés talán nehéz, de befelé irányuló, eredményekben gazdag, szép munkáját végzi. A magányos nőnek el kell végeznie a hely-elfoglalás munkáját is. (Erre nincsen kellőleg felszerelve és azért túlharciassá kell lennie, hogy egyáltalán meghallják hangját.) Másrészt nem marad már ereje s ideje és képessége az otthonalkotáshoz szükséges kellemre, melegségre, puhaságra. Az életben néha úgy tűnik, mintha a törvény és minden egyes férfi külön-külön, ösztönszerűleg arra törekedne, hogy

megnehezítse a kenyérkereső nő helyzetét. (Nagyon intelligens és lelkileg átdolgozott férfiak mentesek csak ettől egészen.)

Igaz, hogy manap az igazán értékes nő már ki tudja vívni magának az őt megillető tiszteletet. De úgy kell *kivívnia* azt, ami a vele egyenlő értékű férfinak, sőt a nálánál sokkal kisebb értékűnek is, magától kijár. Ha a magányos nő alantas helyzetben van: kulinak akarnak csinálni belőle. Ha nem sikerül, haragszanak reá, ha sikerül — saját hatalmuktól megrészesedve, nem ismernek határokat. Női főnök pedig férfiak fölött: szinte el sem képzelhető, minden intézkedése bírálatot, ellenkezést, megkerülést vált ki. Éspedig akkor is, ha tárgyilagosan semmi hiba benne, egyszerűen csak, mert nőtől származik.

A magányos nőnek társadalmi helyzetét fenntartania magának is kell. A férjes nő mindig számíthat arra, hogy társadalmi helyzete két pilléren nyugszik: tiszteletet vívhat ki magának egyéni kiválóságaival, de ha — Isten ments — ebben kár esnék is, ő még mindig *X. Y. felesége* marad és mindenki respektálja, — legalább is szemtől-szembe.

A magányos nő tekintélye önmagán nyugszik és napokra van felporciózva. Amely napon magatartásában, elért eredményeiben változás áll be: azon a napon egész társadalmi helyzete megváltozik. Ami csak *tegnap* volt is, az már csak *volt*. Egy ügyetlen lépés, egy meggondolatlan cselekedet és máris úgy beszélnek róla... «pedig milyen okos nő *volt*, milyen szaktekintély stb. *volt*.» Hírnevét nem védi meg egy hősi férj, sem férje érdekkörébe kívánczó talpnyalók: az Úristenbe fogódzva, a magálában kell járnia és társadalmi helyzetét önmagának megteremtienie és fenn is tartania. Éspedig nem keserűségekkal és veszekedésekkel, nem szabadságokkal és törvények, hagyományok megvetésével, hanem: *belülről kifelé, derűs, kedves, de szívós, céltudatos, kemény munkával.*

Érvényesülés a családban.

A magányos nő társadalmi helyzete különbözőképen, de mindig csak fokozatosan alakul ki családjában.

Van, aki egészen benne élt családjában, tanult mint a többiek, bálozott mint a többiek, voltak udvarlói, mint a többieknek, — de nem ment férjhez, mint ahogyan a többiek! Otthon maradt, és a család várta tovább, hogy: hátha mégis!

Van, akit már gyermekkorában intézetbe adtak, aztán egyetemre járt, aztán két-három évig különböző városokban tanított, most pedig ide helyezték szülővárosába, osztályfőnök egy leányiskolában.

Más, elvégezvén azt a szerény iskolát, amire módja volt, elhelyezkedett valami szerény állásban, kevés fizetéssel. De mivel szülei szerény igényű, rendezett körülményű emberek, kis keresetét egészen meghagyják neki: abból ruházkodik, abból készít későbbi életére kelengyét, és bár úgy látszik, hogy nem igen fog már férjhez menni, mégis biztosítva van a jövője: szülei reáhagyják a kis családi házat, berendezéssel, felszereléssel együtt.

Ismét más, úgyszólván családfenntartó. Magára éppen csak annyit költ, hogy elfogadható külsővel jelenhessen meg ott, ahol kenyeret keres, a többit mind odaadja a családnak, még fennmaradó munkaserejét is a házimunkára, családi gondokra fordítja.

Van, aki gazdag, nagy családnak leánya, aki elárvult ugyan (át is vette a szülői lakást, fényes berendezést, cselédséget), de annyi testvére van férjével, annyi unokahúga, öccse, néneje, bátyja, nagynéneje és keresztleánya van, hogy majd felveti a sok rokonság, komaság és a régi jóbarátok serege.

Más pedig tökéletesen idegen környezetben, szál magára teljes egyedülvalóságban él.

Ezerféle a változata a «magányos» nő magányosságának. Mindegyik másként áll az életben és természetesen másként a családban is. Egy dolog azonban eléggé általános: a család csak lassan, és akkor sem szívesen veszi tudomásul, hogy ez a nő most már «önmagában is kész» valaki. Mindig úgy tekintik, mint a mama vagy papa leányát, X. Y hugát vagy nénjét. Ez kedves és szép és jó — de nem a teljes valóság. Valahogy olyanfélén érzik, hogy ha ők azt mondják: «mi», abba beletartozik a magányos nő is, ez viszont sohasem mondhatja: mi ezt vagy azt tesszük, gondoljuk, mert hiszen ő csak a maga nevében beszélhet. Nyaralás, utazás, vásárlás elhatározása stb. úgy történik a család részéről: Mi ezt és ezt csináljuk, természetesen te is; vagy talán van valami komoly kifogásod? Sohasem így: Hogyan cselekszel te, mit akarsz te, mert mi alkalmazkodni akarunk hozzád.

Hogy ez mennyiben szükségszerű így, és mennyiben nem, arra nem érdemes kitérni: de hogy sok magányos nőt ez tesz bizonytalanná, később türelmetlenné és veszekedővé, utóbb makacssá és saját akaratát álutakon is kierőszakolóvá, az bizonyos.

Meghatározott életkoron túl, kell hogy legyen az embernek bizonyos önrendelkezési és rendelkezési joga. Ha egy harmincéves nő húsz éves korában férjhezment volna, akkor már lehetne öt gyereke, saját cselédje, mosónője, — akkor ölhet disznót, amikor akar, és vidékről feljövő unokahúga mellett gardedame lehetne. De mert történetesen nem ment férjhez — hiába építész=mérnök, külföldi diplomával, — csak nem mehet el például a leányegyesület lelki=napjára (megtörtént eset), mert «akkor kikap a mamájától».

Világos, hogy az egy-közösségben élő embereknek alkalmazkodniok kell egymáshoz, világos az is, hogy a fiatalabbnak kell alkalmazkodnia az idősebbhez, a hála kötelezettnek a jótévőhöz, — de végül a magányos nőnek is kell valami lelki tér, ahol ki-

bonthassa szárnyait a nélkül, hogy azonnal akadályokba ütköznek. A családnak meg kell értenie, hogy aki 30—35—40 éves korában még egyszerűen «jó kislány» tud maradni a familiában, az vagy hős, sőt vértanu, — vagy valami hiba van szellemi világában.

Ha észreveszed magadban ezt az önállósági igényt; ez ne okozzon lelkifurdalást és ne tartsd bűnnek, amelyet elnyomni igyekszel úgy, ahogy lehet, hogy aztán egyszer akkor robbanjon ki és rövidzárlatot okozzon, amikor legkevésbé kívánatos. Ne cipeld magaddal ezt a büntudatot, mint valami kezelésbe nem vett lappangó influenzát, amely ma fejfájást okoz, holnap általános tag-fájást, holnap után lázat, azután tüdőgyulladást vagy akár tüdővést: — ne büntudattal, hanem okos szembenézéssel figyeld magadban ezt a tünetet és sok szeretettel, hálával, tapintattal, okossággal, mérséklettel, igazságossággal, de nagy lelki erővel is — fogj hozzá a helyzet megváltoztatásához.

Mert egész jövőd szempontjából rendkívül fontos, hogy Te is éljed saját társadalmi és gazdasági életedet. Legyen például külön kasszád. Ha szüleid vagy testvéreid rászorulnak, támogasd őket, amennyire csak tudod, ha kell *hősi fokon, önmagadtól is elvonva a javakat*, de — támogatás formájában, önként, és nem úgy, mint akinek ideje, pénze a Csáky szalmája, amelyből mindenki akkor és annyit visz el, amikor és amennyit éppen akar. Tiszteld és szeresd, *ápold és kényeztesd szüleidet*, éppen ez az ápolás és kényeztetés éreztesse meg lassanként, hogy te már nem szorulsz gondozásra és védelemre, most már te vagy a gondozó és védelmező.

Goethe mondja a nőről: «durch Dienen allein gelangt sie zum Herrschen,» csak szolgálat által jut uralomra! Ha átveszed otthon a «mit főzzünk» problémát a mamától — de mint szolgálatot és következetesen, — ha apád helyett az adófizetés terhét, meg a szénvásárlás gondját vállalod, akkor lassan-lassan megszokják, hogy a «leányom intézkedik». Aztán

majd valamikor egyszer egy szép, nyugodt órában meg is tárgyalhatod velük önállóságod problémáját.

Amiben azonban az ilyen megbeszélés után megállapodtok, ahhoz következetesen ragaszkodjál, még ha közben el is kell viselned egyszer másszor a borús arcokat. Ha egyszerűen nem veszed észre ezeket a borulatokat, két-három hónap alatt mindenki hozzá szokik az új rendhez. Míg ha egyszer alkalmazkodol, máskor megint nem, vagy ha mindegyik alkalommal újra szóvá teszed, hogy miért neheztelnek, hiszen már beleegyeztek stb., — akkor sohasem jut a dolog nyugvópontra. Vannak dolgok, amelyek csak úgy intézhetők el, ha az ember nem vesz róluk tudomást.

Végtelenül nagy kincs: a családban élni. Ha azonban nem lehet a családban fejlődni, lelkileg növekedni, ha a család önzésből, vagy helytelenül megmutatkozó szeretetből agyonnyomja az új életet, akkor (sajnos) nincs más választás, mint teljes szeretettel, de teljes határozottsággal különköltözni a családtól. Ezzel nem szabad fenyegetőzni, ez nem lehet egy veszekedés alkalmi következménye, és nem is ismételhető meg az életben. Ezt csak egyetlen egyszer lehet kilátásba helyezni, és a következő alkalommal már végre is kell hajtani, de akkor véglegesen. A fa ágait a gyökér élteti ugyan és a törzs tartja össze, de az ágnak az a törvénye, hogy eltávolodjék a törzstől...

Természetesen ehhez már megfelelő életkor és élettapasztalat szükséges, és a külön lakás tényének semmit sem szabad változtatni a szülők iránt való szereteten, tiszteleten és hálán. *Nem ad jogot az eddiginél szabadosabb, felelőtlenebb életre sem.* Sőt: amíg szüleinknél élünk, mindig megmarad bennünk valami abból a biztonságból, amely a gyermek lelkét tölti el, amikor arra hivatkozik, hogy «a mama vagy a papa megengedte». Amikor aztán a magunk lábán állunk, tudunk kell, hogy minden cselekedet következményekkel jár. «A jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa rossz gyümölcsöt». Semmit

sem tehetünk többé úgy, hogy az — látható vagy láthatatlan módon — vissza ne hasson ránk.

Külön lakásban élvén teljességgel a magunk vállára vettük társadalmi helyzetünk ingadozó mérlegét — úgy ügyeljünk rá, hogy hibánkból vagy gondatlanságunkból kárt ne szenvedjen.

A baráti kör.

Minden embernek szüksége van saját, külön, egyéni baráti körre. A mamáék társasága, akik eleinte tréfálkozva ugratták a kislányt, hogy mikor megy már férjhez, és később aztán sajnálkozva, diszkrétan kerülték ezt a témát — mondom, a mamáék társasága már nem elegendő számára. Itt ő mindig kislány marad, esetleg idővel már vénecske kislány, — nem valami kedélyvidító szerepkör!

Az sem elég, hogy mamáék néha valami gyerekzsúrfélét rendeznek «Klárika barátnői» részére. Lesz jó uzsonna, mama=papa otthon ülnek, élvezik a vidám csipogást, később aztán sűrű kacintgatásokkal jelzik, hogy bizony már álmosak, jó lenne, ha a «gyerekek» már mennének, hiszen ők is kikapnak otthon. Csakhogy a gyerekek, a «kis Klárika barátnői», már régen férjhezmentek és most meg akarják itt várni a férjüket, vagy éppen szabadságot kaptak tőle és ő vállalkozott rá, hogy ma a gyerekek mellett marad. . . .

Saját baráti kör nélkül suta és félbemaradt ember leszel. Mindenütt mintha idegenben volnál. Nincs kikkel közös terveket beszélhetnél meg; nincs akivel komikus vagy megható emlékeket újíthatnál fel, nincs hol lereagálnod örömdet, bánatodat; elsorvad benned a készség mások örömének=bánatának befogadására. Az események benyomások nélkül mennek el feletted, vagy túlságosan is mély benyomásokat hagynak lelkedben.

~ Kezdesz fontos dolgokkal szemben közönyössé lenni, hogy *annál nagyobb fontosságot tulajdoníts jelentéktelen apróságoknak*. Érdeklődési köröd egyre szűkül, idővel már csak *kizárólag saját személyedre*

irányul: mi hasznos neked, mi árt neked, mit álmodtál, mi bajod van, ki mit mondott rólad? Utóbb már: ki mit gondol rólad, ki mit tervez *ellened*, míg végül szinte schizofréniás jelenségek mutatkoznak — *ha csak idejében el nem határozod, hogy bizony teszel valamit lelki egészségedért és nem építed az életedet egy kutya, vagy egy macska hű barátságára.*

Mindenek előtt idejében gondoskodik jó baráti körről, amelynek lelki áramába bekapcsolod magad.

De honnan venni ezt a baráti kört?

Elsősorban magából a családból. Mindig gyökértelen ember lesz, akinek nincs családi, nincs rokoni köre. Nagynéni, nagybácsi, testvér, sógor, sógornő, unokatestvér, ezeknek férje és felesége, keresztanya, keresztapa, keresztgyermek, komák . . . ezek mind olyan emberek, akiket szinte maga az Úristen adott nekünk barátokul.

— Csakhogy én nem szeretem a rokonaimat és ők sem szeretnek engem!

— Nagy baj! Hathatós ok arra, hogy vizsgálj meg magadat: miért is van ez így?

A «szeretet» fogalmán különfélék értenek az emberek.

Szeretem azt, ami nekem kellemes, megnyugtató, gyönyörködtető. Szeretem a töltött káposztát, a habos krémet, a szolgálatkész barátnőt, vidám társaságot. Ez a szeretetnek leggyakoribb, de egyben legtisztulatlanabb és legönzőbb faja. Lehet, hogy azért vagy rossz viszonyban a családdoddal, mert önző éned nem találja meg bennük ezt a kellemes kielégülést.

Vagy: *szeretem azt, ami* — bár velem semmiféle vonatkozásban nincsen — *erkölcsileg vagy fizikailag tökéletes*: eszméket és eszményi embereket, műveket és művészeket, hősöket, szenteket. Ez a szeretet

finom, önzetlen és magas erkölcsi beállítottságú lelkék jellemzője, de igen-igen halványan benne van azért az önzés ebben is: nem akarok ugyan semmit sem a magam számára, mégis, maga az, hogy tudok ezekről a szép, jó, nemes emberekről, *ez jó és boldogító számomra*, ha nem is származik belőle pozitív haszon. Az én családom nem ilyen tökéletes, ezért nem szeretem őket.

Van aztán szeretet — így szerethet az Isten minket —, amely a segíteni-akarásnak, a szánalom legfinomabb árnyalatának: a jóakaratnak gyakorlásából fakad. Érzelem, amely a szeretet erényének a jutalma. Ugyanis segíteni, gyámolítani, kifejleszteni, növesztetni, vigasztalni azt, aki kicsi, fáradt tehetetlen, félénk, meggondolatlan, öntudatlan: ez a szeretet erénye. *Ennek az erénynek a gyakorlata hozza meg a cselekvőnek a szeretet érzelmét is.*

Hogy a baráti szeretet e három közül melyikre épül? Hát mind a háromra együtt. Némelykor az egyik, máskor a másik kerül jobban előtérbe. Világos, hogy önkénytelenül is olyan barát felé vonzódom, akinek a társasága megnyugtató, szívderítő, érdekes és kellemes. Világos, hogy tartósan csak olyan mellett marad a lelkem, aki ideális ember, értékes jellem. Világos azonban az is, hogy a leghűségesebb barátokat akkor nyerem, ha búbán, bajban, testi-lelki gyöngédségben szegődöm valaki mellé, akinek szüksége van reám, vagyis, ha baráti köröm a szeretet erényének gyakorlása folytán alakul ki az idők folyamán.

Mármost: *nem mindegy, hogy hol és kinél kezdem meg a szeretet erényének a gyakorlását?* Nem. Szent Tamás meghatározza számunkra a «szeretet rendjét.» *Elsősorban a családunkat kell szeretnünk:* apánkat, anyánkat, testvéreinket, unokatestvéreinket, vér szerinti és házasságok által hozzánk fűzött rokonnainkat . . .

— De ha testvéreim mindig veszekszenek velem,

unokatestvéreim irígyek és féltékenyek rám, rokonaim vagy a vagyonomra lesnek, vagy attól félnek, hogy én várok valamit tőlük. Nem, köszönöm, a családból nem kérek. Százszor inkább az idegen, mint a rokon ...!

Sok keserű tapasztalat lehet e mögött a beszéd mögött, — de van benne tévedés is: összetéveszted a szeretet erényét a szeretet érzelmével. Kötelező csak az előbbi. Vagyis elsősorban a családon kell segítened anyagilag, erkölcsileg — tanáccsal, vigasztal, anyagi támogatással. Ha következetesen és okosan gyakorlod a szeretet erényét, akkor meg is szereted őket és ők is megszeretnek téged.

Ha barátaidat elsősorban a családban keresed, figyelmességedet, szolgálatkészségedet elsősorban feléjük irányítod, ezzel saját egyéniséged kialakításának is igen nagy szolgálatot teszel. T. i. mindabban, amit kiállhatatlannak tartasz öbennük — felismerheted azt, ami benned is kiállhatatlan. Tudott dolog ugyanis, hogy azok a hibák, amelyek bennünk nincsenek meg, nem szoktak bennünket bosszantani más embereknél. Aki szeret adni, azt nem bosszantja, hogy más szeret kapni, aki szeret hallgatni az nem haragszik, ha beszédes emberek társaságába kerül; aki békeszerető, az könnyen nyugszik bele mások követelődzésébe. Valószínű, hogy átöröklés, nevelés, együttlét folytán ugyanazok az igények, vágyak, törekvések élnek benned is, mint családod többi tagjaiban, azért egyrészt légy irgalmas az ő gyengéikkel szemben, másrészt világosanlátó önmagaddal szemben. És próbáld csiszolni és javítani — nem őket, de magadat.

Keresd barátaidat másodsorban *régi ismerőseid* között. Osztálytársak, szomszédok, kollégák és mindenki, aki «földi»-d, legyen kedves neked. Új emberek sok ragyogó új tulajdonságot csillogtatnak meg előtted, de a régieknek van egy előnyük: már ismered rossz tulajdonságaikat is. Már tudod, mire számí-

hatsz náluk, mit adhatsz nekik, mit nem várhatsz tőlük és ehhez aztán alkalmazkodhatsz. Nagy jó ez, nagy jó. Nagy megnyugvás a léleknek. És valamiképpen becsületes önismeretre, alázatos önértékelésre, szerény cselekvésre kényszerít téged is. A régi ismerősök előtt nem lehet hirtelen más képet öltetni, nem lehet egyszerre csak gazdagnak, előkelőnek, műveltnak, jónak látszani. *Azzá kell lenni* kemény munkával. De ha aztán vannak valakinek «régi» barátai, azokra büszkébb lehet, mint régi ékszerreire. A barátok nem ok nélkül tartanak ki valaki mellett. Nagy nemesi oklevél számodra, ha régi igaz barátaid vannak!

Szomszédságból, kollégai viszonyból is alakulnak ki idővel barátságok. A budapesti ember nem szereti a szomszédokat. Büszke rá, hogy tíz-tizenkét éve lakik egy házban és azt sem tudja, ki lakik mellette. Van ebben valami lelketlenség, embertelenség. Semmiesetre sem vagyok a sokat kigúnyolt, régi szomszédság pártján, akik mindennap figyelték hány órakor kelt, és mit eszik a másik; megvetem a szomszédi pletykákat, összeveszéseket, konspirációkat, klikkeket. De ha igazán hisszük, amire vallásunk tanít, hogy nincsenek véletlenek, akkor valamiképpen mégis csak egy kiszélesült nagy családnak kellene lennie a szomszédságnak. Közös a legtöbb érdekük: csend, rend, tisztaság, szépség, egészség, vagyoni és életbiztonság. Évek folyamán kialakul egymásról egy bizonyos vélemény: ez rendes, pontos, tisztességes, finom, kedves ember, ezt meg amaszt sok betegség, baj, szomorúság, haláleset érte, kölcsönösen segítik egymást apró bajokban: ez megengedi, hogy használják a telefonját, az a kulcsot adja oda a mamának, kit már nem tudtunk megvárni, emez befogadja gyerekeinket, amíg leszaladunk a piacra, amaz helyet ad jégszekrényében a mi délfelé érkező tejünknek, amikor mi már a hivatalban ülünk. A legszebb szomszédi «kötelességet» egy délmagyarországi faluban ismertem meg: amikor

valaki már nagybeteg és a család gyöngédségből is, meg maga=áltatásból is, nem igen akar a legrosszabbra felkészülni, a szomszéd veszi magára a beteg előkészítésének gondját. Elmegy beteg=látogatóba és — kicsit zavartan forgatva kaplapját — rákezdi, hogy:

— Hát szomszéd uram én bizony azért jöttem, mert hát jó gazda rendet csinál a házában ha nagy útra indul, és az asszonyról meg gyerekről is kellene gondoskodni, de meg a lelkét is rendbe kellene hozni. Azt mondom én!

— Hát annyira vagyunk szomszéd uram? Hát azt gondolja, hogy el kell pusztulnom, nincs már segítség?

— Attól még meggyógyulhat kend, hogy meggyónt, nem pusztul abba belé senki. Csak az a dolog rendje, meg aztán én is megtettem ezzel a szomszédi kötelességem.

— Még nem mindenestül szomszéd uram. Mert hát még, mert hát még...

— Nyugodtan elalhat szomszéd uram, mink, szomszédok, ki fogjuk vinni a koporsóját a sírgödőrig. De meg az asszonyt se hagyjuk, se aratáskor, se szénázáskor, se fahordáskor...

Miška bácsi hálás szemmel néz szomszédjára. Isten látja lelkét, szívesebben vitte volna ő a szomszéd úr koporsóját. De ha már úgy rendelte Isten...

A magányos nő meg különösen rászorulhat a szomszédaira. Azért nagy figyelmet fordítson rájuk. Kerülje a bizalmaskodást, a sülve=főve együttlevést, egymásnak kölcsönzésekkel való molesztálásokat stb., de ügyesen fejlessze ki a kölcsönös megbecsülés és szeretet viszonyát. Ne kérjen szívességet, ellenben ahol csak tud, mindig tegyen szívességet. Ne panaszkodjék, hogy áthallja a rádiójukat, zongorájukat, ellenben éber gonddal őrködjék, hogy az ő rádiója ne hallatszék át. Kérdezze meg, hogy nem zavarja-e őket, kérjen bocsánatot, ha igen. Ha kalapálni kény-

telen, vagy ha egyszer este zajos vendégei lesznek, ha rokongyereket fogad be magához stb. — jelentse be nekik, kérje elnézésüket. Nagyon nagy hasznát fogja látni udvariasságának és finomságának.

Vannak ismeretségek, amelyek *nyaralóban, fürdőhelyen, klinikákon, szanatóriumokban kötöttünk*. Néha ezekből is fejlődnek barátságok, de legtöbbször csalódással végződnek az ily irányú kísérletek. Nem mintha hibás volna az egyik vagy másik fél. Hiányzanak a mélyebb, közös élmények, közös ismerősök. A nyaralóban, a klinikán közösek voltak az élmények, voltak közös tervek, érdekek, emberek. Azt hittük, máris a legnagyobb barátságban vagyunk. Hazaérve, mindnyájan megint régi kapcsolatainkat, munkáinkat, köreinkkel vesszük fel, és egyszerre azt látjuk, hogy nyaralói vagy klinikai ismerősünkkel nincs semmi közös témánk . . . Ilyenkor nem kell csalódást vagy keserűséget éreznünk: vagy nem is olyan nagyon érdemes az egész ügygel foglalkozni, és akkor nem baj, hogy vége szakadt, — vagy igazán érdemes ismeretségre tettünk szert akkor lássuk be, hogy a dolgokat erőltetni ugyan nem lehet, de azért időt és energiát kell szánni ennek a barátságnak az ápolására.

Igen, a barátságokat is ápolgatni kell. Semmi sem hoz gyümölcsöt, amit nem ápolnak. Keresd fel barátaidat, ha hosszabb ideje nem mutatkoznak, találj időt számukra, ha felkeresnek ügyesbajos dolgaikkal, vagy örömeikkel, reményeikkel. Gondolj rájuk apró figyelmességekkel és méltányold azokat az apróságokat, amelyekkel ők gyakorolnak figyelmet irántad. Tudj együtt szomorkodni a sírókkal és együtt nevetni az örvendezőkkel. S ha közben-közben úgy éreznéd, hogy valaki megbánt, mellőz — az Istenért, ne vonulj vissza azonnal csigaházadba. Van az úgy néha, hogy egymás lábára lépünk, ilyenkor fel-felszisszenünk,

de azért szépen tovább megyünk. A szeretet lehet érzelem, — a hűség mindenkor erény. Amikor a szeretet kötelékei lazulni készülnek, tartsa össze a régi barátokat a hűség. S a hűség jutalma a szeretet újraébredése.

Múlnak az évek, az embernek mindig jelentősebb igénye: régi szemek, régi kezek, régi arcok . . . és ime, hűsége jutalmaként ott élnek körülötte. Senki-
nek sem hasznos, ha elmagányosodik. A magányos
nő számára egyenesen öngyilkosság.

Velük és közöttük töltöd el életedet. Az ő jó vagy rosszkedvük, rokonszenvük vagy ellenszenvük alkotja azt a szellemi légkört, amely körülvesz tíz évig, húsz évig, egy életen át. És ha közben=közben valamelyik eltávozik a körötökből, és jön egy új ember, néhány nap csupán, és ő is beleilleszkedik a körötökbe. Ő is olyan lesz, amilyenek ti vagytok. Hacsak . . .

Hacsak azzal az erős elhatározással nem jött, hogy benneteket alakít a maga képére és ezt okosan keresztül nem tudja vinni.

Mert biztos, hogy a környezet hat reánk, de az is biztos, hogy mi is hatunk környezetünkre. Lehet, hogy kellemetlen kollégák közé kerülsz, de hogy a helyzet, amelyet találsz, fokozatosan javul=e, vagy fokozatosan romlik=e, az már rajtad is áll.

Sokféle erény van és néha nehéz összeegyeztetni őket, mert hiszen különböző gyökerekből fakadván, néha szinte ellentmondanak egymásnak, mint például a nagylelkűség és a takarékoság, a spontaneitás és a következetesség stb. Vannak erények, amelyeket inkább az anyának és hitvesnek kell gyakorolnia és vannak amelyek inkább a magányos nőnek valók. Vannak, amelyeket inkább otthon kell gyakorolni, másokat a munkahelyen. Itt most ezekről lesz szó!

Rendesség és rendszeresség mindenütt erény, de kollégák között a leghatásosabb erények egyike. Amikor valaki legelső esetben lép kollégái elé, azonnal véleményt alkotnak róla — mint munkatársról — külső rendessége után. Kusza haj, rendetlen nyakkendő, kicsúszott öv, poros cipő: az embereknek azonnal megvan a véleményük az ilyen kollégáról.

Nagyon lehet, hogy szeretni fogják, «jó pofának» mondják, elismerik zseniálisnak — és mégsem fogadják el a befolyását. Igazi «kolléga» a rendes ember.

Ugyanez áll a rendszerességről. Aki mindig kapkod, felejt, állít és visszavon, elkésik, korábban érkezik, akinek pénzzavarai vannak, csalódásai, bal-esetei — azt nem fogadják el vezető egyéniségnek a kollégák. A hivatalos érintkezésben kívánatos erények: *rend, rendszeresség, összeszedettség, céltudatosság, biztosság, nyugalom, következetesség, diszkréció, pontosság, szótartás, igazságosság.*

Ha ezek megvannak, akkor sok más emberi hiányt észre sem vesznek bennünk; ha ezek hiányzanak, igen értékes emberi erények kerülnek el figyelmüket; amúgy egyszerűen tudomásul vesznek ugyan — esetleg ki is használnak —, de végül csak hozzáteszik: «De hát azért . . .» Vagyis: nincsenek megelégedve. Neked tehát, hivatásban álló Magányos Nő, elsősorban ezekre kell törekedned. Ez nem jelenti, hogy más emberi erényeket ne fejlessz magadban, de a kollégákkal szemben való elhelyezkedés elsősorban ezeket kívánja meg.

Óvakodj kollégáiddal szemben attól az enyhén *kacérkodó hangtól*, amely társas érintkezésünket annyira megfertőzte! Miért nem beszélhetnek ketten egymással, *mint emberek*? miért kell hangsúlyozni mindig a férfit és a nőt? De a társas érintkezés végül is bizonyos időkhöz van kötve, az ember akkor «enyéleg», amikor nagyjában kedve van rá. Ám a hivatalos érintkezés folyamatos: reggeltől estig, hétfőtől szombatig, januártól decemberig, fiatal leánykortól öregségig. Mindig műhangnemben beszélni mégiscsak fárasztóvá lesz előbb=utóbb!

Itt az egyszerű, nyugodt hangnemet kell megütni, kezdettől fogva, különben időnkint és idővel tűrhetetlenné válik a helyzet.

Ne kezdj kollégáiddal — a nőkkel sem — intim barátkozásokat. Ha egymásnak valók vagyunk — az évek folyamán úgyis barátokká leszünk; de ha nem méltóvalaki barátságodra, a csalódás vagy éppen összeveszés után nagyon nehézé válik az együttműködés.

Ne vond ki magad semmiféle testületi megmozdulásból, legyen az akár közös vásárlás, akár színházi bérlet, akár koszorúmegváltás, vagy bármilyen közös akció. Ha valamely közös rendezés sértené ízlésedet, vagy erkölcsi érzékedet, nem kell dörgedelmesen visszautasítanod, elég egyszerűen nem venni részt — valami átlátszó kifogással. Ez nem gyávaság és nem jellemtelenség, hanem ez az egyedül helyes pedagógiai eljárás, mert finom tapintaton alapszik. Az emberek t. i. rendszerint nagyon jól tudják, amikor valami helytelenet tesznek. Ha valaki, akit különben becsülnék és szeretnek, nem tart velük, azt úgyis ítéletnek érzik. Ha az illető még ki is mondja az ítéletet, akkor előnyösebb helyzetbe kerülnek, mert módjukban lesz vitatkozni, magukat — és talán téged is — méregbe lovalni, magukat — legalább látszólag — igazolni. Mondjuk, a testület elhatározza, hogy közösen — urak, hölgyek — elmennek holnap strandolni. Ha kifogást emelsz, le-torkolnak. De ha egyszerűen azt mondd, más programod van és ez következetesen ismétlődik (de talán már az első alkalommal is), tudni fogják, hogy miért nem jössz, és egész rövid időn belül követőid is lesznek.

Ez nem jelenti azt, hogy ne mondjunk egy-egy határozott szót, amikor erre van szükség. Ez a «szó» lehet esetleg egy az arcon meg nem jelenő mosoly, valami ízléstelen tréfára. Semmi nem javítja jobban az uralkodó hangot mint: nem mosolyogni, nem venni részt abban, ami nem felel meg lelkiületünknek.

Ha nem is kezdesz intim barátságot senkivel, *próbálj emberi viszonylatba kerülni mindenkivel.* Figyeljünk egymás név- és születésnapjára; vállal-

kozzunk helyettesítésre, ha valaki beteg; küldjünk virágot, részvétlevelet, ha valakinek halottja van. Amennyire csak lehet, csináljuk az ilyet mindig együtt a többiekkel, lehetőleg szerényen, hogy senkit meg ne terheljünk túlságosan és sohase szövetkezzünk hárman=négyen úgy, hogy az ötödiket vagy hatodikat kihagyjuk.

Lehet, hogy valahol egy már kialakult klikkrendszerbe kerülsz bele. Ekkor két eset lehetséges: vagy befogadnak, vagy nem. Az utóbbi a szerencsésebb eset. Éppen ezért fogd fel ezt a tényt igazán belülről is áldásnak és egy pillanatra se vedd észre, hogy kimaradtál a klikkből, hogy ilyen klikk egyáltalán van. Tartsad természetesnek az illetők különvonzódását és várd meg a végét. Nagyobb a baj, ha be akarnának venni maguk közé, mert akkor sok kedvességgel és tapintattal, de állandóan éreztetned kell, hogy neked a többiek is ugyanolyan kedves kollégáid mint ők; vigyáznod is kell rá igazán, hogy a többiekkel való állandó kapcsolatod ne is szakadjon meg egy percre sem.

A magányos nő, ha független tudott maradni családi vonatkozásban, maradjon most már független társadalmilag is és ne legyen függvénye pártnak vagy klikknek.

Kollégák előtt nem lehet «felvágni», sem anyagilag, sem szellemileg, sem erkölcsileg. Aki anyagiakban henceg, az irígység tárgyává teszi magát és ellenségévé a testületet. Jogosan kérdezik: miért veszi el mások kenyerét, ha nem szorul rá. De az is lehet, hogy többé=kevésbé nyíltan meg is kérdezik: nem valami kevésbé épületes úton szerzi-e anyagi fölényét?

Aki szellemiekkel henceg, ugyanígy jár. Jót nevetnek rajta és kifigurázzák, ha szembe mégoly türelemmel, vagy akár hódolattal hallgatják is ezt a rejtett önérvényesítést. A szerényen viselt igazi

műveltséget, főleg a komoly szakismeretet és komoly munkát azonban feltétlenül megérzi, megbecsüli és tiszteli mindenki, csak legyen egy kevés türelmed és szerénységed, hogy kivárad.

Erkölcsei és vallásos téren ugyanez a helyzet, csak még fokozottabb mértékben. Aki igazán, meggyőződéssel és következetesen vallásos, erkölcsös magatartást tanúsít, annak feltétlenül igen nagy és mély hatása lesz kollégáira. Aki azonban külsőségesen, hangosan, indiszkréten képviseli meggyőződését, aki erőszakosan és tapintatlanul beleavatkozik mások lelkületébe, annak a szitáján hamar keresztül látnak és ellenszenv és szigorú bíráló kíséri minden cselekedetét.

Kollégák előtt nem lehet halandzsászni! Végül is igaz mérték szerint bírálják el az embereket. Ha ideig-óráig sikerül is valakinek nem-igaz úton, felülkerekedni, de előbb-utóbb *fajsúly szerint helyezkedik el minden ember a kollégák között.*

Vendéglátás.

Kapcsold be életedbe a vendéglátás örömeit. Akár a szülői háznál él, akár egyedül lakik a magányos nő, mind a kettőnél megvan a veszedelem, hogy sohasem lesznek saját vendégei és sohasem mondhatja el, hogy «nálam.» Ha szüleinél lakik, vendégei tulajdonképpen a mama vendégei és úgy is kell viselkedniök, hogy most egy «néninél» vannak, még ha talán már ők maguk is nénik. Ha saját, külön kis lakásában él, ismerősei és barátai egy-kettőre hozzászoknak: — Ó, nem akarunk neked munkát csinálni! Nézd, az neked olyan körülményes, — gyere el inkább te mihozzánk.

Eleinte tagadhatatlanul bizonyos örömmel fogadja ezt: nem kell gondoskodnia semmiről, nem kell dolgoznia vendéglátás előtt és után stb. Utóbb kezd valahogy nem szeretni a dolgot: mindig másokon élősködni! (Pedig ez az élősködés nem is olyan olcsó: virágok, névnapi, karácsonyi ajándékok stb.)... Most már csak piknik=alapon hajlandó elmenni és cipeli magával a tortákat, sonkákat, csemegéket... És mégis éreznie kell, hogy végül is csak ő az, aki mindig mindenhol «elmegy.» Az ünnep elmúlik, a családok együttmaradnak, ő pedig kimegy az éjszakába; az ajtó becsukódik a fény és meleg mögött, ő pedig egyedül marad.

Akár otthon vagy szüleidnél, akár a magad ura vagy, drága testvérem, *ragaszkodnod kell hozzá, hogy legyenek saját vendégeid.* Vendégek, akik veled egykorúak, egy érdeklődési körűek, akikkel van saját tolvaj=nyelvetek, közös szólásmódjaitok, közösen ismert alakjaitok és élményeitek, esetleg közös titkaitok is. Az a kolléganő, aki hozzád készül, talán nem akarja a te (különben oly kedves) mamuskád

előtt elmondani, hogy miért is szakított a vőlegényével. Az a baráti házaspár, aki szeretne veled beszélgetni, nem akarja újra hallani kedves nagynénéd operációjának részletes ismertetését.

Családodnak be kell látnia: egyszer=egyszer te *magad is akarsz háziasszony lenni*. Ha van külön szobád, meg kell a családoddal értetned, hogy van alkalom, amikor ott akarod a barátnőidet fogadni és ott akarsz nekik egy csésze teával kedveskedni. Ha nincs külön szobád, úgy kell megbeszélni a családoddal, hogy azon a délután végezzenek el valami esedékes látogatást, komissziózást, menjenek színházba, moziba — hagyjanak egyszer egyedül a vendégeiddel.

Mindezt persze a legnagyobb szeretettel kell megértetned velük, de meg kell értetned, mert a vendéglátás igénye feltétlenül ott ég minden női szívben és *ha nem adsz alkalmat okos lereagálására, nem kellemes és nem hasznos tényezőként siettetni fogja «vénkisasszonyi» mivoltod kialakulását*.

Persze, a vendéglátás pénzbe, gondba és munkába kerül. Ezek közül csak az első a kellemetlen, ez a viszont legkönnyebben mérsékelhető igény.

Az igazán finom vendéglátás mindig szerény. Néha raffináltan szerény, de szerény. A nagy trakta sohasem előkelő. Olyan vendégre, akit csak az étel=ital vonz — olyanra ne reflektáljon senki, a magányos nő meg különösen ne. Ne is legyen ambíciója, hogy valami szenzációs háziasszonynak tartsák. Hiszen abból nyilvánvalóvá lenne, hogy nem a vendégek a fontosak neki, hanem a saját dicsősége! Adjon valami enni=inni valót, hogy az együttlét kedélyes legyen; legyen ez az ennivaló valami módon ünnepi (ritkaság, finomság, tálalási mód), és ezzel is jelezze, hogy várta vendégeit és hogy kedves ünnep neki jelenlétük. De ne legyen sok, ne legyen túlságosan költséges, ne vonja magára az egész figyelmet. Hiszen a vendégünk mihozzánk

jött, nem a vályuhoz. Adj olyan dolgokat, amelyeket előre elkészíthetsz, amelyekhez nem kell sokféle edényt váltani és ezzel az együttlétet megbontani. Adj olyat, aminek nincs erős illata, ami megrontaná a szoba levegőjét. Hogy mit, azt a mai időkben külön szakkönyvek mondják meg; azelőtt az egyszerű vajas-kenyértől a szendvicsen keresztül a mayonéz hideg húsig sokféle kedveskedési lehetőség állt rendelkezésre.

Mondom, a hangsúly nem azon van, hogy lehetőleg sok pézt adjunk ki, hanem a *gordon és a munkán. Éppen ez az, amit nem szeretnék kikapcsolni a magányos nő életéből.* Igen: gond és fáradság! De nekünk erre szükségünk van. Olyan jó érzés panaszkodni:

— Jaj, vendégeim lesznek, és nem tudom, mit adjak nekik!

Olyan kedves meghallgatni más háziasszonyok tanácsait és gazdasági megoldásait. Az ilyesmi a reális élethez kapcsol és megment a magányossági érzéstől, a félbemaradottság érzésétől.

És milyen jó érzés előszedni a szép terítőket, ünnepibb edényeket; izgulni, hogy idején meglesz-e minden, és hogy hangsúlyozott egyszerűségében ad-e majd ünnepi, vagy kedélyesen otthonias hangulatot a mi kis vendéglátásunk!

Nem terítünk meg előre. Ez a hangsúlyt túlságosan az étkezésre terelné. Előkészíthetünk mindent egy gördíthető asztalkára. Ha van villanyos tea-főzőnk, még a vizet is betöltjük előre. Beszélgetés közben aztán nyugalanság nélkül elkészítjük a teát, és magunk mellé húzva az asztalkát az edényfélékkel és élelmekkel, csendesen, kínálgatások és fontoskodás nélkül elfogyasztjuk.

Kiket fogadjon a magányos nő?

Ez egészen egyéniségétől, életkorától, társadalmi helyzetétől függ, és a várostól, amelyben lakik. Minél fiatalabb, minél kiegyensúlyozatlanabb, minél

szebb ő maga, — és minél kisebb a város, annál jobban kell *vigyáznia jóhírnevére*. «Mindenkit» már csak igazán idős dáma fogadhat. És még az sem fogadhatja barátnöi férjét többször egymásután. Még az illetők különböző «lelki válságai»-ban, «vigaszt nyújtás» címén sem.

A még fiatal nők ne érezzék magukat mindjárt «önálló hölgyeknek» csupán azért, mert *véletlenül*, pl. állásukból kifolyólag egyedül kell lakniok. Nem mondom, hogy ne fogadhatnák férfi-ismerősök látogatását, — de ne rendszeresen és ne formalitások nélkül, — ne legyen olyan színezete, hogy «ide bár mikor be lehet nyitni». Minél fiatalabb egy nő, annál élesebb kritikával figyelik, és annál kevésbé lehet biztos önmaga felől is. Az ember könnyen kerülhet olyan helyzetbe — nem gondolok most súlyos dolgokra — amelyeket később megbán. Különösen áll ez a nem nagyon kiegyensúlyozott lelkűekre. Kiegyensúlyozottnak lenni, nagyon kellemes és szép is, de nem mindig érdem, esetleg szerencsés természet dolga. Éppen ezért a kiegyensúlyozatlanság sem mindig szűgyen. Lehet az oka öröklés, lehet idegzeti hiba, lehet az önnevelésben elkövetett mulasztás is. *De mindenesetre az is tény, amellyel számolni kell.* Aki egyszer szomorú, másszor víg, egyszer bízó másszor csalódott, az ne fogadjon magányos nő létére férfi-vendégeket: sok utólagos bánattól és megbánástól kíméli meg magát. Még abban az esetben is, ha nem történik a legkisebb hiba sem: az emberek — ismervén modorát és magatartását, — a kerek világon mindenre gondolnak, csak éppen jóra nem! Ugyanígy kell az emberekkel fokozottabb mértékben számolnia annak, aki szép. Örüljön a szépségnek, mert nagy Isten-ajándéka, de számoljon vele, hogy az emberek írgyelik, és éppen azért fokozott mértékben érzékenyek vele szemben, legyen tehát tartózkodóbb.

Külön teher=tétel a magányos nő vendéglátása szempontjából a kis város és falu. Nehéz megmondani, hogy ott az emberek kivel szemben szigorúbak: az odavalósival, vagy az idegenből «jött»tel. Az odavalósi ne merjen mukkanni: ismertük apádat=anyádat, nagynénédet, nagybátyádat, ne akarj itt *semmiféle új szokásokat meghonosítani*. Itt nem lehet sem hencegni, sem önállószkodni, hiába vagy tanárnő vagy doktorkisasszony, itt csak a Szabó Ferencék nagyobbik leánya vagy, punktum.

Az idegent meg amúgyis eleve rossz szemmel nézik. Nem jó annak még a szemeállása se. Ha szegény, lenézik; ha gazdag, irigyelik. Hosszú idő és igazán kidolgozott erkölcsi egyéniség kell ahhoz, hogy gyökeret tudjon verni az új környezetben. Ha aztán olyan társadalmi szokásokat akar meghonosítani, amelyek az illető helyen sértik a tradíciót, akkor aztán vége jó hírnevének örökre!

Ezt a jó hírnevet persze nemcsak az urakkal szemben való magatartás, hanem különben=való társaságának megválasztása is befolyásolja. Ha az előkelőkel, gazdagokkal tart, «dörgölődöz»nek mondják; ha lefelé barátkozik, megállapítják róla, hogy mégsem igazi úrinő. Még az Úr Jézus sem tudott eleget tenni a nép szájának. Szemükre is vetette.

Éppen azért ne is gyötörd magad olyanokkal, amiket megoldani úgysem tudsz, azonban ezerszeres gonddal vigyázz reá, hogy Isten előtt tudj számot adni minden barátkozásodról és barátaiddal eltöltött minden percedről.

Az egyesületi élet.

A világon mindennel vissza lehet élni, mindenből a világon gúnyt lehet űzni és mindent olcsó tréfálkozás tárgyává lehet tenni. A tréfálkozás, gúnyolódás annál sikeresebben rombol, *minél könnyebbé teszi másnak, hogy kényelemszeretetét és gyávaságát ne kelljen szégyelnie.*

Például kétségtelen, hogy egyesült erővel, kellő szervezettséggel összehasonlíthatatlanul több jót lehet elérni, mint egyedül, magára hagyatva. Akár valami gazdasági dolgot akar elérni valaki (bérmozgalom, közös beszerzés, autobusz=járat, termelés fokozása) — akár kulturális javakat (hangverseny, színielőadás, könyvtár, énekkar, múzeum, stb.) — akár a vallásos élet szolgálata (lelkigyakorlat, zarándoklat), akár mások megsegítése (szegénygondozás, napközi otthon, kórház, stb.) a cél: — biztos, hogy egyesült erővel többet lehet elérni, mintha az ember egyedül áll.

Eszével ezt be is látja mindenki, de a megfelelő cselekvésnek ellene mond a rövidlátó önzés, legyen neve akár restség, akár érzékenykedés, alkalmazkodni nem tudás, pénzben és időben való fukarság, állhatatlanság, gög, vagy gyávaság. Az egyesületekben, szervezetekben, szövetségekben való részvétel ennek a különféle képen megnyilvánuló önzésünknek leküzdésére kényszerít. *Az egyesületek felett viccelők pedig éppen lustaságunknak, fegyelmezhetetlenségünknek hízelegnek, amikor azokat mondják ostobáknak, fontoskodóknak, nevetségeseknek, akik dolgoznak, és a köz szolgálatában valamit magukra vállalnak. Értethető, hogy nagy táboruk van, lelkes követőkből, hi-*

szen nem=tenni semmit, mindig kényelmesebb volt, mint dolgozni, fáradni; elkülönülni pedig mindig egyszerűbb, mint egy közösségben úgy viselkedni, hogy ott tekintélyre tegyünk szert, vagy szerényen elfoglalni azt a helyet, amelynél magasabb nem illet meg bennünket.

Kétségkívül van sok visszaélés is az egyesületi életben, de ennek orvossága nem az, hogy a jobbak és okosabbak kivonuljanak belőle, hanem ellenkezőleg: hogy a sok oktalan közé minél több okos, a hiúk és csak reprezentálni akarók közé minél több szerényen és komolyan dolgozó ember is kerüljön az egyesületi életbe.

Ami a magányos nőt illeti, fokozottan fontosnak kell mondanom, hogy amennyire csak lehet, tartozzék valamely — jól kiválasztott — egyesületbe. Most nem beszélek az illető egyesület szükséges vagy hasznos voltáról, hanem kizárólag a magányos nő lelkülete szempontjából nézem a dolgot. Mindenki tudja, hogy magányos emberek, akik vendéglőben étkeznek, milyen nagyon ráúnnak a vendéglői kosztra. Aki ritkán jár vendéglőbe, rendesen úgy találja, hogy az ételek ott igen jól vannak elkészítve és roppant változatosak. Nos, az állandóan vendéglőben étkezők éppen a változatosságot tagadják. Pedig az ok nem a vendéglőben, hanem önmagukban van. T. i. meglátnak az ételsorban 5—6 olyan ételt, amelyet szeretnek. Ezeket válogatják ki a többi húszféle közül (béke=időről beszélek!). Holnap sem veszik tekintetbe a többit, amit kevésbé szeretnek, és holnapután sem. Egyszerre aztán arra ébrednek hogy csak roppant szűk körből válogathatnak és kedvencételeikre is ráúntak már. Otthon pedig megkérdésük nélkül teszik eléjük hol ezt, hol azt, aztán nagyon örülnek, amikor időnkint a kedvencek is sorra=kerülnek.

Az emberekkel való érintkezésben is ilyenformán van. *Akinek családja van, az kénytelen=kelletlen ezerféle emberrel kerül össze*: a férj barátai, kollégái, azoknak felesége és a feleségek rokonai, ismerősei, — a gyerekek tanítói, tanárai, orvosai, mindezek felesége, illetve férje, rokonai, iskolatársai, — a gyerekek iskolatársai, azoknak szülei és ismerősei, a szomszédok és a környékbeli boltosok: egyre szaporodik azok száma, akiket az ember ismer, akikkel «jóban kell lenni», akiket megszeret vagy akikhez alkalmazkodik, akikkel közös érdeklődési köre vagy közös érdekei vannak.

A magányos nő ismerősi köre fokozatosan kevesbedik: barátnői férjhezmennek, testvérei elköltöznek, unokatestvérei «ki akarják használni», egy-két ismerősében csalódik, szülei meghalnak, és ő lassan-lassan magára marad. A neki nem kellemes embereket nem keresi fel: nem parancsol neki senki, hogy kivel érintkezzék és kivel ne. Megtörténhetik, hogy idővel egészen magára marad, vagy ha nem: *lassankint csak olyan emberekkel marad érintkezésben, akik elviselik sajátságait; legyenek azok erények vagy gyengeségek. Csakhogy ez szükségszerűen egyoldalúságra, sőt különcségre visz.* Az embernek feltétlenül szüksége van rá, hogy mindenféle emberrel érintkezzék, ha súrolják és kaparják is kissé a bőrét. Így csiszolódik, kerekedik, — s ha a súrlódás folytán talán egy kis gyulladt felület is keletkezik — akkor megtanulja, hogy idejében olajozni kell, vagy talán rájön, hogy erre a kis kimelegedésre szüksége is volt a petyhüdt bőrnek.

Ezt a válogatás nélküli emberanyagot a magányos ember legegyszerűbben az egyesületi életben találja meg. Vannak itt régi tagok, akik uralkodnak, és érdemeikre való tekintettel, vagy akár érdemük nélkül is, megkívánják a nekik kijáró hódolatot; vannak csendes kulik, akik példát adnak minden új tagnak, és akiket

egy elnyomottabb társadalmi osztályt szolgálnak, mint azt, amelybe ő maga tartozik, — a kulturálisak közül olyat válasszon inkább, ahol ő adhat, mint ahol kaphat. Ezek az elvek nem minden embernek szólnak egyformán, de Neked — Magányos Testvérem — nem tudnék ennél hasznosabb tanácsot adni.

Az egyesületben ne törekedjél uralomra, de ne akard megjátszani az elrejtett gyöngy szerepét sem. Hiszen — pszichológiai szempontból — éppen az egyszerű reagálás megtanulása és gyakorlása az egyesületbe-járás egyik célja. Ha hívnak menj; ha nem hívnak, ne sértődjél meg. Ha kérnek adj, ha nem akarnak elfogadni, ne erőszakoskodjál. Ha indítványoznak valamit, segíts végrehajtani; ha nem tudnak semmit kitalálni: állj elő indítvánnyal. Ha szükség van munkás kézre: jelentkezzél, ha sok a jelentkező, vonulj vissza érzékenykedés nélkül.

Légy jófellépésű, ha reprezentálásra kérnek, kedélyes és baráti, amikor a tagok egymás között vannak, szerény és alázatos, amikor magad mondasz ítéletet működésedről; jóakarátú és hálás, amikor a mások működését megítéled. Őrizkedjél a pletykától, ne csatlakozzál klikkekhez, ne számíts hálára és elismerésre.

Osszd be idődet, lásd el háztartásodat, tartsd meg egyéniségedet, de ha éppen úgy látod, hogy több munkát, nagyobb felelősséget tesznek rád, mint másokra, ha mondjuk egy kicsit kihasználnak az egyesületben, hozd meg az áldozatot mosolygó lélekkel. Ez a megterhelés annak a jele, hogy belenőttél az egyesületi nagy családba: minden családban kell egy «tanti»-nak lenni, akire a haszontalan öcsök és húgok mindenkor számíthatnak, ha bajba kerülnek!

tulajdonképpen kellő méltatásra kell segíteni; vannak új tagok, akiket oktatni, támogatni, bekapcsolni kell. Vannak az egyesületnek céljai, törekvései, amelyekért izgulni kell, mozdulni és másokat is mozdtítani; vannak sikerei, amelyek örömmel dagasztják a kebleket; vannak felsülések, amelyeket jóvá kell tenni, ki kell reparálni; vannak jótevők, akiket meg kell tisztelni, ellenségek, akik ellen vészes «vérbosszú» tervek forraltatnak. Szóval, az egyesületi élet — tisztán pszichológiai szempontból — nagyon szerencsés terep a lelki kiegészülésre. Sokszor nehéz lesz beleilleszkedni, sokszor nehéz lesz ott maradni, de minél nehezebb, annál biztosabb, hogy szükség van rá a magunk érdekében.

Jó-e több egyesületben lenni? Ez függ a helyi körülményektől, függ az egyéni igényektől és a lehetőségektől. Általánosságban talán azt lehetne mondani, hogy nem kell sokféle egyesületben lenni, mert akkor egyikben sem dolgozhatunk rendesen; — aki mindenütt ott van, az soha sincs otthon és végül is olyan terem=sepregetőféle lesz belőle. Nem vonatkozik ez nagyon különböző célú egyesületekre: aki valamely vallásos egyesület tagja, attól még járhat tornaklubba, látogathat főzőkurzust és lehet művészet=barát is. Utóvégre mindenki maga tudja, mennyi felszabadítható ideje és mennyire befogadó=képes szellemisége van.

Ha több rokoncélú egyesület között válogathatunk, járjunk olyanba, amelynek erős központi irányítása van. A központok új gondolatokat, új esz=közöket, új szempontokat sugalmaznak, kiemelnek egyéni, családi, városi «én=központiságunk»ból. A magányos nő inkább olyan egyesületet válasszon, amely gondolkozását másokra irányítsa, mint amely őt magát szolgálja. A lelkiek közül inkább azokat, amelyek az Isten dicsőségét és az Egyház szolgálatát munkálják, mintsem az ő egyéni kifinomodását, — a szociálisak közül inkább azokat, amelyek

Hangverseny.

«Nem értek a komoly zenéhez, és az a gyanúm, hogy mások sem értenek hozzá, csak tetetik magukat. Én legalább becsületes vagyok és megmondom őszintén.»

Hát ez körülbelül olyanféle állítás, mint amelyet egy hatéves kis fiútól hallottam, aki azért nem akart elmenni iskolába, mert nem tudott írni=olvasni. De az legalább nem mondta, hogy bizonyára a többi sem tud.

Hangversenyre nemcsak azért járunk, hogy élvez-zük a zenét, hanem hogy megtanuljuk élvezni, hogy a lelkünket megtanítsuk feltárulni, megnyílni azoknak a hatalmas, egész=emberi és ember=fölötti benyomások=nak, amelyeket a zene közvetít számunkra.

A hangversenyre járás minden ember számára elmélyülés, gazdagodás, nemes élvezet, — a magá=nyos nő számára még ezenfelül kapcsolódás is az élet=tel, a má=val, emberekkel, művészekkel, az idő= sodrával. A magányos nőnek ezekre a szempontokra mindig ügyelnie kell, mert helyzeténél fogva könny=nyen az elszigetelődés, elmagányosodás, elfurcsáso=dás veszélyébe kerül, ha tudatosan nem küzd ellene.

Hibás az a vallásos önnevelés, amely a magányos nőnél a társaságról való lemondást, a csendes el=vonulást hangsúlyozza. A világban maradt magányos nőnél az egy ideig megy talán, de *nem marad lelki károsodás, idegzavar, kedélydepresszió stb. nélkül.*

A zárdában élők példája itt nem lehet irányító. Ők nincsenek egyedül: a közös istentisztelet ünnepi fénye, a különböző lelkigyakorlatok szép rendje a közös ebéd, a közös rekreációk, a szép kert, az önfenntartás gondjaitól ment élet és az, hogy hétköz=

napi életében is olyan emberekkel érintkezik, és olyanokat ismer el tekintélyül, akik ugyanúgy gondolkoznak, éreznek és akarnak, mint ő: családiassá, hangulatossá, szociálissá teszi életüket.

A világi magányos nő maga kell, hogy teremtsen lelki miliőjét, maga kell, hogy összehordja kedélyének hangulati elemeit. Kevés lélekismerettel, vagy kevés felelősségérzettel dolgozik az, aki «ön-megtagadás» címen elvonja a lehetőségektől, amelyek megóvnák az elsivárosodástól, a lelki=szellemi elszegényedéstől.

A hangverseny=járás a legnemesebb szórakozások egyike, a fővárosban és több vidéki nagyvárosban ma sokszor már filléres alapon is elérhető gyönyörűség. A jegy megszerzése, a hely kiválasztása, a hangversenyre való szép felöltözködés, a korábbi vacsora: mind kellemesen szakítja meg a hétköznapot. Már maga a tudat, hogy ott a jegy a retikülömben, hogy felmerülő meghívásoknál, megbeszéléseknél azt mondhatom: «Sajnálom, nem mehetek, aznapra hangversenym van!» — növeli önálló voltomat, egyéni célt ad napomnak, gerincet a tartásomnak. Nem az történik, ami felé véletlenül sodródtunk, hanem, amit már néhány héttel azelőtt kitűztünk magunknak!

Aztán a hangversenyre való felkészülés! Világos, hogy nem úgy akarok ott megjelenni, hogy semmit se tudjak. *Már napokkal előre megszereztem a programot.* Megnéztem, mit is játszanak: szimfóniát, szonátákat? dal=est lesz-e vagy ária=est? *Milyen szerzőktől játszanak vagy énekelnek?* Szerzőket akarnak-e interpretálni, műfajt mutatnak be, vagy a bemutató művész teljesítményén van a hangsúly? Megnézem — ha máshol nem, hát lexikonban, hogy ki volt, mikor élt a szerző, akitől hallok? — mit jelent a madrigál vagy a fuga, ami előadásra kerül? — olvasom az újságban, ki az a művész, akit hallani

fogok. *Megveszem a hangversenyirodában a dalok szövegét, a zenei költemény tartalmi ismertetését és így, lelkileg felszerelve, vonulok a hangversenyre. Illetve a hangversenyekre. Mert inkább nem vacsorálok, de megyek, inkább a legolcsóbb helyre megyek, de többször megyek, sokszor megyek, mert csak így fogom megtanulni a zene nyelvezetét, csak így lesz számomra idővel teljes értékű lelki élménnyé.*

Magát a hangverseny=termet is önnevelési és nemes élvezésre szolgáló alkalomnak fogom fel. *Igyekszem úgy öltözködni, fésülködni és viselkedni, hogy semmiben se legyek különc* (tudom, hogy a magányos nő erre hajlamos) és semmiben se rontsam a mások esztétikai élvezetét. Nem akarok versenyezni a nálam gazdagabb, előkelőbb, szebb, fiatalabb nőkkel, de *nem akarok* az ünnepélyes alkalomhoz nem illő, *elhanyagolt, furcsa öltözetben sem megjelenni.* Mily nagy alkalom az önfegyelmezésre és gondos-ságra!

Nemcsak azzal gyakorolhatsz önmegtágadást, Testvérem, amiről lemondasz, hanem azzal is, amit lustaságod, gyávaságod, morcosságod ellenére mégis megteszel!

Ki akarom élvezni mindazt a szépet, amit a hangversenyterem nyújt: a szép termet, az ünnepi díszítést, a szépen felöltözött embereket, a megjelenő előkelőségeket, a magam ismerőseit és azokat a lassan «cinkossá» váló zenebarátokat, akikkel mindig újra találkozom ott, ahol szellemi megnyilvánulások történnek. Van már ruhatárosné, aki ismer engem és van jegyzető, aki mosolyogva köszönt. Nem vagyok idegen!

Aztán pedig felhangzik talán még kétkedve, talán már diadalmasan köszönve — az első taps, a művész megjelenik — talán tudatosan egyszerű vagy pompázóan nagyszerű ruhában, — lámpaláza és tudatos koncentrálttsága lecsendesíti a teremben az utolsó

kattanást is. Feszült csend. *A magam fontosságát is érzem : én vagyok a közönség*, akire bizonyos félelemmel néz most ez a nagy művész és aki egy pillanat múlva elém fogja szórni művészetének minden kincseit: amit megálmodott ihletett perceiben, amit a gyakorlás számtalan órájában rögzített és amit most újra át fog élni, lelket=mámorítón, szívet=fájdítón.

Aztán megszólal az első hang. Érzem, hogy a művész már nem látja a termet, az embereket, benne él a műben és én — igen : *egy ideig még a művészen élek én is, de aztán elragad maga a mű*. Érzek: hősieles felbuzdulásokat, lankadt csüggedéseket, egyszerű átadásokat, hallok vízesést és szélfuvalmat, kacagó gyermeksereget és mélységes szerelmeket, küzdelmet a gonosszal és megbékélést Istennel. Amikor véget ér, úgy érzem, álomból ébredtem fel, de olyan álomból, amely gazdagabbá, szebbé és mélyebbé tette életemet.

Igen : magányos nő létemre nem gubózodom be egyre növekvő furcsaságaimba, hanem ellenkezőleg, tudatosan kötözgetem a szálakat, ápolgatom a kapcsolatokat, amelyek az élethez fűznek.

A templom és a szegények.

Köszögetem a szálakat, ápolgatom a kapcsolatokat, amelyek az élethez fűznek, az Élethez is. Az Úristenhez való kapcsolatomnak sem szabad megszakadnia egy percre sem és nem szabad berozsdásodnia egyetlen ponton sem. Erről külön fejezet szól. Itt, a magányos nő társadalmi kiegészüléséről beszélve, éppen csak arról a két módról legyen szó, amelyeken az Úristennel — hogy úgy mondjam — «társadalmi úton» érintkezünk: a templombajárásról és a testi-lelki szegények látogatásáról.

Ismerem azt a mondást, hogy a szoba csendjében ugyanolyan jól lehet imádkozni, mint a templomban. Sokszor hallottam, de nem hiszem el. *Aki az Úr Jézusnak az Oltáriszentségben való személyes jelenlétében hisz, az mégis csak jobban tud Előtte hódolni, Vele beszélni, ha közvetlen közelébe lép, egyenesen az Ő házába* — legyen az ünnepélyes, misztikus dóm, vagy egy zárdának személyes kapcsolatoktól intimmé alakult kis kápolnája. Én ott tudok jobban imádkozni, lehet, hogy Te otthon. Mégis, arra kérlek, kedves Magányos Nő=testvérem, mozdulj ki otthonodból és jöjj a templomba minél gyakrabban. Csendes, magányos szentségimádásaidban otthonoddá lesz a templom, a közös litániákon, vecsernyéken, májusi ájtatosságokon meg fogod tapasztalni, amit az Úr Jézus mond, hogy ahol ketten-hárman együtt vannak az Ő nevében, Ő ott van közöttük. A szentmisén pedig — a kereszt=áldozat közösségében — testvéreket és atyafiakat állít melléd. Az, aki meghagyta nekünk: «Ezt cselekedjétek az'én emlékezetemre!» *A kenyérszegés közössége még a legnehezebb életkörülmények között is, a legridegebb ide-*

genségben is megóv bennünket az elszigetelődéstől, az elkülönködéstől. Akárhol leszel az életben, egy családod mindig megtalálatsz, bármerre jársz: a napi áldozók egymást számon tartó kis társaságát...

Mérhetetlenül jelentéktelenebb, de önnevelésünkben mégis nagyon fontos pedagógiai szempont az, amely a templombajárás külső mikéntjére vonatkozik. *Isten nem néz a ruhára, nem néz a frizurára, de önmagadnak teszel jót, ha megszabsz magadnak és meg is tartasz bizonyos udvariassági formákat.* Ha lehet, ne elégedjél meg azzal, hogy hétköznapi ruhában, sietve=futva a reggeli misén eleget teszel a vasárnapi misehallgatás «kötelezettségének.» *Vasárnap délelőtt van a jó Isten «zsúr»-ja,* vegyünk részt rajta szép ruhában, ünnepi ékességben. Ismertem egy családot, ahol minden új ruhát először a templomba vettek fel a családtagok. Ha egy=két vasárnap esett az eső, hát akkor egy=két hétig késett az új nyári ruha felvétele, nem lehetett felvenni: még nem voltak benne templomban...

Kedves Testvérem, Magányos Nő, amíg vasárnaponként szép ruhában, kedves Misszáléddal táskádban, ünnepi hangulatban elmegy a nagymisére — addig meleg kézzel fogod a keresztény közösség kezét és nem leszel soha egészen árva lélekben. Készítsd el a vasárnapi ebédet előre, vagy fogadd el, ha vasárnap ebédre hívnak jóbarátaid, — de a vasárnap délelőttöt mindenképpen szenteld valahogy a közösségnek, még akkor is, ha ez látszólag kényelmetlen. Vásárolj virágot és vidd el a templom oltárára, vagy vidd el mise után egy betegnek, öregnek, szegénynek. Mert lásd, *őket szolgálni ugyancsak Isten=szolgálat!* Az Úr Jézus maga mondta:

«Amit egynek tesztek a legkisebbek közül, nekem teszitek».

Ha enni=inni adunk valakinek, ha ruhát viszünk neki, vagy virágot teszünk le a gyűrődött betegágy mellé — a jó Istennek adtunk ajándékot.

Amellett mindez, kedves Magányos Testvérem, *kapcsol és kötöz téged az élethez*. Van egy célod, van valakid, aki vár, valaki, aki örül neked, és lesz valakid, aki imádkozik érted. Mostanában nagy a törekvés a szegénygondozás központosítására. Anyagi szempontból ez a lehető legjobb megoldás, de a szegények lelki gondozása szempontjából már kevésbbé. Legrosszabb azonban az adakozó szempontjából, nem azért, mert így nem láthatja azt az örömet, amit adományával szerzett, nem is a háláért, amelyben így nem lesz része. Nem azért. De az a kár, hogy így az akadozó nem kerül személyes érintkezésbe védettjével, nem okul annak türelmén, szelídségén, nem látja kedvességét, szerénységét, stb.

Ne hagyd magadat megfosztani attól a belső vigasztalástól, amit az irgalmasság gyakorlása ad a léleknek. Ó, hogyha így vasárnap délelőtt megszerzed magadnak az örömet, hogy egy barátot, előregedett vagy beteg rokont, vagy bármely más beteget, szegényt felkeresel egy kis virággal, édességgel, egy pár cigarettával vagy könyvvel, ha leülsz egy beteg mellé és elmondod neki a vicceket, amelyeket a hét folyamán gyűjtöttél neki, ha összeülsz egy öreg nénnivel és elolvasod neki az evangéliumot, elénekelsz neki egy szép Mária=éneket, ha elmész egy beteg gyerekhez és kivágsz neki papírból egy pár figurát vagy egy bácsival eljátszol egy játszmat a kopott kártyával — hidd el, olyan kedves vasárnapod lesz, hogy nem cserélnéd el semmivel!

És — nem mintha ez jó volna indító=oknak, de azért ez sem kellemetlen — egy=kettőre híre is fut ennek. Vannak emberek, akik mindjárt belefénik a fogukat abba, aki nézetük szerint túlságosan sokat jár templomba. Nem kell törődni velük. De biztos az is, hogy *még senkit a világon ki nem kezdtek azért, mert látogatja, gondozza, ápolja a szegényeket és a betegeket!*

Jó hírnevet szerzel magadnak fiatalok és öregek,

férfiak és nők előtt. Rövid idő alatt sokkal többen nyitják meg előtted ajtójukat, mint valaha is gondoltad volna. Te magad pedig bámulva látod, hogy miközben semmi mást nem tettél, mint hogy a Krisztus nevéért felkerested a kicsinyeket és megálázottakat, egyszerre milyen biztos lett a felépésed, milyen (a szó nemes értelmében) fensőséges a modorod, milyen anyás lett a tekinteted, milyen harmonikus és kiegyensúlyozott a lelked.

Hiába: jó körben forogtál; az Isten=szeretet lelke járt Veled szegényeid társaságában. Ennél jobb társaságban nem foroghatsz! Próbáld meg, — és megtapasztalod!

XV. A magányos nő gazdasági élete.

A házasság gazdasági egység.

Többet keresni!

Kevesebbet költeni!

Többet ésszel, mint erővel!

Legy modern!

Az őregség.

A házasság gazdasági egység.

A magyar «házasodni» szó kitűnően fejezi ki azt a gazdasági faktumot, amely létrejön akkor, amikor férfi és nő családot alapít. A család: új gazdasági egység. Jelent tettekész valakiket, akik *eddigi javait* együvé teszik, de ehhez *hozzáadják képességeiket, erőiket*, és egy produktív gazdasági vállalkozásba kezdenek. Határozott cél lebeg előttük: gyermekeink élete számára megfelelő keretet akarunk építeni és annyit akarunk szerezni, hogy annak idején nagyobb gond nélkül kezdhessék meg életüket ők is. Egy bankigazgatótól hallottam (még akkoriban, amikor nem volt divat ez a mostani nagy családvédelem), hogy mindig szívesen ad kölcsönt fiatal házasoknak most építendő házára, mert ez biztos pénz. A család akár hogyan is, de megoldozza, megkoplalja, és cserben nem hagyja azt a házat, amit családi otthonnak maga épített, vagy vásárolt!

Hogy a család egységes gazdasági üzem, az legszembetűnőbb, ha gazdaember házasodik, vagy ha fix=fizetésű ember olyan körülmények közé kerül, hogy feleségének alkalma van kertet, baromfiudvart, méheket, házinyulakat a család jobb ellátásának szolgálatába állítani. De így van akkor is, — bár nem olyan szembetűnő — ha a férfi fix=fizetésű hivatalnok és ha az asszony semmi mást nem tesz, mint hogy a férfi=szerezte pénz felhasználásával gondosan és intelligensen vezeti a háztartást.

Talán észrevetted már magad is, vagy hallottad másoktól, hogy az érett kor — a huszonötös-harmincötös — jellemző tulajdonsága a szerzés, gyűjtés, «maga=alá kaparás». Ez lehet az erény magaslátán és lehet bűnösen, — lehet úgy, hogy valaki meg gondoltta, takarékosná, igénytelenné lesz azért, hogy

szerezzen valamit családjának vagy öreg korára, és lehet úgy is, hogy valaki kapzsisvá, fukarrá lesz, és a Mammon szolgálatába szegődik. Mármost akár bűnösen, akár erényesen, de ez az ösztön bizonyos életkorban feltétlenül jelentkezik.

Sokszor bizonyos kritizálási tendenciával állapítják meg egy menyasszonyról, hogy nem is szerelemből megy hozzá X. Y.-hoz, hanem azért, mert már a maga asszonya akart lenni, a saját tűzhelyénél akar állani.

Hidd el, hogy nem is olyan szégyenletes dolgot állapítottak meg ezzel. Elvitázhatatlan tény, hogy a nők bizony nagyon vágyódnak a saját otthon után és hogy *igazi énjüket legjobban akkor tudják kiélni, ha a saját fészküket építik és szépítik.* Nem csoda, ha nem akarnak várni a mesebeli hercegre, hanem azzal alapítanak családot, azzal kötnek házasságot, akit az Uristen feléjük küld.

Ez a «fészekrakási ösztön» akkor is jelentkezik a neki megfelelő korban, hogyha nincsen vőlegény a láthatáron! Minden ember szeret kicsit a jövőben élni, minden ember szeret tervezni és tündérezni: ezt megveszem, azt nem veszem, — ezt ide fogom állítani, azt oda fogom fektetni. Mennyi apró áldozatot hoz meg az ember szívesen, ha tudja, látja, hogyan épül abból az új otthon; az otthon, amely az ő egyéniségét fogja; majd tükrözni, stílusát megvalósítani, az ő boldogságát keretezni, gyermekeinek lelkét formálni! És jaj, mennyire hiányozhat a tervezgetés, rendezgetés emberi öröme annak a nőnek lelkéből, aki magára marad!

Ehhez járul a fenttemlített szerző ösztön. Minden nő úgyis szeret vásárolni, raktározni, gyűjteni. Mármost: ha nincs cél előtte, és ha a mama intéz el mindent — hogy ne keletkezzék itt valami hiba a lelkében?

Figyeld meg, hogyan is alakul a férjhez nem ment nő élete? Szülei házában él. Nagylánnyá lett, tanulmányai befejeződtek, elért bizonyos életkort, ke-

nyeret is keres már. Keresményét odaadja a mamának: ha szükség van a háznál rá, úgyis természetes, hogy odaadja. Ha nincsen szükség rá, úgyis őrá költi a mamája. Legokosabb is, legillendőbb is, ha odaadja. És kivel is beszélne meg, hogy mit vegyen, mikor vegyen, hogyha nem a mamával. Neki sokkal több a tapasztalata. De meg rossznéven is venné, ha a vásárlásokból kikapcsolnák. Eddig ő intézte. Mily rút volna, ha most, amikor a leány már keres pár fillért, ha most már mindjárt önállóan akarna intézkedni...

Hát igen... De ismertem tanítónőt, aki már tíz éve osztályfőnök volt, de akinek a mamája beszélte meg a szabóval, — csak úgy, a leánya nélkül —, hogy milyen kabátot «kap» a leánya, színben és szabásban egyaránt, «vitte» a leányát, hogy cipőt próbáljon neki, «ajándékba kapott» a mamától sált és kesztyűt, gomblyukba tűzhető virágot...

Ágynemű, asztalnemű a mamáé és minthogy éppen a gyerekek nagykorúsága idején kezd el a mama staffirungja mállani, — hát új ágyneműt, asztalneműt vesz a mama *magának*. Hisz természetes, hogy mindegy, kié az ágynemű... de Bözsi színeset szeretett volna, régen nézeget már egyet a kirakatban, a mama pedig ki nem állhatja a színeset és így Bözsike további harminc évig szép fehér vánkoson fog hálni. Ez ugyan nem a legnagyobb baj a világon, — de amikor Bözsi színeset szeretett volna!

A mama bútora... Hát nem lehet azt mondani, hogy antik bútor. Inkább ócska, mint régi. Dehát meg lehet javítani, át lehet huzatni, még mindig olcsóbb, mint egy új. És ha nem is olcsóbb, de a mama megszokta. Az nem szempont, hogy Bözsi mást szeretne. Bözsi pl. heverőt szeretne az ágy helyébe, de a mama kijelenti, hogy az «ágy sokkal jobb.» A szőnyegek elvástak. Bözsi szeretné élénk-színű rongyszőnyeggel pótolni. A mama úgy találja, hogy az csak konyhába és cselédszobába való és inkább nagyvirágú, tarka gyári szőnyeget vásárol.

Bözsi úgy gondolja, hogy fel kellene oszlatni a «szalont», mert télen úgy sem fűtik, nyáron a kifakulás veszedelme miatt besötétítve tartják, tavasszal és ősszel nem használják, nehogy behordják a sarat. És végre, neki is lehetne saját szobája. De a mama napokig sír, fiatalasszony korában nem úgy képzelte öregségét, hogy még csak szalonja se legyen . . .!

Hát nem, a családban maradt magányos nő nem jut el az önálló otthonig . . . csodálkozol, ha bizonytalan, otthontalan kis furcsa öregkislánnyá lesz idővel?

— És aki nem él családban?

Ma az élet úgy alakult, hogy a legtöbb ember kenyérkeresete többé=kevésbé kényszerű robot, amelyért elsején ennyi meg ennyi pénz jár. Ebből kell megélni. Mi több: ebből kell *élni*!

A megéléshez kell: élelem, lakás, ruha.

Az *éléshez*, jaj Istenem, az *éléshez* sokkal több kell! Kell *jóízűen*, kellő időben *elkészített*, *csinosan tálalt*, kedves társaságban elköltött élelem; — kell *kulturált*, tiszta, jól szellőzőtt, kellemesen fűtött vagy hűtött *szoba*; — kell szépség, tradíció, emlék, tervezgetés; — kell *gondoskodó szeretet*, éber figyelem, együtt sírás és együtt nevetés, — szóval *kell ember, aki a lakást otthonná, édes, drága bölcső=otthonná tegye*; — kell mosott=vasalt, megfoltogatott, beszövegetett fehérnemű, amely ott illatozik a gondosan rendbentartott szekrényben; ruha, amelyet szellőztetnek, kefélnek, gyógyító kézzel helyrehuzogatnak, levendulával illatosítanak, kámfor után levegőztetnek. *Élés=hez* kell csendes megülés a gondtalanságban, együttizgulás a bajban=gondban, kell szívesen látott kedves vendég, kell beszédes hallgatással kitöltött magára=maradás. *Élni, az több, mint megélni*, lenni, — több, mint szélcibáltan, hervadozva vegetálni!

Ugyanaz az ember, aki künn áll az élet harcában, aki délben fáradtan ül leveze mellé, este fáradtan roskad vánkosára, — ugyanaz az ember, aki a megélhetésről gondoskodik, nem képes *életet* is biztosítani! Férj és feleség gazdasági szövetsége a házasságban végtelen nagy könnyebbiséget jelent. Amit a férfi megszerez, azt az asszony gondozza, őrzi, ápolja, kamatoztatja, hasznosítja, szépíti és forgatja és széppé, meleggé és gondozottá teszi vele az életet. A mai házasságok boldogtalansága nagyrészt onnan való, hogy az asszony is kenyérkereső, vagy legalább is jövedelmezőbbnek érezné, ha kenyeret keresne, mint azt, hogy otthon legyen és az igazi «*életet*» szolgálja. *Nem akarja, hogy «eltartott» legyen és nem tudja, mit dob el magától, mit vesz el családjától,* amikor jobb «megélhetést» akar teremteni külső munkájával!

Igen, a kenyérkereső nő, a magányos nő megél a keresetéből. A kérdés az, hogy *él-e*? Mindenesetre sokkal többbe kerül az élete — pénzben és energiában — mintha családban élne. Bizonyos élelmi-szerekről le kell mondania, vagy csak drágán vagy nagy energiabefektetéssel szerezheti meg. A mosást vagy házon kívül, vagy otthoni túlórázással oldhatja csak meg; foltozásra, ruhaápolásra nem marad ideje, vagy a pihenésből, levegőzésből kell elvennie. Holmiját idegen takarítószemélyzetre kell bíznia, stb., stb.

Nem csoda, ha mindezek mellett vagy rosszul táplálkozik, vagy rosszul öltözik, vagy rosszul kezeli a pénzét, — vagy szabadjára hagy mindent, vagy bizalmatlan és gyanakvó lesz, — vagy éjjel-nappal robotol, vagy szinte sportot űz diákos, agglegényes életformájából. Komoly elhatározás és következetes keresztülvitel kell ahhoz, hogy ha az Úristen egy nőt nem hívott meg családba, mégis rendesen megalapozott gazdasági élete legyen és így kiegyensúlyozott legyen erről az oldalról is.

Többet keresni!

A probléma ott kezdődik, hogy a magános nő keresete rendszerint kevés. Általában arra van beállítva minden munkaadó, hogy a nő úgyis csak «mellékkeresetet» űz. Van apja, vagy van férje, aki keres. Amit a nő szerez hozzá, az úgyis csak luxusra kell. Ezt a felfogást eléggé igazolja a tapasztalat is: azok a nők, akiket nem a kenyérgond visz kenyérkeresetre, bizony úgy öltöznek a munkához, mintha ünnepélyre, színházba készülének. Ezzel aztán olyan öltözködési színvonalat diktálnak, amely borzasztó tehertételként nehezedik a komolyan kenyérkereső nő lelkére és pénztárcájára.

A kereset csak valamihez viszonyítva lehet kevés vagy sok. Az a kérdés: megfizetik-e valakinek a tehetségét, munkateljesítményét, — vagy biztosítják-e számára azt az életnívót, amelyet állásából kifolyólag megkívánnak tőle. Ha ezek bármelyike szerint vizsgálom a női munkaerő keresetét, azt látom, hogy többnyire kevés a keresetük. Általánoságban tehetségtelenebb férfiakat is jobban fizetnek, mint tehetséges nőket; ugyanazért a munkáért, vagy még nagyobb munkáért is kevesebbet fizetnek a nőknek, mint a férfiaknak; és mindezek felett a női munkaerőtől még megkívánják, hogy «dekoratív jelenség» is legyen, — ami pedig igen költséges mellékkörülmény.

Azt kérdezem, miért van ez így, és hogyan lehetne ezen változtatni? Sokat kellene erre felelni, s ez túlmegy e könyv keretein. De két dologról talán mégis álljon itt néhány szó:

Az első a kereső nők *szervezkedését* illeti. Ezt semmi sem gátolja, vagy akadályozza, csak maguknak a nőknek nem-törődömsége és rövidlátása. Pedig

szervezettség nélkül nem lehet elérni semmit. Igazságtalanságok megszüntetését legkevésbé. Igaz, a szervezkedés nem olyan tényező, amellyel másról=holnapra eredményt lehet elérni. Nem ígérhetjük senkinek: lépj be ma ebbe vagy abba az egyesületbe, akkor holnap jobb fizetést kapsz. Egy mozgalomnak előbb meg kell erősödnie, a tagok öntudatra=ébresztését szolgálnia, befolyásolnia kell a közvéleményt, mielőtt bérmozgalmat tudna indítani — eredményesen. Pedig a magános nők legelső=rendű érdeke, hogy legyen érdekszövetségük, és hogy ők benne legyenek ebben az érdekszövetségben.

A második, hogy a jó idegzettel és megfelelő tehetséggel megáldott nők legyenek elég bátrak és kezdeményezők *önálló pályával* próbálkozni, az örökös hivatalba=tódulás helyett.

Művészi tehetséggel, gazdasági érzékkel, szervező erővel, pedagógiai érzékkel megáldott, jó fellépésű, általános műveltségű, írni=előadni tudó nők is el=mennek hivatalba gép= és gyorsírónőnek — mert az «biztosabb». Nem tudom, miben biztosabb? Holnap felmondanak neki, és két hét múlva mehet. «Kinevezésre» várnak 8—10—12 évig, és közben vagy férjhezmennek, vagy «leépítik» őket, vagy «B» listára teszik, vagy ők maguktól pusztulnak el, esetleg «tüdőcsúcshurutban», de mindenesetre lélekben és kedélyben.

És ha kinevezik őket . . . : kapnak havi 10 P 20 fillérrel, legjobb esetben havi 20 P 10 fillérrel többet! És a nyugdíj=kérdés! Éheznek egy fél életen át, hogy aztán még hosszabb ideig tovább éhezhessenek halálukig. Mindezzel nem akarlak elkeseríteni, ha már hivatalban ülsz valahol, de szeretném az ön=álló kereset felé irányítani azoknak a figyelmét, akik még keresik elhelyezkedésük formáját, és akikben megvolna a tehetség az önállóságra, csak a bátorság hiányzik hozzá. Pedig intelligens, művelt nő, aki alaposan megtanulja a mesterségét és ön=

állósítja magát, feltétlenül boldogulni fog valamelyik szabad pályán.

Hogy «tőke kell mindenhez?» Igaz. De nem a tőkével kezdődik a vállalat, hanem az alapos elméleti és gyakorlati tudással. Ha egy magános nő például éttermet akar nyitni, akkor rosszul kezdené a dolgot ilyesfélén: Van ennyi és ennyi pénzem. Megbízok egy ügynököt, hogy megfelelő helyiséget keressen. Megveszem a berendezést. Fogadok egy szakácsot, néhány kézileányt, főpincért és pincéreket, takarító és mosogató személyzetet. Egy ügyvédet megbízok az adóügyekkel és kész; megnyitom az üzletet.

Hát ez biztos bukás. A helyes menetrend ez: Szeretnék egyszer éttermet nyitni. Pénzem nincsen. Nem baj, megtanulok mindent, kiváló leszek mindenben, ami ehhez való. Megtanulok főzni, megtanulok vásárolni, úgy, ahogyan a szakemberek teszik. Be is állok egy üzembe ilyen minőségben, és bár igyekszem gazdámra a lehető leglelkiesebben szolgálni, mégis csak a más kárán vetem le a kezdőknél szokásos hibákat. Megismerem a cégeket, és a cégek is megismernek engem. Lehet, hogy ma, lehet, hogy holnap azt mondja nekem valaki: «Ilyen emberre volna szükségem az én új vállalatomnál!» Megtanulom a könyvelést, számlázást, adókezelést. Nem ijedek meg minden új paragrafustól, rendelettől, mert szervesen bele illik tapasztalataimba. Majd ha már a saját üzememben dolgozom, ismerni fogom a törvényeket, ismerem mindazokat az embereket, akik a törvény végrehajtásával foglalkoznak; ismerem — és ők is ismernek engem.

És ha az évek során jó munkát végeztem, jó felépítést tanultam, egészen biztosan olyan erkölcsi tőkét gyűjtöttem, amely felér sok anyagi javadalommal...

Amíg a mások üzemében dolgozom, megismerkedem a személyzeti kérdés ezer ága-bogával. Látom, mire kell ügyelnem, megtanulom, hogy mivel is szokták a főnökök szemét bekötni. Mire saját

üzememre kerül a sor, egy csomó ismerősöm lesz. Nem mintha ezeket szabadna elhívnom régi helyük=ről, de általuk egészen biztosan megismerem olyan=kat, akikre támaszkodhatom. Az évek folyamán takarékoskodtam és ha megbízható embernek bizo=nyultam, lesz hitelem is, és lesznek olyanok is, akik velem társulni akarnak... Egyszóval: ha erkölcsi tőkére tettem szert, aránytalanul gyorsabban és könnyebben jutok anyagiakhoz is, mint fordítva.

Ezzel eljutottunk a harmadik teendőhöz. Akár önálló vállalkozásra gondolok, akár az irodai munka=erőkre, a nők közt rendkívül kevesen vannak igazán képzett munkaerők. Ha csak azt az egyet nézem, hogy igazán «perfekt» gép= és gyorsíró= milyen kevés van! Milyen kevesen tudnak helyesen írni, milyen kevesen jól fogalmazni! Milyen kevesen ad=nak ki a kezükből egy egyszerű másolást, amely kifogástalanul tiszta, hibátlan, külsőleg csinos, meg=felelően iktatott, felbélyegzett, pecsételt, szabály=szerűen összehajtott volna!

Pedig aki igazán elsőrendű munkaerő, az aztán meg is követelheti méltó honoráriumát. Nem kap annyit, amennyit egy ugyanolyan képességű és munkateljesítményű férfi kap, de mégis aránytalanul többet, mint a képzetlen munkaerők. Csak legyen is elég bátorsága és határozottsága, hogy megkívánja azt, ami jár neki! Az igazán jó munkaerő nem fél attól sem, hogy helyét másikkal cserélje fel! Nem kell kapkodni és nem kell elhamarkodni a dolgokat, főleg pedig nem kell komolytalanul fenyegetődni, hogy így=úgy elmegyek! De ha igazán jó munkaerő valaki, nem kell félnie az élettől, ha egyszer úgy látja, hogy főnökei nem méltányolják hivatalosan, azaz fizetésben és pozíció=nyújtásbana teljesítményét.

Két fiatal leányról hallottam, akik — mérleg=készítés idején is — helyt álltak a bevonult tisztvisel=lőkért. Korábban jöttek a hivatalba, nem tartottak déli szünetet, késő éjjelig túlóráztak. Szó, ami szó, reménykedtek is egy kis remunerációban vagy elő=

menetelben. A főnök azonban így fejezte ki megelégedését:

— Igazán Ilus, maga és Katinka olyan gyönyörűen dolgoztak, hogy az páratlan. Már gondoltam is, hogy *kellene maguknak egy kis virágot hoznom*, hogy valamiképpen viszonzzam kedvességüket . . . (1)

Ilyenkor aztán nem szabad megengedni, hogy a hivatalos ügy enyhe udvarlási formában sikkadjon el, ahol még a virágadás is csak gondolatban történik! Ha az ember első³ ámulatában nem is találja meg a helyes feleletet, meg kell írni levélben, szépen, udvariasan, hogy a viszonzásnak van egy határozott és hivatalos formája: túlóra dec. 2-től jan. 7-ig ennyi és ennyi esetben, à X. pengő, összesen ennyi pengő. Köszönettel felvette X. Y.

Maga a jó kereset azonban nem elég. A magányos nőnek feltétlenül alaposan értenie kell ahhoz, hogy hogyan használhatja fel keresetét leggazdaságosabban, és hogy hogyan őrizheti meg az egyszer megszerzett gazdasági javakat a legelőnyösebben.

Kevesebbet költeni!

Ha egy részt hangsúlyoztuk, hogy a magányos nőnek meg kell találnia a módját, hogy többet keresen, másrészről hangoztatni kell azt is, hogy kevesebbet szabad költenie. Ezt nem abban az értelemben gondolom, amelyre rá szokták mondani, hogy «skót.» De igenis gondolok arra, hogy jó beosztással, határozott önfegyelemmel, a meglevő holmi jobb gondozásával *igen nagy megtakarításokat* érhet el, *aki ért* ezekhez a dolgokhoz. Állítom, hogy *feleannyit* költ az a nő, aki ért a háztartáshoz, mint az, aki csak úgy tud takarékoskodni, hogy megvonja magától a dolgokat.

Amikor mi, magányos nők takarékoskodni akarunk, mindenekelőtt *az ételen szoktuk kezdeni*. Különböző erények és bűnök sugallják azt a megoldást. Mi nők általában nem vagyunk nagyon torokosak: nem olyan nagyon fontos nekünk az étel. Aztán: ha rossz ruhában járunk, azt mások is meg látják, ha gyenge ételeket eszünk, ezt csak mi magunk tudjuk. Meg aztán — szó ami szó — egy kicsit lustácskák is vagyunk. Hogy a magunk kedvéért neki álljunk hámozni, vagdalni, mosni, áztatni, sózni, préselni — ah nem, ezt már igazán únjuk! Egy-két harapás ebből-abból, egy kis tej, egy tányér leves — ó, számunkra ez bőven elég!

Ebből aztán kétféle baj származik. Az egyik — ha következetesek vagyunk, — hogy rosszul táplálunk, vérszegények, idegesek leszünk. A másik — ha nem vagyunk következetesek, — hogy közben mégiscsak fellázad éhező szervezetünk és cukrásznál, espressóban, csemegekereskedésben sokkal több

pénzt hagyunk nyalánkságokért, mint amennyit a rendes főzésre elköltöttünk volna.

A takarékoság egy másik *csacsi módja* : elvégezni azokat a nehéz munkákat, amelyekre szervezetünk *nincsen felkészülve* : szénhordás, padló=rendbehozás, nagymosás. Ez még szociális szempontból sem helyes. Hadd keressen pár fillért a hordár is, a mosónő is!

De nem helyes egészségi szempontból sem: izomláz, meghűlés, mindenféle megsebesülés és baj jár az ilyen alkalmi munkák nyomán, amelyek aztán sokkal többbe kerülnek, mintha hozzáértőkre bíztuk volna. De takarékosági szempontból sem kifizetők. Ha ebben az időben túlóráztál volna, idegen nyelvet tanultál volna, gyorsírást gyakoroltál volna, pihentél, levegőztél volna, vagy foltoztál=stoppoltál volna, — vagy akár baráti kapcsolataidat ápolta volna — ez megfelelő időben egészen biztosan többet jövedelmezett volna, mint az a kis fizikai munka.

Rossz módja a takarékoságnak az olcsó ruházódás is. Az olcsó ruha gyűrődik, kifakul, elkopik, kiszakad. Az olcsó varrónőnél készült ruha formáját veszti, divatját mulja s mivel nem áll jól, nem szeretjük, nem kíméljük, elhasználjuk . . .

Szegényesen, kopottan, elhanyagoltan járni pedig rossz pont a gazdasági élet szempontjából. A cifra, túlzóan divatos, rikító öltözködés szinte kihívja az emberek megvető kritikáját. Nem tartják, mert nem tarthatják sokra az olyan magányos nőt, akiről csak úgy lerí a páváskodás és tetszeni akarás. Ugyanakkor *azonban a szegényes öltözködést sem könnyelik a magányos nő javára.* Valahogy a külseje azt szuggerálja: ez az, akit lehet félrelökni, kihasználni, eltaposni. Szegényke nem sokra vitte az életben, biztosan valami hiány lehet benne. Ennek lehet kis órabért kínálni, tőle háromszoros munkát kívánni, neki nem előre köszönni, neki helyet fel nem ajánlani stb. A legnagyobb baj, hogy idővel ő ezt maga

is elhiszi és eleve úgy viselkedik, mint egy megfélemlített árva kicsi egérke. Aki egyedül áll az életben (jobban mondva: a gazdasági harcban), az csökkenti saját lehetőségeit, hogyha a ruhatárát egy bizonyos nívó alá engedi lecsúszni.

Rossz módja a takarékoságnak: *összekuporgatni a filléreket*, élére rakni a pengőket, borítékban tartogatni és időnkint átszámolgatni a tizedeket, százakat, akár ezreseket is. A pénz értéke nem állandó és lehet, hogy ki egy egész életen elvont magától mindent, végül ott áll skatulyába rakott, vagy akár bankban tartott pénzei felett és a kezében nem szorongat mást, mint a nagy semmit: a pénz megvan, de értéke nincs többé. Amivel valaha szép napokat, hónapokat, éveket biztosíthatott volna, amiből házacskát, ékszert, ruhákat vehetett volna, most arra sem elég, hogy egy jó vacsora teljen ki belőle. Nem kell azt gondolni, hogy ezek felesleges dolgok. Ha van helyed, ahova fejedet lehajthatod, van ruhád, amibe öltözhetsz és van egy pár ékszered, amit eladogathatsz, még mindig jobban jársz öregségedre, mint elértéktelenedett pénzeddel.

Rossz módja a takarékoságnak: *nem orvoshoz menni* és a betegségeket «lábon» hordani. Hiszen lehet hencegni az ilyesmivel, lehet legénykedni. Néha az is megesik, hogy az embernek szerencséje van. De «addig jár a korszó a kútra . . .!» Nagyon megjárhatod az ilyen nem-törődömségekkel, és aztán nagyon drága árat fizetsz takarékoskodásodért.

Rossz módszere a takarékoságnak a «*kevés holmi*» elve. Persze nem úgy értem, hogy egész lomtárat kell felhalmozni. De a tapasztalat azt mutatja, hogy egyetlen ruha vagy cipő nem a fele annyi idő alatt pusztul, mint két ruha, hanem harmad, vagy negyed ideig tart. Úgy látom, mintha kabátnak, cipőnek, ruhának «pihennie» kellene közbe-közbe. Mi magunk is jobban tudjuk gondozni, de — nem értem és mégis látom, hogy így van — a ruhaféle maga is összeszedi magát, ha időt adunk neki. A gyűrődések

elsimulnak, a dohányszag kiszellőződik és még a színek is, mintha megélénkülnének.

Rossz módszere a takarékoságnak a *zsugoriság*, a *zsarnokoskodás*, a *fukarkodás* a *saját szervezettünkkel szemben*. A szervezetnek pihenésre, szórakozásra ugyanolyan szüksége van, mint étkezésre és alvásra.

Igen — gondolod magadban — pihenésre... Hát arravaló az alvás, ezt elismerem!

De az alvás nem egyetemes pihentetés. Ezt az bizonyítja legjobban, hogy a fáradtság bizonyos fokán éppen aludni nem tudunk! Sokszor elterelni, megnyugtatni, más benyomásokkal kell tarkítani képzeletünket, gondolatainkat és így tudjuk csak pihentetni idegeinket és agyvelőnket. Nem is beszélve arról, hogy szórakozás közben esetleg olyan emberekkel kerülünk össze — és olyan hangulatban, — akik nekünk gazdaságilag többet jelentenek, mintha azt a pár pengőt «megtakarítottuk» volna!

Takarékoskodni t. i. valami egészen más, mint «nem tenni» és «nem venni» valamit.

Többet észszel.

mint erővel. Ez az elv valahogy a takarékoságra is áll.

A takarékoság lényege : kellő módon (azaz igazán helyesen, a valóságnak megfelelően) értékelni az anyagi javakat és azok megszerzését összhangba hozni lehetőségeinkkel és kulturális, meg vallásos elveinkkel vagyis világnézeteinkkel. Aki értéktelen dolognak magas értéket tulajdonít, érte annyi pénzt és időt áldoz, amelyet az a dolog nem ér meg, — az pazarol és nem takarékos. Aki a dolgokat igazi értékük szerint ismeri fel és — még ha nagy erő- és pénzáldozattal is, de megszerzi magának — az nem pazarolt, hanem ellenkezőleg nagyon takarékosan járt el még akkor is, ha utolsó fillérét költötte is el arra a dologra.

A takarékoság intelligenciát tételez fel, meg szaktudást, akár az áruismeretére, akár az elkészítés mikéntjére vonatkozzék is az.

A gyermek nem ismeri az anyag értékét. Ritka kivétellel az után nyújtja ki kezét, ami külsőleg ragyogó, tetszetős, ami neki pillanatnyilag kívánatos. A komolyan gondolkozó édesanya igyekszik ugyan, hogy növekvő leányát a javak helyes értékelésére vezesse, de az ifjúság erről rendszerint nem akar hallani, meg azután a mai leány túl van halmozva tanulással, aztán kenyérkeresettel, hogy nem-igen érdeklődik a gazdasági dolgok iránt. Ha menyasszony lesz, akkor egy rendes leány már igazán komolyan veszi, de ha nem, hát a házasságban saját kárán hamarosan megtanulja, hogy pénzzel és anyaggal «észszerűen» kell bánni, ha hasznát akarjuk látni.

A magányos nő könnyen «felnőtt-gyerek» marad ezen a téren . . . mérhetetlen anyagi és lelki kárára.

Bohémeskedés és magasabbrendűség=játszás mögé rejtí tudatlanságát és ügyetlenségét, de belülről tudja, vagy legalább is érzi «kisebb=értékűségét» (Minderwertigkeitsgefühl) és ez bizonytalanná, vagy az élet más terén magát túlkompenzálóvá teszi.

Ha felnőtt ember vagy, hát légy is felnőtt ember. Tudjad, hogy mi miből van, mi az ára, hol kapható, hogyan kezelendő.

Helyesen az takarékoskodik, aki mindig friss ésszel és mindig ruganyos akarattal, tudatosan szabályozza viszonyát a különböző anyagi javakkal szemben.

Friss ésszel kell szert tenned megfelelő anyagismeretre. Akit be lehet csapni, az nem tud takarékoskodni, ha kétségbeesetten alkuszik is minden méter vagy kilogramm árunál, vagy ha fele annyi szövetet vásárol, mint amennyire szükség van és aztán a varrónővel való szokásos veszekedések után kénytelen mégis utána vásárolni, miközben sokkal több hulladék marad, mintha mindjárt rendesen vásárolt volna.

Lám, ezek a takarékoság alappillérei és nem az, hogy mit vonj el magadtól. Friss ésszel kell megítélned, hogy mi az, amire szükséged van és mi az, amit nélkülözhetsz. Az iskolában megtanultuk, hogy melyek az elsőrendű és melyek a másodrendű szükségletek. Csakhogy ezek nem mindenkinek és nem minden körülmények között jelentik ugyan azt. Író=embernek lehet fontosabb, hogy délután bemelessen egy feketére a kávéházba, mint az, hogy este vacsorázzék, mert ott ötletet vagy megbízatást kaphat egy cikkre, amelyet nem kapott volna, ha ott meg nem jelenik. Kereskedő, orvos, ügyvéd feleségének hitel és tekintély szempontjából fontosabb lehet, hogy drága ékszereket lássanak rajta, mint az, hogy otthon finom ételeket egyék. Ugyanúgy rád nézve is lehetnek fontosak reprezentatív kötelességek (bizonyos rendezésekben való részvétel, ápolt külső), vagy szellemi igények, amelyeknek meg kell felelned akkor is, ha «meg is koplalsz» értük. A helyes

takarékossághoz tartozik az is: megállapítani az értékek hierarchiáját!

Friss ésszel kell megcsinálni a számadásokat, amikor valamire elhatározod magadat. Egy barát= nőmmel függönyt akartunk venni. Szeretett volna sárga=pettyes fehér grenadint. Találtunk is: három= szor olyan drága volt, mint a fehérpettyes. Barát= nőm — négy óriási ablak dupla szárnyairól volt szó — egy pillanat alatt kiszámította, hogy a külön= bözet százakat tesz ki és neki a fehérpettyes függöny szép széles sárga szalaggal ugyanolyan kedves lesz és ennek értelmében döntött. Egy kedves kis fiatal asszony előttem határozta el, hogy burgonyát ad a hús mellé, nem rizst, ahogyan a cseléd proponálta. Kérdeztem, hogy nem szeretik-e a rizst. — De igen — felelte —, csak hogy nem hatvanszor jobban, mint a krumplit. Kérdően néztem rá. — Hát igen — folytatta —, a krumpli nekem 3 fillérbe kerül kilo= grammonként. A rizs 1 P 80 fillérbe.

Bármily kevés is a kereseted, vonj el belőle valamit arra, hogy «befektess» valamit. Ha akármilyen keve= set, de *vásárolj önállóan valamit, ami a tied és amit gyűjtesz és raktározol.* Ha zsebkendő, ha kislábos, ha teáskészlet, vagy akárcsak likőrös pohár is. Cso= magold be és rakd el. Majd meglátod, milyen bűvös lelki erő sugárzik ki belőle. Gondolni fogsz rá: Ilik hozzá ez a kancsó, ez a terítő, ez a tálca, ez az asztalka, ez a lámpa, ez a szék, ez a pamlag... Majd meglátod, idővel egész szoba nő egy elrakott kis teacsésze körül. Csak próbáld meg!

Nem kell félned, hogy ettől önzővé és kapzsvá leszel. Ha észreveszed ezt a két csúnya tulajdonságot magadban, akkor annak gyökere máshol van. De akárhol is van a gyökere, ragadd meg a törzsét és tépd ki magadból. Éppen félretett és kedves tárgyaid= ból adj oda valamit azoknak, akikkel szemben vé= tettél. Fáj? Akkor jó helyet tapintottál ki, szükséged

van erre a kis operációra. Ugyanis nem az a cél, hogy minél több holmit felhalmozz, hanem, hogy *legyen saját tulajdonod, amit veszel és amit oda is adsz, ha úgy akarsz.*

Megsúgok közben egy titkot is: amit az ember az Úristen iránt való szeretetből odaad másnak — az nagyon jó befektetésnek bizonyul. Egy kis idő múlva kamatostúl, sokkal szebb formában kerül vissza hozzánk. Nem hiszed? Próbáld csak meg! Biztos. — A takarékoság legnagyobb ellensége a pillanatnyi megihletődés szerint való vásárlás, az alkalmi vételek. Hát hiszen, aki felismeri az igazán «jó alkalmakat!» Csakhogy rendesen úgy van, hogy csak rámondják valamire, hogy ez alkalmi vétel, és máshol és máskor megkapnád ugyaannyiért, — vagy valami rejtett hibája van és akkor kidobtad a pénzedet reá, — vagy jó is, értékes is, amit vettél, csak éppen nincs szükséged rá. Fekszik a szekrényedben és időnkint megmutathatod jóbarátaidnak, hogy milyen nagy-szerű alkalmi vétel volt. Te tervszerűen vásárolj, de valamit vásárolj mindig, mert különben elaprózódik, elúszik a pénzed, vagy eltorkoskodod, elhiúskodod, amit megtakaríthattál volna, és nincsen semmi belőle.

Most valami nagy dologra akarlak elcsábítani. Vegyél magadnak valami szerény kis telket, kertet, földet. Ne gondold, hogy titokban ingatlan ügynök vagyok. Nem. Még azt sem tudom biztosan, hogy jó üzletet csinál-sz-e ezzel 'a vállalkozásoddal. Lehet, hogy sokkal jobb lett volna takarékpénztárba tenni, vagy értékpapírt vásárolni rajta. Nem adhatok erre vonatkozó tanácsot, nem vagyok üzletember. De hogy lélektanilag helyesen cselekszel, ha egy kis darab földre törekszel, az biztos.

Vedd részletfizetésre. Persze, hogy így drágább. De hiszen nem arról van szó, hogy választasz kész-pénz és részletfizetés között! Készpénzed nincs, részletet fizetni pedig tudsz. Mondhatnád azt is: takarékoskodom, amíg megvan a föld ára! Mese-

beszéd: mindig akad majd valami helye annak a pénznek, földed pedig nem lesz.

Dehát . . . városi ember létedre minek neked a föld? Ó a föld! A föld az varázslatos valami. Az beszél az emberhez. Elmész, megnézed. Lám ez a darabka a tied. Nem vagy gyökértelen vénkisasszony. Van egy darab földed. Vannak szomszédaid, tényező vagy, amikor utat akarnak építeni, kutat akarnak furatni, villamosságot akarnak bevezetni.

Aztán bekeríted. Tárgyalsz mesteremberekkel, költségvetéseket kérsz tőlük. Döntesz. Ó, mennyire kiemelkedez téged az elvénkisasszonyodás ijedt félénkségéből. Aztán kezded valamit ültetni a telken, vagy építeni valamit. Lehet, hogy csak lucernát vetsz vagy lehet, hogy csak egy padot állítasz, de hidd el rövid idő alatt eleven viszony fog kialakulni közted és a földed között. Megszolgálja az a pénzt neked, még akkor is, ha nem akarod öregségedre eladni, hanem reáahagyod örökségképpen valamelyik hűgodra, öcsédre, vagy pedig Isten dicsőségére valami jámbor, szent célra.

Légy modern.

No de ilyen tanácsot adni mégiscsak felesleges! Hiszen úgylis inkább az a baj, hogy a nők csak azt szeretik, ami új és legszivesebben hetenkint váltogatnák ruháikat, butoraikat és talán jóbarátaikat is.

Hát ebben lehet valami igazság, de ezek a hibák, vagy bűnök nem a modernsége való törekvésből, hanem másból származnak. Lehet ennek oka egy ki nem elégített, fel nem ismert, elaprózott és elértéktelenedett művészi és alkotó ösztön, lehet gyengeség a barátrók, kereskedők, varrónők rábeszélésével szemben, de legfőképpen nagyfokú fogatékossági érzés (Minderwertigkeitsgefühl) rejtőzik mögötte és a kárpótlás vágya (kompenzáció) túlzásokba ragadja az illetőket (túlkompenzáló). Aki nagyon kifestett, feldíszített, hangos, nyugtalanul fészengő nővel találkozik, ne mondjon ítéletet róla. Nagyon «rossz neki belül», rengeteg sokat kell magára raknia kívül, hogy csak egy kicsit is egyensúlyban érezze magát a többiekkel és hogy (hát valljuk meg nő, hisz nők vagyunk) — hogy csak egy kicsit is túl tegyen rajtuk.

Dehát akár ezért, akár azért ölt fel magára minden új göncöt valamely nő, attól még nem modern! *Modern az, aki ismeri kora vívmányait, helyes ítéletet alkot róla és helyesen levont következtetéssel vagy elveti, vagy használatba veszi azt, ami neki jónak látszik.* Mármint annak megítélésére, hogy valami nekem jó-e, vagy sem, különböző és pedig egyéni szempontok az irányadók. Mondjuk egy falun lakó igazi, jó úriasszony büszke gyönyörű, habfehér vászonneműjére, amely immár most ennyi és ennyi éves és még mindig áll, mint a Sion hegye,

szemben barátnője olcsó trikóholmijával, amelyet már nem tudom hányadszor kell megújítani pedig, ha összeszámoljuk, amit kiadott rá, vehetett volna legfinomabb lenholmit is érte.

Igaz. Csakhogy a barátnője garzonlakásban élő, magányos, dolgozó nő, aki a legnagyobb könnyedséggel mossa ki maga a falból folyó melegvízben minden nap a fehérneműjét, és nincs berendezve rá, hogy nagy ládába gyűjtse, aztán áztassa, súlykolja, főzze, öblögesse, keményítse, napon szárítsa, permetezze, mángorolja, vasalja a holmiját. Ha a nagyobb hely bérletét, napszámost, szappant, szemet stb. és mindenekfelett még idejét is hozzászámítja barátnője oly praktikus vászonholmijához, akkor mégiscsak olcsóbb a sokat megújított trikóholmija.

A modern holmi nem készül kizárólag becsapásra. Nem rossz valami pusztán azért, mert újdonság. Sőt: a gazdasági harcban csak az érvényesül, aki valami jobbat, olcsóbbat, használhatóbbat tud adni a közönségnek, legalább is bizonyos szempontból jobbat és használhatóbbat. *A kérdés már most az, hogy számomra az a bizonyos szempont fontos-e, vagy sem.* Hiába kínál valaki szenzációsan elmés szerkezetet négyesfogat kitűnő irányítására. Ha megveszem, kidobtam a pénzemet. De nem azért, mert a főispánék Jánosa kitűnően hajt e nélkül a modern micsoda nélkül is, hanem — mert nekem nincs négyesfogatom.

Vettem egy kis kötőgépet. Naponkint meg lehet kötni vele egy ruhát. Mégis rájöttem, hogy kidobtam rá a pénzemet. T. i. nem vagyok hivatásos kötőnő. Nincs szükségem naponkint egy ruhára. Azért kötök, mert a munkába elfáradva, kényelmes helyzetben, beszélgetve, vagy zenét hallgatva egy félóráig hasznosan pihenni akarok. Ennyi időre a gépemet előszedni, felszerelni, dolgozni, a gépet leszerelni, elrakni nem érdemes. Így hát a gép fekszik a szekrényben, a kötés ott halad a kezemben, a pénz pedig ott van a kereskedő zsebében. Kár volt

a modernségért . . . Nem. Kár volt a meggondolatlanságomért.

Szomorúan érdekes nézni, hogy milyen kétségbeejtően nem modernnek háztartásaink. Ennek következménye, hogy ki vagyunk szolgáltatva a cselédválságnak. Ma a leányok nem akarnak háztartásokba elszegődni. Erre mi felháborodással felelünk. De azért ők még sem szegődnek el hozzánk. Sok oka van ennek, amelyeket talán lehetne, vagy talán nem is lehet megszüntetni. Mindegy. A tény, hogy nincsen cseléd. Ez nem volna baj, ha a lakásunk praktikus volna: a konyha világos, tágas, ebédlőnek is használható (mert villanykályha, ragyogó üvegedények, eternitlappal ellátott asztalok vannak benne, mindennek megvan a helye, olyan szép minden, mint egy laboratóriumban—) van porszívónk, parkettkefénk, központi fűtésünk stb. stb. — Csakhogy mindez nincs nekünk.

Miért?

— Mert drága — hangzik rá a válasz.

Csakhogy nem ez az igazság. Van ezüstünk tizenkét személyre, van ólomkristály vázánk, van krokodil kékításkánk, van arany cigarettatárcánk, van talán briliánsgyűrűnk és igazgyöngysorunk, de porszívónk nincs és parkettkefénk nincs. Miért? Mert takarékosak vagyunk: nem pazaroljuk a pénzünket, inkább «a Mari» munkaerejét, egészséges visszereit, szív működését, női egészségét adtuk oda. Most pedig a magunkét . . .

Ha okosan és hasznosan akarsz takarékoskodni Testvérem, akkor ne engedd, hogy begyepesedjék érdeklődési képességed. Nézd és figyeld meg: milyen újdonságok vannak anyagban, módszerben, gépekben. Alkoss ítéletet magadnak: mi az, amit megtakaríthatok ezekkel, — pénz, idő, erő, zaj, szenny, gond — és ha látod, hogy érdemes, akkor szerezd meg ezt az újdonságot magadnak, bőven visszatérül a befektetés, ha igazán a takarékoságot szolgálja a beszerzett dolog.

Az öregség.

Hát bizony az öregség sötét rémként néz szembe a magányos emberrel. Mi lesz velem öregségemre? Miből élek? Ki ad nekem egy pohár vizet, ha beteg vagyok, ki gondoz, ki táplál, ha már nem kereshetek, nem dolgozhatom!

Tagadhatatlanul nagy gond ez a lelkiismeretes ember számára és távol legyen tőlem valakit könnyelműsége csábítani. Állami feladat volna valami olyan törvény létrehozása, melynek értelmében a nyugdíjbiztosítás mindenkinek kötelessége és joga lenne. Addig is: különféle biztosítások köthetők, amelyek valamiképpen kilátást nyújtanak az öregkor anyagi megoldására. Azonban egyetlen emberöltőben most már kétszer éltük át, mennyire változó a keservesen megtakarított összegek tényleges értéke, amikor rákerül a sor. Az a nyugdíj is, amelyet az állam, város, vagy vállalat a nőknek biztosít, vajmi kevés és az ember sokszor felteszi magának a kérdést: vajjon érdemes-e egy életen keresztül éhbérért dolgozni egy úgynevezett nyugdíjas állásban, csak azért, hogy öregségére egy kicsit hosszabb ideig éhezessen. Bizony nincs megoldva a magányos nő öregsége semmiképen.

Azaz mégis, valamiképen meg lehet oldani: belülről. Lelki szabadsággal és lelki befektetéssel.

Ami a szabadságot illeti: azt mondja az Úr Jézus, hogy ne törődjünk azzal, hogy mit eszünk és mit iszunk holnap és hogy mibe öltözzünk. Ez nem biztatás sem pazarlásra, sem lustaságra, csak védelem *a gond és töprengés ellen.*

Ki adhat töprengései által csak egy könyöknyit is magasságához — kérdi a Szentírás. Takarékosan és okosan élni, az akkor is parancs, ha teljesen bizto-

sított öregség vár ránk, — mert a takarékoság nem a megtakarítás és gyűjtés miatt kötelező, hanem azért, mert a javakat Istentől mintegy csak használatra kaptuk. Abból elpocsékolnunk semmit sem szabad. Amire nincsen szükségünk, azt alamizsna vagy segély alakjában tovább kell adnunk a reászorulók számára. És ez számunkra a nagy befektetések lehetősége. Istennek ad kölcsön, ki a szegénynek ad — mondja a jámbor magyar mondás. Sokan vannak velem együtt, akik már meg is tapasztalták, hogy *Istent nem lehet nagylelkűségben felülmúlni és hogy állandóan, kamatostúl kerül vissza az, amit az ember Isten iránt való szeretetből a szegényeknek ad.* Mondom: megtapasztaltuk. Mégis nem ez az, amit ígérni merek Neked Testvérem. Isten útjai kifürkészhetetlenek és az Ő útjai megfoghatatlanok. Lehet, hogy miután Te mindig adtál másoknak — lehet, hogy Neked nem ad senki semmit. Egyet azonban tudok: ha külsőleg úgy is látszik, mintha egyedül és elhagyottan élnél: belülről nem hagy el az Isten. Érezni fogod kegyelmének bőségét, erős és derűs lesz, könnyű lesz számodra minden lemondás, mert az Úristen veled lesz és megédesít mindent.

Nem láttál még gazdag embert boldogtalanul? Hogy reszket minden fillérért, hogy kapkod a nyereség után, milyen rettenetes gondjai, csalódásai, félelmei, pörei, veszekedései vannak . . . És láttál-e már szegény embert — boldogok a lélekben szegények — akinek ugyan nem fáj a feje semmiért. Annyival elégedett meg, amennyije volt és még ebből is tudott adni másoknak. Látod, aki a szegénynek ad, annak aztán vizsonzásképen ezt a lelkiületet adja az Úristen.

Amikor azt mondom «szegény», akkor nemcsak a koldust értem és nemcsak anyagi értelemben. Aki ket anyagilag támogat, azok lehetnek olyanok is, akik nagyon távol vannak a segítség=kéréstől és a külsőleg is látható szegénységtől: egy sokgyermekes tisztviselőcsalád, egy háztartását most megkezdő

fiatal asszony, valaki, aki nagybeteg vagy más csapás érte . . . milyen jól esik a tapintatos és gyors, de reális és fogható segélynyújtás! Nemcsak a feleslegesünkben kell adnunk, nem a mi gazdagságunk mértéke, hanem a felebarátunk rászorultságának mértéke szerint. Anyagi javaink megosztása (ha fáj is nekünk néha odaadni ezt vagy amazt) olyan lelki szabadságot ad időmultával, hogy már ez maga külön Isten=áldásnak tekinthető.

És nemcsak anyagi javakat kell adnunk: munkánkban, erőnkben, gondunkban, leleményességünkben, összeköttetéseinkben, jókedvünkben, műveltségünkben, tanultságunkban adni kell másoknak. Lehet, hogy erre rámegy az az idő, amely alatt magunknak szerezhettünk, kaparhattunk, kuporoghattunk volna. Tudok tanítónőt, aki egy-két magánórát nem vállalt el, hogy maradjon ideje az oltáregylet számára, másikat, aki délutáni foglalkozást utasított vissza, hogy a kat. leányegyesületben ingyen dolgozhasson, mást, aki jólfizetett városi állást utasított vissza, hogy szerénynél=szerényebb nyugdíjnélküli munkát vállalhasson az egyházközségnél. Mindnyájan alacsony=adók voltak: lelkijavakat ajándékoztak arra=szóulóknak, és Isten, aki nem hagyja jutalom nélkül a szegénynek nyújtott pohár vizet, bizonyára nem feledkezik meg Őrölük sem.

Mi lesz Veled Testvérem öregségedre? Hát mondd: asszonytestvéreid be vannak biztosítva? Hányan éltek fényes jómódban, kastélyban és autóval és szolgasereggel — és befejezték az életet szegényen és elhagyottan . . . Mi lesz veled öregségedre? Hátha egyáltalán nem leszel öreg? Mit aggodol a holnaputánért? A mai kenyeret kell kérned az Istentől — a holnapéért majd holnap törd magad!

U. A magányos nő egészsége.

***A fiziológiai kiegyensúlyás.
„Légy egészséges!”
Rendszeresség, egyszerűség.
Az észszerű táplálkozás.
helyes edzés.
Könnyű sport.
Nyugalom, pihenés.
Orvosi felügyelet.***

A fiziológiai kiegészülés.

Ember! — mennyi vágy és csalódás, mennyi terv, mennyi megvalósulás, mennyi szenvedés és boldogság, mennyi küzdés és akarat-megfeszülés, mennyi tanulás és tapasztalás, mennyi *egyszeri* és soha vissza nem hozható feszül ebben a szóban! *Ezt* az embert, aki most meghalt, vagy összetörten félre=állt, soha más senki sem fogja helyettesíteni. Lehetnek nálánál jobbak vagy rosszabbak, lélekben gazdagabbak vagy szegényebbek, keményebbek vagy gyöngédebbek, de *ilyen* — éppen ilyen — nem lesz soha többé senkisé. Senki sem szenvedhet helyettem és senki sem örülhet helyettem, senki sem szállhat helyettem a sírgödörbe és senkisé állhat helyettem az Örök Bíró elébe. *Milyen mélyről jövő az önfen-tartás hatalmas ösztöne!*

És mégis minden ember csak egy porszem az emberiség nagy családjában, csak egy láncszem a fajnak az életében. Születik, anélkül, hogy arra befolyása lett volna. Egyszer nem volt, és most, anélkül, hogy kérdezték volna, anélkül, hogy akart volna, most van. Megszületett és vérében, idegzetében, mirigyeiben, *ösztöneiben magával hozta a kötelességet: fenntartani az emberfajt*, utódot állítani a maga helyébe. Ez az utód élni akar. Ez el fogja egyszer szívni testedből a fiatalság nedveit, elveszi a te csontjaid meszét, hogy felépíttesse saját csontozatát. Ha életed veszélyeztetésével életet adott neki, nyugtalan kis életével elveszi tőled éjszakáid nyugodt álmát, nappalaid békességes csendjét; nőni és gyarapodni fog a te kezéd munkáján, mind erősebb és hatalmasabb lesz melletted. Te pedig mind kisebb és töpörödtebb leszel az oldalan nap=nap után. Ellenségnek éreznéd ezt az utó=

dot, ha nem adatott volna egy hatalmas ösztön a testedbe, amelynek ő csak gyümölcse és egy másik hatalmas ösztön, amelynek már egyenesen ő a tárgya. Ez a kettő a nemiösztön és a fajfenntartás ösztöne.

A nemi ösztön az emberiség életében (ha nem is éppen minden egyes embernél külön-külön) a leg-erősebb ösztön. Kell is, hogy az legyen, mert hiszen az egész fajnak a fenntartása függ tőle. Ésszel ki-gondolt indítékok alapján senki sem vállalná a faj-fenntartás gondját. Kell, hogy a szenvedély mámora, a boldogság önfeledtsége uralkodjék a meggondolá-sok hidegsége felett. A szenvedélyre való ezen képesség együtt fejlődik és érik a testnek fejlődésé-vel és érésével és teret és hivatást kap a keresztyény házasságban, mely szentség az emberiség bölcsője ugyan, — de helyet és keretet ad az érzéki életnek akkor is, ha valamely természetes ok meggátolja is a gyermek=áldás bekövetkezését.

De mi történik ezekkel az ösztönökkel és vágyak=kal, ha nem köt házasságot valaki? *Lehet-e az ösz=tönöket csak egyszerűen nem=létezőkké tenni?* Meg=van=e oldva a kérdés azzal, hogy nem beszélünk róla senkivel, esetleg önmagunkkal sem? Vagy igazuk van azoknak, akik a gátlás=nélküli kiélést ajánlják azoknak, akik nem kötöttek házasságot?

Talán kezdjük az utolsó kérdésnél. Feleljünk ugyancsak kérdéssel: Vajjon a kiélés=tan követői boldogabbak, egészségesebbek, rendezettebb=körül=ményű emberek=e, mint a megtartóztató életűek? Menj végig a kórházakon, az idegosztályon, a bőrgyógyászaton, a nőgyógyászaton stb. — látogasd meg a börtönöket, kísérd figyelemmel az öngyilkos=sokat, írd fel magadnak az eseteket; és készíts sta=tisztikát róla: hányan kerültek oda azért, mert tiszta és önmegtartóztató életet éltek, és hányan azért, mert az ellenkezőnek hódoltak. *Nem kell bizonyít=anom semmit, a statisztikai adat beszél helyettem.*

Túlságos leegyszerűsítése a magányos ember problémáinak, ha mindent átcsúsztatunk a szexuális térre. Ez is tényező — hatalmas tényező az ember összjellemének kialakulásában, — de szemmel látható az is, hogy nem kevésbé idegesek, zsémbesek, furcsák, akik nem élnek magányos és tiszta életet.

Akkor tehát menjünk vissza a második kérdésre, hogy meg van-e oldva a kérdés, ha nehézségeinkről nem beszélünk, sőt még önmagunk előtt is titkoljuk, hogy vannak? Ez az a híres, sőt hirhedt «tudat=alá nyomás» kérdése, amely annyi félremagyarázásra ad okot. Kétségtelen, hogy ha van egy sebem és nem akarom megmutatni senkinek, bepúderezem, tarka szalagokkal elleplezem, magam sem akarok rá=gondolni s ha fájdalommal ad életjelt magáról, hát fájdalomcsillapítót veszek be, hát igen, kétségtelenül rosszabbodni fog annak a sebnek a sorsa, fájdalmas és szinte érthetetlen kiütéseket, roncsolásokat fog okozni a testnek más helyén is, és végül beteggé teszi az egész szervezetet.

De kétségtelen az is, hogy a sebet nyíltan hordani, mindenkinek a receptje szerinti kenőcsökkel «gyógyítani», tetszés szerint benne turkálni — ezzel a kézzel mások sebeihez, egészséges testéhez, ételéhez stb. nyulkálni — hát kétségtelen, hogy ez sem válik javára sem a sebnek, sem az egész szervezetnek, sem más embernek. Nem is beszélve arról, mennyire izléstelen. Ha valaki gyógyítani akarja sebt, akkor orvosnak mutatja meg. Ő az, aki szak=avatott kézzel nyúl hozzá, megtisztítja még egész környezetét is, olyan orvossággal kezeli, amely fertőt=leníti ugyan, de nem roncsolja a szöveteket, aztán annak rendje=módja szerint bekötözi, elzárja a kül=világtól, nyugalmi helyzetet biztosít neki, és az egész szervezetet jobb táplálékkal, nyugalommal olyan állapotba hozza, hogy a seb most már magá=tól gyógyulhasson.

Sokat tanulhatunk ebből, ha a hasonlat nem is

tökéletes. Nem tökéletes mindennek előtt azért sem, mert maga az ösztön még csak nem is seb. Egyszerűen energia a testben, amely nem jutott kellő functiohoz s így nyugtalanságot, zavart, esetleg bajt, betegséget (idegesség) okozhat, ha nem veszik figyelembe és nem kezelik megfelelő módon.

Mit jelent itt «figyelembe»=vétel? Jelenti, hogy az ösztönök világát nem szabad elhazudnunk önmagunk előtt, nem szabad mint valami szégyenletes, önmagunk előtt is letagadott bűnt kezelnünk. De nem jelenti, hogy az ösztön jelentkezési formáit elfogadni, kiszolgálni, dédelgetni szabadna. A katolikus erkölcstan már az érzéki gondolatba vagy magától támadt érzésbe való beleegyezést is tiltja azzal az utasítással, hogy «gondolatainkat másra kell irányítanunk», cselekedeteinket másnak a szolgálatába kell állítanunk. Nincs pszicho=analitikai és pszichopatologiai szakkönyv, amely helyesebb és gyakorlatibb tanácsot tudna adni ennél a szigorú, — halálos bűn terhe alatt kötelező — utasításnál: állj ellen az ösztönben való gyönyörködésnek azonnal, már a gondolatnál, — még előbb: a bűnre vivő alkalomnál! — és foglalkozz azonnal mással!

Semmi sem lesz jobbá számodra, ha engedsz az ösztönnek (erről tanuskodnak a kórházak és börtönök) — és ha nem akarsz engedni, akkor meg jobb, ha a legelső kezdetnél — a gondolatnál — az alkalomnál állasz ellent.

Tudomásul vesszük, hogy a fajfenntartás ösztöne *van*, és hogy a legbonyodalmasabb módon érvényesíteni akarja magát. De nem engedjük meg neki, hogy rabságba hajtsa egyéb, magasabbrendű ösztöneinket — és hogy uralma alá hajtsa tudatos világunkat is. Éppen azért, kedves Testvérem, Magányos Nő, kezünkbe vesszük saját jövőnk irányítását ezen a téren is. Tudjuk, hogy minden, ami fizikai jelenség, símábban bonyolódik le, ha a fizikum normális, egészséges. A sexualis ösztön is akkor fog legkevesebb zavart és abnormitást

okozni, ha egészséges idegzetről, normális életmódról gondoskodunk. De ez csak egyik része a teendőknak. A másik az, amit modern szóval «szublimálásnak», az erkölcsstan régi szavai szerint úgy mondunk: gondolatainkat más irányba tereljük, cselekedeteinket másnak szolgálatába állítjuk.

Légy egészséges!

Könnyű ezt mondani, de hogy kell megcsinálni?
Mindenekelőtt így: akarj egészséges lenni! —
Égesd mélyen a lelkedbe kedves magányos nő: a te
egészséged egészen magánügy, mely kizárólag Téged
érdekel s amely kizárólag a Te érdeked. Kiskorúság
jele, ha valaki úgy gondolkozik, ahogyan a hét éves
Bandika beszélt:

Úgy kell a mamának, most majd aztán sírhat, ha
nekem tüdőgyulladásom lesz!

Ne mondd, hogy felnőtt ember nem tesz így.
Éppen mi, magányos nők, erősen hajlunk arra,
hogy — szinte dacképen az élettel vagy az emberek=
kel szemben — «tönkre dolgozzuk» magunkat, nem
étkezünk rendesen és rendszeresen, kezdő bajokat,
orvosi előírásokat nem veszünk figyelembe stb.
Kifelé azt a látszatot adjuk a dolognak, hogy hiszen
nem vagyunk mi fontosak senkinek, legkevesbbé
önmagunknak. A legbelső indító ok azonban más.
Legbelül az a gondolat húzódik meg: Majd ha bele=
pusztulok — ám lássák; majd ha nagy bajom lesz,
akkor aztán nézhetnek . . . De kik azok, akikről így
többszám, harmadik személyben beszélünk? Hát
bizony valljuk meg: azok az ismeretlen valakik,
akiknek mi szeretnénk fontosak lenni. Fogadd el ezt
Testvérem, ne tagadd le önmagad előtt sem. Inkább
vonj le belőle két elvet s ezek kimondhatatlanul meg=
könnyítik életedet. Az első: Ne beszélj egészséged=
ről. (Nagy jót teszel ezzel önnevelésednek!) A má=
sodik: gondozd egészségedet magad, éspedig addig,
amíg még nem vagy beteg.

Ne beszélj egészségedről, illetve betegségedről,
pláne betegségeidről. Hidd el, az a világon senkit

sem érdekel. Pusztán udvariasság, hogy érdeklődnek iránta abban a reményben, hogy talán ez egyszer «kivételesen» nincsen semmi bajod...

Egy elkényeztetett, szép fiatal asszony — látván férje kétségbeesett aggodását, talán abban az illúzióban ringathatja magát, hogy ő megengedheti magának ezt a fontoskodó nyafogást. (Rosszul gondolja, mert a férfiak előbb=utóbb ráúnnak az ilyen beteg vagy beteges játszó asszonyra.) A magányos nő ne engedje meg magának ezt a luxust soha. Ha kenyér=adónak fülébe jutnak e sirámok, egyszerre kész a jóhíre: úgy látszik öregszik, még ránkbetegszik, végül még mi tarthatjuk el, jó lesz idejében szabadulnunk tőle stb. Ha rokonai, barátai, ismerősei hallják, akkor egyrészt szintén az a kellemetlen szájfíz keletkezik, hogy «betegsége esetére még ránk szakad a gondja», másrészt megállapítják: «rette=tesen képzelődik, a világon semmi baja, de minden=nap kitalál valamit, csak hogy foglalkoztassa magát az emberekkel. Igazi vénkisasszony».

És — ebben a magával foglalkoztatni=akarásban van igazság, Édes Testvérem. Mindenki, aki nem tudja magát normális, egészséges módon «érvénye=síteni», az megpróbálkozik ilyen árutakkal. A gyermek, ha nem tud figyelmet kelteni jóságával, kedvességével, okosságával, szorgalmával, akkor igyekszik a figyelmet magárávonni nyugtalansággal, hangossgal, «rosszasággal», ha nem lehet másként: túlzott ijedezéssel, érzékenységgel, ha kell, nem=evéssel, nem=alvással, betegséggel. Ez nem úgy értendő, hogy csak színleli a betegséget (bár már a legkisebb korban is megtörténik ez is), hanem, hogy maga a szervezet — hisztériás eltúlzással — betegséget produkál. Hány gyermek van, aki nem eszi meg a sárgarépat, tejbegrizt, mert egyszerűen nem szereti, mást akar kapni. A mama megengedi, mert hiszen próbálta a gyermeket kényszeríteni és tényleg visszaadta, látszik, hogy nem bírja a gyomra. Ezzel szemben a gyermekszanatóriumban megkapja a

tejbegrizt, ha visszaadja, egyszerűen felmossák körülötte a helyét és hozzák az új tányér tejbegrizt, mert hiszen az előbbi «nincsen már benne.» Soha többé nem hívja segítségül Szent Ulrikot! — A felnőtt ember is ugyanilyen: ha úgy gondolja, hogy másként már nem tud érdekessé lenni, megpróbál kozik a betegséggel. Vannak, akik ötpercenként orvosi bulletineket adnak ki magukról: nem aludtam, nincs érvágyam, fáj a fejem, szaggat a lábam, kapar a torkom, érzem, hogy meghültem, stb. Vannak, akik egész pontos leírással szolgálnak: ebéd után még nem fáj a gyomrom, aztán egész halkan kezdett, aztán szinte görcszerű volt, aztán meleget tettem rá, aztán kicsit jobban lett, aztán konyakot ittam, attól még jobban fáj stb., stb.

Hagyd el ezeket Testvérem, unalmassá és nevetségessé teszed magadat vele, nem pedig érdekessé. S az emberek nemhogy segíteni fognak rajtad, hanem igyekeznek elkerülni. A szovátai tóban láttam a következő jelenetet: százával úszkáltunk, mászkáltunk benne, tudván, hogy nagy sótartalmú vizében nem lehet elmerülni. Valaki, aki akkor jött a vízbe először, idegeskedni, kapkodni, kiabálni kezdett. Ekkor ahelyett, hogy segítségére, feléje úsztak volna a többiek, mindenki örült tempóban menekülni kezdet, holott tudták, hogy teljességgel veszélytelen a tóban való fürdés.

Jegyezd meg magadnak ezeket jól, kedves magányos testvérem. Csalódásaidat nehézségeidet, bajaidat — bármely téren — tartsd meg magadnak! Jobban jársz így...

Szóval a magányos nő még csak ne is panaszkodjék, ha beteg, hanem pusztuljon el némán, mint az oktalan állat? Szó sincs róla. De mindenek előtt: ne legyen beteg! Másodszor: ha beteg, bízza magát orvosra idejében, és kövesse és csak azt kövesse, amit az orvos előír számára. Tehát első: Szeresd az egészséget, akarj egészséges lenni, ha már hencegni kell, hencegj inkább egészséggel, mint betegséggel, azt

az emberek sokkal szívesebben hallják. De a második: aztán légy is egészséges!

Mi a feltétele az egészségnek? Rendszeres és egyszerű életmód. Észszerű táplálkozás, elegendő nyugalom, helyes edzés, elégséges levegőzés. Ha ezeket szem előtt tartod, szinte nem szorulsz orvosra, vagy ha igen, sokkal gyorsabban, bonyodalommentesebben gyógyulsz, mint bárki más.

Rendszeresség, egyszerűség.

A magányos ember életmódjának értékei közé sorolják, hogy «azt tesz, amit akar, nem parancsol neki senki.» Este addig olvashat az ágyban, amíg csak jól esik, reggel nem zavarja ki az ágyból senki, akkor és annyit és úgy eszik, ahogy neki tetszik: ha akar sokat, ha akar keveset, ha akarja sprórolhat az ételben, ha akarja csupa csemegét eszik . . . ki írja elő, hogy mit tegyen és mikor tegye. Ahogy éppen jól esik.

Csakhogynem ott van a kutya eltemetve, hogy nem lehet ám a szervezettel így elbánni! A gyomorsav nem jelentkezik éppen akkor és csak akkor, amikor kényelemszeretetünknek éppen megfelelő volna és a szervezetünk nem hajlandó akkor feldolgozni rengeteg fehérjét, amikor a mi torkosságunk éppen bejöttömte és az álom nem akkor jön, amikor a regényünk éppen véget ért.

Szervezetünk bizonyos ritmusra van beállítva és ha nem vagyunk hajlandók ezt a ritmust figyelembe venni, akkor a szerveink nem hajlandók figyelembe venni bennünket. Ha az álmod párszor elhessegettük a megfelelő időben, akkor aztán egyáltalán nem tudunk elaludni. Ha időn kívül nyalázkodunk, akkor a rendes időben nem hajlandó a gyomrunk dolgozni. Ha nem pihenünk kellő időben, olyan felhúzott idegrendszerre teszünk szert, mely nem tud pihenni az erre szánt időben sem. Ha reggel heverészünk és lustálkodunk, akkor egész nap bódultak maradunk stb.

Azért Testvérem, készíts magadnak napirendet, amelyhez a lehetőség szerint alkalmazkodik, ha mégoly magányosan élsz is. Nem a mama az, aki megtiltotta Neked, hogy reggelizés közben regényt

olvass, hanem az okosság s a tapasztalat. Egész biztosan nem lesz friss, termékeny nap az, amelyet ilyen reggeli regényolvasással kezdettél. És nem a mama az, aki megtiltotta, hanem az ész mondta, hogy nem lesz hasznos számodra, ha ebéd előtt megeszed a dobostortát, vagy ha lefekvés előtt még színültig megtöltöd a kályhát, vagy hogy az ágyad mellé készítesz habos süteményt, hogy éjjel kissé ehessél belőle.

Nem, nem! Nem lehet két hónapig semmit sem járni, a harmadikban erődön felül gyalogolni. Nem lehet az ételekből most már csak azt kiválogatni, amit éppen szeretsz! Mindez keserűen megbosszulja magát, ha nem is áll melletted a szigorú mama!

Korai fekvés, korai kelés aranyszabály marad örök időken át, — este jól szellőztetni és hűvös szobában aludni — lefekvés előtt lemosakodni, fogat mosni, — alacsony párnán aludni, könnyen takaródní, — amíg világ a világ, ez mindig fontos lesz egészség szempontjából. Milyen csacsi az a magányos ember, aki azon címen, hogy «most már azt teszem, amit akarok», későn este jól bevacsorál, a fülledt, meleg szobában bebújik dunyhás, meleg ágyába, harsogóra beállított rádió mellett olvas, amíg csak kitart a regénye. Hát persze, hogy nem tud aludni, szívdobogása van, megfájdul a feje, reggel «neurasztheniás» fáradtságról regél stb.

És világos az is, hogy aki nem eszik egyszerű, rendes, változatos «házi»-kosztot, hanem csemegéken, cukorkákon, habos süteményen él, az elhízik, elpetyhül, előrepszik és csakhamar soványító kúrára szorul, amelyet aztán megint csak saját feje szerint «sűrített vitaminnal» akar megoldani és kizárólag salátán, meg feketekávéén él, úgy, hogy három hét múlva már úgy telítve van idegességgel, mint a leydeni palack villanyossággal. Elég az ujjunkat feléje nyújtani és azonnal szikrák csapkodnak ki belőle! Nem kell a lélekzéseket a Yogi szerint szabályozni,

az ételeket Benner-Bircher szerint, — nem kell kiszámítani a kalóriákat és a vitamin tartalmát, — nem kell részleteket tudni a különböző borogatások, lemosások, tussolások hatásairól. Mindez csak túlságosan önmagadra irányítja figyelmedet és végül valami abnormításra vezet. Ha — márcsak takarékosági szempontból is — gyalog jársz munkahelyedre, ha otthon takarítasz, ha vasárnap sétálsz és kirándulsz, ha az ételeket úgy eszed, ahogy az évszakok egymásután hozzák, a drágábbat felváltod az olcsóbbal, a jobban szeretettet a neked kevésbé izlővel, a könnyen elkészíthetőt a komplikáltabbal, akkor megadod szervezetednek azt a változatosságot, amelyre feltétlenül szüksége van.

Mindennek a teteje aztán, — és perfekt vénkisaszszonykodás — amikor bajaival nem orvoshoz jár valaki, hanem jósnőkhöz, «röntgenszemű» emberhez, javasasszonyhoz stb. Régi mágusok, mai rejtélyes jóvendőmondók, csillagvizsgálók, tenyérolvasók, hipnotizálók és spiritisza mediumok mind abból élnek meg, hogy magányos — vagy lélekben magányos és elhagyott emberek nem próbálnak meg visszatérni az egyszerű és egészséges életmódhoz, hanem mindenáron (a szó szoros értelmében «mindenáron») valami külön, egyéninek gondolt, extra kezelési módot akarnak vásárolni maguknak!

Az észszerű táplálkozás.

Most még fiatal vagy, most még egészséges vagy, — ügyelj rá, hogy magad ne rontsd el magadat. Legelső: ne akarj soványodni. Ha sovány vagy, ideges leszel, fáradt leszel, öreg leszel. Eleget pihenő, komoly munkát nem végző elegáns, társaságbeli fiatal asszony esetleg megengedheti magának (ugyan kár), hogy ideges mozdulataival, hihetetlen karcsúságával valami érdekes «rassz»=szépség legyen. Egy magányos nőről ilyenkor azt mondják: sovány vénkisasszony, zörög a csontja. Az idegeskedést, a «rassz»=játszást pedig vajmi hamar kikérik a főnökök maguknak. Persze, hogy legszebb és legegészségesebb az arányos termet. De ha már válogatni kell, akkor már inkább kicsit kövérke, nyugodt, kedélyes legyen a magányos nő, mint kiaszott, csontos, rosszkedvű, kihegyezett kedélyű.

Tehát nyugodtan enni és — hízni, vagy a hízás ellen másként küzdeni, nem koplalással. De vannak nemcsak hiúságból koplalók, vannak takarékoságból és lustaságból koplalók is. Oly mindegy, hogy mit eszem — gondoljuk néha magunkban, hisz úgysincs étvágyam. Vagy fordítva, néha ennénk is valamit, dehát már elfogyott, amit hazahoztunk magunkkal ma estére. És más nincsen. Reggel utolsó pillanatig alszunk, vagy takarítunk, vagy öltözködünk. A reggelit csak állva kapjuk be úgy, ahogy. Tízórait nem csomagoltunk. Úgyis hoznak a bankba. Hoznak is: sonkás zsemlét, libamájas szendvicset — ez drága, nem vesszük meg. Közvetlenül ebéd előtt azonban úgy megéhezünk, hogy leküldünk két tortáért. Persze, nem csábít az otthon előkészített tarhonya-leves és sovány lecsó. Nem is érdemes ezért hazamenni. Inkább betérünk egy espressoba. Egy csésze

kávé, egy krémeslepény azt az illúziót kelti bennünk, hogy jól laktunk. Közben haragszunk magunkra, hogy mennyi pénzt adtunk ki és mégsem ettünk rendesen. Mire este hazaérünk, már olyan fáradtak vagyunk (nem utolsósorban a koplalástól), hogy már csak egy csésze teát iszunk és hozzá valamit . . . A legelső betegség aztán végleg levesz a lábunkról.

Nem mindegy, hogy mikor eszünk, nem mindegy, hogy mit eszünk. Az étkezések ideje bizonyos ritmust hoz az életünkbe, amelyet megkíván a gyomor savtermelő képessége, de amely az idegzetünkre, kedélyünkre, lelkiállapotunkra is hat. Aki rendszer időben, rendszeren terített asztalnál, rendszer ételleket eszik, az mindjárt 25% -kal lesz kevésbé vénkisasz szonyos, az egészsége pedig legalább 50% -kal lesz különb, mint ellenkező esetben. Valami nyugalmaság, kedélyesség, meggyökerezettség fog előmleni egész lényén.

Nem kell a tápláléknak sok húsetelből állania, még csak túlságosan sok tojást sem kell enni. A felnőtt, és nem fizikai munkát végző egyénnek nincsen szüksége túlságosan sok fehérjére. A «vitamin» kérdésből most divatkérdés lett és az emberek szeretnének most tisztára vitamint enni minden nélkül. Az édességek most több létjogosultságot kaptak megint, mint amennyit néhány évvel ezelőtt engedélyezték nekik. — Általános utasítást itt nem adhat senki. Meg kell a kérdést egyszer beszélni orvossal és aztán megszerezni a kellő ügyességet, hogy elemőzsiánkról szükség esetén magunk gondoskodhassunk.

A főváros területén állandóan, és ma már vidéken is mindig többször, különböző *főzőtanfolyamokat rendeznek* magányos emberek részére is: «tisztviselőnő gyors konyhája, egy-lángon főtt ételek» és hasonló címen. *Látogasd ezeket szorgalmasan.* A «vénkisasz szonyoságnak» egyik lényeges alkotó eleme az a tehetetlenség, ahogyan a háztartási dolgokban bal-

kezeskedik. Amely magányos nő jó kis finom falatokot tud a tányérjába rakni, az mindjárt nem tesz reá olyan sajnálatraméltó, félszeg-furcsa benyomást. A saját egészségét pedig ezerszer jobban szolgálja, mintha reggeltől=estig tanácskoznék összes ismerőseivel minden létező és nem=létező bajairól.

Ha valakinek diétát írt elő az orvos — tartsa is meg. Sokkal jobban meggyógyul ettől, mint attól, hogy mindenkinek elmeséli, hogy nem tudja megtartani. És nem is érdekes ez az ő elbeszélése senki számára.

A mai ember élete kezd úgy alakulni, hogy a főétkezés már nem a déli időre esik. Még a családban élőknel is nehéz azt a régi «ebédet» biztosítani. A családtagok különböző időben érnek haza, valamelyiknek mindig melegített ételt kell ennie. De még ha egyszerre érnek is haza, valamiképen nincsen kedvünk délután 4—5 órakor paradicsomlevest, töltött káposztát, darás metéltet enni. — Át kellene térni az angol reggelikre, a maga zab= vagy árpa=kásával, szalonnás vagy sonkás tojáskészítményeivel. Ezzel a félnapra szükséges fehérjéket, szénhidrátokat, mindenféle kalóriákat már magunkhoz vettük. Ha a hivatalban, vagy egy espressóban aztán megiszunk egy csésze levest, vagy egy tányérka salátát, egészen jól el vagyunk délután 3—4=ig, amikor is egy csésze kávéval kibírjuk estig — mondjuk, hat=ig. Ekkorra már főztünk magunknak rendes ebédet: levest, húsos főzeléket, egy kis tésztafélét, Persze ezek normális időkre szólnak, amikor mindezek beszerezhetők is lesznek.

Tarts mindig otthon valami kis süteményt, édeséget. Nem hogy a rendes étel *helyett*, hanem hogy a rendes étel *mellett* legyen mit bekapni, ha éppen szükségét érzed. Az önfegyelem és önmegtagadás nevében nem szabad vétenünk az okosság és a helyes önfenntartás legelemibb szabályai ellen! Mi, dolgozó nők, nem tudunk úgy neki=ülni az ételnek és úgy

belakni belőle, hogy aztán órákig olyanok legyünk, mint a boa-konsztruktör, amikor elnyelt egy egész bányát. Nincs akkora étvágyunk és nincs akkora türelmünk, hogy úgy rakjuk, rakjuk, rakogassuk a falatokat magunkba, míg csak színültig meg nem telünk. De meg valahány orvossal csak beszél az ember, mind azt mondja: «Keveset enni, gyakran enni!»

Éppen azért ne resteljünk napközben is — persze egy=egy pillantást vetve az órára — egy kis süteményt magunkhoz venni. Szól ez különösen azoknak, akiknek sok a gyomorsavuk és akik felényit sem szenvednének, ha savképződés esetén egy=egy kekszet, pár szem mandulát dugnának a szájukba.

Kávét, tea, szeszes italok? Semmiképen sem szeretném azt a látszatot keltetni, mint aki túlszigoru. Sőt, vannak önmegtagadások, amelyeket semmiképen sem ajánlanék magányos nőknek: pl. a magány keresése. De ezekre a stimuláló italokra vonatkozólag azt mondanám: óvatosság, a legnagyobb fokú óvatosság! A magányos embernek sok mindenre kell vigyáznia, ami a családos ember számára nem kísértés, vagy amit körülményei tesznek lehetetlenné.

Tagadhatatlan, hogy ezek az izgatószeres nagyon kellemesen befolyásolják közérzetünket, és igaz, hogy rendes polgári ételek gyanánt szerepelnek rendes polgári, családi asztaloknál is. Hogy ne legyenek szigorúbb a kelleténél, — talán helyes önmagunknak azt a szabályt adni mindenekfelett: nem többet, mint ami otthon is szokásban volt. Aki tehát reggel, délután kávézott — tegye meg továbbra is, de ne kapcsolja be az ebéd utáni, vagy pláne vacsora utáni kávé. Aki át akar térni az ebédutáni kávéra, hagyja el a délutánit stb. Persze, vannak kivételek, — de legyünk igazságosak: ha egyszer kivételesen többet kávézunk, miért ne lehetne máskor . . . egyszer kivételesen kevesebbszer kávézni. Nem? Nagyon vigyázunk e téren, mert az ember könnyen ámítja magát

és mielőtt észreveszi, egyszerre már enyhe koffeinista lett belőle!

Az meg pláne szomorú, ha magányos nő úgy szelíden az alkoholnak adja magát. Először azért iszogat, mert jó édes és zamatos a likőr. Később áttér az erősebb, alkoholosabb itókákra. Aztán pedig egyszerűen és nemesen a pálinkaélvezésnek hódol a szende hajadon. Mindez nem tanuskodik valami fegyelmezett lélekről, sok pénzbe is kerül s másoknak érthetetlen, — utóbb nagyon is érthető szeszélyességet eredményez, végül testi és lelki leromlást, bűnös szenvedélyt. Van, aki orvosságokkal vétkezik. Kezdi azon, hogy minden szíre=szóra bevesz néhány aszpirint. Később már egész tárházát az orvosságoknak, nyugtató=szereknek, altató poroknak. Hozzá=jut — Isten tudja hogyan — a koffeinos, kokainos, ópiumos, morfiumos porokhoz és pilulákhoz, míg aztán egészen sötét dolgokra is vetemedhetik. Ne gondold, — hála Istennek, ha így gondolod, —hogy ez túlzás. Nagy kísértő a magányosság és minden oldalról fel kell vértelnünk magunkat, ha meg akarjuk őrizni és mások számára is értékké tenni lelki egyensúlyunkat.

Helyes edzés.

Lehet, hogy sohasem neveltek jól. Talán kisgyerek korod óta melegvízben mosdász, szellőztetlen szobában alszol, túlmelegen öltözől stb. Amíg fiatal voltál, talán elbirta szervezeted még ezt is, de valószínűleg már akkor hülékeny, prüszkölő, köhögős voltál. Most, hogy a külső munka amúgy is kifoszt energiádból, örökké: nátha, köhögés, fejfájás a részed, «pedig» úgy vigyázol magadra.

De lehet, hogy a mama jól nevelt minket. Most, hogy felnőttek és magányosak lettünk, csak lassan ébredünk rá: Ohó, egy csomó dolgot, amit azelőtt reámkényszerítettek, most elengedhetek magamnak. Olyan forró vízben és oly soká fürödhettek, ahogyan akarok, nem kell hideg vízben mosdanom, az ágy-neműmet este előbb megmelegíthetem, flanell-pijamában alszom, a kályha mellé kuporodva olvasok, ha esik az eső nem járok gyalog stb. Most már a magam ura vagyok...

Rosszul gondoljuk! Nem azért kell a hidegvíz, mert szigorú szüleink így parancsolták, hanem mert a bőrt naponkint tornásztatni kell. Nem szabad engedni, hogy a pórusok elfelejtsék, hogy mi a kötelességük: összehúzódás és kitágulás útján szabályozni a test hőmérsékletét. «Aki mindennap néhány-szor meghül — nem hül meg sohasem» — mondja egy német közmondás. A helyes edzést sohasem szabad abbahagyni, mert 1-2 hét alatt is elpuhul az ember. Aki pedig észreveszi, hogy máris örökké hurutos állapotban van, az kezdjen az edzéshez még most.

Természetesen nem lehet meggondolatlanul hozzáfogni az edzéshez. Legjobb a nyarat megvárni és

akkor komolyan hozzálátni. A szabad levegőn való naponkinti fürdő előtt nem kell órák hosszat a napon sülni=főni. Úszóruhában levegőzni egy keveset, napból árnyékba, árnyékból napba menni, hűvösebb időben is levetkőzni, de mozgással pótolni a levegő hiányzó melegségét, hűvös vízben erélyesen úszni, ugrálni, csapkodni, utána erősen ledörzsölni a testet, mindez valósággal egészség=tartalék télire. Ehhez járul a nyitott ablak melletti alvás. Minél hidegebb a külső levegő, annál kisebb rés elegendő a szoba levegőjének felfrissítéséhez. Éppen azért ilymódon egészen jól szabályozható. Ha fázol, tegyél több takarót magadra és magad alá. Akár a fejedet is bekötheted. De majd meglátod, milyen jókat alszol nyitott ablakú szobában. A melegvízzel való mosdás csak tisztálkodási szempontból jöhet tekintetbe. Ezen felül szükségünk van a hűvös, állott vízzel való ledörzsölésre egészségi szempontból. Aki napközben állandóan didereg, fázik, az elárulja, hogy reggel nem mosdott le hidegvízzel.

Hozzá tartozik az okos edzéshez, hogy szobánk ne legyen túl meleg. Inkább egy kis kendővel, szövetterrel egyenlítsük ki a hőfokok különbségét. «Aki fázik, nem fázik meg» mondja egy egészségügyi közmondás, amelyet persze nem kell egészen szó szerint venni. De tagadhatatlan, hogy mindig a felhevült, kimelegedett emberek fáznak meg. Egyszer valaki azzal lépett be hozzám, hogy nem igaz az az állításom, hogy «Hülés vagy nem=hülés egyszerűen intelligenciakérdés.» Mert lám, ő most rettenetesen meghült, pedig igazán nem tehet róla. Úgy történt, hogy a szobáját túlmelegre fűtötték. Sehogysem tudott elaludni, hánykolódott, megizzadt. Végre éjfélkor nem bírta tovább, felkelt, kitárta az ablakokat. De akkor aztán úgy elaludt, hogy észre sem vette a szoba lehülését, reggelre holtra hült.

Kérdésemre, hogy nem felelt volna-e meg az intelligencia követelményének, ha lefekvés előtt alaposan szellőztetett volna és a hűvös szobában

fekszik le — bámulattal felelte, hogy «erre nem gondolt . . .»

No jó, de érheti az embert eső, hideg levegő olyankor, amikor igazán nem védekezhet! Igaz, de vannak arany szabályok: Pl. inkább ruha nélkül, mint nedves ruhában. Ha valakinek átázik a cipője, harisnyája és nincs mivel felváltani, okosabb szárazratörölt mezítelen lábbal maradni, mint vizes cipőben, harisnyában. Így csak nem támogatja semmi a bőrünk melegmegőrző tevékenységét, de ha vizes holni van rajtunk, az még el is von meleget a testtől. Másik szabály; amíg mozogsz, nem fázol meg. Ha tehát valaki megázik, — akár ha leszakadt alatta a jég korcsolyázás közben —: ugrálni, járni, mozogni és nem történik nagyobb baj. Ha utazás, kocsikázás, stb közben kénytelenek vagyunk vizes cipőben maradni: lábfejet mozgatni, lábujjakat összehuzogatni, mozgatni és nem hülünk meg! Más: ha nincs más módunk a hideg elleni védekezésre: csukott szájjal nagyon lassan, egész mélyen beszívni a levegőt és gyorsan, lökésszerűen kilehelni. Tíz-tizenöt ilyen lélekzés nagyon megjavítja vérkeringésünket és vele a hidegre való reagálásunkat. És végül, ha semmi, semmi mást nem tehetünk, szüntelenül és erősen rágondolunk: Nem akarok megfázni, nem fogok megfázni. Ez valami olyan belső, esetleg külső mozgólódást idéz elő, hogy végül is igazán nem fázol meg. Míg, ha összegubózva, vacogva, mozdulatlanul azon spekulálsz, hogy most már biztosan véged van, akkor aztán ne is csodálkozz a bekövetkező tüdőgyulladásán.

Könnyű sport.

Kevés dolog szolgálja egyszerűbben és észszerűbben az edzést — és általában az egészséget, mint a könnyű sport. A sportolók — ha nem viszik a dolgot túlzásba — vidám, egyszerű, készséges, egészséges, normális emberek. Jó időben, rossz időben, egyedül és társaságban, egy kis éhséget, egy kis szomjúságot nem nézve, elvégzik a programot, amit maguk elé tűztek és ezzel testben és lélekben is olyan edzetségre tesznek szert, amely megóvjá őket a nyafogó, szomorkodó kényességtől, érzékenységtől, hülékenységégtől és komoly betegségtől is. Arról nem is beszélek, hogy a sport elvon a hétköznapi élet gondjaitól is, új barátokat és érdekeltségeket szerez, stb. (Tudjuk, hogy a magányos nő életének egyik fő veszélye az elszigetelődés!)

A régi Ausztriában valahol 2000 m magasságban épült egy kis sportkunyhó. Mivel az anyag fel szállítása igen megdrágította volna az építkezést, egyszerűen lerakták az országút mentén, ott, ahol a meredek gyalogösvény kezdődött. Melléje állítottak egy táblát, amelyen ilyesféle felirat volt: «Az x. y.-i sportkunyhó építési anyaga. Kérjük a sportbarátokat, hogy teherbíró képességüknek megfelelően segítsenek a felszállításban». És a derék turisták 1—2 téglát, egy lécet vagy egy ablakráámát a hátizsákba, vagy a hátizsákra tettek és felcipelték magukkal a hegycsúcsra. Nem ismerek teljesítményt, amely jobban és szebben fejezné ki azt a lelkiületet, amely a sport igaz barátai lelkében kifejlődik.

Igazi sportoló nő sohasem lesz olyan igazi vénkisasszonyos jellegű magános nő. Lehet, hogy néha kicsit katonás, kicsit férfias külsőt vesz fel, talán kicsit hangos és nyers lesz fellépésében, de feltétle-

nül jókedvű, szolgálatkész és egészséges lesz és nem lesz teherterhelés abban a társaságban, ahol megjelenik.

Mi legyen ez a sport? Mindenekelőtt *a naponkinti torna*. Ehhez eleinte nincsen elég lelki-erőnk magunktól. Azért Testvérem, lépj be feltétlenül valami torna=klubba, vagy iratkozz be egy mozgás=művészeti tanfolyamra. Nem azért, hogy bajnökká légy, sem, hogy táncművésznőként mutakozz be a nagyközönségnek. Egyedül azért, hogy mozdulataid frissek, harmonikusak maradjanak, és hogy megszokjad a rendszeres tornát. No meg az alakod is kifogástalanná lesz így. Mert ha kövér vagy, a rendszeres torna következtében fogyni fogsz. Ha pedig gyenge, sovány vagy, a torna jobb állapotba hozza izmaidat, javítja étvágyadat, szóval: karban tartja egész fizikumodat.

Ha csak valamiképen lehetséges: *ússzál*. A friss víz, a napsugár és levegő hatása, az egész izomzatot megdolgoztató úszás=mozdulat egészséget, szépséget, edzettséget, rugalmasságot adnak a testnek. Ha van fedett=uszoda — ne sajnáld a pénzt és időt télen is el=elmenni az uszodába. Egészen más magatartást kapsz az egész étellel szemben, ha úr vagy a víz felett. Hidd el és próbáld meg, meglátod, milyen jó ellenszer az elvénekisasszonyodás ellen.

A turisztika is könnyen gyakorolható olcsó és egészséges sport. Nem kell úgy hozzákezdeni, hogy aztán napokra levegye az embert a lábáról az izomláz. Legyen egy pár jó szöges bakancsod, könnyű blúz, szoknya, amelyet nem sajnálsz és egy jó viharkabát. Kezd meg először 2 órás sétákkal. Rövid idő múlva 3—4—5 órás túrákig is eljutsz. Persze csacsiság, ha valaki, aki egész nap a hivatalban ül, egyszerre súlyosan terhelt hátizsákkal kilométereket és kilométereket lohol. Fejfájás, napszúrás, izomláz, szédülés az ilyen «turisztika» eredménye.

Nem sorolhatók fel itt az összes sportok. Tennisz, sí, evezés stb. mindezek alkalmat nyújtanak tudótágító, izomgyakorló, kedélyfelfrissítő és lélekedző

tevékenységre. Mert a sport nem egyedül a testet gyakoroltatja. A léleknek kitartónak, igénytelennek, készségesnek kell lennie, ha az ember sportolni akar. És talán ebben van a sport legnagyobb értéke.

Férfiak részéről gyakran elhangzik a szellemes tanács, hogy kár a nőnek sportolnia! Takarítsa ki a lakást, az elég sport neki. Hát amennyiben ez a tanács egyszerűen butaságból származik, kár reá a felelet. Hiszen mindenki tudja, hogy a sport nemcsak az izmok megmozgatása folytán, hanem sok más összetevővel együtt hozza csak létre a maga üdvös eredményét. Ilyenek: a friss levegő, a fokozatos haladás feltett való öröm, a kedves társaság, stb. Nagy ostobaság vagy szívtelenség (e kettő különben egymásból származik) kell ahhoz, hogy ezt valaki ne lássa be.

Mégis, ami a *takarítást* illeti, van valami okosság is a dologban, csak helyesen kell megfogni a dolgot. Mindenekelőtt a porolás kérdését porszívóval megoldani és a padlókefélést villanyos kefével! Az összes többi munka: hajlatozás, nyújtózás, könnyebb emelés, guggolás, térdelés igazán jó torna mindenki számára! Ha ehhez hozzávesszük, hogy lehet csinos, tarka, kedves ruhában is takarítani, nemcsak piszkos, szakadt ruhában és nyitott, letört sarkú, láb-
fájdító cipőben, hogy a takarító holmink lehet tiszta, fényes, jól kezelhető és hogy végül követheti a takarítást egy tetőtől-talpig való finom lemosdás — akkor egész biztosan hozzátársul ehhez a munkához a sportszerű öröm is: — Én csináltam, magam csináltam, milyen jól sikerült!

Persze, gyakorolni kell azt is, hogy a balkéz is ugyanolyan ügyes és erős legyen, mint a jobbkéz, hogy a ballábbal ugyanúgy tudjunk fellépni valamire és lelépni valamiről, mint a jobblábbal. De azért nem szabad azt gondolnod, hogy igazán nem kellene más sportot is üznöd, csak szeresd a takarítást, ablaktisztítást, stb.-t is, mint olyan sportot, mely mindig kéznél van!

Nyugalom, pihenés.

Sok esetben a kellő nyugalom hiánya teszi idegessé, kapkodóvá, zsémbessé a magányos nőt. Miért nincs nyugalma? Sokszor igen erős a hivatalos elfoglaltsága. Sokszor hozzájárul még ehhez is egy mellékereset fáradalma. Sokszor az otthoni takarítás, főzés, esetleg még másokról való gondoskodás. Sokszor azonban *belső nyugtalanság* ragadja mindig máshová: látogatások és egyesületi élet, mozi és kulturális elfoglaltságok, sport és kirándulás stb. Bizonyos, hogy minden ember másként tud pihenni, de az is bizonyos, hogy sokan azért nem pihennek, mert lusták a pihenéshez hozzákezdeni (pl. szeretnének lefeküdni, de únják a levetkőzést, vagy a takaró kikeresését), vagy mert félnek az egyedüllétől, vagy mert, — mint minden másban, — a pihenésben is fegyelmezetlenek és tervszerűtlenek.

Mit jelent: pihenni? Jelenti azoknak az idegeknek, izmoknak elernyesztését, elengedését, amelyek a nap eddigi szakában megfeszített állapotban voltak. Így a szellemi munkás számára lehet pihenés a hivatalból való hazamenés, a sétálás, míg a testi munkás számára esetleg már elviselhetetlen munkatöbblet. Az ipari munkás számára gyönyörűség lehet vasárnap délután a kertjében babrálni, a földműves embernek az, ha fiának faraghat egy kis kocsihoz kerekeket. A magányos nő számára a pihenés jelenti: nőiességének kiélését, egészségének szolgálatát, társas ösztönének kielégítését, kulturális igényeinek betöltését stb. Akármelyiket vonja el magától, mindenképen idővel bizonyos hiányérzés fog felmerülni. Aki családban él, azt «kerekekre» görgeti a körülötte levő sokak gördülő élete. Aki magányosan él, annak magának kell arról gondoskodnia, hogy ne kelet-

kezzenek rajta szögletek és sarkak egyoldalú életmódja folytán. Ennek szolgálatába állítja a pihenést is.

Ha csak lehet, a munkahelyére vivő utat egészen vagy jórészt tegye meg gyalog. Jó időben, rossz időben. Így már a mindennapi séta gondját elvetette. Ezt a sétát egy meghatározott akaratgyakorlattal is egybe lehet kapcsolni. Például ilyenkor végezni a reggeli vagy esti imát, az elmélkedést vagy rózsafüzért, vagy ilyenkor csoportosítani a mai vagy holnapi nap teendőit, vagy idegennyelv gyakorlatot végezni, amennyiben egy képzelt külföldinek elmondjuk mindazt, amit most útközben látunk, észreveszünk, ami tetszik nekünk, vagy ami ellen szentesnek tűnik számunkra. Az ilyen rendszeres napi séta feltétlenül nyugtatólag, pihentetőleg hat az idegekre.

Egy neme a pihenésnek az olvasás. Most nem kulturális vagy erkölcsi szempontból nézzük, hanem csak pihenés szempontjából. A test nyugalmi helyzetben van, a lélek kikapcsolódik a valóságok — talán sivár, talán túlizgalmas világából és bekapcsolódik egy másik világba. Az már most aztán igazán raitunk áll, hogy egy szebb, nemesebb, tartalmasabb, mélyebb világba akarunk-e bekapcsolódni, vagy egy aljas, szennyes, silány, szentimentális, értéktelen világba. Similis simili gaudet... Mindenki saját legbensőbb énje szerint fog választani.

De az ellen már az egészség nevében is tiltakoznunk kell, hogy érzékileg izgató, füllesztő levegőjű regényeket olvass pihenés címen. Megfertőzi a képzetet, nyugtalanítja az idegeket, sivárrá, boldogtalanná teszi életedet. Ne olvass Testvérem késő éjjelig. Határozd meg magad az időt, amikor aludni térsz és ezt feltétlenül tartsd meg, különben reggel fáradtan és álmosan kelsz és ami még rosszabb, egy idő múlva teljesen elrontod magadnak a szabályos elalvást, álmatlanná leszel. Tedd szigorú elvvé, hogy meghatározott idő múlva feltétlenül lámpát oltasz, csakúgy, mintha családban élnél és tekintettel kel-

lene lenned mások pihenésére. — Ha csak egy mód van rá, szánj délután is egy félórát fekvésre, pihenésre. Pihenteted a szívedet, idegeidet, és ritmust hozol az életedbe. Hidd el, nagyon sok «vénkis=asszonykodást» vezet le ez a délutáni pihenő és bizonyos, saját=otthon=tartást, ad egész valójának. (Ugyanúgy, mint a terített asztal mellett való evés, az otthon mosott ruha, stb.)

Ma már hozzátartozik a pihenéshez a helyesen alkalmazott «week=end» is. A nagyvárosi ember olyan űzött=hajtott lesz, hogy otthon nem szán magának időt pihenésre. A magányos nő pihenését még az is megnehezíti, hogy takarításról, élelemről kell gondoskodnia; de meg a szervezeten bizonyos légszomj is vesz erőt stb. Jó, ha szombat délutánját, vasárnapját valahol máshol, és valahogy másként tudja tölteni, mint a rendes taposó malomban. Ha vannak valahol a közelben rokonai, jóbarátai, ahol eltölthet egy napot, ha valahol egy zárdába el tud vonulni 1—1 napra havonkint, vagy két=havonkint: ne sajnálja magától a fáradságot és költséget, hogy ezt meg is tegye.

A leghathatósabb pihenés a nyári vagy téli elutazás: változott környezet, új emberek és körülmények, akikhez alkalmazkodni kell, esetleg nagyobb fokú kényelem és szépség, amely pihentetőleg hat, vagy primitív körülmények, amelyek felpeszditőleg hatnak, de mindenképen: valami változás, ami előnyösen befolyásolja a valóságos és a szimbolikus vérkeringést.

Amikor ezeket a házon=kívül való pihenéseket ajánlom, távolról sem akarlak otthonodból kivonni. A mai kor egyik legnagyobb baja, ez a lélekben való otthontalanság, Ő csak szeresd az otthonodat és alakítsd olyanná, hogy szerethessed. Legyen a vasárnapod olyan nap is, amelyiken otthonodat ápolgatod, szépítgeted, hogy kiélhessed mindazt, amit háziasszonykodásban hétközben el kell fojtanod magadban. Szekrényedet, fiókjaidat takarít-

gatni, minden vázába friss virágot tenni, a terfőket másokkal felcserélni, az asztalt kedves vendégek várására aprólékos gonddal megteríteni — ez mind olyan apró munka, amely pihenteti az idegeket és kedélyessé teszi életünket.

És próbáljunk meg elpihenni Ist nben, az imában, az éneken, a liturgia szépségében. Egy-egy vasárnap délutáni litánia, a májusi ájtatosság, az októberi rózsafüzér mindenesetre legelsősorban az Úr Isten dicsőségét szolgálja és az Isten kegyelmét közvetíti nekünk — de emellett felségesen megnyugtató és elpihenteti az idegzetet is.

Orvosi felügyelet.

Azt mondják, Kínában úgy van elrendezve a házi-orvosi intézmény anyagi oldala, hogy a páciens akkor fizet, ha egészséges. Valahányszor megbetegszik valaki a családban, valamit elvonnak az orvos rendes járandóságából. Nem tudom, hogy így van-e, és főleg nem tudom, hogy jól van-e így, de egyet tudok: akkor, amikor az ember beteg, bizony nagyon jó, ha olyan orvos keze alatt van, aki ismeri az «ante=acta»-kat, az összes előzményeket. Ha nem is mondom, hogy betegség esetén «már késő» orvost hívni, de állítom, hogy idővesztés, idegfárasztó nyugtalanság, kísérletezés származik abból, ha a beteg nem ismeri az orvost, az orvos nem ismeri a beteget.

Éppen azért kedves magányos nő testvérem, legyen egy állandó orvosod, akihez — mindig ugyanahhoz — bizalommal fordulsz olyankor is, amikor még nem kell azonnal a halálra is gondolnod. Nem akarlak képzelt beteggé tenni, aki a nap minden szakában, a világ minden bajával futkos egyik orvostól a másikhoz. De teljesen felesleges minden betegséget először elhanyagolni, aztán elrontani, aztán újra=kezdeni és csak akkor az orvoshoz fordulni, amikor már nagyon súlyossá, komplikálttá és hosszadalmassá vált a dolog.

Ha az orvos egy betegségre két=három napi ágyban=fekvést, egy=két hideg vagy meleg borogatást, egy pár korty kanalas orvosságot rendel, és a beteg harmadnapon valóban egészséges — nem kell azt gondolnia, hogy hát felesleges is volt orvoshoz menni. Nem, ugyanazt el is lehetett volna rontani és nekünk, magányos és kenyérkereső nőknek aztán már igazán nagy luxus a betegség! Éppen azért ne

törődj a nevetőkkel, menj bátran orvoshoz, idején,— de aztán hallgass is rá, engedelmeskedj, és nyugodj meg abban, amit mond. Ne fuss orvostól orvoshoz, hogy hátha mégis ki tudsz csikarni egy kis betegséget valamelyiktől, vagy — ami még rosszabb — egy kis engedményt diétában, fekvésben, ha saját orvosodat nagyon szigorúnak találod. Így nem lehet alkudni, ha nem hiszel orvosodnak, akkor egyáltalán miért fárasztod, miért veszed el drága idejét, miért veszed el őt más betegektől?

Légy orvosodhoz bizalommal, légy hozzá őszinte, de tartózkodj a hosszadalmasságtól, bajaid túlértékelésétől, a fontoskodástól, attól, hogy saját magadat vagy bajaidat egészen különlegesen érdekes, újszerű, sohasem hallott jelenségeknek minősítsed.

Nem muszáj feltétlenül beleszeretned orvosodba. Sem úgy, hogy magad sem tudod, hanem egyszerre csak úgy megszorodnak betegségeid és azok tünetei, hogy minden normális ember a környezetedben világosan látja, hogy mindez most már az orvos miatt van; sem úgy, hogy tragikusan végy egy szívvedben felmerülő meleg érzést, amelyet egyszerűen a hála-érzésnek kell minősíteni és szépen, nyugodtan, egyenletesen lefolyni hagyni.

Az a te kedves, érdeklődő, résztvevő, melegszívű orvosod privát életében szerető férj, aki feleségének szeretne imponálni, aki boldog, vagy gondterhelt családapa és fiai bizonyítványa vagy kisleánya udvarlója foglalja el a lelkét. Privát életében intenzíven részt vesz a községi politikában, vagy a karársak egyesületi életében, vagy tudós, akinek tele van a feje problémákkal, vagy hipochonder, akinek saját egészségével van gondja elég, stb. stb. Te csak egy vagy az ő sok betege közül. Az érdeklődő, meleg, bensőséges érdeklődés ugyanúgy hozzátartozik az ő becsületes, jó munkájához, mint a komoly lekopogtatás, a lelkiismeretes vegyvizsgálat, az orvosságok megállapítása stb. Egyetlen orvos sem röntgeneztet meg valakit azért, mert mélyebb érzelmekkel visel-

tetik iránta. Hát éppen így: álmod, hogyléted, kedély-
állapotod iránt azért érdeklődik, mert ez is hozzá-
tartozik nemes, szép magasztos mesterségének lelki-
ismeretes gyakorlásához. Légy meggyőződve, amikor
tőled kimenvén még nem is érte el az előszoba ajtót,
már azon gondolkodik, hogy most melyik betegének
lakása esik ide legközelebb. És ez jól van így. Jól
állna az orvosi tudomány, ha az orvosokat csak az
olyan betegek érdekelnék, akikhez «szív=érzelmek»
kötik, de viszont: ki győzné «szív=érzelmekkel», ha
egyszer olyan praxist tudott teremteni magának,
hogy abból megélni is tudjon.

De hidd el, nálad magadnál sem komoly ez a
dolog. Hálás vagy orvosoddal szemben, ő perfekt
udvariassággal és gyöngéd előzékenységgel kezel, és
ezenfelül az egyetlen férfi, aki bizonyos melegséggel,
egyéni gyöngédséggel foglalkozik veled — (ha nem
elég lelkiismeretes, enyhén udvarol is, az is benne
van a módszerében) — hát ez most kissé megzavar.
No, jól van, nincs semmi baj! Egyenlítsd ki számlá-
dat érzelmeid foka szerint, ha mindenáron akarod,
kezd el azon végnélküli kézimunkák egyikét, amely-
lyel a hálás beteg=nők boldogítani szokták orvosai-
kat (kevés izléstelenebb dolgot látni, mint az ilyen
érzelmi alapon készült számtalan divánpárna), hidd
el, mire megerősödsz és a kézimunka is elkészül,
elmúlik a szívbeli nyugtalanság is.

Van nekünk magányos nőknek még egy nagy
bajunk az egészség körül — és ez a mások egészsége.
Szenvedélyes kuruzslók vagyunk valamennyien. A
dolog ott kezdődik, hogy nem hagyjuk élni az embe-
reket magunk körül — csak a magunk módján. Ha
fázunk — rájuk tukmáljuk a kabátot, ha fáradtak
vagyunk — őket fektetjük a díványra, ha nekünk
rossz a gyomrunk, az ő szájukból tépjük ki a finom,
zsíros falatot. Na, de ha aztán beteg valaki, az ki
van szolgáltatva nekünk. Nincs az a betegség, ame-
lyet mi már meg nem próbáltunk volna, vagy legalább

is ne ismernénk testvérünk, anyánk, nagyanyánk vagy egy kedves szomszédasszonyunk és annak gyermekei útján. Aztán hajrá! Elő a borogatásokkal, teákkal, kenőcsökkel, pilulákkal, porokkal — a szegény beteg csak győzze nyelni, amit belediktálunk. «Diétás» étkezéseket kreálunk, anélkül, hogy sejténk, mire irányuljon az a dieta, «a szívnek jó» felkiáltással idült gyógyszereket csepegtetünk betegünk ivóvizébe, anélkül, hogy álmodnánk arról, hogy milyen állapotban van a szíve és több rendbeli porokkal elnyomjuk fejfájását, amely az egyetlen tünet lehetett volna a végül mégis csak idehivattott némán töprengő orvos számára.

Nagy szenvedély ez a kuruzslás, tudom magamról. Általános női szenvedély. A családos nőnél megoszlik a lázadó férj, és a tehetetlenül kiszolgáltatott gyerekek között. De nekünk — vénkisasszonyoknak — csak néha akad egy-egy áldozatunk, de annak aztán az Isten legyen irgalmas! Hát — ne bízunk az Úristenre mindent, legyünk irgalmasak magunk is, és . . . hagyjuk békén gyógy módjainkkal betegeinket! Elég nekik maga a betegség!

Ha mindezeket szem előtt tartod, testvérem, úgy nagyjában biztos lehetsz felőle, hogy nem lesz világrengető baj az egészséged körül azért, mert természetesen nem mentél férjhez.

VI. A magányos nő szellemi élete.

Általános műveltség.

Szakműveltség.

Az olvasmány.

A rádió.

Előadások.

Múzeumjárás.

Utazás.

Szórakozás.

Általános műveltség.

Van az iskolai oktatásunkban valami, ami a gyerekeknek azt szuggerálja, hogy a tanulás jó jegyek szerzésére való, és szülői fenytések elkerülésére. A felnőtt ember úgy tekint vissza tanulmányaira — ugyanezen mentalitásból kifolyólag, de most már felnőtt szemmel —, mint valamire, amit azért kellett végigcsinálni, mert hasznát veszi. Aminek nem közvetlenül látja hasznát, arra vonatkozólag ingerülten kérdi:

— Minek tanultam azt a sok algebrát, vagy törénelmet, vagy vegytant stb., az életben semmi hasznát nem veszem . . .

A legkevesebb gyermek tanul úgy, hogy most már *tudja* ezt és ezt, amit eddig nem tudott, — most már elsajátította ezt vagy azt a fogást, amelyet eddig nem ismert, ügyesebb, okosabb, gazdagabb nagyobb, felnőttébb lett. Milyen jó, hogy most többet lát, ezentúl még sokkal több mindent akar megtanulni, hogy ezt, meg azt meg amazt is megtudja, megértse és a lelkében megtartsa.

És a legkevesebb felnőtt gondol arra, hogy elévzett bizonyos iskolatípust, és a lelkében, mint egy kis ékszerdobozban vagy kincseskamrácskában rengeteg tudáselemet halmozott fel. Úgy rakatták beléje mindezt a szülők — esetleg a legjobb tanárokkal —, mint ahogyan az úticsomagot készítik el a messzi útra indulónak. Együtt van mindenféle, ami hasznos, sőt nélkülözhetetlen az útra, és minden, ami arra képesíti, hogy önönmaga gondoskodhassék további szükségleteiről, minden, ami testé-lelkét használhatóvá teszi az úton: az előzetes tréning,

amit adattak neki, és a további tréninghez szükséges eszközök — könyvek, társasjátékok, kották, hangszerek, amelyekkel a lelkét felvillanyozhatja az úton — tartalék=ételek, friss ételek elkészítésére szükséges eszközök; sőt beleraktak a csomagjába idegen nyelvű könyveket is, amelynek éppen csak az elejét tanulhatta meg eddig, de amelyek az út folyamán nélkülözhetetlen segítőtársakká lennének — ha forgatnák őket stb., stb., stb.

De a szomorú dolog most kezdődik — és főképen a nőknél. Vége az iskolának, vége az iskolai fegyelemnek, a tanulási kényszernek. A lány szép és fiatal. A fiúkat nem a tudás érdekli, amit a kislány magába szedett, és — elrejtve — magában tart, hanem az a kellemes izgalom, amelyet a kislány közelében éreznek. Fokozza ezt a kellemes érzést egy kis játékos ingerkedés, enyhe kacérkodás, szellemi fogócska=játék — minek ide történelem, irodalom, fizika, algebra? Kár is volt tanulni — lám, most egyszerre más osztályozás lép előtérbe, mint amilyen az iskolában volt. A mamák is buzdulnak: az én lányomnak ennyi udvarlója van, meg ennyi a kérője, ilyen korán fog férjhez menni, ilyen jó partit fog csinálni stb. Mi mindezekhez képest az a rozzant papiros, amit iskolai bizonyítványnak neveznek! Azt kell megnézni, hogy rajzanak körülötte a férfiak...

Még a hivatalba való elhelyezkedésnél is: ez a nagybácsi, az a bridge=partner — ezzel nyaraltunk, azzal síeltünk —, ugyan helyezték el a Bözsit valahová! A Bözsit? Ó nagyon csinos, jóformájú kislány, hát betesszük ide vagy oda, ha éppen akarjátok!

Minek is tanultál annyit, te csacsi okos lány! Nézd, most mindenki eléd vág, akiben megvan az a bizonyos valami, ami benned nincs!

Aztán a kislány vagy férjhez megy, vagy nem megy. Ne keressük, hogy milyen asszonnyá lesz

De ha nem megy férjhez: mi lesz aztán? Egy ideig még próbál érvényesülni azokkal az eszközökkel, amelyekkel a fiatalabbnak «sikerült». Mindenekelőtt csökönyösen fiatal akar maradni. Próbál ugyanolyan hangosan és éretlenül viselkedni, mint azok. Csak hogy, ami a gyereklányoknak jól áll, az nála élessé vagy idétlenné válik. De mit csináljon: a férfiakkal való «eszmecserét» sohasem ismerte (ebben van különben a magyarázata annak is, hogy sok minden tekintetben korrekt asszony is valami érthetetlen, ízetlen modort vesz fel, mihelyt férfiakkal beszél!), nem marad számára más: a régi bakfis-modort melegíti fel: incselkedik, tréfálkozik, kelleti magát. Még az asszonyokkal szemben sem találja el a hangot: háztartási, gyermeknevelési gondok idegenek neki, a társadalmi történeteket csak kívülről szemléli. Idővel már csak a pletykában tud részt venni; vagy elhallgat és visszavonul, visszavonul — mibe is vonul vissza? A semmibe. Hiszen «belül» nincs semmije.

A «csomag», amit az életútra kincsként kapott, a csomag használhatatlanná lett számára. Elvesztette hozzá a kulcsokat, nincs már megfelelő szeme az olvasásra, a tudomány és művészet már idegen nyelv lett neki, pedig valaha oly jól értette, az egész iskolai műveltség lemállott róla. Soha nem fejlesztette: maradt számára a semmi. Néha még az újrakezdés képessége is elvesz . . .

Kedves Testvérem, Magányos Nő, a műveltség, általános műveltséged legnagyobb kincseid egyike legyen, soha le ne mondjál róla a legnagyobb deprímáltság, anyagi romlás, fizikai gyengeség idején sem. Nem azért tanultunk, hogy jó jegyeket kapjunk, nem azért, hogy jó álláshoz vagy előmenetelhez jussunk, még csak azért sem, hogy legyen valami közbámulatra kifüggeszthető exotikus kincsünk. Azért tanultunk, hogy elsajátítsunk minél több tárgyi tudást erről a szép világról, amelyet Isten

olyan végtelenül gazdagnak teremtett, ásványban, növényben, állatban, jelenségekben, egymásra-hatás-ban, vegyi és fizikai törvényekben. Azért tanultunk, hogy megismerjük az előző századok, évezredek, évtízezredek történéseit, hogy tudjuk: mi volt és miből és hogyan lett az, ami most van. Azért tanultunk, hogy tájékozottak és látók és értők legyünk mindabban, ami most van: egymás mellett, egymásért, egymásból folyólag — hogy megismerjük a törvényszerűségeket, amelyek kérielhetetlen következetességgel hozzák létre a megfelelő következményeket a szerves és a szervetlen világban, anyagban, szellemben, művészetben, nyelvészetben, etikában stb., stb. Azért tanultunk, hogy megismerjük a bölcseséget és az erkölcsiséget, hogy ennek a tudáskincsnek egyrészt birtokában maradjunk, másrészt folyton gyarapítsuk. De még ez sem minden, mert legfőképpen azért tanultunk, hogy bizonyos szellemi képességek fejlődjenek ki bennünk, amelyek több megismerésre, nemesebb érzelmekre, morálisabb akarásra tegyenek alkalmassá. Ez a tanulás igazi célja: «művelt»-té tenni a lelket, úgy, ahogyan a talajt szokás művelté tenni: felszántani, bevetni, gyomlálni, kapálni, öntözni, ápolni, hogy nemes gyümölcsöt teremjen, és hogy további termésre képes *állapotban* maradjon. Világos, hogy az általános műveltség fenntartását és fokozását sohasem lehet abbahagyni, mert egyrészt az ember folyton felejt, másrészt ha nem halad, elmarad az újabb dolgoktól, de egyre csökkennek a szellemi képességei, mint ahogyan a művészi képességek csökkennek, ha valaki nem gyakorol hangszerén.

Az általános műveltség fenntartásának legfőbb eszközei: az olvasmány, előadások hallgatása, műzeumlátogatás, hangverseny, színház, mozilátogatás, utazás. Mind olyan dolgok, amelyek a magányos nő számára sokkal nagyobb mértékben hozzáférhetők, mint a családos nők számára.

Szakműveltség.

Férfiakban kétségkívül megvan a törekvés, hogy az úgynevezett «alsóbbrendű» munkákat a nők vállára tegyék át, azon a címen, hogy ők nem értenek hozzá. Ők ügyetlenek arra, hogy egy gombot felvarrjanak, hogy egy levest megfőzzenek, de még arra is, hogy egy széket az asztalhoz tolgassanak, vagy hogy az ágyukat megvessék. Hiába! — ügyetlenek, azért kell a nőknek mindezeket megcsinálniuk helyettük is. A hivatalban például nem értenek a gyorsíráshoz vagy a gépírúshoz. Erre — mondják — sokkal alkalmasabbak a nők. És ha ugyanabban a hivatalban van egy fiú és egy leány, mindkettő kereskedelmi érettségivel, akkor a leány fog leülni a gép mellé, a fiú pedig kényelmes pózban elhelyezkedve diktálni fog neki.

Ez a könyv nem férfiaknak szól, azért nem kíván kiterjeszkedni a férfiak hibáira. De hogy ez a fenti helyzet olyan általánosan megszokottá lett, az nem egyedül a férfiak bűne. A nők maguk is hajlandók rá, hogy lehetőleg gépies és rabszolga munkát végezzenek, hogy ne kelljen gondolkodniuk és a lelküket beleadniuk a munkába. Ha a magad részéről is ragaszkodol az ilyen gépies munkához, akkor engedj meg legalább egy tanácsot: légy lehetőleg tökéletes gép. Ha tudsz egy nyelven gyorsírni, tanulj meg még egy nyelven, lépj be a gyorsírók körébe, végy részt versenyeken, érdeklődjél a legújabb vívmányok iránt, olvasd a szakirodalmat. Talán még el sem tudod gondolni, hogy egész életeden keresztül mit fog hozzá adni magabizásodhoz, fellépésed biztosságához, külső elhelyezkedésed sikeréhez az a tudat és az a tény, hogy igazán otthon vagy a szakmádban.

De kár volna, ha ezzel megelégednél. Ne akari

csak gép lenni. Ha tőled még olyan távolfekvő kereskedelmi vagy ipari vállalatnak vagy is a legsemlegesebb kicsi csavarja: akarj, igyekezzél beleépülni az egészbe. Olvass, érdeklődjél, tanulj, figyelj meg mindent, ami üzemetek körébe vág. Mikor alakult? mit állít elő? honnan szerez be? hová szállít? milyen folyamatok mennek végbe gyártás közben? mik a nehézségek és problémák beszerzésnél, feldolgozásnál, értékesítésnél? milyen vámok, adók, üzemi kiadások terhelik a vállalatot? mennyi a személynézet? milyen ezeknek a használhatósága: képzettsége, tehetsége, munkabírása, lelkiereje? — milyen a családi, szociális, kulturális helyzetük? mi történik érdekükben, mi történhetnék érdekükben? — milyen hasonló vállalatok vannak? mi azok előnye vagy hátránya a tettekkel szemben? mit kellene és mit lehetne átvenni? stb., stb., stb.

Egyenesen kétségbeejtő, hogy emberek egy életet töltenek el valahol és semmit sem tudnak arról, hogy mit szolgálnak, miben élnek, mi veszi körül őket. Voltakép az egyetlen dolog, ami a vállalatokkal kapcsolatban érdekli őket: hogy miért nem kapnak tőle egy pár pengővel többet, vagy egy-két munkaórával kevesebbet. Ez kimondhatatlan lelki elszegényszeredésre és kielégítetlenségre vezet, és vagy azt eredményezi, hogy az illető csak abban a néhány órában „él”, amikor *nincs* hivatalban, különben pedig csak robotol; vagy hogy még akkor sem „él”, hanem csak tompa bódulatban tapossa tovább a hivatalos kellemetlenségek keserű levét.

Ezzel szemben az, aki ismeri az egész ügymenetet, idővel valamilyen formában egész biztosan nélkülözhetetlen emberré nő ki magát. Kérdésekkel fordulnak hozzá, elintézetésekkel bízzák meg, igénybe veszik tanácsát, valamilyen formában vezető szerephez jut. Bizonyos, hogy nők ezt sokkal nehezebben érhetik el, mint férfiak, és főleg bizonyos, hogy az elismerést velük szemben csengő aranyakban sokkal

kevésbé szokták kifejezni, mint a férfiakkal szemben. De hiszen van a dolognak a gazdaságin kívül, társadalmi oldala is, és ezt biztosan megjavítja a megfelelő szaktudás. Most azonban mindenek előtt a magányos nő szellemi kiegészüléséről beszélünk, az pedig szentigaz, hogy szellemi látókör szempontjából a megfelelő szakműveltséggel rendelkező nő egészen más emberré lesz, mint az a szegény kis kuli, aki se lát, se hall, csak a gépet üti hajnaltól éjfélig.

Az olvasmány.

Az általános műveltség fenntartásának és fokozásának legegyszerűbb eszköze a rendszeres olvasás.

— Nem érek rá olvasni! — A legmélyebb meggyőződéssel mondja ezt akárhány magányos nő. Ezzel szemben egyetlen válaszom van: — Nem hiszem el. Valahol hiba van a napod beosztásában. Aki igazán akar olvasni és alaposan kihasználja a potyadék időket, az talál rá módot, hogy olvashasson.

Az olvasást két dolog teszi nehezzé: van, aki nem szeret olvasni, és van, aki nem jut könyvhöz. Az elsőn nem lehet segíteni. Az ilyennek minden kifogás elég jó, csak hogy ne kelljen olvasnia. Képes órák hosszat az ablakon kinézni, képes órákat elszomszédolni, képes ötszázas cérnából «vakulj meg» terítőket horgolni, meg kötni, felfejteni sok kis terítőt és egy nagy terítőt csinálni belőle és fordítva — de olvasni, arra nincs ideje. Talán soha nem is volt benne szellemi érdeklődés: elvégezte a tanulmányait, mert szülei rákényszerítették. Maga jószántából ugyan meg nem tette volna. Mint asszony, még csak elcsúszik valahogy a többi között: a férje hoz haza innen=onnan valamit a világ folyásáról, a gyerekekkel tanulni kell, és a dolgok kénytelen=kelletlen átismétlődnek. De a magára maradt nő szellemi világa iszonyúan elszűkül, ha nem olvas. Nem marad számára más, mint a saját becses énjével való pepecselés, és a mások felett való kritika.

A jó könyv átsegít a mai élet sivárságán, benépesíti a fantáziát, anyagot ad az emlékezetnek, gazdagítja az érzelmeket, emberismeretre és önismeretre szoktat, szélesíti a látókört, megmozgatja az akaratot, mindenestül gazdagabb és jobb emberré tesz mindenkit.

Persze, egy feltétel van: a jó könyv.

Jó könyv nem azonos ú. n. «fehér» regénnyel. Az életet kell ismerni, és az élet nem csupa fehér, hanem fekete is; a lelkeket kell megismerni és a lelkem nem csupa fehér, hanem feketék is; önmagammat kell megismernem és én magam sem vagyok csupa fehér, hanem fekete is. Ámítást és önámítást követ el, aki úgy állítja be az életet s az embereket, mintha nem így volna a dolog.

Kisgyermek koromban mindig csodálkoztam: hogyan történhetett meg, hogy egyik útitárs a másikat kirabolja. Mert — bizonykodtam mindig — ha látta, hogy rabló, miért indult el vele. Tisztára úgy képzeltem, hogy a rabló valami rabló=uniformisban jár (hiszen ha mi játszottunk rabló=pandurt, mind a kettőnek megvolt a maga jele!): torzonborz haj és szakál, véres forradások az arcon, tépett ruha, az övben számos kés és pisztoly, és lehetőleg fekete álarc, hogy messziről meg lehessen ismerni a rabló=ipart!

A «fehér»=könyvek kedvelői valami ilyet kívánnak az írótól. Hát jó, szerepeljen egy=két rossz ember is a könyvben, különben bajos bonyodalmat teremteni, ezeken azonban legyen rajta a «rabló=kosztüm», nehogy tévedésbe ejtsenek valakit. Legfőképpen azonban legyen a végén görögfényes megdicsőülés a jóknak és előlegezett poklok=tüze a rosszak számára.

Hát az ilyen olvasmány nemcsak, hogy *semmire sem jó*, hanem egyenesen rossz. Az életet ismerni kell: az író tanítson meg bennünket a rabló felismerésére, akkor is, ha szalónkabát van rajta és kedves a fellépése és kellemes a hangja és modora. És mütassa meg azt a rablót is, aki mibennünk lakik és kedves csevegés közben öli meg a mások jóhírnevét, vagy önérzetét, vagy jogos vágyát az elismerésre stb.

Amitől egy könyv rosszá lesz, az nem az, hogy szó van benne rosszról, vagy hogy a jó minden igye=

kezete mellett is elbukik és a rossz diadalmaskodik, hanem ha a szerző azonosítja magát a rosszal; ha elmésnek, érdekesnek, bájosnak, nagyra=hivatottnak tartja a rossz embereket, gyönyörködik a rosszban, és a rossznak diadalát nem keserű szájíz keltetõn mutatja be, hanem ellenkezõleg. (Mert gyõzhet a rossz egy mûben teljesen is és az ember mégis azt érezheti: nem kérek belõle!)

A jó könyvek közt is van nem egy, amely még= sem való az ifjúság kezébe. Egyszerûen, mert sajnál= juk a fiatal lelket, hogy más, komisz ember szem= üvegén át lásson meg elõször bizonyos dolgokat, és olyan képzettársításban lássa majd ezeket a saját éle= tében is. A bizonyos életkort elért magányos nõ azon= ban ne tekintse magát bakfisnak, hanem olvassa el egymásután a világirodalom nagy remekeit, ame= lyekbõl komoly életismeretet tanulhat, mert bizo= nyos élettapasztalatokat — amelyek nélkül félszegen és bizonytalanul áll az életben — csak ezeken keresz= tül sajátíthat el.

Õrizkedjék azonban a válogatásnélkül való olva= sástól, a napi «nagyságok» habzsolásától, amelyeket az emberek csak azért olvasnak, mert «mindenki» olvassa õket. Ezekben sokszor oly központi helyet kap az erotika, oly fülledt sokszor a regény egész levegõje, hogy senki sem olvashatja lelki kár nélkül; a magányos nõt pedig az ilyen egyenesen tévedésbe ejtheti, elhivatván vele, hogy ez az élet, és csak ez az élet.

Ugyanígy óvakodni kell a legkülönbözõbb terü= leteken fellépõ népszerűsítõ tudományoktól. Rövid= hullámú gyógymódok, akarat=átviteli módszerek, csillagjóslás, lélekzési gyakorlatok, pszicho=analitikai eljárások, hidegvíz=kúrák elméletei, nyerskoszt=evés, a túrisztika szépsége, mindenféle kísérlet és elgon= dolás — mindez nagyon szép volna, ha nem lépne fel rendesen a világnézet, a valláspótlék igényével.

Helyes és érdekes, ha valaki rámutat a grafológiában egyes érdekes írásmódok és a jellem közötti összefüggésre — ha a túrisztika egészségi, jellembeli és kedélybeli kihatását hangsúlyozza stb. De szörnyű nagy baj (amelyre főleg az egyedülálló ember hajlamos), ha ebből aztán az autodidakta naiv biztonságával egészségi, erkölcsi, vallásos téren való kuzuzslást kezd a magányos nő. A tudomány akárhányszor régen túl van egyes kérdéseken, amikor a széles rétegek még csak éppen hogy eljutnak az illető »tudomány« népszerűsített formájához. (Ilyen pl. mostanában a szexuális kielégítetlenség problémája, amely a komoly tudományban már régen meghaladott kérdés.)

Vásárolj könyveket! Ne mondd, hogy nincsen pénzed. A könyvek lesznek legjobb barátaid — de csak ha nálad laknak, ha gyakran társalogsz velük, ha gondjukat viseled, vagyis, ha a tieid.

Ne adj kölcsön könyvet. Ez nem rosszlelkűség vagy irígység, hanem nevelői eljárás azokkal szemben, akiknek annyi mindenre telik, csak éppen könyvre nem. És — a kölcsönkönyvtárak ma már kevesebbért, mint egyetlen színházi jegy — egész hónapra ellátják az embereket olvasnivalóval: küldd a kölcsönkérőket oda, s ha kell, kínáld meg őket az első hónapi előfizetési árával is, de könyveidet ne add kölcsön. Idővel olyan örömedre és vigasztalásodra lesz szép kis könyvtárad, hogy nem cserélnéd el semmivel!

Tudom, hogy most már hozzátartozik a szellemi sznobsághoz azt affektálni, hogy únjuk a rádiót. Elismerem, hogy vannak nagy tudósok, akiket úgy elfoglálnak a saját gondolataik, hogy nincs szükségük mások gondolatainak meghallgatására.

Az is nagyon bosszantó, ha reggel=délben=este és éjjel áthallik a szomszéd rádiójának bömbölése, amikor másra szeretnék gondolni, mást szeretnék érezni és tenni, mint amit a rádió előzajong nekem. Az is tény, hogy a rádió bizony nagyon is a tömegizlés kiszolgálására adja magát és sokszor kielégíttetlenül hagyja, illetve rontja azoknak az ízlését, akik magasabb fokon állanak a tömegnél. Sőt elismerem a rádiónak még egy bűnét: bizonyos szórakozottságra nevel; olvasunk és zenét hallgatunk, — csomagolunk és közben előadásra figyelünk, úgy hogy végül már azt sem tudjuk, hogy a szvettert a beoltandó venyigék alá tettük-e, vagy Petőfi Sándornak sürgönyöztünk-e hotelszobáért. Az is biztos, hogy hallatlanul elszaporította az amatőr=politikusat és amatőr=hadvezéreket. Mindenkinek vannak magán=értesülései, amelyeket csak ő hallott a rádión. És nem merünk ellentmondani senkinek, mert én ugyan három különböző napszakban hallgattam a híreket, de hátha ezt a negyedikben vagy ötödikben, vagy külön híradásban mondták, vagy csak egy mezőgazdasági előadásnak valamelyik mellékmondatából tűnt ki, vagy hátha a franciák mondták németül, vagy a szlovákok franciául stb.

Egy másik nagy veszedelme a rádiónak, hogy leszoktatja az embereket az aktív zenélésről. Úgy hozzászokunk, hogy készen kapjuk a zenét — és pedig

legjobb művészek zenéjét, hogy önmagunk előtt is szégyelni kezdjük a magunk kezdetleges kis zene-tudását. Pedig a zenélésben nemcsak a zenei produktum, hanem maga a produkálási folyamat a fontos. Ahogyan én létrehozom a zenét, ebben megy végbe az önkifejeződés. A zenetanulás, a gyakorlás, a technikában és művészi kifejezőképességben való fokozatos növekvés, olyan tényezők, amelyekről nem szabad megfosztani a lelket, pláne a magányos nő lelkét!

Mindezeket elismerem, és mégis — bár nem vagyok titkos rádió-ügynök — azt vallom, hogy a magányos embernek kevés jobb barátja van, mint a rádió. Mindenekelőtt bekapcsolja a mai életbe. Ha sokszor vásári és silány is ez az élet, de *ez a ma*. És senkinek sem szabad kivonnia magát a «má»-val való megküzdés, a «ma» szolgálata alól. Nem szabad struccpolitikát űznie senkinek. *Ez van* — tessék számolni vele. Tessék alkalmazkodni hozzá, vagy küzdeni ellene, tessék szolgálni, vagy legyőzni, tessék használatba venni, vagy neki használni.

Van egy régi mondás: Az okos felismeri környezetét, a bölcs alkalmazkodik hozzá, a lángész uralkodik rajta. Ehhez hozzá lehetne tenni: a buta és a gyáva elrejtőzik előle.

Aki keveset tud, annak azért kell a dolgokról értesülnie, hogy legalább valamit tudjon. Aki úgy gondolja, hogy magasabban áll a tömegnél, az hallgassa meg, hogy mivel táplálják a tömeget és érvényesítse tudását és bátorságát jobb lelki táplálék kikényszerítésére.

A rádió szolgálja, illetve szolgálhatja szellemi továbbképzésünket. Olyan szomorú, hogy sok vidéki ember, akinek most ezen az egyetlen úton adódna alkalom zenei műveltségének nem is kiegészítésére,

hanem megkezdésére, bosszúsan lecsavarja a rádiót, ha operát közvetítenek, mondván:

— Mit visongnak és kiabálnak, úgysem értem!

A rádió készségesen megszólal, ha érdekes csevegésre, zenére, napi ujságokra stb.=re van szükségem, és nem sértődik meg, ha elhallgattatom, amikor mással akarok foglalkozni. Egyetlen egyet kíván csak tőlem: meg kell néznem, hogy ma mit tud nekem adni és a szerint kapcsolom be vagy ki, hogy a meghatározott programmon belül mikor és mivel tud engem szolgálni. Azt már igazán magamnak kell kiválogatnom, hogy mit akarok hallgatni a rádión.

A rádió helyszíni közvetítések útján ismerteti múzeumokat és gyárakat, színházi eseményeket és természeti tájakat meg népeket. — Ráirányítja a figyelmet elmúlt korok nagyságaira és érdekes szempontból mutatja be a jelentéktelen apróságok mögött rejlő mély és érdekes összefüggéseket.

És még egyet. Ki kell vennem részemet a rádió műsorának összeállításából is azzal, hogy időnkint megírom észrevételeimet az igazgatóságnak. Ha igazságos és helytálló kifogásokat teszek, készségesen meghallgatják és a lehetőséghez képest tekintetbe is veszik.

Előadások.

Egyszer egy nagyon elhagyatott kis német faluban voltam, ahol igen erős dialektusban beszéltek az emberek. Feltűnt nekem, hogy az asszonyok mennyivel könnyebben értik meg az én irodalmi németségemet, mint a férfiak. A plébános utóbb megmagyarázta: a nők rendszeresebben járnak a prédikációra, anyák körébe, oltáregyletbe, mint a férfiak, és az itt hallott szentbeszédeken szokja meg fülük az irodalmi nyelvet. Mindig meghatva gondolok vissza erre a kis megfigyelésre, mint olyanra, amely mutatja, milyen értékes «melléktermékei» vannak a vallásos életnek.

Lám, nincs olyan kicsi falu, ahol előadás útján ne lehetne fejlődni a szellemi életben. Kedves falusi tanítónő, postamesternő, háziipari telepvezetőnő, zöldkeresztes nővér, és minden falun élő magányos nőtestvérem, ne mondjátok soha: az a prédikáció a népnek szól, abból én nem tanulhatok semmit. A léleknek feltétlenül javára szolgál az alázatosan meghallgatott és átgondolt prédikáció, de ezen felül egészen biztosan szellemi megtermékenyülést is jelent: példák a történelemből, szentek életéből, logikus gondolkozásra való kényszerítés, asszociációk, amelyekre eddig nem gondoltál stb. Egészen bizonyos, hogy hasznod lesz a prédikációból.

Ezen kívül is, bármilyen komoly előadás van a faluban, ... — egészségügyi, szociális, vagy akár politikai előadás is —, ne mulaszd el, mert feltétlenül serkentőleg hat szellemi életedre, még akkor is, ha hasonló dolgokról már sokszor hallottál! Ezenfelül kiemel saját éned kis korlátai közül legalább arra

az egy-két félórára, amíg hallgatod. Ez olyan szempont, melyről a magános nőnek sohasem szabad megfeledkeznie, ha tetterősen akarja irányítani életét.

A városlakó — még a kisvárosi is — már válogathat. Nem terhelhetjük meg agyunkat ezerfélével. Válogassuk meg a tárgyat, de válogassuk meg az előadót is — bár sokszor tévesen válogatunk. Főleg kisebb helyeken a «közönség» csak akkor megy el az előadásra, ha úgynevezett országos hírnű előadókat hallhat. Már persze, akiket ő tart országos hírnűeknek, mert olvasta nevüket az újságban vagy plakátokon. Olyan tudósok, amelyek a szakvilág előtt emeletes magasságban állanak, neki nem imponálnak, mert nem hallotta, vagy nem látta a nevüket elégszer. Mármost nagyon könnyen megeshetik, hogy egy úgynevezett kisebb ember komolyan készül az előadásra, egész szakirodalmakat elolvas, tájékoztatni tudja hallgatóit a kérdés legújabb fejleményeiről — míg az úgynevezett nagyember ezzel az előadással csak éppen nagyjából foglalkozott, esetleg az utolsó pillanatig eszébe sem jutott, hogy ide vagy oda el kell utaznia, úgy sürgönyözték ide az utolsó pillanatban — de hát mégis: ő a nagyember, az ő előadására elmennek (nem ez a baj!) és a «kisemberek» előadására nem (ez a baj!). Sokszor, igen sokszor sokkal többet tanulhatunk egy helybeli kisember becsületesen, lelkiismeretesen kidolgozott előadásából, mint egy nagyember hirtelenül összecsapott nagyhangú mondókájából.

Ne mondd, hogy ez vagy az a témakör nem érdekel. Nem érdekel, mert nem ismered, vagy mert bizonyos szellemi képességek elszáradóban vannak benned. De hisz éppen ez az, amit nem engedhetünk meg magunknak, ez az, ami elferdüléshez vezet.

A lelki marazmus (megmerevedés) megakadályozása szempontjából a juhtenyésztés problémái éppen

olyan használható, mint Michelangelo művészete — Mozart műveinek ismerete, mint a turbinák felállításának lehetősége a magyar vízrendszer tekintetbevételével.

Nekünk magányos nőknek tornáztatni kell szellemi képességeinket, és bámulva fogjuk látni — sőt előbb=utóbb mások is észreveszik — mennyivel frisebbek, fiatalabbak, derűsebbek maradunk másoknál, akik ezt elmulasztják. Azt olvastam valahol: Megöregedni, ez csak rossz szokás. Megengedünk magunknak olyan járást, beszédet, viselkedést, mintha öregek volnánk — aztán öregek is leszünk. — Nem tudom, hogy így igaz=e, de hogy sok igazság van benne, azt megtapasztaltam.

Cicero azt mondja (*Cato maior az öregségről*), hogy aki nem akar megöregedni, mindig tanuljon valamit: egy idegen nép nyelvét, citharázást vagy hasonlókat. Ebben feltétlenül nagy igazság van.

Éppen azért, kedves magányos nőtestvéreim, ne hagyjuk magunkat. Amíg fiatalok vagyunk, talán még nem is olyan nagyon fontos (bár a folytonosság és a megszokás kedvéért akkor is) — de amikor kezdjük észrevenni, hogy legjobban szeretünk otthonmaradni, hogy nem érdeklődünk, sőt szeretünk csípős=gúnyos megjegyzéseket tenni az újabb mozgalmakra: akkor itt a legfőbb ideje elszántan szakítani az elöregedés első tünetével, a szellemi restséggel, és nagy lendülettel keresni a művelődés minden lehetőségét, ahol csak kínálkozik.

— Minek keresni, hiszen van otthon rádióm, azon annyi előadást hallgathatok, amennyit akarok. Szent igaz. Csakhogy a rádió nem szolgálja a szociális szempontot, az izolálódás elkerülésének szempontját úgy, mint az előadások. Egy előadás miatt: 1. le kell kötnöm magam egy határozott időre — 2. fel kell öltöznöm — 3. el kell hagynom otthonomat és ki kell mennem az utcára, és esetleg rossz

időben, vagy nagy távolságra felkeresnem az előadás helyét. Ezek a látszólagos hátrányok tulajdonképpen mind előnyök a magányos nő állandó önevelése szempontjából. Mint kellemes tényező járul ehhez: hogy nagyobb teremben, több emberrel kell együtt lennem, szociális besorozódást kell vállalnom a helyem elfoglalásával, köszönnöm kell és köszönéseket fogadnom; az előadásból kifolyólag esetleg a helyszínen akadnak olyan feladatok, amelyeket ott kell elfogadnom vagy visszautasítanom. Mindez igen jó hatással van egész lelkületemre, idegzetem frissiségére és ruganyosságára.

Mint aki nagyon=nagyon sokat járt sok városban szellemi érdeklődést kelteni és a közösségért való önzetlen cselekvésre indítani, mondhatom, hogy éppen a magányos nőnél találtam mindig a legtöbb érzéket, képességet és készséget. Tudom, hogy erre a válasz mindenkor az:

— «Könnyű nekik, ők ráérnek!»

A valóság pedig az, hogy a «rá nem érők» között mindig voltak, akik éppen csak háztartást vezettek, még csak gyermekük sem volt — a «ráérők» között pedig mindig volt, aki egész nap hivatásos munkában állt, háztartást is vezetett, amellettt esetleg egy beteg anyát is ápolt, vagy egy szegény rokon-gyermekeket nevelt a maga portáján — és mégis «ráért» a szellemi életre is.

Nyilvánvaló, hogy nem az ideje volt több, hanem a szellemi érdeklődése. Erre vonatkozólag is áll, amit az Úr Jézus mond: Akinek van, annak adatik, akinek nincs, még az is elvételik tőle, amiye van. Aki nem olvas, tanul, halad állandóan, rövid idő múlva tapasztalni fogja, hogy mindez megszűnik számára szükséglet lenni. Nem érdekli többé a szellemi élet. Ezzel azonban gyógyíthatatlan sebet kapott egész konstitúciója: egész egyénisége lassú sorvadásra, vagy viharos eltékozolódásra ítéltetett.

Múzeum járás.

Ha valaki külföldet jár, rendesen megnézi az ottani múzeumokat is. Vagy mert a társas=utazás vezetője sommásan odahajtja a társaságot (sőt a múzeum belépti=díja bele is volt számítva az utazási átalányba), vagy mert tudja, hogy úgy illik. Hazajön, megkérdezik: volt=e a múzeumban — akkor rámondhatja, hogy volt. Sokkal többet kellene az egész múzeum=problémáról beszélnie, ha nem lett volna. Rászán hát egy napot a múzeumok látogatására. Nem mondom, fárasztó dolog ez. Az a sok lépcső! Az a rengeteg terem! Némely kép oly nagy, hogy az ember megáll: «Tyhú, a mindenit, hát ez már aztán igen!» Más kép meg nem is éppen olyan nagy, de mégis mind megállnak előtte az emberek — csak megnézem már magam is. Úgy állnak előtte, mint a faszentek, meg sem mozdulnak. Nagynehezen oda=jut azért mindenki. Hát szép kép, nem mondom, de hogy olyan soká mit néznek rajta, azt nem tudni. Hiszen, ha az ember jól odanézi, mindjárt látja, hogy mit ábrázol!

Igaz, hogy az emberben fel is ébred a tudomány=szomj, mint abban az egyszeri nőben, akit a Louvre terméin «hurcoltak» végig — nem eredménytelenül, mert kimenet azt kérdezte: De most aztán már igazán szeretném tudni, hogy nézett ki igazán a Szűz Mária, mert ahány képen látom, mindegyiken más az ábrázatja.

Bizony, sok embernek mindössze ennyit mond a múzeum. Ott az idegen városban talán valamivel több is elkapja. Rájön, hogy élt egy Michelangelo, meg a Rafael, talán megkockáztat egy véleményt is,

hogy így-úgy, neki a Rafael képei mégis csak sokkal jobban tetszenek, de látszik is, hogy mindenkinek, hiszen sokkal jobban el is terjedtek. De úgy igazán magukévá tenni a művészet remekeit — Istenem, milyen kevesen tudják! Pedig szinte élettartalommal tudna lenni olyanoknál is, akik nem hivatásszerűen foglalkoznak a képzőművészetekkel.

A magányos nőnek hozzá kellene szoktatnia magát, hogy meglássa az utak-terek szépségeit, az épületek arányait és térhatását, felismerje a szobrok értékét, elgyönyörködjék a festmények és metszettek szépségein. Mennyi lélek, mennyi természet- és emberszeretet, mennyi formáló ismeret és komponáló képesség sugárzik mindezekről! Mennyi szépség-felismerést és szépség-élvezést ültetnek át szellemünkbe és lelkivilágunkba! Aki egy bizonyos képzőművészeti nevelésen ment át, az másként látja a természetet, a történelmet, szegénységet és gazdagságot, testet és lelket, mint akinek ez hiányzik. Többet mondok: még vallásos életemet is meg-nemesíti, elmélyíti, értékállóbbá teszi, ha igazán nagy mesterek alkotásaiban mélyedek el, és azok szemléletében és reám való hatása alatt fogok elmélkedéseimhez.

Verj egymástól bizonyos távolságra két szeget egy fahasábba, feszítsd rá a legfinomabb hegedűhúrt és próbálj rajta hegedülni . . . Nem lehet — feleled rá —, nem ad hangot. Nem elég akármilyen fa a hegedűhúr alá; hanem az a csodálatosan kidolgozott finom fa kell, az a mesterien körülzárt tér, amelyet a hegedű testének nevezünk. Hogy egy lélek hogyan szólal meg, az is attól függ, hogy milyen a szellemi alépítménye. A kegyelem is a kidolgozott természetire épít. Ha azt akarod, hogy magányos nő-életed ne legyen a lelked sivár, üres, meddő, akkor gondoskodnod kell róla, hogy sok irányban fogé-

konnyá tedd. Egy egész világ nyílik meg számodra a szépművészetek terén.

Utazni nincs módjában minden embernek (bár lehetne többet utaznunk, kevesebb pénzért, mint ahogyan szoktunk!). De egypárszor feljönni Budapestre, itt komolyan megnézni a város szépségeit, és amennyire csak lehet, tanulmányozni múzeumainkat — azt már igazán megteheti mindenki.

Az Iskolánkívvüli Népművelés oly gyönyörű tanulmányi vezetéseket rendez Budapest legszebb helyeire, múzeumaiba, tárlataira, gyűjtemények megtekintésére, hogy igazán vétkezik, aki nem vesz részt bennük.

Ha vidéki városban lakol, látogasd a saját múzeumodat is. Egyszer, tízszer, sokszor. Mindenütt talál az ember érdekes részleteket, amelyek ablakot nyitnak a léleknek a szépség végtelen birodalma felé.

Ha pedig múzeumba mégy, kedves testvérem, akkor tedd ezt határozott szándékkal: ezt meg ezt a képet, szobrot fogom ma megnézni. Legyen otthon katalógusod, jegyezd meg előre, hogy mit akarsz látni, és ha akarod, írd is melléje megjegyzéseidet. Egypár év múlva nagyon érdekesek és tanulságosak lesznek számodra ezek a jegyzetek.

Aztán bele kell kombinálni az életbe egy-egy utazásra való takarékoskodást, és pedig nem az «élvezetek és szórakozások», hanem az «elsőrendű szükségletek» rovatába. De addig is vásárolj egy jó művészettörténelmet, amelyben sok jó reprodukció van, és forgasd szorgalmasan, mindig újra és újra. Feküdjön ott az éjjeliszekrényen, vagy a telefonos asztalkán, vagy bárhol, ahol mindig kezünkbe kerül, és ne legyen nap, hogy egy-két oldalt meg ne nézzünk benne.

Utazás.

— Ó hogyne, utazni, azt nagyon szeretnék — mondd most, drága testvérem —, csak hogy ez nagyon sokba kerül, erre nincs pénzem!

Engedd meg, hogy szembeszálljak veled, de csak azért, hogy hozzásegítsek az utazáshoz. A legtöbb ember, majdnem minden ember, azt mondja: Ó igen, nagyon szeretnék utazni, — és közben nem tudja: miért szeretne utazni, — miért volna az jó: utazni. Pedig az, aki csak úgy általában szeretne «utazni», annak végül akkor sem sikerülne jól az utazása, ha történetesen megvolna rá a kellő pénze, sőt még többje is volna.

Mit is ért az ilyen: utazáson? Hát mindenfélét, ami olvasásból, moziból, színházból, mások véletlen elbeszéléséből megütötte a fülét és a lelkébe lerakódott. Szerepel ebben robogó gyorsvonat puha zsölylyéje, autó, hajlongó hotelportások, érdekes ismeret-ségek, operai páholy, izgalmas kalandok oroszlánál vagy anélkül, napnyugta és napfelkelte, táncok népviseletben és monoklis urakkal, múzeumok előcsarnokai és havas hegyek ormáról lerohanó síbajnokok stb., stb. Nem is beszélve autókirándulásokról, a szabadban elköltött fényes diner=vel, yachtok fedélzetén tartott napkúrákról, közben gyönyörű tájak és exotikus népek.

Hát talán vannak milliomosok, akik így utaznak, de rendes körülmények között ilyen utazásokat csak a könyvek lapjain és a filmvászonon lehet végbe vinni.

A valóságban — a mi körülményeink között élő ember — csak jó belső felkészültség árán tud utazni. De akkor tud.

Az első, amit tudni kell: miért akarok utazni?

Általánosságban akarom tágítani látókörömet? Művészeti tanulmányokat akarok tenni? Szűk viszonyok közül gazdagabb viszonyok közé akarok kerülni, és egy pár napig «urat» játszani? Érdekes embereket látni és hallani? Lelkileg elmélyülni?

Hiszen többé=kevésbé együtt is járnak ezek a dolgok, de akinek kevés a pénze és kevés az ideje, annak mégis csak külön kell választania a célokat egymástól. Minden megütközés nélkül megértem, ha valaki, aki egész évben szűk viszonyok között él, legalább egyszer egy évben, vagy akár egyszer az életben nagyúri módon szeretne tölteni egy pár napot: pihenni, jó kiszolgálást, társaságot élvezni, meg tapasztalni az élet kellemes oldalát.

Hát ez az utazás legdrágább formája. Ilyen módon maga az élet is sokba kerül; de már előzőleg megdrágítja a felszerelés, amelyre rendes életünkben nemigen van szükségünk, de amely nélkül az ilyen út kínossá és kellemetlenné válik, éppen nem élvezetessé. Jólszabott darabokból álló ruhatárra, megfelelő bőröndökre, ápolts külsőre és biztos fellépésre van szükség, ha nem akarunk állandóan az alacsonyabbrendűség tudatával küszködni. Rendes békeidőben be lehetett jelentkezni egy jó társasutazásba, hajóútra, tengermelletti tartózkodásra, vagy magaslati tartózkodásra. Ezeket különböző utazási irodák rendezték és — bár drágábbak voltak, mint ahogyan egy gyakorlott utazó beosztja magának — a gyakorlatlan és kényelemre vágyódó utas szempontjából mégis olcsók voltak. Persze önmagukban nem voltak olcsók. De hiszen itt most azokról volt szó, akik külön «szánni» akartak maguknak luxust. Kedves Magányos Nő testvérem, merem ajánlani, hogy — úgy nagy általánosságban — tégy elhatározást: mihelyt egyszer lehet: részt veszel ilyesmiben. Olyan

szép emlék egy életre, annyi biztonságot és tartást ad, hogy érdemes megkockáztatni, még ha — amint mondják — meg is koplalod az árát.

A társasutazásnak egy olcsóbb formája — a nélkül, hogy valamiképen sérteni akarnám a kegyeletet — a nagy zarándoklatokban való részvétel. Itt a vezetők arra törekszenek, hogy — némi nélkülözés árán — minél olcsóbbá tegyék a részvételt. Aki a fáradalmakat és nélkülözéseket igazán a vezeklés és bűnbánat szellemében fogadja, az a lelki kegyelmeken kívül, amelyeket nyer, végtelenül sok szépben és érdekesben részesülhet, amikhez máskor nem jutott volna hozzá. Igaz, legtöbbünknek még az is sokba kerül, de ismerek egyszerű embereket — cselédeket is —, akik több ízben jártak Mária-Zellben, Rómában, Lourdesban. Miért ne kuporgathatnál te is össze magadnak annyit, hogy megtehesd ez utak egyikét, legalább egyszer életedben?

Hogyha nem a kényelem, hanem a tanulás és kiegészülés vágya vezet, akkor végy részt annak a testületnek valamilyen központi rendezésén, amelynek tagja vagy. Ha tanítónő vagy, jelentkezéssel továbbképző tanfolyamra; ha lelki igényeid vannak (és úgy-e vannak!), ne sajnáld a pénzt valamely e célra berendezett rendház lelkigyakorlatán való részvételre. Ha turista vagy, vállalkozzál egy-egy nagyobb közös túrára. Ha iskolád rendez tanulmányi kirándulást, ne ijedj meg a fáradalmaktól, hanem tarts velük!

Tudom, vannak, akik azt mondják: nem szeretem az ilyen tömeges megmozdulásokat, inkább megyek egyedül, vagy kisebb társasággal. Ebből aztán az lesz, hogy a nagy tömeggel nem mennek, egyedül únnak, vagy félnek menni, a kisebb társaság pedig nem tudja összeigazítani az idejét és igényeit. Végül is otthon maradsz.

Ha úgy érzed, hogy társaságban tett utaidon már kellő biztonságot, bizonyos tapasztalatot és helyes «szimatot» szereztél, megkezdheted az egyéni utazásokat is. Készítsd el otthon a programmot alaposan: könyvekből, mások utazási tapasztalataiból, előzetes levelezés útján. Hasznos tanács: kis programmot készíts! A kezdő utasok rendszeren egész Európát meg akarják nézni egy hét alatt, — azt az egy hetet aztán jóformán a vonaton töltik. Kevés helyen is lehet sokat látni, ha az ember kellő felkészültséggel indul és elegendő időt enged magának az egyes helyeken.

Másik hasznos tanács: utazzál kevés poggyással. Jól átgondolva, kis poggyászban mindent vihet az ember, amire feltétlenül szüksége van, — ha semmi olyat nem visz, amire nincs szüksége feltétlenül. A szükségleteket pedig le kell szállítani a minimumra; érdemes inkább egyet-mást nélkülözni, mint örökké a poggyász rabjának lenni.

Mit jelent: szórakozni? Az időt kellemesen eltölteni. Kissé elszórni magamat: elszórni magamtól időmet, idegeimet, aggodalmaimat, fáradalmaimat. Vannak önnevelési törekvések, amelyek a «szórakozás» szót szinte törölni szeretnék az erkölcsi szótárból. Amit megengednek, az csupán a «pihenés»; azt is legszívesebben így fogalmazzák: egyik ideg- vagy izomcsoport munkáját felváltani egy másik ideg- vagy izomcsoport munkájával.

Ezekből származik aztán az az egyáltalán nem léleküdítő látvány, amikor a szellemi, sőt határozottan lelki életet élő emberek is egyetlen élvezetet ismernek: aludni. És képesek is rá, hogy átaludják az egész vasárnapot, vagy eltöltsék az egész nyaralási időt egyvégben való alvással, vagy naponheveréssel. A másik csoport éjjel-nappal programot hajt végre: alszik, sétál, kirándul, imádkozik, takarít, olvas, sakkozik, de mindezt olyan görcsösen, csak a saját beosztását érvényesítve, hogy az ember szinte érzi az akarat szüntelenül megfeszült munkáját — még pihenési napokban is — egészen addig, míg valamilyen módon be nem következik a csőd. Az ilyenekből lesznek a minuciózus pontoságú agglegénytípusok, akiket már az is izgat, ha a ceruza nem fekszik az asztal szélével párhuzamosan.

Persze, társadalmi életre az ilyen ember nem alkalmas. Nincsen benne semmi ruganyosság. Az embereknek maguknak is megvan a saját programjuk, és nem hajlandók az övéhez alkalmazkodni. Gőgjében — mert hiszen az ilyen nagyon tökéletesnek és jellemesnek tartja ezt a folytonos hajszát — inkább az emberektől fordul el, mintsem hogy a maga programján változtatna.

A szórakozás az idegzetnek tudatos feloldása a feszültség alól. Csinálok valamit, hogy elvonjam magam mindattól, amivel máskor szoktam foglalkozni. Persze, ennek a valaminek olyannak kell lennie, hogy lekössön, különben továbbra is azok azok a gondok és gondolatok fognak rajtam uralkodni, amelyektől éppen szabadulni akarok. A lovas, a vitorlázó, a síelő kénytelen odafigyelni arra, amit tesz, különben még az élete is kockán forog; közös zenélés, kártyázás közben oda kell figyelni, mert felbőszülnek a partnerek; kézimunkánál, olvasásnál oda kell figyelni, különben összekuszálódik a fonál is, de a história is. Vannak a szórakozásnak olyan nemei, amelyek nem ilyen értelemben kötik le a figyelmet, hanem érdekességükkel vonják el az embert saját gondolataitól: mozi, hangverseny, műtatványok, kávéház.

Világos, hogy a szórakozásokban csábító erő rejlik: elaltatják az ember felelősségtudatát igazi komoly kötelességeivel szemben, és mintegy eljásztatják vele az időt. Amikor ezt nagyon hangsúlyosan elismerjük, mégis azt szeretném neked ajánlani, kedves Magányos Nő testvérem: ne légy kegyetlen önmagaddal szemben a szórakozásokat illetően.

Persze, nagyon nehéz itt általánosságban beszélni. Magányos nő lehet egy dúsgazdag amerikai nő, akinek nincs egyéb gondja, minthogy szépítse magát és hajszolja a szórakozást. És magányos nő a heti X órát leadó hitoktatónő is, aki amellet még két-három egyesületet is vezet, komoly lelkiéletet él, és két-három szegény családot gondoz szeretetből és áldozatkészségből.

Hát én ez utóbbiakról beszélek, Testvéreim, ne gondoljátok, hogy akarattal mindent meg lehet tenni. Sokat lehet, igaz, de nem abban a formában, hogy csak tüzzük-hajtsuk a lelket, hanem: akarjuk lelkünket olyan állapotba hozni, és olyan állapotban tartani, hogy a szeme elé tárt jót meg is tehesse. A lovacska húzza a szekeret. Ha lassabban húzza,

reászólok, vagy meg is legyintem az ostorral. De végeredményben: nem a szidalom és az ütlegetés teszi a lovacskát munkaképessé, hanem az élelem és pihenés.

A Te lelkednek, törekvő, munkára=áldozatra jó lelkednek is szüksége van pihenésre, szórakozásra. Nézz körül, hogy mit is szeretnél tulajdonképpen? A szórakozásnak olyan jellegűnek kell lennie, hogy valami felváltódás menjen végbe az idegekben. Ha tanítónő, hitoktatónő vagy, akkor persze, hogy az egésznapis beszéd és az emberek között való forgolódás ellensúlyozására magányra, olvasásra, kézimunkára vágyódol.

Ha egész nap irodában ülsz, akkor értem, hogy vasárnap járni, korcsolyázni, síelni, túrázni akarsz. Az sem baj, ha olyasmire van kedved, amit könnyen ki szoktak figurázni azok, akiknek más irányú lelki vagy szellemi kielégülésük van, és nem elég igazságosak ennek meggondolására. Egy vidéki nagyobb városban nagyon megítéltek egy zongora=óraadásból élő idősebb kisasszonyt, mert minden délután kettőtől négyig beült a kávéházba ujságot olvasni. Istennem, én oly jól megértettem! Egész nap idegen emberek között élt, a lehetőségig alkalmazkodni kellett hozzájuk, nehogy rosszindulatukat magára vonja. Óráról=órára futkosott, hogy sehol el ne késésék, mindenütt szólt egy pár szót, hogy megmaradjon «tanárnő» és «úrinő» nimbusza, de sehol annyit, hogy akár tanítványának, akár magának idejét komolyan elveszítse. Délelőtt takarított, bevásárolt, főzött, mosott=vasalt, varrt és foltozott magára, szerényen (jaj, de szerényen!) megebédelt, aztán rövid pihenés után felöltözött és elment a kávéházba. A kávéházba, ahol barátságos meleg, fényes tükrök, kényelmes zsöllyék fogadták, ahol csinos szobaleányok kikapkodták kezéből az ernyőt, táskát, ahol megvolt a saját fenntartott helye, ahol — bár mindennap ugyanazt az ötvenhat filléres feketét itta — harsányan megkérdezték: méltóztatik parancsolni? —

ahol az ujságos eléje rakta a külföldi ujságokat, amelyeket az ő tanítványainak mamái meg sem értettek volna. Aztán jött a kávécska: forrón, illatosan, hozzá vagy utána finom mákos=fonottas (még egész forró, most hozták éppen!) — Istenem, miért kellene rossz néven venni egy önmagát fenntartó öreg nőtől, hogy ennyi uraságot meg tudott venni magának nem egészen egy pengő árán? Miért nem vagyunk megértőbbek egymással és — önmagunkkal szemben? Miért gondolod, hogy Neked csak dolgoznod és — aludnod szabad, és miért csodálkozol, ha az ilyen életmód egyszer csak kellemetlen vénkisasszonyt csinál belőled?

Ujj. A magányos nő lelki élete.

A meg nem ismert igazság.

A csöd.

Krisztus misztikus teste.

Az Egyház megszenteli a hívőket.

Az ima.

A szentségek.

Az Egyház tanítja a hívőket.

A lelki olvasmány.

Az elmélkedés.

Az Egyház kormányozza a hívőket.

A cselekvő energia.

A fékező energia.

Az irányító.

A haladás titka.

Azon a napon.

A meg nem ismert igazság.

Most valami nagyon szomorút gondolsz! «Az én lelki életem . . .» és legyintesz a kezeddél és egy lemondó sóhajjal így szólasz:

«Zárdában jártam iskolába. Szerettem volna apáca lenni én is, de a szüleim nem engedték — vagy később magam sem akartam. Ma sokszor gondolom, hogy talán okosabb lett volna. De most már késő. Így a világban meg nem lehet az ember nagyon valóságos, mert akkor kinevetik és hát különben sem . . .»

Vagy: «Fiatal leány koromban vallásos voltam. Mindent megtettem, amit mondtak: ahányszor új templomba mentem, mindig hármat kértem, minden kedden imádkoztam a Szent Antalhoz, meg mindenkihez, aki segíteni szokott — és mégsem sikerült, amit akartam —, hát most abbahagytam mindent.»

Vagy: «Én nem vagyok olyan nagy katolikus. Engem nem úgy neveltek. És én azt nem is szeretem. Az ember éljen tisztességes, becsületes életet, menjen el a templomba, amikor szükségét érzi, vagy imádkozzék a szabad természetben, ha ott jobban tud. És bizony ma már úgy vagyok, hogy látom: sokkal jobb dolguk van azoknak, akik nem voltak olyan nagyon is tisztességesek, mint én. Mi hasznom belőle, hogy olyan nagyon komolyan vettem az életet!»

Akik így gondolkoznak és beszélnek, azok sohasem tudták, mi a vallásosság, sohasem tudták, mi a lelki élet. Megláttak valamit, *valami egészen külsőségeset* és még amikor a morális cselekedeteket végezték is, tudat alatt azon járt az eszük, hogy az valami-

képen «jövedelmezni » fog. Az így gondolkodókból alakul ki a magányos nők egyik — talán nagyobbik csoportja.

De igen tekintélyes azok száma is, akik már megpróbálkoztak önmagukon túlemelkedni, az egész világgal szembeszállni, akik elkezdtek hajnalban kelve misére menni, szegényeket, egyesületeket látogatni, — de aztán egy idő múlva elfáradtak, elcsüggedtek, csalódtak magukban, a papságban, a munkában, magában a lelki életben és — nyílt lázadásban, vagy csendes elkeseredésben, vagy tán hűségese, bár fájó rezignáltságban, de — valamilyen formában azt állapítják meg magukban, hogy csődbe jutottak.

Akár az egyik, akár a másik csoportba tartozol, testvérem, most, amikor eljövendő egész életedet el akarod rendezni, komolyan szembe kell nézned ezekkel a kérdésekkel és bátor kézzel megfognod a dolgot. Mi ennek a szomorú tünetnek a magyarázata?

Lelki életem «kegyelmi életet» értünk, vagyis a léleknek kapcsolatát a teremtető, megváltó, megszentelő Úristennél. Ez a kegyelmi élet bizonyos főgyökerekből táplálkozik, amelyek mindenkinél egyformák. A finomabb részletekben azonban, életkor, tanulmányok, állapotbeli kötelességek stb. szerint különbözőképpen működnek. Bizonyos fokig különbözők az igények is minden ember vagy embercsoport lelkében. Más táplálékot kíván a gyermek és mást az ifjúság, másban nyugszik meg az öregkor, más lendíti hősi cselekvésre a férfiembert, más ad erőt az anya áldozatosságának és önátadásának. Magyarországon hála Istennek van még kötelező hitoktatás, azonkívül az ifjúság nevelése hála Istennek igen sok helyen szerzetesek kezében van. Azért az ifjúság lelki gondozása úgy nagyjában megfelelő. De van egy hátránya is ennek az állapotnak: az emberek ily módon nem szokják meg, hogy lelki életük fejlesztéséért maguknak is kell küzdeniök, fáradniok

és áldozatot hozniok. A legtöbb ember lelki élete megmarad az iskolai fokon. Az ifjúság lelki életéről ma már egész sereg könyv is gondoskodik. Az asszonyok és anyák lelkülete állandó témája a jövő nemzedékért aggódóknak. Nemigen ismernek azonban lelki könyvet, amely a férjhez=nem=ment nők speciális lelkületére, nehézségeire, lehetőségeire volna különös tekintettel. Itt magadnak kell a meglevő lelkitáplálékból kiválogatnod a neked valót. A magányos nőről általában úgy szokás beszélni, hogy *nem* asszony, *nem* apáca, *nem* fiatal leány és *nem* férfi, tehát ne viselkedjék úgy, mintha ezek valamelyike volna. Csakhogy csupa „nem”=re nem lehet gerincet adó életfilozófiát és tartalmas, boldogító lelki életet építeni.

Igy hát nem csoda, ha elsorvad annak a lelki élete, aki nem ragadja kezébe egészen határozottan saját irányítását.

Az Isten az ember lelkében önmagából küldött a földre szikrát, ennek a szikrának immár megnagyobbodva és lánggra lobbanva: mindenkinek világítva és melegítve; tudatosan és szabad akarattal vissza kell találnia az Istenhez, az Örök Fényhez. *A lelki élet pedig mindazon tevékenységek összessége, amelyek ezt a szikrát védik, óvják, élesztik és Istenhez való visszatérésének minden akadályát elhárítják.* A mennyország nem „jutalom” azért, mert a szikra élön és fényesen visszatér az Örök Fényhez, hanem *maga ez a visszatérés, az Istennel való egyesülés a mennyország.* Ha bíztat is az örök jutalom, mégsem azért élünk lelki életet, mert ezért a túlvilágon „kapunk” valamit. Még sokkal kevésbbé azért, mert az itt a földön előnyös.

Mégis: Az Isten teremtett bennünket és pedig azért, hogy őt megismerjük, szeressük, neki szolgáljunk és ezáltal üdvözöljünk; ez a mi megkerülhetetlen életfeladatunk. Aki felismeri és vállalja, az megkapja az örök boldogságot, azonban már itt a földön is megízleli a mennyországot: élete elrendezett, cél=

tudatos, tartalmas, sok nehézség, esetleges szerencsétlenségek mellett is, boldog élet lesz.

Az Úr Jézus több példabeszédben rámutat arra a rejtett gyöngyre, az elásott kincsre, amelyre, aki rátalál, mindent elad, csak hogy megszerezhesse. Világos, hogy aki megismerte, *mi az Istennel egyesült élet, mi a Jónak, Szépnek, Igaznak megismerése, szerete, szolgálása* — az nem hagyhatja többé ott ezt az életet —, azt örökre fogja a *religió*, a kötelék: az Istenhez kapcsoltságnak, az Istenhez tartozandóságnak boldog tudata. Aki ezt a köteléket valamiért nem ismerte meg helyesen, vagy egyáltalán nem ismeri, annak az élete céltalan, üres, boldogtalan, ha ez kívülről nem is mindig látható. Minden emberre áll ez, de a családos ember előtt egyideig elmosódhatik: közelebbi, földi célok foglalják el a lelkét. Persze, csak egyideig: egyszer mindenki ráébred, hogy hiábavalóságok hiábavalósága volt minden. A magányos nő azonban még élete virágjában, emberkora teljében rá jön erre az igazságra, éppen ezért jobban nyugtalanítja és zavarja, ha életének ez a legnagyobb problémája gyökerében megoldatlan . . .

De ha egyszer nem ismerte meg a lelki élet szépségét vagy kötelező voltát, akkor Isten nem is várhatja el tőle, hiányaért nem is teheti felelőssé! Nem tudta jobban, — miért kellene ezért bűnhődni?

Gondolj, Testvérem a fizika, az egészségtan stb., stb. törvényeire: a törvény nemismerése nem ment fel a törvény következményei alól! Ha megeszem a mérges gombát, hiába nem tudtam, hogy mérges. Ha nem levegőzőm, nem táplálkozom, nem edződöm, hiába hivatkozom rá: nem tudtam, hogy ettől tüdővésztes leszek. *Azért van eszünk és akaratunk, hogy meismerjük, felkutassuk és megtartsuk azokat a törvényeket, amelyek szabályozzák és ezáltal fenntartják testi-lelki életünket.*

Hát ennyit az első csoportnak: Nem vagy vallásos? — igyekezzél vallásossá lenni. Keresd az Istent,

kutasd az ő utait, tanulmányozd törvényeit. Nem hiszel? Mit tettél a hit megszerzésére? Olvasol komoly vallásos könyveket? Kéred az Istent naponta, hogy világosítson fel, mutassa meg neked az *Igazságot*, láttassa meg veled Szépségeit, vezessen Jóságának szent utain?

Mennyi időt fordítasz rá, hogy megismerd az egészséges élet törvényeit, a jó gazdálkodás, a helyes viselkedés törvényeit! Jól teszed! Csak éppen arra nem találnál időt és erőt, hogy az Úr Istennel való egyesülés törvényeit megismerd?

Voltál-e valaha lelkigyakorlaton?

Testvérem, akár hiszel, akár nem: egyszer meg fogsz jelenni az Örök Bíró előtt és számot adsz róla, hogy kerested-e és milyen módon kerested Őt?

De addig is tudd meg: elrendezné és tartalommal töltené meg életedet, ha — becsületesen keresve — megtalálnád az Istent!

Ez mind igaz, mondod magadban Testvérem. Így gondoltam valamikor én is, és éltem bensőséges, szép vallásos életet. De aztán minden megváltozott. Különböző embereknél különbözőképpen változott.

Az egyik: Aggályossá lettem. Életem állandó vadászat a bűnökre, nem merek olvasni, beszélni, nevetni; mindenhol a bűn leselkedik rám. El kellett dobnom az egészet, mert nem tudtam tőle élni!

A másik: Nem hiszek többé magamban és elhatározásaim komolyságában. Egyáltalán nem vagyok aggályos, hanem elfogulatlanul nézem magamat: nem haladok semmit. Harminckét éves vagyok, és lelkiileg ugyanott állok, ahol huszonkét, huszonegy vagy tizenkilenc éves koromban voltam. Nem azért látom így, mintha alázatos volnék és a kisebb bajokat is nagyoknak látnám, hanem mert reálisan nézem magam, és látom, hogy nem fejlődtem.

Egy harmadik: Szürke lett körülöttem minden. Lelki életem azelőtt tele volt megismerésekkel, eseményekkel, mondhatnám: szenzációkkal. Most kopott vagyok és mindent kopottnak látok. Akármilyen erőfeszítéseket teszek, hogy visszaszerezsem a régi állapotot, nem sikerül. Most már nem is próbálkozom . . .

Sokan sokféleképpen magyarázzák a megkezdett és abbahagyott lelkiéletet, de minden magyarázat mélyén egy dolog bújik meg: elfáradás, elcsüggedés, lelki kifosztottság, csőd. De Testvéreim: aki a Sarkcsillag szerint tájékozódik, az nem hibázza el útját. Ha mégis eltévedtél, akkor nem a Sarkcsillag fény lett rossz helyen, hanem más csillagot néztél Sark-

csillagnak. Nem a Sarkcsillag a hibás! Te tévedtél valamiben!

Például ebben: a lelkiéletnek *nem lényege*, hanem csak egyik kitevője a bűnnel való harc. Gondold el ilyenformán. Kertet örököltél s eddig nem törődtél vele, egy szép napon elhatározod, hogy amúgy igazában birtokba veszed, magadévá teszed. Amint meg nézed, látod, hogy kerítése rozoga, felveri a gyom és dudva. Ami nő benne hitvány, silány, férges jószág. Természetesen nekiállsz és elkezded gyomlálni. Nappal=éjjel, arcod verítékével dolgozol. A gyom mindig újra nő. Újra gyomlalsz, és gyomlalsz és gyomlalsz, már a legkisebb levélkéjében is felismered és szaggatod a gyomot, még sincs örömed a kertedben. Miért?

Hát a kertben más teendő is van, mint gyomlálni! Itt *ásni kell, meg ültetni*, mégpedig szépen kigondozott, hasznos terv szerint; itt öntözni kell, meg permetezni! Rendbehozni és szépen kifaragni a kerítést, *virágokat kell ültetni* és nyugvószékeket elhelyezni, utakat jelölni ki és szökőkutat állítani . . . Ha közben közben gyomot lát az ember azt mindig újra kitépi, de nem csügged el tőle és nem mondja hogy nem volt érdemes bajlódni az egészszel! Mikor aztán eljön «akit a te lelked szeret», megpihen a kertedben, és te örvendve mutatod virágaidat és kínálsz gyümölcsöket és nem fárasztod vendégedet és magadat azzal, hogy folyton felugrasz, szaladozol: hátha még benne felejtettél valahol egy kis gyomot!

És Te, másik Testvérem; aki becsületesen érzed, hogy nem fejlődöttél! Mióta is nem fejlődöttél? Igen: tizenkilenc, húsz éves korodban ugyanott voltál, mint most. És most mennyi vagy? Igen: harminckettő, harmincnégy . . . Tudod-e, hogy asszonytestvéreid mivel töltik ebben az időben életüket? Világrahozzák a négy=öt=hat gyermeküket. Foglalkoztál már pici gyerekekkel úgy reggeltől estig? Nem is estig, hiszen éjjel is gondoskodni kell róluk! A haj-

nali órától kezdve a másik hajnalig minden perc ad valami elfoglaltságot: etetni, fürdetni, altatni, *sétáltatni*, főzni, mosni, vasalni, foltozni rá! Nem, nem: hiába minden, nem marad itt idő lelki elmélyülésre. Minden pillanatot elnyel a jelen. Milyen boldogtalan lenne az az anya, akinek ezalatt folyton az járna a fejében: vajjon haladtam-e most lelkileg? Mit fejlődtem, mit kellene tennem a lelki elmélyülésem, nagyobb műveltségem, mélyebb kultúráim érdekében? Azért — úgy látom — az Úristen úgy rendezte a fejlődés menetét, hogy a nő húszéves korától harmincéves koráig alig látszik fejlődni lelkileg, szellemileg. Tízennégytől húszig rohamlépésben megy előre, szinte a teljes érettségig. Aztán mintha megállna. De csak egy időre!

Te is magadban hordod az összes édesanyai ösztönöket, ha nem mentél is férjhez. Ne csodálkozzál, ha fejlődésed menete az általános női fejlődés. Nem mentél férjhez, nincsenek gyermekeid, de azért ösztönös világod nem lett más. Lehet, hogy hivatalodban ontottad pazaron anyai ösztönödet: önzetlenül, lelkesedéssel, önfeláldozással szolgáltad előjáróidat, hivatásodat. Lehet, hogy az Úristen ügyét választottad: hitoktató nő vagy, tanítasz, egyházközségi vagy más hitbuzgalmi munkát vállaltál és igazán (talán egy kicsit keserűen is) mondhatod: nem kímélted magad. Mindent vállaltál, mindent végeztél, mindenbe beleadtad a lelkedet, nem kértél jutalmat, nem kértél elismerést, *csak azt remélted, hogy munkás életed tetsző lesz az Úristennek. És íme, most itt állasz üres kézzel: úgy érzed, elhanyagoltad a lelkedet, belső életedet, — ott vagy, ahol tíz-tizenkét évvel ezelőtt voltál.*

Ne légy büszke erre az áldozatos, nagylelkű tizenkét esztendőre de ne is csüggedj el lelki stagnálásod miatt. Egyszerűen az történt, ami minden asszonytestvéred életében: fiatal anyja voltál ügyeidnek, erre ment el az erőd. De tévedés nem azt hinni, hogy ezalatt lelkileg nem haladtál. A most következő években meg fogod látni, hogy ezek az esztendők meny-

nyire a töltekezés esztendei voltak. Egyszerre jelentkezni fog újra a lelki éhség: olvasni, tanulni, pótolni akarsz. És amikor hozzáfogsz, meglátod, milyen mássá lett a szemed, milyen mássá az ízlésed, milyen érett az ítéleted, mennyivel realisabban látod magadat, mennyivel irgalmasabban felebarátodat, mennyivel gyakorlatibban a feladatokat, és milyen bízón fogod most meg az Úristen kezét. *Nem múltak el hiába az évek, ne aggódjál, csak életednek egy másik szakára készültél fel alattuk . . .*

És Te, harmadik! Hogy szürke lett körülötted minden? . . . Nincsenek lelki életedben események? Hát igen, ez nem kellemes dolog. De nem gondold, hogy ez nemcsak a lelki életben van így? Lám gyerekorunkban a legfinomabb csemege volt számunkra a szentjánoskenyér, meg a medvecukor; nincs a világnak az a csokoládéja, amely ma oly finom volna számunkra, mint akkor ezek. Egy magunk elé állított zsámoly vagy székhely teljesen megfelelt tüzes paripának, úgy száguldottunk abban a fáskosárban, amit mögéje kötöttünk, hogy ma a legújabb márkájú remek autó sem tud röpténi úgy bennünket . . .

Hogy ostoba gyerekek voltunk? Nem! Fiatalok voltunk. És amíg fiatalok vagyunk, mindnyájan találunk olyan barátokat, amilyen még sohasem volt ezen a világon. Hogy rossz jegyet kaptunk miattuk magaviseletből: semmi. Hogy otthon megbüntettek, mert már megint elsétáltuk velük az időt: semmi. Elfelejtettünk ebédelni, nem akartunk lefeküdni, kilométereket gyalogoltunk, csakhogy még egy kicsikét, egy icikét-picikét a barátnőnkkel lehessünk. Ma már nincs az a művészi előadás, nincs az a gyönyörű könyv, nincs az a nagy ember, aki olyan nagyfokú szellemi gyönyörűséget adhatna, mint azok a beszélgetések akkori egyetlen és örök barátnőnkkel.

No, és Ő, Aki hetedikes volt, vagy hadapród, vagy a mi tanárunk, vagy — felnőttébb korunkban — az a valaki, akivel az életünk majdnem összekapcsolódott! Milyen gyönyörű volt a hangja, a mosolya!

Hogy tudott nézni, a bokáját összeverni! Milyen jelentős volt minden szava!

Ó, ha az embernek ma egy fiatal teremtés lefesti ezt az Őt és azt a sok sejtelmeset és gyönyörűt, ami Őt körülveszi . . . és aztán bemutatja nekünk, mint jóakaró néninek ezt az Őt! . . . hát bizony sok jóakarat és ügyesség kell hozzá, hogy a fiatalok meg ne lássák megnyúlt arcunkat . . .

Aztán következik a «csalódások» ideje. Mit jelent csalódni? Az, aki csalódik, szereti azt mondani, hogy az a valami, vagy valaki «megváltozott»! Pedig az igazság, Testvérem, az, hogy *Te láttad* a dolgokat, eszményeket és embereket *másnak*, mint amilyenek valóban. Szébbnek=e? Jobbnak=e? Nem biztos, — *másnak*. Most olyan helyzetbe kerültél, hogy megtanulod olyannak látni őket, *amilyenek igazán*. Csúnyábbak=e így? Rosszabbak=e így? Nem biztos, — de Neked fáj, hogy mások és azért haragos vagy és elkeseredett.

A gyermek első nagy csalódása, hogy a karácsonyfát nem az égből hozta repülve fényesszárnyú angyal . . . De vajjon a karácsonyi ajándék csúnyább és rosszabb=e attól, hogy nem angyal hozta, hanem sovány és gondterhelt szülők hónapokon át vonták el maguktól a filléreket, hogy a gyerekek legyen hajas babája és egyik álmatlan éjszaka mellé sorakoztatják a másikat, hogy minden dió meg legyen aranyozva a fán és minden fodrocska fel legyen csipkézve a babaszobában! Ó, igen, lehet, hogy valaki toporzékolva siratja a maga csillogó illúzióját pedig a szürke valóság tulajdonképpen sokkal szebb, mélyebb, hősiebb, szentebb annál, — csak neki még nincs rá szeme, hogy ezt meglássa.

Ha ez így van minden téren — éppen csak a lelkiélet volna kivétel? Hidd el, az a hősie odaadás, amivel fiatal leánykorodban az Úristen felé közeledtél, az az érzelmi elmélyülés, amely vallásos gyakorlataidat kísérte, az a nagyszerű megújulás, amely csak úgy áradt belőled egy-egy beszéd hallatára, az a

sok esemény, amely oly gazdaggá tette lelki életedet, mindez még nem volt az igazi valóság, ez még nem Te voltál, csak az ifjúságod. Láttál apácákat, akik «szentek» voltak, papokat, akik «lángeszűek» voltak, kongregációkat, klubokat, egyesületeket, akik hivattak voltak a világot megváltani, mégpedig azonnal és kizárólag ők. Olyan nagyszerű lelki könyveket olvastál, amelyeket a világ nem látott még, énekeket hallottál, melyek a sziklákat is megindították volna . . .

. . . Mindez ifjúságodban volt. Most olyan apácákat ismersz, kik fáradt kis tanítónők, olyan papokat, akiket szeretnél másokna kismerni; olyan könyveket, amelyekben nincs benne minden, és ami van, nem mind jó, olyan éneket, amely bizony messze van a tökéletességtől . . . Miért? Az egész világ megváltozott? Vagy benned van a hiba? Erőszakot kellene tenned eszedben, hogy a zsámolyban tüzes lovat láss, az emberekben szenteket, az intézményekben utolérhetetlen tökéletességeket, magadban pedig: zsenit, hőst, szentet. Kell ezt? Lehet ezt?

Nem, nem hazudhatunk magunknak. Sőt örülünk kell, hogy most már a valóságnak megfelelően, helyesen, reálisan látunk. Most kezdődik az igazi tudás, az igazi érzés, az igazi munka.

Eddig kiskorú voltál. Úgy láttál mint gyermek, úgy éreztél, mint gyermek. Most nagykorúvá lettél. Ez szebb és nagyobb dolog. Csak éppen maga a folyamat nehéz kissé. A lélek borzong és lázadozik, mint ahogyan a kis madár fázik, amikor tollruháját változtatja, vagy a kisgyerek, amikor nőnek fogai. De ki akarna lemondani a fogairól csak azért, hogy ne kelljen éreznie a fogzás fájdalmait, vagy a nagykorúságról, csak hogy ne kelljen reálisan látni az életet?

A nagykorú ember lelkiélete nem lehet valami tehetetlen nosztalgia egy el nem ért, vagy el nem vállalt állapot után. «Ha én apáca lettem volna . . .», «olyan, mint egy apáca . . .» ezek nem kíváncsok

formulák világi ember számára. Akinek apácának kellene lennie, aki apácaságra vágyódik, az legyen apáca. Győzze le függetlenkedési vagy másirányú vágyait, és legyen azzá, aminek előkelőségét szeretné, de a terheit viselni nem akarta. A világi nő pedig legyen világi nő, — de ebben aztán igyekezzék tökéletességre.

A nagykorú ember lelkiélete ne legyen pipiskedő készülődés egy olyan jövőre, amelynek már régesrégén jelenné kellett volna lennie. A lelki élet kezdete igenis legyen a lelki szabadságharc; de a szabadságharc célja: *elérni az Isten fiának szabadságát*, hogy Istennek kedves, hasznos, *szép életet élhessünk*.

Nem a szabadságharc a cél, hanem a *felszabadított és munkára fordítható élet*. Olyanformán képzelem a lélek gondozását, mint a testi életét. A kisbabát megmérjük minden étkezés után: eleget evett-e; hetenkint: eleget gyarapodott-e? Jegyezzetjük a centimétereket: eleget nőtt-e? Minden holmiciskáját mosogatjuk, nehogy valami fertőzést kapjon; ellenőrizzük álmát: elég volt-e? Óraszám tologatjuk friss levegőn, napfényen, fürdetjük, tornáztatjuk, egy egész nem is elég rá, hogy gyarapodását szolgálja. A felnőtt ember természetesen szintén eszik és alszik és levegőzik, — de ez nem lehet többé főszempont az életében, — akinél az, az vagy beteg vagy hypochonder.

Nagykorú lett a lelked : most már Istenért és felebarátért való munkára kell használnod azokat az energiákat, amelyeket eddig csak növekedésre és gyarapodásra használtál. De ha becsületesen dolgozol, érdekes dolgot fogsz tapasztalni: lelki-erőkészleted munka közben nem fogyni, hanem gyarapodni fog, adakozás közben gazdagodni fogsz ; és akkor szerezted magadnak a legtöbb jót, amikor Isten és a felebarát kedvéért teljesen megfeledektél magadról.

Krisztus misztikus teste.

Minden korban a kereszténységnek más=más igazsága világít be jobban a lélekbe. Szentatyánk és nagy elődje a mostani ember számára Krisztus misztikus testének tanát állítja előtérbe.

Hogy mit jelent ez a tan, annak — a Szentatya enciklikájával az élén — ma már egész irodalma van. Lényege, hogy az egyes ember nem áll izoláltan az életben, és az egyes nemzetek sem. Mindnyájan egy család vagyunk, sőt nemcsak egy nagy család, hanem *egyetlen test*, melynek közösek a funkciói: egy a vérkeringése, egy a lélekzetvétele, egy az egészsége, egy a betegsége. De mint test sem független, amely szabadon rendelkezne maga fölött: *ez a test Krisztus teste*. Krisztus kíván tovább élni benne. Ő a feje ennek a testnek, tehát méltónak kell lennie Krisztushoz: egészségesnek, szépnek, lélekkel, szellemmel telítettnek, megváltottnak, megszenteltnek.

A test ezernyi parányból, molekulából, plazmából áll, ha ezek közül egyetlenegy is beteg, lázas, elkorcsosult, halott, azt megérzi az egész szervezet. Ezt persze az emberiség óriás testénél nehéz elképzelni. De az orvostudomány mutatja, hogy az orvos például vérvizsgálattal, esetleg minden panaszszó nélkül, sőt talán tiltakozás ellenére is megállapítja: valahol valami betegségnek *kell lennie* a testben, mert a vérkép rossz. Lám, a beteg érzőidegei tompák voltak, nem vettek tudomást a betegségről... de a vérben nyoma van mégis.

Ha a mi érző idegeink tompák is, ha szándékosan becsukjuk is szemünket és fülünket: *az egész emberiség egyetemessége megérzi a legkisebb betegséget is* (akár bűn a neve, akár butaság), ami valahol fellép az emberiség nagy testének bármely elrejtett

részén. Nem mindegy, hogy hány ember él és hal nyomorban, éhségben, korlátozottságban, testi-lelki fertőzöttségben, bűnben, sötétségben.

A testi életre vonatkozólag jól tudjuk: a gyomor csak a tudatos érzéklés szerint nem veszi tudomásul, hogy van-e valami baja a lábnak, — de a valóságban azonnal elromlik az étvágy, ha nem járkal a láb; az agy megszünteti a gondolkozást, hogyha a karoknak túlságosan nehezett kell cipelniök; ha az orr rossz levegőt kénytelen szívni, akkor a gyomor nem indítja el azt a nedvelválasztást, amely szükséges az egészséges táplálékfelvételhez . . .

Ma már tudjuk, hogy ha a rossz rizstermés miatt Kínának nincs felvevő pica, Európában megállnak a gyárak; ha Európában dúl a háború, Braziliában karhatalommal kell kiirtani a gyapotfákat, a tengerbe dobálni a kávérakományokat.

Ami áll a test életére és áll a világ gazdasági életére, az áll az egész emberiség higiéniájára, áll a szellemi és lelki világra is. Amíg él egy maláji vagy hottentotta, aki nem veszi tudomásul, hogy a lepra ragályos, addig mindig fennáll a veszély, hogy most vásárolt puha keleti szőnyegem élő=halottá teszi gyönyörű gyermekemet. Amíg van felelőtlen, komisz, önző, kapzsi, élvhajászó, parázna, tolvaj, hazug ember a világon (és minél többen vannak, annál inkább!), addig az egész emberiség és minden egyes ember külön-külön ki van téve brutális, ravasz, lelketlen, aljas megtámadtatásoknak és bántalmazásoknak. A léleknélküliség, az istentelenség, az erkölcsnélküliség mindenki számára közveszély, mert olyan mint a láb; nemcsak hogy elnyeli a gyanútlanul közeledőt, hanem állandóan terjed, földrajzilag is, de betegségterjesztő miazmái útján is.

Mármost a Krisztus misztikus testének tagja vagy Te is. A Te «egész»=ségedtől is függ annak az egészsége, és az egész test egészségétől függ a Te egészséged is. Ha a testben valahol betegség van,

hogyan rohanak oda az összes piros vérsejtecskék, hogy kiküszöböljék, kioperálják, kigyógyítsák a beteg részt!

Ha valakinek egy érzékszerve elromlik, hogy igyekszik pótolni egy másik érzékszerv a funkcióját: a látás a hallást, a tapintás a látást stb. Mindenki, aki van, és minden, ami van: összefügg egymással, gyengíti vagy erősíti egymást, gyógyítja vagy öli egymást.

De az emberiség más, az emberiség több, mint egy finoman összeilleszkedő, vagy felnagyított test. Az emberiség az Egyház tanítása szerint a továbbélő Krisztusnak, a megváltásunkért emberi testet öltött Második Isteni Személynek misztikus teste. Ennek a magyarázata olyan teológiai tudást kívánna tőlem, amellyel nem rendelkezem. De mi nők a szavak atmoszférájából is meg tudjuk érezni, amit a szavak értelme nem magyaráz meg nekünk. Mi át tudjuk venni az Egyháznak ezt a tanítását az Úr Jézusnak szavaiból: «Amit egynek teszték a legkisebbek közül — nekem teszitek», — megértjük abból, hogy az Oltári Szentséget rendelte számunkra ételül és italul, — megértjük Szent Pál szavaiból, hogy «Krisztus éljen» bennünk, — megértjük az Egyház mindenkor tanításából.

Az emberiség nyomorában, butaságában, bűneiben mindig újra ez a misztikus Krisztus-test szenved, vérzik, botladozik a kereszt súlya alatt. A nagykorúvá lett lélek törvénye: odalépni a szenvedő Krisztus oldalára és megakadályozni szenvedését; Veronika kendőjét nyújtani a kereszttúton járónak és olajjal kenni sebhelyeit. Mindenekelőtt pedig természetesen: azon lenni, hogy magunk oda ne álljunk a *feszítsd meg*-et üvöltő tömeg, a gyáván megfutó tanítványok és a kínzóeszközöket forgató pribékek közé.

A nagykorúvá lett ember tudja, hogy felelős Krisztusnak az egész emberiségért: a szegény ember nyomora, ostobasága, megbízhatatlansága

ugyanúgy mindnyájunk bűne, mint a gazdagok pöffeszkedése, gőgje és szívtelensége.

Hogy miért a mi bűnünk? Mert nem tettünk ellene semmit; mert a saját önzésünkkel (minél olcsóbban vásárolni, minél jobban kihasználni) vagy a vagyon előtti gyáva meghúzódással és behódolással részt vettünk előidézésében.

A bérálás szentségében a lelki nagykorúság kegyelmeit kaptuk, most már be kell állítanunk a lelkünket arra, hogy teljes erőnkkel — kiki tehetsége szerint — részt vegyen az Egyház munkájában.

Hogy miben áll az Egyház munkája itt a földön? Tanultuk a katekizmusban:

Az Egyház munkája a földön: befejezni Krisztus megváltó munkáját, felszabadítani az embereket a földi élet méltatlan járma alól, a lelkeket Istenhez vezetni. Ezt a munkát az Egyház hármasság tevékenységben végzi: *megszenteli, tanítja és kormányozza híveit*. Ebbe a hármasság munkába belekapcsolja a világi híveket is. Téged is, Testvérem. Az eszközök és módok különbözők, de az Isten országán való munka valamilyen formában mindenkire kötelező. A családanya gyermekeit hozza az Egyházon keresztül Krisztusnak. A magányos Nőnek «kiterjesztett anyaságban» ki kell árasztania segítő készségét, anyai szeretetét mindenkire, aki valamiképpen reá szorul és akit az Isten útjába küld.

Az Egyház megszenteli a híveket.

Hogyan is tanultad a katekizmusban: mivel szenteli meg az Egyház a híveket? Imával, szent-ségekkel és szentelményekkel. Ezek közül elsősorban az ima az, amelynek gyakorlásával a híveknek — Neked is — mennyei atmoszférát kellene teremteniök itt a földön. Az ima az angyalok és szentek állandó foglalkozása az égben, itt e földön is úgy kellene, hogy a hegyek visszhangozzák és «örvényörvénynek kiáltsa» az imát és szent éneket, amivel Istent dicsőítjük.

Úgy-e milyen idegenül hangzanak nekünk ezek a szavak!... Számunkra az ima csak «kötelesség» szokott lenni, amelyet jól=rosszul elvégezünk, mert hát tudjuk, hogy majd legközelebbi gyónásunk alkalmával első kérdés lesz a lelkünkhöz: minden-napi imáimat elvégeztem-e? Vagy azért imádkozunk, hogy valami kérésünk teljesüljön.

Pedig az Egyház arra akarja a híveket ránevelni, hogy az ima anyanyelvük legyen, amelyen a lélek a maga Isten felé áramló életét, érzelmeit, elhatározásait könnyedén tudja kifejezni és kiélni. (Mert amit nem fejezünk ki, az elsorvad és elsenyved a lélekben.) Az imával kell Istent Urunknak megvallanunk, előtte hódolnunk, hozzátartozandóságunk fölött örvendoznunk, védelmében bízunk, a magunk gyarlóságára ráébrednünk, szándékos lázadásainkra rádöbbennünk, méltatlanságunkat megvallanunk, javulásunkat megfogadnunk, az ember-testvérünkhöz való viszonyunkat rendeznünk — szóval: Isten előtt élrünk. *Ez az ima.*

Hogy ezt a gazdagságot igazán feldolgozhassuk, az Egyház az év különböző szakaiban más-más gondolatot és érzelemkört állít elénk. A vasárnap meg-

szentelésével a heteknek ad természetfeletti ritmust, és magát a napot megszentelt napszakokra osztva a szentmisét teszi az élet centrumává.

Az Egyház nemcsak utat mutat, hanem erőt is ad: hatalma van olyan erőket árasztani, amelyek felülmúlják a mi akarati erőnket, a nevelő szuggesztív erőit, a megszokás gépies erejét. Földön=*túli* ember=*feletti*, vagyis kegyelmi erőket közvetít nekünk *Krisztus=rendelte jelekkel, Krisztus=adta hatalommal*. Ezek a szentségek.

A szentelmények pedig a hétköznapiok használati eszközeit kapcsolják Istenhez. Az Egyház megáldja a zsenge vetést, a tüzet, a vizet, a kenyeret, a sonkát, a hajót, az autót, a lakást, a kegytárgyakat. Áldása: kérelem Istenhez, váljanak mindezek lelki=üdvére azoknak, akik jó lélekkel használják őket.

De mi következik mindebből reánk, Magányos Nőtestvérem?

Az, hogy nekünk, kik magunkra maradtunk, akiknek élete nem virágzik ki, nem tökéletesedik ki a gyermek életében, nekünk fokozott mértékben és a magunk személyében kell eljutnunk arra a tökéletességi fokra, amelyre az Egyház a híveket emelni akarja. Nekünk első személyben és teljes mértékben használnunk kell azokat az eszközöket, amelyek az Isten kegyelmét vonják le ránk és az egész közösségre. Nekünk a hétköznapi élet minden eszközét és használati tárgyát látható módon össze kell kapcsolnunk az Úristennel, hogy a természetfeletti újra természetessé legyen az emberi társadalom számára.

Az ima.

Hol vannak azok az idők, édes Testvérem, amikor édesanyád letett fehér ágyacskádba, aztán megcsókolt és azt mondta: No, most imádkozzál szépen! — Te pedig harsányan rákezdted: Én Istenem, jó Istenem, becsukódik már a szemem!

Talán úgy rogysz le este fáradtan az ágyba, hogy abban sem vagy biztos: levetkőztél-e már, vagy sem. Talán regényt olvasol éjjel egy óráig vagy kettőig, mert abban reménykedel, hogy a regény világából egyenesen az álom világába tudsz majd zuhanni, és nem jut közben eszedbe az, amit életnek hívnak.

Akár így, akár úgy — valószínű, hogy amikor aztán mégis imádkozol, akkor egyszerűen rákezel erre a kis versikére, — mert esti ima (és egyáltalán „ima”) éppen csak ennyi maradt meg a lelkedben. No meg persze amikor bajban, nagy bajban vagy, akkor nagyon tudsz imádkozni. Csakhogy az ima lényege nem ez. Az ima az isteni udvartartás *közlekedési nyelve*. Imádkozni annyi, mint a lelket Istenhez *emelni*. Imával valamiképen meg lehet szelíteni a lélekkel az Isten fölségét, abszolút voltát, jó, igazságos, irgalmas, hatalmas, kegyes, szépséges voltát. Imával meg lehet sejtetni vele, hogy ő hozzátartozik ehhez a Legfőbb-höz, lehellet az Ő Lelkéből, szikra az Ő Fényéből.

Persze a lélek kimondhatatlanul parányi, elnyomott, szegény és pislákoló az Istenhez képest! Gondolj egy egészen elhagyott hegyi pásztor: lelencyereket, tanulatlant, talán tanulásra képtelen, iszákos falurosszát, aki embert sem lát életében. És most gondolj el egy fényes kísérettel megjelenő mesebeli királyt: aranytakaróval borított paripán paláستtal, koronával, aki ebben a pásztorban elveszett fiát

akarja keblére ölelni! Nem biztos=e, hogy szegény pásztor — nem alázatosságból, hanem fogyatékos=ságánál fogva — kétségbeesetten tiltakozni fog ellene, lehetőleg elfut és elrejtőzik. Nagy munkával, rá=beszéléssel lehet csak előhívni, megmosdatni, meg=fürdetni, megnyírni, felöltöztetni azokba a ruhákba, amelyek szorítják, amelyekben nem tud járni, — amíg megtanítják, hogy *kell* és *hogyan* kell megenni az ételeket, amelyek abban a világban szokásosak, — hogyan kell állni, járni, beszélni abban a világban, ahova most kerül, — hogyan és mikor kell tanulni, okosodni, hallgatni és megszólalni — ó, én azt hi=szem, a pásztorfiú sokáig és nagyon erősen ellentáll majd mindezeknek, hiszen ő nem tudja, mi az: királyfinak lenni: talán élte végéig is kényelmetlen marad számára ez a világ.

Imádkozni annyi, mint megmutatni a léleknek: ki az Isten, milyen az Isten, mit akar az Isten — és hogy ez az Isten a mi Atyánk, aki azt akarja, hogy hozzá hasonlók legyünk, királyfiak legyünk.

El tudok képzelni olyan pásztorgyereket is, aki a gyermek egyszerűségével odamegy a királybácsihoz, pacsit ad neki és boldog mosollyal helyezkedik el a térdén — ha egyszer odaemeli az Édesapja. Minden gyermeki lélek ilyen. De ehhez gyermeknek kell lenni, ez adatik vagy nem adatik. Nekünk, átlag=embereknek, előbb meg kell tanulnunk az Istenhez=közeledés, az *Istennel való érintkezés módját. Ez tör=ténik az imában.*

Vannak, akik otthonosabbak az Úristennél, mint mi, ezek az ő nagyjai: a szentek. Hogyan érintkeztek ők az Úristennel, azt nem ismerjük. Voltak, akiket oly tökéletesen elragadott a Vele való társalgás, hogy nem hallottak, nem láttak, nem éreztek mást. És voltak nagy szentek, akiknek ilyen elragadtatásairól nem tudunk; csak azt tudjuk, hogy szerettek és tud=tak az Úristennel beszélni az ima nyelvén. A szentek imáinak egy elenyészően kis hányada írásban is meg=maradt. Ha meg akarod tanulni a szentektől, hogyan

kell az Istennel beszélni: mondd el figyelmesen és bensőségesen azokat a szavakat, amelyekkel ők dicsérték, engesztelték, imádták az Istent.

Ez a szóbeli ima. Drága jó Testvérem, Magányos Nő, neked már nem elég az a csontfedelű, fehér, csattos imakönyv, amelyet első áldozásra, bérmlásra kaptál, még az az iskolai imakönyv sem, amely mellett nagyra nőttél és amely olyan hűséges társad volt. Most már komoly, felnőtteknek való imakönyvet forgass, amely a nagy szentek imáin keresztül az ő lelkületüket közvetíti számodra.

Szánd rá a napnak bizonyos részét, hogy lelked Istennél kehesse. Talán el tudsz jutni naponkint szentmisére, talán délutánonként végezhetsz egy kis szentséglátogatást; de ha ez nem lehet: legalább az esti órákban fordíts időt arra, hogy napi gondokon és bosszúságokon és aggodalmakon túl az Úristennel találj meg a kapcsolatot, és imáddal megszenteld magadat és így részt végy az Egyház megszentelő munkájában. Legyen szobádban feszület és szentkép, állíts alája virágot, hogy ezzel is kifejezd gyermeki hódolatodat, de azért is, hogy ezzel is hozzájárul, a földön egy szent atmoszféra teremtéséhez: aki belép ajtódon, Istenre gondoljon és a Boldogságos Szűzre, mielőtt még egy szót is szóltál volna.

De legyen bátorságod ezt a szót időnkint ki is mondani. Senki sem szereti a kenettől csöpögő valóságosságot. De az sem úri becsület, ha az ember nem mer köszönni apjának, anyjának, nehogy megmosolyogja valaki. Isten a mi Atyánk, — az Egyház a mi Anyánk — miért ne mernénk nyilvánosan megvallani, hová tartozunk?

Szentségek és szentelmények.

Isten kegyelmének csatornái. Hagyd hát, hogy hulljon rád, ömöljön rád rajtuk keresztül az Isten kegyelme. Villanyvezetékek ezek, amelyek a legfőbb Fényforrással és Erőforrással kapcsolnak össze bennünket . . . kapcsolj be lámpádat az áramba!

Újítsd fel magadban gyakran a keresztségi fogadalmat, hiszen azért vettek fel annak idején a keresztények társadalmába, a kegyelmi közösségbe, mert fogadalmat tettek nevedben keresztszüleid. Hogy tarthatod meg fogadalmadat, ha jóformán nem is tudod, mit fogadtál?

A bérmlásban felesküdtél Krisztus katonájának. Állj helyt hát Királyodért és Vezéredért és jól vitézkedjél Érette! Egyetlen magányos nő sem mondaná magáról, hogy az ő élete meddő, sivár, ha tetteiben átélné, hogy fontos helye van Krisztus seregében.

A házasságban élő emberek életét és napirendjét sok minden befolyásolja. A magányosan élő nő alakítsa életét úgy, hogy az Christo=centrikus legyen. Az Úr Jézus kapjon központi helyet ebben az életben. A lelki élet első éveiben "ez" lelket betöltő, boldog tudat, később kopik, szürkül, sőt elfakul. De lásd, a lelkiélet mesterei nagyon gyakran használják a hitvesi viszonyt, mint analógiát a lelki életre, azért talán szabad azt is mondanom: Testvérem, elmúlik a szerelem, de megmarad a hűség. Ha tudod, hogy Krisztusé vagy és Krisztus a tiéd, nem baj, ha nem érzel e felett ujjongó örömet, mély meghatottságot, — de élned kell ezt a kapcsolatot teljes hűségében és bensőséges egységében. Szívedbe fogadd az Úr Jézust és látogasd Őt szentélyében. Egykor vágyban és szerelemben tetted, — most kitartásban és hűségben. Ki mondja meg, melyik az értékesebb?

Az *Oltáriszentség* a lélek tápláléka. Nem jutalom bizonyos tökéletességi fok eléréseért, nem magasztos hangulati állapot előidézője, hanem: kenyér. «Valóban étel, valóban ital.» Ne foszd meg magadat lelked táplálékától. Se restségből, se hanyagságból, se idegeskedésből, se álalázatosságból, se aggályoskodásba menekülő én=központiságból.

A *bűnbánat szentsége* . . . a mérhetetlen kegyelemnek: a bűnbocsátnak forrása. Eltörlője, meggyógyítója, feltámasztója annak, amit rosszul tettünk, amit beteggé tettünk, amit megöltünk magunkban. Egyben az önismeret forrása és a legnagyobb gyógy-pedagógiai tényező. Nincs szüksége pszichoanalízisre és individualpszichológiai kezelésre annak, aki egyszerűen, becsületesen, úgy végzi el gyónását, hogy a pap személyében magának Istennek mondja el, mit vétett felabarátja ellen, önmaga ellen, az Úristen ellen, cselekedeteiben és szavaiban, de még mulasztásaiban és legtitkosabb gondolataiban is. Ez az igazi lelki fürdő, ez az összes energiák felserkentése, ez a karó, amelyhez odakötjük lelkünket, itt kapjuk a természetfeletti, sehol máshol meg nem szerezhető segítséget, mellyel önmagunkon «túl» jutunk és önmagunk fölé tudunk emelkedni.

De egy veszélyt is hord számunkra magában: itt mindenkor meghallgatnak bennünket, itt fontosak vagyunk, itt jóságos szavakat kapunk és egyéni kezelést. Ne építsünk, Testvérem, ezekre az emberi mozzanatokra. A gyóntatószék végül is nem idegklinika, sem szent társalgások, lelki vigasztalások helye. A gyóntató atya nem arravaló, hogy megfejtse a Te lelki keresztretjtvényeidet, megcsodálja érzékeny, finom és komplikált voltodat. Valld meg bűneidet egyszerűen és őszintén és fogadd készségesen és engedelmesen a tanítást, amelyet kapsz vagy nem kapsz. Sokkal több hasznod lesz ebből, mint a sok körmönfont problémázgatásból. Ha pedig úgy érzed, hogy sehogysem tudsz nyugvópontra jutni és robanni és felborulni készülsz benned minden — ugyan

nézd meg a naptáradat, Testvérem, hogy nem választottál-e rossz időpontot problémáid részletes taglására? Ha három-négy nappal elhalasztanád, egészen más világításban fogod látni a dolgokat, mint tegnap és ma! Megértesz, úgy-e?

Ne félj az *utolsó kenettől*. Persze, hogy csak indokolt esetben veheted fel, de ha súlyos beteg vagy, ne várd, hogy más indítványozza. Egyedül állunk a világban, Testvérem, miért ne indulnánk bátran a túlvilág felé úgy, hogy az Egyház kezét fogjuk? Lehet, hogy még le is beszélnek róla: Nem vagy *annyira*. De hát, ha jogod van felvenni súlyos betegség esetén, miért kellene addig várnod, míg állapotod válságosra fordul?

Amiket így magad átélsz, Testvérem, a szentségek boldogító használatából — segítsd hozzá embertársaidat is. Ha tudod, hogy a víz üdít, a pihenés felfrissít, a ruha melegít — úgy-e, elmondod embertársaidnak is? Miért félnél hát közölni velük mindazt a jót, amit a lelkiélet terén tapasztaltál?

Használd a szentelményeket: legyen megáldott a lakásod, a kenyered, a feszületed. Legyen szentelt víz a kezed ügyében és legyen szentelt gyertyád utolsó órádra . . .

Magadat megszentelvén és másokban is felébresztvén a vágyat az önmegszentelődésre, — lám, részt vettél az Egyház legfőbb munkájában, a lelkek megszentelésében, mert a fáklyát nem lehet véka alá rejteni és amit titokban teszel, az a háztetőkön fog hangzani, és mások épülésére szolgálni.

Az Egyház tanítja a hűveket.

«Elmenvén az egész világra tanítsatok minden nemzetet» ezt a missziót adta az Úr Jézus tanítványainak. És ők el is indultak, — és járnak még ma is. Alaska hómezőitől az Egyenlítő perzselő sivatagjáig — mindenütt megfordul a hithirdető. De akármilyen nagy távolságokat jár be északtól délig és kelettől nyugatig — nem kisebb (lelki értelemben) az a távolság sem, amelyet le kell győznie egy-egy országon, városon, sőt kis falucskán belül is, amíg igéje eljut az úgynevezett «hívek» lelkéhez.

Nem az istentelenekről van szó, nem a hitetlenekről, hanem azokról, akik magukat keresztényeknek tartják. Keresztények — mert annak keresztelték őket. Az iskolában aztán megtanulták ezt a tantárgyat is. És mégis olyan messze vannak az Úristentől, mint Alaska hómezői az Egyenlítő sivatagjától.

Az iskolai hittant sohasem tudták jól, és amit tudtak, azt is rég elfeledték. Vallásos ismeretkörüket nem tágtítják egyéb tudásuknak, tapasztalatuknak megfelelően. Sőt egyáltalán nem tágtítják. Ha misére talán el is jönnek, a prédikációt már óvatosan elkerülik, vagy egészen szenvedőlegesen, passzívan hallgatják. Elviselik, amíg tart, aztán lerázák magukról még emlékét is. A pap szava nem fér a szívükhöz, Isten tudja, mi az oka. Talán az is, hogy a pap nem beszéli azt a nyelvezetet, amelyre ők felfigyelnének. Nagy utat kell megtennie egy papi léleknek, amíg az Isten örök igazságait egy üres kis divathölgyecskének, vagy a napi gondban teljesen elmerülő háziasszonynak a szívébe bele tudja ültetni. Talán meg sem tudja tenni ezt az utat.

A Szentatya bizonyára erre is gondol, amikor sürgeti, hogy *a világi hívek is vegyenek részt a hitbeli igazságok terjesztésében*. Nem úgy, hogy szószékre hágván immáron ők prédikáljanak. Hanem úgy, hogy álljanak bele a szent stafétába, amely hivatva van elvinni az Isten üzenetét az egyes lelkek távoli magányába.

Állj bele a stafétába Te is, Testvérem.

Vedd át a paptól az Isten tüzénél gyújtott szent lángot és vidd tovább. Vidd el nőtestvéreidhez. Te közel állsz hozzájuk. Te tudod, hogy nem vagyunk még elvetemültek, ha szeretjük is a szép ruhát, de már érted azt is, hogy a szép ruhánál mennyivel fontosabb a szép lélek, és meg tudod ezt magyarázni nekik is. Te tudod, hogy édes és kíváncsú valaki életének központja lenni és őt központnak érezni, de megérted azt is, hogy ennek megvannak a maga Isten megszentelte lényegmegőrző formái, és meg tudod erről győzni nőtestvéreidet is. Téged, téged első személyben hív és buzdít a Szentatya által apostolokat kereső Krisztus, hogy állj be a hit világosságának terjesztői közé.

Természetesen elsősorban magadnak kell jól felkészültnek lenned. Ebben segítségedre lesz a lelki olvasmány és az elmélkedés.

A lelki olvasmány

célja a hittani ismereteket kibővíteni, elmélyíteni, aktualitásokkal kiegészíteni. A mi hitbeli tudásunk is rendkívül kevés, és lám, mégis lépten-nyomon találunk olyan emberekkel, akiknek hitbeli tudatlansága egyszerűen elképesztő. Büszkélkednek vele, vagy vádolják magukat, hogy nincsen hitük. Mit szólnának ahhoz, ha művelt ember kijelentené előttünk, hogy nem hisz a bacillusokban? Alighanem egyáltalán semmit sem szólnának, mert az ilyen emberen nem lehet segíteni. Aki «nem hisz» a bacillusokban és mégsem vesz magának fáradságot, hogy legalább egyszer bepillantson a mikroszkópba, — mit mondjunk az ilyen emberről?

És mit mondjunk arról, aki «nem hisz» az Úr Istenben, de nem is ismeri az ő kinyilatkoztatásait, nem tanulmányozta Egyszülöttének életét, nem hallgatta meg azokat, akik életükkel tanuskodnak mellette: a szenteket.

Mit mondjunk arról, aki gyűlöli és megveti az Egyházat, holott nem ismeri célkitűzéseit, eszközeit, multját, jelenét és a jövőre vonatkozó munkáját... Minderről sohasem, vagy tíz-tizenöt éves korában hallott utoljára... De azért van róla véleménye, sőt meggyőződése, és e szerint rendezi saját életét és befolyásolja másokét. Nem kell az ilyesmit legalább is lelkiismeretlen könnyelműségnek mondani, könnyelműségnek, mely lustaságon és butaságon alapul?

Hiszen igaz, élnünk kell. Nem érünk rá elmerülni a hittan tudományában. Csakhogy egyrészt a mi tudatlanságunktól a tudományban való elmerülésig

még igen nagy a távolság, — másrészt: legalább annyit azért tudnunk kell, hogy *van itt egy óriási nagy tudomány* — egy egész világ —, melyet én nem ismerek, tehát legalább is meg kell szerényen húznom magam, amikor ennek a világnak belső valóságairól van szó, amelyeket nem ismerek. *A hiba bennem van, és tudatlanságomban.*

Ha naponkint félórát szentelnék olvasás útján egy-egy vallásos kérdésnek, akkor legalább megsejtenék valamit ebből a világból.

Nézd, Testvérem, nem olyan sok az a félóra — és nagyobb, komolyabb, súlyosabb, békésebb, harmonikusabb, gazdagabb ember leszel általa! Vedd elő iskolai hittankönyveidet és vess beléjük egy tekintetet; látni fogod, mennyi minden elkerülte figyelmedet azelőtt, milyen homályosan, vagy hibásan értelmeztél sok dolgot, mennyi érdekes és vigasztaló dolog, mennyi életbölcsetség és emberismeret van azokban a könyvekben, amelyek azelőtt csak tantárgyat jelentettek számodra!

Aztán bővítsd ki köreidet! Mi érdekel leginkább: a hit, az ő csodálatos titkaival? Vagy a morális, felséges egymásba illésével? A liturgia, magasztos szimbolikájával? Az egyháztörténelem, rejtelmes Isten=érvényesülésével? Bőségben válogathatsz, akad mindenki számára éppen az, amire neki van szüksége. De... *«keressétek az Isten országát és az ő igazságát», «éhezzétek és szomjú» hozzátok az igazságot», akkor meg is fogtok elégtetni és hozzáadatik nektek minden egyéb.*

És meg fogod tapasztalni, milyen boldogság: fiakat adni az Örök Atyának, aki elfogadni méltóztatik a mi közreműködésünket.

Igen, nagy öröm és nagy boldogság karunkon dajkálni, nagygyá, erőssé táplálni az erőtlen kis gyermektestecskét, de adnak élettartalmat azok a lelkek is, akiknek sötétségét a mi fáklyánk világítja

meg, és a mi lángunk melegénél élesztik fel didergő tagjaikat.

És akkor nem kell majd valami nagy elhatározás, hogy beállj a stafétába, Testvérem. A száj a szív bőségeből szól. Nem kell «prédikálnod», nem kell kenetteljes szavakat alkalmaznod. Ha *tudni* fogod a dolgokat, úgysem beszélhetsz és cselekedhetsz majd úgy, mintha nem tudnád! És ha ég a fáklyád, úgy sem rejtheted véka alá, hanem világítasz és utat mutatsz vele másoknak is, akár akarsz, akár nem.

Az elmélkedés.

Lelki életed kialakításának másik legfontosabb eszköze az elmélkedés. Az elmélkedés az imádkozásnak kötetlen formája. A szóbeli imában úgy beszélgetünk az Úristennel, ahogyan az Úr Jézus (a Miatyánkban) és az Ő nagy szentjei tanítottak bennünket. Az elmélkedő imában a saját hangunkon, a saját szavainkkal szólalunk meg.

Néha ez a saját hang gyorsan, és könnyedén jelentkezik: minden szándékosság és előkészület nélkül, szinte magától megmozdul a lelkünk: valami nagy öröm ért, és egyszerre kigyulladt szívünkben az Isten iránt való hála. A nélkül, hogy elhatároztuk volna, azon vesszük észre magunkat, hogy magunkban felszámolgatjuk: mennyi jót és szépet kaptunk Istentől gyerekkorunkban, ifjúságunkban, és éppen most is. Szüleink, testvéreink, barátaink, iskolatársaink által, otthonunkban, munkahelyünkön, könyveken keresztül, egészséges szervezetünkben, művészetben, természetben . . . mennyi jó, mennyi jó! És igazán . . . miért is kaptam az Úristentől? Nem is gondoltam rá, hogy ilyen sok szépet adjon, nem is vagyok Neki olyan nagyon jó gyermeke, sőt egyáltalán nem is vagyok jó, bizony ezt is, azt is elhagytam, amit pedig tehettem volna; de mostantól meg akarom tenni. Mikor is kezdek hozzá; — és pontosan: hogyan is kezdek hozzá?

Lám, mielőtt még csak meggondoltam volna magam, már végeztem is, mégpedig kitűnő elmélkedést.

Mert mi az elmélkedés? Valamely Istenre vonatkozó vagy erkölcsi igazságon gondolkozni és abból rám és magatartásomra vonatkozó következtetést levonni.

Vannak elmélkedő természetek, és vannak élet=szakok, amikor úgyszólván semmi fáradságunkba sem kerül az elmélkedés. És van az életben olyan korszak, amikor csak gondos előkészülettel sikerül az elmélkedés. De még annak is, aki könnyen elmélkedik, szüksége van a *rendszeres elmélkedésre*, mert különben könnyen bekövetkezhetik, hogy állandóan olyan igazságokat forgat a lelkében, amelyek megfelelnek természetének, hajlamainak és elhanyagolja azokat, amelyek neki idegenebbek, holott épp ezen a téren szorulna *kiegészülésre*. A könnyelműbb lelkű ember szívesen elmélkedik a nagylelkűségről, megbocsájtásról, de nehezen szánja rá magát, hogy a felelősségre, következetességre nevelje magát elmélkedésében. Isten végtelen irgalmáról is szeretünk elmélkedni — önmagunkra vonatkozólag: arról már kevésbé szoktunk elmélkedni, hogy «szolgatársunkkal» szemben hasonló irgalomra kötelez bennünket «az Úr!»

Azért, Testvérem, akár könnyen, akár nehezen megy, el kell kezdenünk a rendszeres elmélkedést.

Legyen rendszer mindenekelőtt abban, hogy *miről* elmélkedünk. Vannak alaptételek, amelyek át=elmélkedése nélkül tulajdonképpen nem is élhet az ember tudatos lelki életet. Ilyenek: Mi az emberi élet célja? — Nézzünk szembe a halállal és ítélettel. Mit jelent a bűn? Ezeket és hasonló témákat *lelkigyakorlaton* szoktunk felvetni magunknak.

Voltál már lelkigyakorlaton? Évenként egyszer néhány napot kiszakítunk a rohanó életből, hogy ezekkel a legmélyebb igazságokkal szembenézzünk és hogy a szembenézésből kifolyólag egész életünkre vonatkozó elhatározásokat tegyünk.

Igazad van. Egyetlen jól végzett lelkigyakorlat tulajdonképpen elég is lehetne az egész életre. De...

Számomra mindig izgatóan érdekes a rádiónak az a három=négy unalmasnak nevezett perce, amikor a nemzetközi «Á»-t intonálják és a pontos időt jelen=

tik. Lelki szemeim előtt megjelennek ilyenkor az összes hangszergyárosok és művészek, amint hajszálfinom pontossággal ezekhez igazítják művészetük nagyszerű eszközeit, — és megjelennek a közlekedési eszközök parancsnokai és a világ minden pontos embere, hogy óráját percnyi és pillanatnyi pontossággal beállítsa.

Ugyanígy mindenki, akinek igazán fontos a lelke: évenként egyszer különösebben ráakar figyelni az élet-eligazító legnagyobb kérdésekre, hogy lehellen pontossággal újra hozzáillessze a lelkét az abszolút igazságokhoz és követelményekhez.

Ne hagyj el a lelkigyakorlatot, kedves Magányos Nőtestvérem. Egyedül élünk, könnyen elfurcsásodunk a lelki élet terén is. Fokozott mértékben szükségünk van tárgyilagos, rajtunk kívül megállapított igazságokra.

A napi elmélkedés tárgyának megválasztásában is tűzz ki magadnak valami határozott tervet. A leg-egyszerűbb, ha arról elmélkedel, amit az egyház a naponként változó szentmisében naponként eléd ad a változó miserészekben.

Ha rendszeressé tetted a magad számára az elmélkedés idejét és anyagát, állapítsd meg magadban azt is, hogy melyik elmélkedési forma a legrokonszenvesebb, tehát leghasználhatóbb számodra. Ezekre vonatkozólag találsz bővebb utasításokat a lelki könyvekben. A lényeg mindegyikben ugyanaz: erős rá gondolással és esetleg erős elképzeléssel is, olyan állapotba hozni a lelket, hogy Istenhez kapcsolódjék, — hogy elhagyja az apró bosszankodásokat, érdekeket, tervecskéket, és átélje (értelemmel, s ha lehet: érzellemmel): végeredményben csak az a fontos, hogy milyen szemmel néz engem az Isten, és milyen szemmel nézek én Őreá. A lélek Isten színe elé helyezkedik. Ha megtörtént ez az árambekapcsolás (a rádió bemelegedésére kell most gondolnom), akkor beállítom azt az állomást, amelyre elhatároztam

magam. Jó ebben következetesnek lenni, hogy mindenre sor kerüljön egymásután. De nem kell könyörtelenül következetesnek lenni; ha hirtelenül valamely állomásról olyan zene árad felénk, amely különlegesen szívünkhöz szól, akkor álljunk meg ott. Átadom magam ennek az igazságnak, megvizsgálom minden oldalról, szétbontom, részleteit, szépségét, használhatóságát, szükségességét szemlélem. Aztán visszakapcsolok a hétköznapi életbe. Mi áll ma előttem: milyen munkák, emberek, feladatok, élvezetek, örömök, szomorúságok, alkalmak a jócselekvésekre, esetleges gátlások, akadályok. Az előbb átgondolt igazságok fényénél ezek közül melyiket és hogyan akarom megoldani?

A napi elmélkedés nem arra való, hogy életirányod felett dönts, hogy hivatást, pályát válassz. A napi elmélkedés a *nap* szép, nemes, istenes beállítására való. Ne határozz általánosságokat: mindent tökéletesen fogok elintézni. Ez nem gyümölcösöző elhatározás. Egy-két dolgot tűzz magad elé, de azt vidd is keresztül. Ne félj, hogy ezt vagy azt az elhatározásodat nem tudod majd «mindig» keresztül vinni. Most nincs szó «mindig»-ről. Most arról van szó, hogy *ma*, amikor ezzel vagy azzal a rosszakaróddal vagy jóbaráttal, jóra-rosszra való alkalommal találkozol, mit akarsz cselekedni. Ha ezt elhatároztad, kérd hozzá az Uristen segítségét, és ezzel be is fejezted elmélkedésedet.

Az elmélkedés mindenkinek fontos. A magányos nő számára elengedhetetlenül fontos. Mellettünk nincs, aki helyettünk gondolkozzék, aki viselje a felelősségeket, lecsendesítse nyugtalanságunkat, bátorítson, ha elcsüggedünk, fékezzen vagy buzdítson szükség szerint. Nekünk mindezt önmagunkból kell merítenünk, illetve abból az *objektív, tárgyilagos Jóból és Szükségesből*, amit a vallás ad elénk. Ezt a jót felismerni, kibányászni, alkalmazni csak akkor tudjuk igazán, ha hozzászoktatjuk magunkat a rendszeres elmélkedéshez.

Ó, ha a magányos nő megszokja az elmélkedést, sohasem fogja többé mondani, hogy az élete céltalan, hogy az ő élete nem érdekel senkit. Rövid időn belül meg fogja érteni és át fogja érezni, hogy életének kis műremeknek kell lennie, mert van Valaki, akinek rendkívül fontos, hogy megtartotta-e elhatározását, vagy sem, hogy derűsen viselte-e a terhet vagy sem, hogy meglátta-e a szegényben, betegben, szomorodott szívűben Azt, aki mondja magáról: «Amit egynek tesztet a legkisebbek közül, nekem tettétek». Van Valaki, aki viasznak, fának, márványnak tekint a lelkünket, és rajta tartván mintázó kezét, elvárja az «anyagtól», hogy formálódjék ujjának simogatása vagy kalapácsának ütése alatt. Hogy azt a formát vegye fel, amit az Úr akar, ne olvadjon és ne hasadjon és ne repedjen másként, csak úgy, ahogy a műremek formája megkívánja!

Az átelméledett hitigazságok aztán idővel vérrünnké válnak, az átélt erkölcsi elvek lelki habitust adnak, ez a kettő pedig biztosítja, hogy bár «félelemmel és rettegéssel munkálkodunk lelkünk üdvösségén», mégis egyenletes, biztonságos, nyugodt léptekkel megyünk örök célunk, az üdvösség felé, — és útközben biztató, segítő, megnyugtató kezet nyújtunk nálunk gyengébb és bizonytalanabb testvéreinknek is.

Az Egyház kormányozza a hűveket.

Hanem ebben már aztán igazán semmi részünk nem lehet! — gondolná az ember első pillanatra.

Láttam egy nagyarányú ródli-versenyt. Csak a tapasztalatlan ujoncok vonultak fel nagyszerű fékkel és kormánykerékkel felszerelt fényes ródlikon. A bajnokok egyszerű szánkókkal jöttek. A kormányzás minden titka saját testük és a velük egy ródlin ülő társuk testének idegeibe és izmaiba volt beépítve. Minden fordulót megcsináltak, minden göröngyöt elkerültek, gyorsítottak és lassítottak — mondhatnám: anélkül, hogy maguk is tudták volna — egyszerűen idegeik és izmaik finom érzékenysége és nagyszerű készsége által. Motorkerékpár versenyénél (ha mellékkocsival mennek) és vitorlázásnál ugyanilyen fontos szerepe van a kísérőnek. Nem a gépezet maga teszi, fontosabb az ember, aki a gépen ül.

Az Egyháznak megvan a maga nagyszerű kormányzata, törvényalkotó és törvényvégrehajtó szervezete, megvan a hálózata függőleges és vízszintes irányban, ebben nekünk semmi szerepünk nincs, De a legnagyobb szerkezet is nehezen működik, nemcsak ha szándékos rongálással sziklával, kövekkel állják útját, de még akkor is, ha sárral, porral kell megküzdenie. Még a levegő ellentállása is súlyosan gátló tényezője a legnagyobb gépezetnek is.

Az Egyháznak, hogy misszióját teljesítse, mindig át kell hatolnia bizonyos anyagon: az emberiségen, mint materián. Ez az «anyag» hideg, közömbös, sötét — *nehezen mozdítható és nehezen fékezhető* —, kemény, merev és mégis szétmálló, szerteomló. A tenger fővénnyéből könnyebb várat építeni, mint emberek szívéből templomot!

Mennyi, mennyi energiakifejtés szükséges, míg csak az előfeltételek megteremtődnek az Isten gondolatainak érvényesítéséhez! Milyen sok mellék-körülményt kell mindig tekintetbe venni és kiegyensúlyozni munka közben, — milyen sok energiát kell fordítani a «hát-véd» megszervezésére, ami mind elmaradhatott volna, illetőleg a lényeges munkára lett volna fordítható, ha mi hívek «kormányozhatóbbak», azaz együttkormányzók lettünk volna!

És a mi kormányzóink — a felkent papság —, ők is családból, vagyis a laikus hívek társaságából lépnek szent hivatalukba. Magukkal hozzák onnan azt a levegőt, azt a szellemet, azt a beidegzést, amely ott uralkodott. A szeminárium ad tudományos képzést, ad egy néhány éves aszketikus nevelést, és a pap újra visszamegy a laikus emberek nagy tengerébe. Igaz, hogy a szentelés szent olajával a lelken, — de vérében, idegeiben, szokásaiban magával cipeli, vagy boldogan szívére szorítja mindazt, amit attól a társadalomtól kapott, amelyből származik, és amelyhez visszatér. Hiszen igen, vannak fényes, nagy kivételek, de ezek csak meteorok a társadalom egén. Az általános az, hogy minden népnek olyan papjai vannak, amilyeneket magából ki termel. Tisztára anyagiás, pörlekedő, gőgös, urambátyámos, élvezethajhászó, konok, nyakas népnek fiai, ha papok lesznek — *ha papok lesznek!* — ezekkel a tulajdonságokkal, emlékekkel, hajlamokkal terheltlen indulnak és ezekkel a kísértésekkel kell majd örökké küzdelem, amikor majd — felszentelten — ugyancsak ilyen emberek közé térnek vissza.

És felébredhet e hivatás egy olyan nép fiában, kinél az atya tekintélye szent, — ahol átélhette a férfiak komoly felelősségvállalását, — ahol édesanyján és testvérein keresztül tiszteletreméltóknak, jóknak és áldozatosaknak ismerte meg a nőt. Ahol a liturgia fénye beragyogta a család szerény szobácskáját és megszentelte az ünnep szépségét és a hét-

köznap keménységét. Beleivódott a lelkébe, hogy jobb meghalni, mint vétkezni, — hogy a szellemi javak minden anyagi fölé valók, — hogy az igazság szent, és a szenny undorító... Ő, milyen más alapfeltételekkel indul az útján az ilyen férfiú...

Érted most már, hogy mi is, a laikushívek minden egyese, tényezői vagyunk az Egyház kormányzói hivatásának? Az a nagyszerű szerkezet akkor működik igazán, ha nemcsak hogy nem állunk ellen munkájának, hanem ha minél érzékenyebben és minél készségesebben simulunk bele valamennyien lelkünk érdekeit szolgáló szent akaratába. Ezzel előmozdítjuk, megkönnyítjük, tökéletesítjük azt a munkát, ami az Egyház hivatása itt a földön. De mást is tehetünk. A Szentatya óhaja, hogy a világiak nagyobb mértékben kapcsolódjanak bele az Egyház munkájába. Ha tehát jelentkezel plébánosodnál munkára, *hivatalosan is rád fog bízni bizonyos munkarészt, vagy munkaterületet*. Ezt aztán el is kormányozod azokon a határokon belül, amelyeket egyházi előjáráságod megvon. De akár bíznak rád munkát, akár nem, — van egy területed, ahol feltétlenül van jogod a kormányzásra, sőt kötelességed is. És ez: te magad vagy. Magadból a Szentléleknek alkalmas eszközt készíteni, ez igazán élettartalmat adó komoly, szent feladat.

A cselekvő energia.

Kedves Magányos Nőtestvérem, nekünk — ha arra gondolunk, hogy ki akarunk egészsülni, — úgy kell megválogatnunk önmegtagadásainkat, hogy inkább a cselekvő energiát hozzák működésbe, mint a fékezőt. Nekünk könnyebb és kedvesebb: visszahúzódnunk, nem menni el, nem szólalni fel, nem kérni, elkerülni stb. Ez a szerénység, hallgatagság, alázatosság, lemondani=tudás stb. sokszor nem is annyira önmegtagadás számunkra, mint inkább a kényelmesebb, kevésbé erőltető rész vállalása. Kísérjük meg inkább ilyeneket:

Előre köszönni annak, akiről feltesszük, hogy nem akar meglátni bennünket, felkeresni azt, akinek kissé nehéz ránk a szíve, kérni a hatóságtól valamit a szegény számára, ha úgy ítéljük, hogy megilletti. Tegyük fel, hogy van valami szellemi megmozdulás, amely érdekel — de nehéz anyagi sorodban nincs olyan előkelő ruhád, amilyenben a többiek meg fognak jelenni. Két módon cselekedhetsz helyesen: zúgolódás és keserűség nélkül otthon maradni — vagy *szerényen öltözve bár, de mégis elmenni* a felolvasásra, vagy hangversenyre. Mind a kettő önmegtagadás. A mi számunkra a második a helyesebb.

Lehet valaki számára önmegtagadás, hogy hallgat egy tanácskozásban — de az is lehet önmegtagadás, hogy megszólal és helytáll azért, amit mond. A mi számunkra a második helyes.

Jó — mondod — lehet, hogy ez igaz, de most már késő. Most már igazán vannak gátlásaim és nem vagyok képes ezt vagy azt megtenni.

Elhiszem. Elhiszem, hogy nem lehet máról holnapra cselekvőleg venni részt valami nagy dologban annak, aki eddig szenvedőlegesen viselkedett. De lehet lassan átállítani a lelket.

Először is: ne adjunk erény nevet annak, ami hiány bennünk. Nagystílú. élethez erős motorra van szükség. Amikor az Egyház az «erős asszonyt» állítja szemünk elé, nem azt sorolja fel, hogy miket *nem* tett, hanem azt, hogy hogyan dolgozott, gondoskodott, ügyeskedett övéi érdekében. És az Úr Jézus az Atyaistenről mondja: «Atyám mindez ideig munkálkodik, és én is munkálkodom» Istenhez, — a Primus Motor=hoz lesz hasonlónak valamiképen, aki hat, alkot és cselekszik.

Másodszor: kezd el gátlásaid leküzdését, vagyis a cselekvést kicsinyben. Ne sopánkodjál, hogy forró a leves, hanem fújd meg szépen — persze átvitt értelemben, de *minden alkalommal*. Rövid idő alatt meglátod, hogy milyen nagy haladást teszel. Ne győzölködjél abban és ne meséld másoknak azokat a dolgokat, amelyek számodra igazán nem előnyösek, másoknak nem érdekesek: hogy neked tériszonyod van, hogy inkább meghalsz, de meg nem szólalsz többek társaságában stb. Nem veszed észre, hogy ezek csak alsó fokozatai valaminek, amit finoman lelkibetegségnek neveznek, de egészen másként is nevezhetnénk? Csak menj át nyugodtan a téren — egyáltalán nem érdekes senkinek a te ideggyengeséged. «Nézz messzire, nézz fölfelé és nem ijeszt majd sem a csónak ingása, sem a föld rengése.» Próbáld meg — menni fog. Ne akard olyan árva-özvegy tehetetlen kis senki lenni sem butaságból, sem «erényből». Hidd el, nem sajnál meg senki úgy, hogy helyetted cselekedjen — te fokozatosan ügyefogyottabb leszel —, és nem használsz vele sem Istennek, sem embernek. Lassan=lassan kellemetlen kinövés leszel az emberiség testén.

Szólni, adni, emelni, segíteni, szervezni, indulni, felkeresni, bekopogni, elkezdeni — ezek legyenek erénygyakorlataid, kedves Magányos Nő, ilyen módon egészítheted ki lelkedet és ezzel tehetsz legtöbb szolgálatot az Egyháznak is.

Nézd, itt vannak a Katolikus Akciónak különféle

indításai, kérései, óhajai. Számodra a legjobb önmegtagadási gyakorlat ezeknek a kívánságoknak a végrehajtása. Igen, önmegtagadás szerényen hallgatni, de önmegtagadás az is, ha zongorázol, énekelsz, szavalsz, beszélsz az egyházközségi gyűlésen. Önmegtagadás a társaságot kerülni, emberekkel nem beszélni, — de az is önmegtagadás, ha felkeresed ismerőseidet és belépőjegyeket, meghívókat adsz át nekik, vagy ha hajnalban vonatra szállasz, hogy elérj abba a városba, ahová missziód hív, vagy végigülöd az ünnepi díszebédet, holott otthon szeretnél lepihenni. Ha végrehajtod — gyorsan, ellenállás nélkül, készségesen —, amit a laikus apostolkodás megkíván tőlünk, igazán rövid idő alatt tapasztalni fogod, mennyivel biztosabbá lettek lépteid, mennyivel határozottabbak szavaid, mennyivel könnyedebbek cselekedeteid.

Megszűntek «gátlásaid» és magad sem vagy többé gátló tényező az Egyház kormányzói feladatának gyakorlásában.

A fékező energia.

Az egészséges emberi testben és lélekben csodálatos fékrendszer uralkodik, amely minden életműködésünket szabályozza. Jó étvágygal látsz neki az ételnek, de egyszerre csak megérzed rajta a romlás szagát, és képtelen vagy megenni. Tágranyílt szemmel gyönyörködöl a szép vidékben; egy kis légy száll feléd, és szemed — akaratod kikapcsolásával — magától bezárul. Felingerülsz, rá akarsz rontani ellenfeledre, de elemi erővel tart vissza jobbik éned. Jókedved van, mulatsz, vigadozol, aztán meglátsz valakit, aki fáradt, beteg, szomorú, és hirtelen határt szabsz hangosságodnak: eddig és ne tovább. Minél kiskorúbb, minél éretlenebb valaki, annál kevésbé fejlett benne ez a fékrendszer. Még azt is meg kell előbb tapasztalnia, ami közvetlenül árt az egészségének. Azt cselekszi, ami éppen eszébe jut; már az is valami tőle, ha egoizmusá egyszer=ször működésbe hozza fékjeit, és nem teszi ezt vagy azt, mert tudja, hogy megárt neki.

Fejlettebb fokon felébred a szociális ember, és megérzi, hogy ezt meg azt nem szabad tenni, mert beleütközik *a többi ember* anyagi és szellemi érdekeibe. Még magasabb fokon eszmék, ideálok, erkölcsi törvények, *az istengyermekség tudata tart vissza az alacsonyabb dolgoktól*. De míg az emberpalánta eljut idáig, bizony sokszor kell gyakorolni a fékezés tudományát. Innen van, hogy szinte az ment át a köztudatba, mintha az aszkézis egyéb se volna, csak örökös fékezés és elnyomás.

Hadd álljon itt mindenekelőtt néhány szó az *elnyomásról*. Ezt nagyon sokszor szemére vetik a keresztény erkölcs szerint élőknek. Általánosságban

igazságtalan ez a vád. De azért talán vannak esetek, amikor igazán csak «elnyomunk» a helyett . . . a helyett, hogy gyógyítanánk. Egy példa: Jól öltözködöm, jó körülmények között élek rokonaim vannak, okos vagyok, mindenkinél különb vagyok. Gyönyörködöm is ebben. Gőgösen éreztetem is másokkal. Aztán eszembe jut, hogy ez véték és tilos, folt és hiba a lelken. Azért először is nagyon vigyázok, nehogy valaki gőgösnek lásson; ki nem nyitom gőgös szóra számát; még arra is vigyázok, hogy ha gőgös gondolatom támad, azonnal ellentálljak. És mégis — mégis csak gőgös maradok bensőmben, és gőgöm éppen a legrosszabb pillanatokban robban ki mindig újra meg újra. De hát mit tehettem volna mást? Iparkodtam elnyomni, ahogy csak tudtam. Nem hazudhatok magamnak, hogy nem vagyok szép, okos előkelő stb.

Nem, nem hazudhatsz. De — feldolgozhatod különb mivoltod tudatát úgy, hogy a gég (vagyis más emberektől való hideg és ostoba elkülönülésed) megszűnjék, szinte magától. Éspedig ilyen vagy ehhez hasonló elmélkedésekkel:

Úgy látszik, hogy okosabb, szebb, előkelőbb vagyok, mint ezek itt körülöttem; ám ez csak véletlen; könnyen kerülhetek olyan emberek közé, akik okosabbak, szebbek, előkelőbbek, mint én, — vajjon hogy érezném magamat ezek között? Milyeneknek szeretném őket magammal szemben? Én is ilyen leszek most. — Úgy látszik szép, okos és előkelő vagyok — de ez csak most látszik így. Jöhetnek emberek, és jöhet idő, amikor másképp fognak látni! Kerülhetek olyan társaságba, ahol nem fontosak ezek az én adottságaim, csak az a fontos, hogy milyen magamat tudok ugrani, vagy milyen gyorsan tudok úszni? Hogy érezném magam azok között, akik előtt az én mostani «értékeim» nem számítanak? Hátha most is vannak itt olyan emberek, akiknek értékeit én nem ismerem vagy nem becsülöm, de más — talán maga az Úristen — sokkal többre becsüli őket, mint az

enyéimeket? Ha másként látnék, ha *jobban* látnék, talán oda lennék a boldogságtól, hogy ezeknek a barátai közé tartozom! Milyen komikus, amikor a bibliabeli szamariai asszony olyan végtelenül öntudatosan viselkedik az Úr Jézussal szemben, hiszen neki van korsója és a fáradt vándornak, aki vizet kér tőle — nincsen. Ez az ő helyzeti fölénye! Milyen sokat mond, amikor az Úr Jézus azt feleli: *«Asszony, ha tudnád, ki az, aki veled szól!»*

Bizony, drága Testvérem, de alázatosan szólnánk sokszor, *ha tudnánk, ki az, aki velünk szól a mi értéktelennek tűnő felebarátunk ajkán.*

De tegyük fel, hogy igazán, tárgyilagosan Te vagy a legkülönb egész társaságodban. Az Úristen ezt sem azért rendezte így, hogy ennek egyedül te örülj (talán bűnös, hivalkodó örömmel!) — hanem, hogy ez öröme, boldogsága legyen mindazoknak, akik közeledbe kerülnek. Okosságodat, erődöt, előkelő összeköttetéseidet, vagyonodat fel kell használnod segítségükre, vezetésükre, gyámolításukra. Még szépségedet is úgy kell tudnod viselni, hogy az emberek örüljenek neki, ahogyan egy szép virágnak vagy a hatalmas tölgyfának örülnek. Minthogy okosabb, erősebb, gazdagabb, hatalmasabb vagy a többiekénél — felelős vagy érettük, vezetned és gyámolítanod kell őket! Hogy fogsz ehhez? Vigyáznod kell szavaidra, mozdulataidra, még mosolyodra és szemed rebbenésére is, különben elveszted őket. Fékezned kell hangosságodat, gyorsaságodat, türelmetlenségedet, keménységedet, különben elveszted a lelkeket.

Gondolod-e, Testvérem, hogy nem tudsz megküzdeni a göggel, hogyha ilyen és hasonló elmélkedések igazán vérré válnak benned?

Az ilyen helyes fékezés nem elnyomás, hanem feldolgozás. Egy magasabb rendű energia működése.

A fék nem lehet egyszerűen valamiféle lelki vasrekesz, valami belső sorompó, amelyet esetleg egé-

szen váratlanul eresztenek el és amelynek teljes erejével, talán egész vadságával száguld neki a kocsi, aztán vagy szétzúzza magát rajta, vagy a sorompót zúzza szét és tovább száguld.

Milyen kevésbé ismeri az Egyház pedagógiai működését, aki — igazságtalanul — azzal vádolja, hogy árt a magányos ember egészségének, amikor sorompót enged le pl. a sexuális élet terén! Naiv dolog azt hinni, hogy a katolikus erkölcsstan ne tudná, hogy az ilyesmin összetörheti magát a felhevült ösztön. Éppen azért *messzemenően előre* tiltja már azokat a beszédeket, tréfákat, dalokat, táncokat, ruhákat, társaságokat is, amelyek mégcsak a gondolatokat és érzéseket is efelé a világ felé terelnék! Nagyon is jól tudja és nagyon is sokszor hangoztatja az Egyház, hogy a száguldó kocsi elé eresztteni sorompót — bizony már késői kísérlet az utas megmentésére.

Ez a fék nem is valami külső erő. A féknek, mint energiának, magába e járműbe kell beleépítve lennie, finomnak, erősnek, pontosan működőnek és kérhetetlenül biztosnak kell lennie! Így is van ez testben és lélekben egyaránt. De ezt minden nap ki kell próbálni a legkülönbözőbb területeken; ennek nemcsak az lesz a haszna, hogy nem rozsdásodnak be legfinomabb részecskéi sem, hanem még más is. A mechanikus fékkel szemben a testbe-lélekbe beleépített féknek az a természete, hogy gyakorlással erősödik, gyarapszik, finomodik és biztosabban *őnműködővé válik!*

Az úrvezető.

Hiába a motor, hiába a fék; az autó úgy megy, és odamegy, ahová a vezető irányítja. Van, aki azért vezet autót, mert ezzel keresi meg a napi kenyerét: szereti a mesterségét, nem cserélné fel semmi mással a világon —, munkája az átlag fölé emeli intelligenciáját, — arca valami komoly határozottsággal szépül meg, és a kezén a lélek ereje látszik sugárzani. És vannak mások, akiknél az autóvezetés valósággal művészet és szenvedély. Szálguldani tudnak a gépükkel, szinte repülnek. Minden fordulón pompásan átsiklanak, minden terepbeli nehézséget leküzdének, minden más élvezet semmivé válik előttük a vezetés gyönyörével szemben.

Testvérem, a mi életünk vezetője, kormányzója, irányítója a lélek. A lélek, amely egyrészt megismerte Istent és az Ő örök igazságait, másrészt a legszorosabb összeköttetésben van az anyagvilággal, a testtel, amelynek útján kapja a benyomásokat, tapasztalatokat, és amelynek útján érvényesíti magát. Amikor a lélek az Isten törvényeit akarja megvalósítani ebben az anyagi világban, legfontosabb segítője egy megvesztegethetetlen belső hang: *a lelkiismeret*.

A lelkiismeret hangjának sok összetevője van. Van itt szerepe a megszokásnak, beidegzésnek, egészségi állapotnak, hajlamnak, ösztönnek, szándékos vakságnak is — ám mindezek mögött finoman, halványan, de kérlelhetetlenül, megvesztegethetetlenül ott az Őrök igazság, az Isten szava.

Ezt az isteni szót lehet semmibe venni, lehet túlkiabálni, sőt rövidebb-hosszabb időre látszólag teljesen el is lehet nyomni. De csak látszólag. Egyszer, előbb=utóbb fel fog támadni — lehet, hogy csak akkor, amikor már semmit sem lehet megváltoz-

tatni, amikor már csak «sírás és fogak csikorgása» lesz a hangja. Ám addig is az elnyomott isteni szó — sajnos, eltorzult formában, mint békétlenség, nyugtalanság, «idegesség», «félelmi érzés» legkülönfélébb «complexum» érvényesíti magát, és az élet szenvedésévé lesz az, aminek a boldog békesség és szent függetlenség megalapítása lett volna hivatása.

Kedves Magányos Testvérem, a lelkiismeret csendes, de állhatatos szava egyformán szól férjes testvéreinknek és nekünk. Ezzel a szóval szemben magukra=hagyatottak ők is. Itt nem segít, hogy «férjem is így tett — ő kívánta, ő vitt rá . . .» stb. Legvégső fokon mindenki, egyénileg, maga kell, hogy rendben legyen lelkiismeretével.

Minekünk, magányos nőknek, a lelkiismeret nemcsak kormányzó és bíró, hanem tükör, beszélgető társ, utikalauz, támasz, erő — egyetlen «végső». A szentségi házasságban élők az örök üdvösség elnyeréséért való küzdelemben is társak, külön kegyelmeket kapnak erre az Úristentől a házasság szentségében. Nekünk ilyen kegyelmeink nincsenek, a mi számunkra az egyéni, magányos lelkiismeret valamiképpen «társadalmi» társunk is! A lelkiismeret nyugalma az a legvégső, amire mindenáron törekednünk kell, de az a legvégső is, amely a nemes szabadságot és függetlenséget biztosítja. Azért mindent meg kell tennünk, hogy helyesen működő, jó és nyugodt lelkiismeretünk legyen.

Szó volt róla, hogy a lelkiismeretnek nem egyetlen tényezője az Úr Isten szava. Isten szavát annál tisztábban fogjuk megismerni, minél jobban elrendezzük és megtisztítjuk a mellézköngéket.

Amit megszoktunk, az rendesen nem nyugtalanít. Amikor szembehelyezkedünk a szokásokkal, sokszor nyugtalanok vagyunk. Világosan kell itt a különbségeket látnunk, Testvérem. Van rossz és bűnös megszokás, amelynek már alig-alig mond ellent lelkiismere tünk, mégis rossz és következményeiben kárhozatos.

Itt a lelkiismeret leghalványabb tiltakozásának is helyt kell adnunk, szembe kell szállni erélyesen a rossz szokással. Meg fogod látni, hogy a lelkiismeret — ha hallgatunk rá — mennyire megerősödik és megfinomodik, és mozgásba hozván cselekvő és fékező energiáidat, milyen jól elkörmányozza életedet.

Van olyan szokás, amely erkölcsileg közömbösnek látszik, mégis nyugtalanítja a lelkiismeretedet, ha szembeszállasz vele. Mit kell itt tenni? Sokszor nem maga a szokás jó vagy rossz, hanem csak arra való, hogy a jót támogassa, megőrizze, a rosszat pedig megakadályozza. Ilyen például, hogy egy magányos hölgy nem megy el egyedül kirándulni, szórakozni férfiemberrel. Persze, hogy ebben a dologban semmi rossznak sem kell lennie, a lelkiismeret mégis nagyon helyesen tiltakozik itt a régi jó szokások megszegése ellen. És minden komolyan gondolkodó magányos nő inkább erősíteni fogja ezt a szokást, még akkor is, ha az ő számára felesleges is az aggodalom, semhogy a saját példájával bátorítson felelőtlen elemeket.

Ha azonban valami szokás végleg értelmetlenné vált, vagy ha magasabbrendű feladatok kívánják, hogy szakíts vele, akkor — alapos meggondolás után — szállj szembe azzal a nyugtalansággal, amit érzel, mert hiszen meggyőződted róla, hogy nem «az Isten szava» az, ami most háborog a lelkedben.

Van, amikor a belső nyugtalanságot nem a lelkiismeret, hanem rossz idegállapot okozza.

A haladás titka.

Az emberi cselekvésnek harmóniája két lelki erő-
től függ: a cselekvő és fékező energiától. Képzeld el
olyasfélén, mint ahogyan az autónak van erős hajtó
motorja és vannak kitűnő fékjei. Amelyik autónak
nincsen motorja — hát az egyszerűen nem autó,
hanem csak valami kirakati tárgy, furcsa formájú
bútordarab. Az autót sok löerős, gyors, kitartó mo-
torja teszi. De jaj volna a világnak, jaj magának az
autónak is, ha nem volna kitűnő fékrendszere is,
amely tud lassítani, sőt azonnal meg tudja állítani,
mégpedig símán és zökkenés nélkül.

A két energia fölé pedig kormány kell, biztos
kézben levő kormány, amely uralkodik az autó leg-
kisebb részén is.

Hogyan állasz ezekkel a tényezőkkel?

Bizonyára hallottad már ezt a szót: «gátlás». Gát-
lásom van, — mondjuk, amikor tudjuk, hogy valamit
meg kellene tennünk, hogy jó, helyes, szép, hasznos
és kötelező is volna megtenni, — de nem tesszük meg
mégsem. Nem tudjuk, hogy miért nem, de nem tesz-
szük. Belülről meggátolja valami.

Ezzel a «gátlás» szóval megneveztük ugyan a
dolgot, de meg nem oldottuk! Hányszor csak egyet-
len szó, egyetlen mosoly kellene a kibéküléshez!
Hányszor lehetne nagy igazságtalanságnak, szen-
vedésokozásnak elejét venni, ha egyetlen bátor lépést
megtennénk! Mennyi tudatlanságot, bizonytalan-
ságot, sötétséget lehetne eloszlatni egyetlen kérdés-
sel, indítvánnyal, szervezéssel, irányítással — és
nem fogunk hozzá, mert «gátlásunk» van!

Mi a gátlás? Valami beidegzett fékezettség. Ott a motor, talán reszket és dübörög is már a kocsi, begyulladt már a benzin, de a fékek be vannak rozsdásodva, a kocsi *nem indul, inkább felrobban* . . .

Talán gyerekkorunkban kaptunk hamis nevelést e téren. Hiszen jó gyermeknek rendesen az számft, aki nem mászik fel sehova, nem tép össze semmit, nem kiabál, nem szaladgál, nem csavarja le a villanycsengőt, nem nézi meg, mi van a babában belül, nem kér semmit — hanem szép csendesen ül és néz. *Hát az ilyen jó gyermekből sikerült teljesen kiirtani a cselekvés energiáit.*

Talán magunk irtottuk ki magunkból a cselekvő energiát, szép, *erényes neveket adván hiányainknak*, sőt bűneinknek. Sokszor szerénységnek nevezzük a gyávaságot, alázatosságnak a lustaságot, egyszerűségnek a formátlanságot. Azt mondjuk, nem akarok hiú lenni — pedig csak kényelmetlen nekünk gondosan öltözködni. Azt mondjuk : Nem akarok az előkelőkhöz dörgölődni, — pedig csak kevélységünk és lustaságunk gátol a nálunknál különbekhez való alkalmazkodásban. Azt mondjuk: Szeretek csendesen és visszavonultan élni — pedig csak érzékenységünket és sértődöttségünket nem akarjuk legyőzni és önszeretetünket akarjuk ápolgatni, takargatni.

Senkise gondolja, hogy saját teste, saját lelke készséges és kiművelt eszköze a jónak! Nem kisebb szent, mint Szent Pál mondotta: Más törvényt látok lelkemben és mást a tagjaimban! És az Úr Jézus is felsóhajtott: A lélek kész Uram, de a test erőtelen!

A világ megszentelését a Szentlélek Úristen csak készséges eszközökkel hajtja végre, de a készségesség nemcsak akarat kérdése, hanem *gyakorlati* is. Test és lélek az *aszkézis* útján lesz készségessé a jóra.

Brr! — aszkézis, rettenetes! Nem akarok aszkéta lenni, az élet minden szépségéről lemondani! Miért jó az az Istennek, ha nekem rossz valami? Miért kedves az Istennek, ha én szomorú és savanyú és elhanyagolt és piszkos és félszeg vagyok?

Testvérem, ezen a téren rengeteget kell helyesbíteni a felfogásokon. Sokszor megesik, hogy két cselekmény külsőleg egyenlőnek látszik, belsőleg azonban teljesen különbözők. Előfordulhat, hogy a mama is, a gyermek is otthagy egy-egy darab krémest pitét. A mama azért, mert a még érkező vendégyereknek akarja hagyni, hisz nincsen több, és már csenget is a vendég. Bandi pedig dühből hagyja ott, mert anyja a nagyobbbat adta Pistikének. A két cselekedet külsőleg egyforma!

Mármost: van aszkézis (a keletiek), amely az anyagi javak megvetéséből, tagadásából, a Nirvána felé törekedve keresi és vállalja azt, ami kellemetlen, fájó, kínzó. A keresztény önmegtagadás ugyan szintén megkívánja a kellemetlenségek, fájdalmak vállalását, *de nem azért, mintha maga a fájdalom volna érdem Isten előtt.*

A keresztény önmegtagadás lényege: *szabaddá lenni a szeretetre.* A keresztény erkölctan centrális gondolata: szeretni az Istent, szeretni a felebarátot, és pedig cselekedettel. Ezek a cselekedetek sokszor nem könnyűek, azért folytonos gyakorlással — aszkézissal — képessé kell tenni, fel kell szabadítani testet és lelket a szeretet gyakorlására.

Egy előkelő lelkű úriasszony mondta el nekem, hogy mikor életében minden összeomlott, a betegápolásban akart elhelyezkedni. Meg is kezdte a legnagyobb örömmel és készséggel, de rájött, hogy abba kell hagynia; annyira undorodik, hogy állandóan ájulás és rossullét környékezi. Leírhatatlanul szomorú volt, hiszen vigaszt és életcélt, de egyben megélhetést és pozíciót jelentett számára ez a hivatás. A professzor, aki jóbarátja volt a családnak, segíteni akarván rajta, arra kérte, hogy csak egy hónapig

tartson ki, ezalatt két gyermeket bízott reá, a kórház legszörnyűbb két betegét: tüdővésztes, gennyes sebek= től borított két szegény apróságot, és kilátásba helyezte neki, hogy ezek ápolása *fel fogja szabadítani az undorodás zsarnoksága alól*. Így is történt. Még ma is hálásan gondol a professzorra, aki hozzásegítette ehhez a lelki szabadsághoz.

Hányszor szeretnénk egy kibékülő, kedves, jó, szót mondani valakinek: szerelmünk, boldogságunk, megélhetésünk függ tőle — és nem tudjuk rávenni magunkat! Leszorítja nyelvünket a kevélység, a dac, vagy az ügyetlenség. «Gátlásunk van!» — mondjuk modern nyelven.

Hányan vannak, akik világosan látják, hogy szavaik nyomán nem fakadhat semmi javulás; azt is látják, hogy akihez szólnak: meggyötört és meg= alázott lélek; tudják, hogy a legrosszabb, amit tehetnek, az, hogy szólnak — akarnak is hallgatni, ezer és egy okból — és ha itt a pillanat: szólnak és nem hallgatnak. A *nyelvük* uralkodik rajtuk és nem szabadságok a cselekvésekben!

Az akarat szabadságának kivívására egész iskolája, egész rendszere van az Egyháznak. Ennek neve: aszkétika. Aszkézis görög szó, annyit jelent, mint gyakorlat; a keresztény tökéletességhez szükséges erőgyakorlat. Az aszkézis ugyanúgy cselekvésre is ösztönöz bennünket, mint ahogyan máskor visszatart a cselekvésektől, ha ez szükséges a lélek szabadságának biztosítására.

Nem íéhet elég sokszor felhívni a nők figyelmét arra, hogy indiszponáltságuk napjait jegyezzék fel és lelki nyugtalanságaik alkalmával nézzék meg ezt a naptárt. Négy nappal a dátum előtt ne álljanak szóba semmiféle világfájdalommal, eljegyzésfelbontással, cselédkidobással, barátnővel való le= számolással, — de hitbeli felborulással és erkölcsi feldúltsággal sem.

Mit jelentsen ez? A lélek szabad, a lélek nem függ a testtől...

A lélek nem egészen szabad. A lélek felszabadítandó. A lelki=élet mindenestül arra való, hogy a lélek felszabaduljon. A fizikum alól is. Egyelőre azonban még nem egészen szabad. Bizonyos hormonok hiánya nyugtalanságot idéz elő a testben. A lélek felszabadításának útja nem az, hogy elhitjük magunkkal: nem is igaz, nincs itt szó hormonokról, én nem azért vagyok nyugtalan, én igazán lelki okok miatt vagyok nyugtalan stb. A felszabadítás útja ez: most nyugtalan vagyok, szeretnék mindent megváltoztatni, jobbra vagy balra eldönteni, pusztaságba vonulni, vezekelni, lemondani, szakítani stb., de én tudom, hogy ez most az idegek tánca, nem engedem meg, hogy a lelkemet olyan határozatokra bírják, amelyeket négy nap múlva meg fogok bánni.

Az ideges alapon megnyilvánuló lelkiismeret-furdalás egyik jele az is, hogy késve jelentkezik. Előbb megtesszük a rosszat, amire vágytunk, utána pedig önbecsülésünket azzal akarjuk helyreállítani, hogy rettenetesen nyugtalankodunk. Hozzá még fűnek=fának el is mondjuk nyugtalanságunkat. Ez beteges jelenség, amelyet el kell nyomni. Mielőtt cselekszünk, kell megkérdezni lelkiismeretünket. Ha pedig utólag jövünk rá, hogy helytelenül jártunk el valamiben, akkor ez szolgáljon okulásul a jövőre, tegye lelkünket alázatosná, hogy íme, mennyi rossz lehetőség van bennünk, — de csendesen és nyugodtan kormányozgassuk, igazgassuk tovább életünk kis járművét.

Van a lelkiismeretnek még egy nagy betegsége: az aggályosság. Könyvtárakat írtak már róla. Nekünk, Magányos Nőknek egyet nem szabad elfelejtenünk ezen a téren: az ember kimondhatatlanul hajlandó az öncsalásra, és az aggályosság nyugtalanságába és zűrzavarába legtöbbször akkor menekszünk, amikor nem akarjuk megtenni azt az egy=

szerű jót, vagy elkerülni azt az egyszerű rosszat, amit az Úr Isten kíván, illetve tilt. Ne légy büszke arra, hogy aggályos vagy!

— Jaj, dehogy — mondod —, inkább kimondhatatlanul szenvedek miatta...

Igen, a szenvedéseire is lehet büszke az ember. Sokszor azért csinálunk zajt a lelkünkben, sokszor azért esünk kétségbe, azért vigasztaltatjuk magunkat lelkiatyával, előljáróval, barátokkal, testvérekkel, hogy ne kelljen egyszerűen beismernünk:

— Igen, ez vagy az rossz volt, nem fogok többé így tenni...

A lelki-élet kezdetén talán minden lélek keresztülmegy az aggályosságnak egy periódusán, az is lehet — nem tudom —, hogy egy fehérfátyolos, tömjénfüstben élő zárdaszűznek egész életén át jól áll... de azt tudom, hogy a magányos nő legkevésbé szimpatikus tulajdonságainak egyike. Önmagát és másokat kínoz vele, időt és energiát köt le teljesen meddő küzdelemre. Isten őrizzen tőle!

De őrizzen a kitágult lelkiismerettől is. Olyan szomorú, amikor egy idősebb magányos nő amolyan bakakáplári modort vesz fel hangnemben, viselkedésben, életfelfogásban, Isten-látásban.

Hiszen nők vagyunk — ha nem is lettünk család-anyákká. Nők, akikről ezt énekli a költő:

*... ti vagytok a Háziáldás
Fehérre meszelt kis falon.
Szegett kenyér az abroszon.
Ti a kútvíz a harmatos pohárba,
Duruzsoló, jóságos kályha,
Szekrényben illatos, puha
Tündöklő, hófehér ruha,
Ti vagytok az olajmécs, mely álmatlan lobog
S imádkozik, míg mások alszanak.
A hervadtan is illatos csokor
A fészület alatt.*

(Sík Sándor : Asszonyok.)

Azon a napon.

Körülbelül ezek a perspektívák nyílnak meg szemeid előtt «azon a napon». Magadnak kell az utadat megválasztanod, magadnak kell az utadat megjárnod. Ne félj tőle, lépj rá bátran, az Isten az, aki Neked ezt az utat adta.

Fogadd szívesen ezt a pár útbaigazítást, amelyet olyan vándor ad Neked, ki maga is ezt az utat járta: botladozva, tévedezve, el=elfáradva, megtik= kadva, szélben fázva, esőben ázva, de valahogy mégiscsak jókedvűen előre, és aki most már a visszánézés stádiumba jutván, nagyon=nagyon csendesen azt imádkozgatja:

— Köszönöm, Uram, azt az utat, amit járattál
— *nagyon* szép volt. Amen.

Tartalom.

	Oldal
<i>Azon a napon</i>	3
 <i>I. A leszámolás</i>	 5
A mesebeli herceg	7
A lila árvácska	10
A gazdasági mérleg	14
A kisanya	17
A csalódott szerelmes	21
A fel nem ismert hivatás	25
A felmentvény	29
 <i>II. A szembenézés</i>	 31
Az igazi	33
Hivatásos élet	38
Pályából hivatás	42
Hivatás a pálya mellett	47
A rémkép	51
Az elhatározás	54
A küzdőtér	57
 <i>III. A magányos nő társadalmi helyzete</i>	 61
A helyzet	63
Érvényesülés a családban	68
A baráti kör	73
A kollégák	81
Vendéglátás	86
Az egyesületi élet	91
Hangverseny, színház	96
A templom és a szegények	100
 <i>IV. A magányos nő gazdasági élete</i>	 105
A házasság gazdasági egység	107
Többet keresni!	112
Kevesebbet költeni!	117
Többet ésszel, mint erővel!	121
Légy modern!	126
Az öregség	129

	Oldal
V. <i>A magányos nő egészsége</i>	133
A fiziológiai kiegészülés	135
«Légy egészséges!»	140
Rendszeresség, egyszerűség	144
Az ésszerű táplálkozás	147
Helyes edzés	152
Könnyű sport	155
Nyugalom, pihenés	158
Orvosi felügyelet	162
 VI. <i>A magányos nő szellemi élete</i>	 167
Általános műveltség	169
Szakműveltség	173
Az olvasmány	176
A rádió	180
Előadások	183
Múzeumjárás	187
Utazás	190
Szórakozás	194
 VII. <i>A magányos nő lelki élete</i>	 199
A meg nem ismert igazság	201
A csőd	206
Krisztus misztikus teste	213
Az Egyház megszenteli a híveket	217
Az ima	219
A szentségek	222
Az Egyház tanítja a híveket	225
A lelki olvasmány	227
Az elmélkedés	230
Az Egyház kormányozza a híveket	235
A cselekvő energia	238
A fékező energia	241
Az úrvezető	245
A haladás titka	248
 <i>Azon a napon</i>	 254

